Leggi, con qualche postilla

68
14 D
1

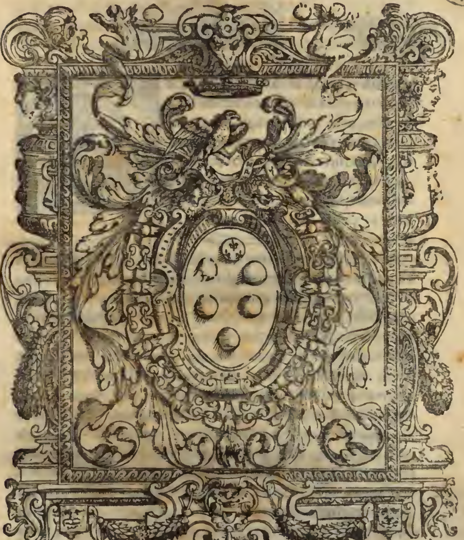
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 15 - C

59.7.16.
IV
4
E

5. 21. 7 13 -

Coll^i Rom^i Soc^is Jesu Catal. inscrip. Biblioth. maior.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM XIII. NOVI LIBRI.

FLORENTIAE

Excudebant filii Laurentii Torrentini, & Carolus Pettinarius ipſorum ſocius. MDLXVIII.

Cum Pont. max. & COSMI *Med. Florentinor. Ducis II. priuilegijs.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FERDINANDO MEDICI S. R. E. CARDINALI.
PETRVS VICTORIVS S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVANTOPERE te ſemper dilexerim ſumme antiſtes (liceat ætati meæ ita tecum agere) & vt toto pectore laudi honorique tuo, vt debebam, fauerim, ſciunt plures amici mei, & familiares etiam quidam tui: nec tamen ante hunc diem vmquam ſtudui, vt hic meus præclarus animus erga te & dignitatem tuam, vel potius obſeruantia & cultus neceſſarius, vulgo intelligeretur: atque ad aures multarum gentium perueniret; in quo ego fortaſſe reprehendendus ſum, & profectò graui culpæ affinis forem, niſi tacitus ſæpe mecum de tuis eximiis naturæ bonis cogitaſſem: & in omni etiam ſermone, quem habui cum grauibus & moderatis viris, ipſas valde celebraſſem: aut ſi partes animi tui, ſingulareſque ingenii dotes præconio meo egerent, quod prorſus nullam in partem exiſtimandum eſt. Vt tamen opinionibus hominum ſeruiam, & hoc etiam amoris ac beneuolentiæ ſignum non patiar diutius in me deſiderari, volui hunc paruum ingenii mei fructum, quem in manibus habebam, ad te mittere atque amplitudini tuæ conſecrare: tenue ſane munuſculum: nec ſatis dignum perſona & magnitudine animi tui, paratum tamen illud: & à ſincero animo, cupidoque tuæ gloriæ profe-

ctum . quod ſi maius aliquando aliquid efficere potuero,
& longo aſsiduoque labore opus moliri, quod magis con-
ueniat nomini ac dignitati tuæ(hoc vero ego omnibus ani-
mi corporiſque viribus conabor) illud tuum prorſus erit:
& iam nunc ipſum tibi deſpondeo . debere autem me hoc
facere , vt quacumque re poſſum, gratus videar erga tuam
honeſtiſsimam & maxime illuſtrem omnibus modis fami-
liam,perſpectum mihi & exploratum eſt:in quo ſane offi-
cio meo numquam ceſſaui. teſtantur hoc ingenii mei mo-
nimenta , miſſa ad optimum & omni virtute inſtructiſsi-
mum patrem tuum.reſtat vt de integro hanc cogitationem
ſuſcipiam,& vt feci tunc,ita etiam nunc nouos meos labo-
res , ei perſonæ dilargiar, cui,ſi debitum ſpectes, maxime
congruere illi & quadrare videantur,quod profecto fiet,ſi
amplitudini tuæ illos deſtinaro . poſtulare ſane à me iure
optimo poſſes maiora,ſi ego is eſſem qui præſtare ipſa vale
rem: vtinam autem ego tam facile inuenire poſſem , quod
tibi placeret,dignitatique tuæ conueniret, quam ipſa digna
eſt ampliſsimo quoque munere . quod eximium ac præ-
ſtans bonum,præter quam quod proprium tuum eſt,& à
natura tua optima proficiſcitur,à maioribus tuis,abundan
tibus hac laude,accepiſti . quæ namque familia hodie eſt,
quantum vis illuſtris ac clara, quæ magis ſtudia bonarum
artium amarit, & plura maioraque captis amore ipſorum
auxilia ſuppeditarit.& cum omnes hoc vno pæne tenore an
tiquitus fuerint,in primis in ipſo multas curas conſumpſe
runt,qui perſonam iſtam ſanctiſsimam,& omni veneratio-
ne digniſsimam ſuſtinuerunt. nec tamen tam longe tibi du
cenda eſt hæc virtus:propinquiora enim huius domeſticæ
laudis exempla habes. quis enim neſcit patrem tuum opti
mum & ſapientiſsimum principem,in hanc curam ſtudio-
ſe incumbere:egregiamque illam ſupellectilem librorum,
quam è ferro & flamma Græciæ eripuerunt veteres illi

COSMI ac LAVRENTII diuulgare, & publicis vſibus exponere feſtinare. veſtigia ſane non parua reſtant huius egregiæ voluntatis, quæ viguit in CLEMENTE VII. Pont. Max. ædificabat enim ille, grandi impenſa in ea re tacta, magnificentiſsimam bibliothecam. maius tamen mihi beneficium videtur, magnam vim librorum vndique corrogare, quod ſedulo ardenterque pater tuus facit. quā infinitum ſtudium & operam in parietibus ornandis collocare. præter quam quod in hoc etiam non patitur ille ſtudium ſuum ac magnitudinem animi deſiderari. & quæ inchoata ab eo imperfectaque relicta fuere, abſoluit, & ad ſuum nitorem integritatemque perducit. Nam illud quale quantumque huius generis donum fuit, quod libros pandectarum, collatos diligenter à docto & accurato viro, cum vetuſtiſsimo illo ac fideliſsimo exemplari, quod in vrbe noſtra, tamquam Palladium, merito cuſtoditur, curauit excudendos: atque ita iuris interpretes magnis curis ſollicitudinibuſque liberauit: omnemque caliginem ex illo præclaro opere, & vnde vitam honeſtam tutamque ab omni iniuria ducimus, diſcuſsit: neque hos tantum vndique expolitos ac perfectos, verum etiam alios, qui ad eam diem in tenebris iacebant, & aut diſciplinam Chriſtianam, aut ingenuas aliquas artes tradunt, diuulgauit. Hunc igitur, vt imitere oportet, qui te vehementer amat, & ex cuius ſanguine primum ortus es, quem omnes alieni etiam, properantes ad laudem, exprimere conantur. Omitto autem nunc maiores ipſius virtutes, & ampliora facta, quæ tamen te ſemper ante oculos propoſita habere & aſsidue cogitare, eſſe tibi quoque in uita reddenda, exploratum habeo: maneoque totus in eo argumento, quod ab initio ſumpſi, explicando: id eſt in te ad ſtudia optimarum artium fouenda, cohortando. quæ tibi honori erunt: uiamque munient ad gradus illos honoris adipiſcendos, quos, partos

non ſemel à tuis maioribus, potes tibi non ſine cauſa, niſi tibi defueris, polliceri, quod certe abeſt ab induſtria in omni re ac ſedulitate tua. Habes domi tuæ Antonium Angelum, vel potius aſsiduum comitem: ipſum enim núm quã à latere tuo diſcedere uideo, ex qua ſane ego re magnam capio uoluptatem: habes inquam Antonium, qui te à pueritia erudiuit, optimum quidem illum & doctiſsimum uirum: non temere hoc dico: ſcioque præclare quæ uis ſit horum uerborum: & tamen iterum idem dico: doctrinaque ac probitate nemine ipſum inferiorem affirmo. ipſum igitur, mirum in modum inflammatum amore tuæ laudis, eadem tibi cotidie decantare ſcio: & non fruſtra ſane hoc facere compertum habeo: iam pridem enim ad laudem & dignitatem omnes tuas curas cogitationesque conuertiſti. ¶ Vellem vt aliquid in me poſitum foret, quod multum ad hoc præclarum opus efficiendum valeret, illud profecto tibi præſto ſemper eſſet, atque vtilitatibus tuis cõmodiſque pareret: quidquid certe ego ſum, & quantum cunctis ingenii viribus valeo, ipſum in tua manu ac poteſtate totum ſitum eſt. magnique ſemper beneficii loco æſtimabo, ſi ipſo uti ad honorem tuum gloriamque augendam uolueris. ¶ Sed ego abreptus ſplendore ueſtræ opulentiſsimæ domus; delectatuſque ſermone, quem mihi tecum omni hoc tempore habere uiſus ſum, pæne oblitus fui, quod oportebat, aliquid de hoc meo libro, utilitateque, quæ inde capi poteſt, loqui. quare nunc id paucis attingam: arbitror enim genus hoc ſcriptionis nullo modo contemnendum. primum autem uarietas, quæ in omni re mortales plurimum capit, non ſine cauſa placere in ipſo debet (unde fuere olim, qui huiuſcemodi libellos de uaria hiſtoria inſcripſerunt) ut recitatio etiam quarundam antiquarum hiſtoriarum: nec nõ lepidarum fabellarum. præterea quæſtiones aliquas obſcuras & perdifficiles, quæ inſcriptis poëtarum atque elegan-

tiſsimorum auctorum exoriuntur, tangere atque eas pro uiribus diſſoluere, non ingratum neque inutile debet putari. Eodemque pacto locos multos ueterum illorum ſcriptorum, aut perperam acceptos ab iis, qui interpretari uoluerunt, declarando; aut alios in iiſdem cõtaminatos emendando, quique paſsim corrupte leguntur, & perturbant magnopere accuratos lectores, liberare ipſos ea moleſtia, non poteſt non placere: nam qui uellet ſtatim ut cognoſcit interpretem aliquem alicuius nobilis auctoris duobus tribusúe in locis explicandis lapſum eſſe, rurſus plenos in ipſum commentarios conficere, magnum laborem ſuſciperet, nec unus tam arduum opus ac tantarum uigiliarum abſoluere atq; ad exitũ perducere poſſet: & tamen locos illos peruerſe declaratos, aut turpibus maculis inquinatos, perpetuo iacere, rectum non erat. Nolo etiam omittere, quin oſtendam, in quo præterea me arbitror ſtudioſis harum litterarum plurimum profuiſſe: dedi enim operam ut ſententias multas, quas Latini oratores ac poëtæ è Græcis oratoribus ac poetis expreſſerunt, unde illæ acceptæ forent, indicarem: præſertim autem quæ à principe omnium poëtarum Homero, qui tamquam facem reliquis prætulit, & rectum iter ipſis ambulandi per florentiſsimos & amœniſsimos muſarum campos demonſtrauit, illi ſumpſere, patefacerem: atque id non ut Latinorum honorem famamque minuerem, ſed ut diligentiam eruditionemque ipſorum aperirem. Hæc igitur (niſi fallor) non paruos fructus ferre lectoribus harum ſcriptionum queunt: & me etiam, vt ſubirem libenter hoc onus, impulerunt. Vale. Florentia. xiiii. K. Ian. CIↃ IↃLXVIII.

illisimorum auctorum exoriuntur, tangere atque eas pro
viribus dissoluere, non ingratum neque inutile debet pu-
tari. Eodem quoque pacto locos multos veterum illustrium scri
ptorum, [illegible] acceptos ab iis qui interpretari vo-
luerunt, declarando, aut alius in iisdem commentarios emen
dando, quidque passim corrupte leguntur, & perturbatos
magnopere accuratos lectores liberare ipsos ea modestia,
non [illegible] erit: nam qui uellet statim ut cognosceret,
interpretem aliquem alicuius nobilis auctoris [illegible] tri-
[illegible] in locis [illegible] esse, rursus [illegible] in
ipsum [illegible] coniicere, magnum [illegible]
ret, nec unus tam arduum opus ac tantum [illegible] ab-
soluere atque ad exitum perducere posset: [illegible]
pergo [illegible], aut turpibus maculis [illegible]
[illegible] non erat. Nolo etiam [illegible]
quam [illegible] me arbitror [illegible]
re [illegible] plurimum profuisse: [illegible]
fe[illegible], quas Latini oratores ac poetae [illegible]
oratoribus ac [illegible], unde illi [illegible]
rent, [illegible] quod principe [illegible]
p[illegible], qui [illegible] re [illegible] pra-
[illegible]
a [illegible]
re [illegible]
maniple [illegible]
ipsorum [illegible]. Hoc [illegible]
dus [illegible]
etiam, [illegible] Vale.
Florentiae. xiiii. K. Ian. CIↃ IↃ LXVIII.

INDEX EORVM, QVAE SINGV LIS CAPITIBVS CONTINENTVR.

Libri XXVI.

ILLVSTRATIO loci Virgiliani e decimo libro Æneidos cap. primum.

Correctus coniectura locus in I. libro ἠθικῶν ad Eudemum cap. ii.

Collatus Salluſtii locus, cum duobus, idem narrantibus, Græcorũ ſcriptorum locis. cap. iii.

Confirmatum auctoritate Græcorum, quod Cicero inquit, fuiſſe Demoſthenem auditorem Platonis. cap. iiii.

Virgilium inducere Amatam reginam a definitione argumentantem, cum docuit Turnum non eſſe repudiandum generum. cap. v.

Emendatus, & explicatus locus in epiſtola quadam ad Atticum. cap. vi.

Collata M. Ciceronis plena animi, ſententia, cum Æſchyli ſententia. cap. vii.

Quod apud Latinos poetas eſt humectare, videri ὑδραίνειν eſſe apud Græcos. cap. viii.

Euripidis grauis locus, ductus aliquo modo ab Homero. cap. ix.

Collati inter ſe duo elegantes loci, alter Euripidis: Virgilii alter. cap. x.

Diligenter animaduerſa vox Mithridatis, qua L. Lucullum, aduerſarium ſuum, valde commendauit. cap. xi.

Non omnino repugnare, vt videtur, quod dictum eſt, atrum lumen. cap. xii.

Et fumus, & aliæ nonnullæ res celeres, vacuæ ab animo, ac pæne etiam corpore, dictæ a poetis alas habere. cap. xiii.

Clara ſententia Ciceronis quæ ornat ſtudia literarum, indicata ſumpta eſſe ab Ariſtotele. cap. xiiii

Monſtratus locus Ciceronis, qui videtur ex Homero expreſſus. cap. xv.

Correctus error Gazæ in vertendo problemate Ariſtotelis. cap. xvi.

Indicatus Cicero contra morem ſuum vſurpaſſe aliquando plenum cum ſexto caſu. cap. xvii.

Illuſtratus locus Æſchyli, deletis maſculis e declaratione ipſius. cap. xviii.

Similes valde monſtrati duo loci duorum magnorum ſcriptorum, quorum tamen alter auctorem citat, vnde ſumptus ſit. cap. xix.

Expoſitum artificium, quo vtitur Homerus in declaranda ignauia Paridis, cum Diomedem percuſſit. cap. xx.

Laudatus Charondas νομοθέτης, monſtratusque locus, vbi ſunt veſtigia quædam legum ipſius. cap. xxi.
Soluta quæſtio, quæ non ſine cauſa perturbaret quempiam in epitheto Achillis apud Homerum. cap. xxii.
Quid ſuæ opinionis ſit de loco Varronis, qui dixit Menedemum Terentianum ſolitum vocari διφθερίαν. cap. xxiii.
Inuentus locus apud Homerum, valde ſimilis Ciceroniano cuidam, ſententiã grauem continenti. Cap. xxiiii.

Liber XXVII

CORRECTVS & explicatus locus Euripidis e Troadibus. cap. i.
Declaratus locus Ciceronis ex oratione pro A. Cluentio. cap. ii.
Quæ vocata ſint olim ἀνακαλυπτήρια, & an dona, quæ ſponſæ à viro data fuerint, eripi poſtea ipſi, facto diuortio, poſſint. cap. iii.
Valde ſimiles duo loci ſignificati, vnus AEſchyli: alter Liuii. cap. iiii.
Cur Græciam κουροτρόφον vocarit Euripides in Troadibus. cap. v.
De mulierum mala condicione idem prolatum a duobus ſcænicis poetis, in diuerſa tamen ſcæna verſatis. cap. vi.
Collatus locus Ciceronis cum loco Demoſthenis, qui tamen ambo ab AEſchylo videntur expreſſi. cap. vii.
Probatur peccatum eſſe in prænomine clariſſimi viri, in oratione pro Archia. cap. viii.
Videri peccaſſe Ciceronem in vetere hiſtoria tradenda. cap. ix.
Collatus locus Salluſtii, cum loco Xenophontis, valde laudato. cap. x.
Exempla plura poſita luminis eius orationis, quod vocatur παρίσωσις. cap. xi.
Explicati tres continentes verſus Menandri, è tertioque mendum coniectura ſublatum. cap. xii.
Declarati, qui vocati ſint ἐπίγονοι. Heraclidæ: locuſque correctus Hecatæi apud Longinum rhetorem. cap. xiii.
Declaratum quod abhorret ab opinionibus multorum, multis in rebus ſimilem fuiſſe Socrati Epicurum. cap. xiiii.
Homerum quoque cognoſſe, id quod memoriæ prodidit Cicero quomodo aliquis mederi poſſit, vitiis ſenectutis. cap. xv.
Adumbraſſe Virgilium locum Homericum, in facto illo Niſi, & Euriali exponendo. cap. xvi.
De eadem magna re, eodem pacto ſenſiſſe Herodotum, & Ciceronem. cap. xvii.
Duo Salluſtii loci, ad imitationem Thucydidis prolati, indicantur. cap. xviii
Defenſuſa vitio locus Ciceronis quem nonnulli maculoſum putabant. cap. xix.
Declaratum veteres Græcos, vt nos patrio ſermone facimus, voraces homines no

taſſe. cap. xx.
Cur Cicero vocet Venerem improbiſſimam voluptatem. cap. xxi.
Quod fecit multo poſtea imperator Romanus elato animo, feciſſe prius Aiacem Oilei apud Homerum. cap. xxii.
Monſtratam apud Homerum ſententiam Agamemnonis, cui conuenit cum opinione M. Tullii. cap. xxiii.
ἀγάλματα vocata a Græcis cuncta, quibus aliquis ſemetipſum ornaret: quæque in deliciis haberet. cap. xxiiii.

Libri XXVIII.

ILLVSTRATVS Virgilij locus contra ſententiam Politiani. cap. i.
Correctus locus Euripidis e Troadibus, atque idem explicatus. cap. ii.
Extare exemplum apud Homerum rationis eius, qua vſus eſt C. Cæſar, in caſtigando metu ſuorum militum. cap. iii.
Diſputatio ſubtilis de loco Homeri ex Odyſſea, quem Cicero exprimere voluit. cap. iiii.
Quod verbis rectum eſſe de honore deorum, feſtoque die, humilis perſona apud AEſchylum dixit, id re grauis vir cuſtodiuit P. Scipio. cap. v.
Declaratus locus AEſchyli e Prometheo: ſcholionque, quod in ipſum extat emendatum. cap. vi.
Quod Virgilius inquit, Paris alter, videri ad imitationem loci Euripidei prolatum. cap. vii.
Supplicium, quod ſumpſit Agamemnon de hoſte iam mortuo cum ſæuum videatur, iuſtam cauſam habere. cap. viii.
Quod poſtea crebro vſurpatum eſt μεταφορικῶς, κείρεσθαι, & quod reſpondet ipſi, tonderi, videri poſſe ortum ab Homero. cap. ix.
Locus ex epiſtola Ser. Galbæ valde ſimilis eſſe declaratus Homerico loco. cap. x.
Declarantur qui ſint νόμοι θετικοὶ apud Ariſtotelem; oſtenditurq; locus vitium non habere, quem tamen quidam mendi inſimularunt. cap. xi.
Deleta macula ex oratione pro Deiotaro, totuſque locus explicatus. cap. xii.
Legem de non dandis ſepulturæ corporibus proditorum, primum latam ab Homero. cap. xiii.
Quod vere Plinius dixit de tempore votorum, prolatum quoque fuiſſe, ac plenius etiam, a Græco ſcriptore. cap. xiiii.
Eadem laude, maxima illa quidem ac propria vtriuſque populi affeciſſe ſuos ciues, Salluſtium ac Thucydidem. cap. xv.
Quæſitum an Aſius Homericus Niſi Virgiliani fuerit frater. cap. xvi.
Diſputatio de loco Lucretiano, qui videtur culpæ affinis. cap. xvii.

Tela in pugna μεταφορικῶς ab Homero dicta ῥεῖν de manibus militum: & eadem a Cicerone cum eodem ornatu, fluere. cap. xviii.

Sententia Ciceronis elegans, concinnaque oſtenditur facta ad ſimilitudinem Græcæ vocis. cap. xix.

Vocis, quæ vulgo editur, de valde adverſo prœlio, exemplar inveniri apud Homerum. cap. xx.

Exemplum poſitum animadverſionis Phalerei, de ratione imitandi Homerum, qua vſus eſt Thucydides. cap. xxi

Quis fuerit qui extenuarit laudem ducum, communicaritque cum omnibus, qui fortiter pugnaſſent, quod obſcure dictum eſt à Cicerone. cap. xxii.

Homines convictos gravis facinoris, Latinos ſontes, & nocentes, Græcos vero vocaſſe ἐν αἰτίαις ὄντας. cap. xxiii.

Illuſtratus Virgilii locus, declaratumque qui ἄφετοι vocentur homines, atque aliæ animantes. cap. xxiiii.

Libri XXIX.

Πήδημα vocatum ab Euripide μεταφορικῶς violentum ſaltum, ſed cum adiuncto nomine, quod rem declaret. cap. i.

Declaratum certa ratione AEſchylum fuiſſe valde diſertum, & uberem in ſcribendo. cap. ii.

Qui animum tenerum dicit, quod fecit Homerus, videri dicere eundem mortalem. cap. iii.

Monſtratum exemplum apud Euripidem eius ſermonis, quo vſus eſt AEolus ad Iunonem, cum ſe totum dixit eſſe in poteſtate ipſius. cap. iiii.

Mentio cruentæ illius facis, quam vaticinata eſt Caſſandra, inventa apud Euripidem. cap. v.

Vt M. Cicero belli os, ita Homerus πολέμου στόμα appellavit. cap. vi.

Vetus lectio Ciceroni reſtituta in perbella oratione, & nova commenticiaque inde exploſa. cap. vii.

Motum illum animi, quem ſignificavit Cicero in Catilina exacto. & Virgilius in tauro victo, declaratum extitiſſe in aliis fortiſſimis perſonis. cap. viii.

Indicatus locus T. Livii gravis, valde ſimilis ſententiæ Thucydidis, ætate omni ueræ cognitæ. cap. ix.

Quid documenti capiatur ex facto quodam Hectoris Homerici, quod ab imperitis contemneretur. cap. x.

Locus Ciceronis depravatus e V. Philippica aliter correctus, ac Faernus corrigendum putarit. cap. xi.

Monſtratus locus Ciceronis par, ſimiliſque loco Thucydidis, cũ ambo defendant vi

tam iocundam. cap. xii.
Duo præclara exempla illius argumentationis, quæ vocatur κατὰ συγχώρησιν. cap. xiii.
Translatum verbum eximiè ab Homero, in quo etiam manet hyperbole, magis adhuc illuſtrem locum reddens. cap. xiiii.
Signis quibuſdam declaratum, ſcuta peditum in Græca, & Romana militia ponderoſa fuiſſe. cap. xv.
Diſputatum de loco quodam in philippica Ciceronis defenſaque communis lectio contra iudicium nonnullorum. cap. xvi.
Morderi humum ab his, qui confoſſi vulneribus cadunt, quod tetigit Virgilius videri acceptum ab Homero. cap. xvii.
Ductum ab Homero, quod celebre eſt Arati, de vicina morte nautarum. cap. xviii.
Quo conſilio vocatus ſit apud Homerum Vulcanus a matre κυλλοποδίων. cap. xix.
Epicurum ſolitum vocare nomina rerum φθόγγους, certis teſtimoniis comprobatum. cap. xx.
Videri diſcrimen eſſe, & quidem magnum, inter duo Græca verba, quæ non valde diſſimilia ſunt. cap. xxi.
Vere dixiſſe, periteque Catullum, Theſſaliam gignere magnam vim florum. cap. xxii.
Non poſſe nos honeſte fugere pericula, ſi qua forte ſecum ferunt conſilia, quæ reip. dederimus. cap. xxiii.
Demonſtrati duo ſtimuli, qui impellunt milites ad acriter præliandum, accepti a maximis auctoribus. cap. xxiiii.

Libri XXX.

RESTITVTVS locus in epiſtola M. Ciceronis ad Q. Fratrem miſerum in modum deprauatus. cap. i.
Propoſita quæſtio elegans de noſtro quodam ſermone, quæ orta eſt e verſu Catulliano. cap. ii.
Subtiliter diſputatur de voce Menelai apud Homerum, quæ ſimilitudinem non paruam habet cum voce Hannibalis. cap. iii.
Indicatus Græcus verſus, cuius ſententia ſimilis eſt voci Diogenis, recitatæ a Cicerone. cap. iiii.
Inuentus Græcus verſus, qui eam ſententiam continet, quam vulgo probatam, ferrique ſolitam teſtatus eſt ſeruus Terentianus. cap. v.
Eadem fere fuiſſe inſtituta Troianorum, auctore Euripide, quæ fuiſſe Latino-

vum commemorauit Virgilius. Cap. vi.

Quod conſilium fuerit Vlyſsis, cum in deliberatione magna, inquit, videndum eſſe, ne ſententia Agamemnonis perueniret ad aures exercitus. cap. vii.

Et Græcos, & Latinos poëtas dicere ſolitos tradi uentis diſsipanda, quæ funditus aliqui obliuiſcuntur. cap. viii.

Pares inter ſe olim duo eiuſdem ætatis finitimi reges, in populis, quos regebant, a calamitate liberandis. cap. ix.

Tibiam dictam fuiſſe barbaram erudite a Catullo. cap. x.

Vt defendere pro arcere, ac depellere aliquando ceperunt Latini, ita Græcos vſurpaſſe ἀρήγειν. cap. xi.

Pudorem, qui parum abeſſe putatur a virtute, non ſemper prodeſse. cap. xii.

Videri Ciceronem verba quædam aliquando vſurpare, longe alio ſenſu, ac vulgo capiantur. cap. xiii.

Indicati duo Ciceronis loci, qui videntur ſumpti à Terentio. cap. xiiii.

Quod arguit feciſſe Calenum Cicero demonſtratum itidem Demoſthenem oſtendere AEſchinem feciſſe. cap. xv.

Cognoſſe peccatum ſuum Sophoclem quod in optima fabula admiſit, quamuis penitus vitare non potuerit. cap. xvi.

Cum & Græci, qui in bello Troiano fuerunt, & Catullus, execrati ſint Troicũ ſolum, iuſtiorem tanti odii cauſam habuiſse Græcos. cap. xvii.

Incuria quadam ſcriptorum ipſorum factum fuiſſe, ut genera ſibi non reſpondeant, quodam loco apud Ciceronem & Ariſtotelem. cap. xviii.

Duo ſummorum ſcriptorum loci collati inter ſe, ambo artificij pleni, ac venuſtatis. cap. xix.

Signa, quibus intelligatur virtus oratoris dicturi, expoſita a Cicerone cuncta apparuiſſe Athenis, cum Calliſtratus cauſam nobilem acturus eſſet. cap. xx.

De miniſterijs eunuchorũ indicatus Euripidis locus, ſimilis Terentiano. cap. xxi

Correctus locus in commentariis de bello ciuili, partim ope antiqui libri, partim coniectura. cap. xxii.

In vite colenda vetus Latinum nomen cuſtoditum, notio tamen ipſius immutata. cap. xxiii.

Videri theatri partem, quæ aperta tota eſset duobus nominibus vocatam. cap. xxiiii.

Libri XXXI.

CONFIRMATVM Q. Fabij honeſtum, piumque factum auctoritate Homeri, qui talem, & ipſe finxit in ſimili tempore Neſtorem. cap. i.

Declaratum in noſtro ſermone idem fere prouerbium eſse, quod continetur Græ-

co peruulgato verſu. cap. ii.

Locum Ariſtotelis coniectura olim a me emendatum, nunc teſtimonio auctoris comprobatum. cap. iii.

Reſtituta declaratio Donati Terentiani, quæ deprauata, non monſtrabat, quod voluerat interpres, expreſſum fuiſſe locum eum a Cicerone. cap. iiii.

Inuentam apud diuerſos poëtas ſententiam eandem de inuidia, & miſericordia, peruenientibus animos iudicum. cap. v.

Iugum hominum μεταφορικῶς *dictum de paribus, ſimilibusque inter ſe a Latinis, &* ζεῦγος *a Græcis. cap. vi.*

Verſus Euripidis, cuius ſententia vera eſt, & grauis, inuentus apud plures Græcos auctores. cap. vii.

Quæ vocata ſit μονῳδία *in fabulis ſcænicis. cap. viii.*

Quid valeat τολμᾶν *apud Euripidem: ſimulque rarior modus loquendi declaratus. cap. ix.*

De more antiquorum, arboribus agros terminandi: & de oleis, vocatis ab Atticis ϛοιχάσι, *&* μορίαις. *cap. x.*

Longe aliter legiſſe Ciceronem verſum Arati, ac nunc paſſim legatur. cap. xi.

Explanatus Virgilii locus ope loci Euripidei: hiſtoriaque obſcurior inde eruta. cap. xii.

Teſtimonijs auctorum comprobatum, obeſſe in omnibus artibus nimis magnum ſtudium ipſas exornandi. cap. xiii.

Quo ſigno ſcriptores oſtenderent magnam cædem factam eſſe, conuenireque Plutarcho cum poeta noſtro, in re obſcura narranda. cap. xiiii.

Lex Platonis explicata: cretamque eſſe terram eam, quam Græci κέραμον *appellant, ſignificatum. cap. xv.*

Quod Lacedæmone plenum honoris putabatur, ingenuum hominem artem nullam colere, Athenis legibus uetabatur. cap. xvi.

Et haurire μεταφορικῶς *uſurpatum eſſe a Cicerone verbum quod huic reſpondet a Græcis. cap. xvii.*

Euripidis verſum, teſtimonij loco citatum ab Ariſtotele quadam ſui parte magis integrum illic, quam apud auctorem diu ſeruatum. cap. xviii.

De miro quodam Alexandri amore erga Homerum, & ſtudio, quod poſuerat, vt eum poetam emendatum, & correctum haberet. cap. xix.

De varijs vocabulis, quibus appellantur cuniculi apud Græcos, & venatione vetere ipſorum. cap. xx.

Acuta quædam ſententia Dantis, & incredibilis, inuenta etiam apud Euripidem. cap. xxi.

Magni quondam piratæ, Antiates, coacti deſerere artem a Romanis rogantibus id diligenter Græcis, honoris eorum cauſa. cap. xxii.

Sublatum mendum e primo libro M. Varronis de re ruſtica. cap. xxiii.

Intemptatum dixiſſe Virgilium imitatione Græcorum, qui ἀπείρατον omne tale appellabant. cap. xxiiii.

Libri XXXII.

ERRATVM Theodori patefactum, in uertendo problemate Ariſtotelis. cap. i.

Explicatus accurate locus Ciceronis, initio II. Philippicæ: indicatique pares ipſi duo loci duorum Græcorum oratorum. cap. ii.

Diſputatio de loco Ciceronis, qui ſimulachrum quoddam cæleſte vocat lupam, cũ effigies lupæ non videatur in ſideribus collocata. cap. iii.

Inuenta apud Homerum locutio frequens in ore medicorum, cunctorumque qui aliquid proprium eius artis præcipiunt. cap. iiii.

Non penitus vere videri præcepiſſe Virgiliũ de flore Medicæ arboris, ſignumq; indicatum, quod declarat eam prorſus eſſe, quam citrium vocamus. cap. v.

Vetus quæſtio de loco Euripidis ex Oreſte renouata: opinioque prior auctoris non negligenter confirmata. cap. vi.

De caſeo, ὀπίᾳ vocato: eundemque ab eadem re, ſed nomine alio nuncupatam, appellatum κραδῖνιν. cap. vii.

Declaratum, M. Varronis locum, nihil ſane vitii continentem, poſſe tamen aliter legi ex veſtigijs veteris lectionis. cap. viii.

Acutæ duæ rationes excogitatæ ad frenanda furta ſeruorum. cap. ix.

Non habuiſſe veteres Latinos, vt nos habemus duo nomina, quibus oſtenderent in oleis, quod in ceteris ſtirpibus florere vocamus. cap. x.

Emẽdati duo loci coniectura e libro M. Varronis de uillaticis paſtionibus. cap. xi

Ventidium illuſtrem ducem, qui mulio ab aduerſariis vocatus fuit, videri Etruſcum fuiſſe. cap. xii.

Ciceronis locus explanatus, quem interpunctiones, non ſuo loco poſitæ perturbabant. cap. xiii.

Mos diſputandi ortus à Chryſippo, cuius meminit Cicero, monſtratus apud Græcos auctores. cap. xiiii.

De inſtituto Athenienſium, valde diuerſo a noſtris moribus, in puniendis illis, qui alienam vxorem conſtupraſſent. cap. xv.

Circũuallare apud Terẽtiũ exprimere quod Græcis eſt περιστοιχίζεσθαι. cap. xvi

Indicata duo loca Demoſthenis, quæ videntur inter ſe repugnare. cap. xvii

Correctum ſcripturæ vitium in commentariis de bello Gallico. cap. xviii.

Defenſa communis lectio in epiſtola M. Ciceronis ad Q. fratrem, a nonnullis ſine cauſa inſimulata: eademque explicita. cap. xix.

Non omnes antiquitus principium feciſſe ſignorum enumerandorum arietem,

quem

quem tamen ipſorum ordinem nos hodie ſequimur. cap. xx.
Poetæ Græci quidam, ornare flores uolentes, ueris filios ipſos appellarunt, alii ue-ro pratorum ſed alij etiam eiſdem parentes alios dederunt. cap. xxi.
Veterem quandam condituram olearum, in uſu etiam eſſe apud nos. cap. xxii.
Emendata plura loca in libro Ariſtotelis de admirandis rebus. cap. xxiii.
Confirmata uetus emendatio, quæ cum tota nixa foret fide antiqui libri, nunc au-ctoritate teſtium comprobatur. cap. xxiiii.

Libri XXXIII.

CONVENISSE noſtris hominibus in re tenui, & quæ cito extingui tur, monſtranda, cum ueteribus Græcis. cap. i.
Quæſtio propoſita de loco Catulli, eademque diſſoluta. cap. ii.
De lingua continenda in ira, quod præcepit M. Cicero, inuentus itidem Græcus ſenarius. cap. iii.
Quomodo Græci dicant, quod apud Terentium eſt, ſomnum oppreſſiſſe Pamphilã, cum cœpit illa dormire. cap. iiii.
Diſputatum diligenter de lectione uerſus Horatiani contra ſententiam nonnullorum. cap. v.
Emendatus locus Ciceronis pro A. Cluentio, ſimilitudine etiam Græci ſermonis. cap. vi.
Defenſa uetus lectio loci Catulliani, quæ falsò putata eſt à nonnullis corrupta. cap. vii.
Quod Græci ſæpe dicunt ἔχειν φρένας, Latinos dicere uno uerbo, ſapere. cap. viii
Similitudo oſtenſa, in prouerbijs notandis, Græcorum, & Latinorum. cap. ix.
Vti aliquando etiam Homerum tenuibus collationibus, ſed mirifice aptis ad res illuſtrandas. cap. x.
Animaduerſum aliter uſurpare Plutarchum hoc uerbum χρῆσθαι, ac uulgo ipſum capi ſoleat. cap. xi.
Valde illuſtrem, & expolitum Virgilij locum, expreſſum ab eo fuiſſe ex Homero. cap. xii.
Plura loca poetæ, cuius ſcripta amiſſa ſunt, eruta e ueterum cõmentarijs. cap. xiii.
Explanatum a duobus ſummis poëtis ſtudium mulierum, in tegenda ſua fucata pulchritudine. cap. xiiii.
Aratum non minus imitatorem fuiſſe Heſiodi quam Homeri: quamuis ipſum multum amaſſe Homerum, exploratum ſit. cap. xv.
Coniectura emendatus locus e primo libro Varronis de re ruſtica. cap. xvi.
Monſtratus locus Ciceronis in Philippicis, cui uidetur macula hærere. cap. xvii.
Quod reprehendit M. Cicero in ſententia, quam ſenator dixit, uideri poſſe

Demoſthenem laudare, ſed falſo tamen. cap. xviii.
Verbum κατακλύζειν, fuiße translatum eleganter a Xenophonte. cap. xix.
Cum dictum ſit, tragicos Græcos vocaße lunam, ſolis filiam, qui nam fuerint hi. cap. xx.
Notam propinquorum imbrium a lucernæ fungis, quam expoſuit Virgilius, ſumptam ab Arato. cap. xxi.
Quæ Græci vocant ἐπιρρήματα θέσεως Latinos recentiores appellaſſe gerundia. cap. xxii.
Quid valeat ψεκάδιον in Græco ſermone, quæ minuta pluuia, declarata illo nomine, idonea eſt cochleis captandis. cap. xxiii.
Duo loci manci apud Donatum Terentianum, in integrum reſtituti. cap. xxiiii.

Liber XXXIIII.

EXPLOSA *ſententia Eratoſthenis, qui poëtas propoſitum tantum habere putauit, delectare auditores.* cap. i.
Quod proditum eſt a M. Varrone de facilitate partus mulierum Illyricarum, narratum fuiße a Strabone de Liguribus feminis. cap. ii.
Monſtrati plures loci, quibus Cicero expreßit, quæ vocantur a Græcis ἐπαινούμενα. cap. iii.
Quid valeat χνίζεσθαι, quod verbum infrequens eſt. cap. iiii.
Defenſa communis lectio in II. libro Ariſtotelis de republica, eademque declarata. cap. V.
Diſputatum diligenter de duobus locis in oratione pro M Marcello. cap. vi.
Videri poſſe, valde illuſtrem locum Homeri imitatum eſſe Ciceronem. cap. vii.
Declaratum non diſcrepare, vt videtur a iudicio Ariſtotelis Ariſtophanem comicum in ornando Themiſtocle. cap. viii.
Locum Ciceronis pro M. Marcello, emendatione non egere, & qui attigerunt, corrupiſſe. cap. ix.
Quantum tribuerit Cn. Magnus Poſidonio. cap. x.
Fumare, quo uerbo vſus eſt Virgilius de interitu Troiæ, videri ſumptum ab Euripide. cap. xi.
Diſputatum de verbo occare, cuius duo maximi ſcriptores, rationem lõge aliam attulerunt. cap. xii.
Solitos quoque veteres illos ſcribere libros, in quibus, vt in his, varia materia explicata foret. cap. xiii.
Captum aliquem eße oculis, non ſemper idem valere. cap. xiiii.
Proſerre in medium, idem Latinis oſtendere, quod Græcis εἰς μέσον φέρειν. cap. xv.

Idem valere interuallum, & in ſua ſede poſitum, & alio tranſlatum, quod διάστημα. cap. xvi.
Simili, valde apto, declaraſſe Deianiram apud Sophoclem, quam raro potita ſit viro. cap. xvii.
Declaratre ingenium ſemper, & aliquando etiam fructum magnum ferre, tempore prolatam ſententiam nobilis poëtæ. cap. xviii.
Sumpſiſſe à Græcis Latinos morem verſibus ludendi, in cuſtodem illum hortorũ, quem non minus ridicule, quam ſtulte venerabantur. cap. xix.
Diſputatum de varijs generibus ſtercoris illius, quod lætas facit ſegetes. cap. xx.
Rationem quandam inſerendi, factam a Varrone, difficilem eſſe, & minime fructuoſam. cap. xxi.
Inuenta, quæ fuerit apud Veteres Græcos, forma poculi, quod vocabant ἀμφικύπελλον. cap. xxii.
Φορὰν, & αὐχμὸν, rei ruſticæ propria nomina, tranſlata fuiſſe eleganter ad alias res oſtendendas. cap. xxiii.
Diſputatum diligenter de loco quodam Ciceronis, qui videtur errori alicui affinis. cap. xxiiii.

Libri XXXV.

EMENDATVS locus in I. de oratore: explicataque locutio, propria iuriſconſultorum. cap. i.
Virgilianum locum, expreſſum a Theocrito, videri habere altiorem originem. cap. ii.
Locus M. Varronis coniectura emendatus, quam adiuuat, idem tradens, Theophraſtus. cap. iii.
Explicatum quid valeat in epiſtola ad Q. Ciceronẽ προοικονομεῖσθαι. cap. iiii.
Quid ſit apud hiſtoricos Græcos ἀγὼν ὑπὲρ τῶν ὅλων. cap. v.
Monſtratus Homeri locus ſimilis Virgiliano: item alius C. Cæſaris. cap. vi.
Quid ſit apud Euripidem στόμα ἄφυλλον, declaratum, comprobatumque id auctoritate noſtri grandioris poetæ. cap. vii.
Indicatus Thucydidis locus, quem cum exprimeret Lucretius, non videtur verum ſenſum eius percepiſſe. cap. viii.
Quod feciſſe narrant Tarquinium in filio ad ſcelus imbuendo, idem antea feciſſe Periandrum. cap. ix.
Cum inſimulet Cicero Homerum, qui humana facta dijs tribueret, demonſtratum feciſſe idem liberius adhuc Græcos quoſdam auctores. cap. x.
Sententiam grauem Ciceronis editam fuiſſe prius a Græco ſcriptore, ſed incerto. cap. xi.

Mendum ſublatum e Lucullo Ciceronis coniectura. cap. xii.
Quod narrant M. Brutum feciſſe ſtatim C. Cæſare interfecto, alios itidem ſimili tempore effeciſſe. cap. xiii.
Monſtratus locus Ciceronis, qui videtur expreſſus ex Euripide. cap. xiiii.
Græcum prouerbium, quod diu feſellit, erutum ex obſcuro loco: cap. xv.
Indicatus A. Gellii locus mendoſus: vetuſque ipſius lectio propoſita omnibus. cap. xvi.
Inuentus apud Polybium locus Virgiliano ſimilis. cap. xvii.
Explanatus locus M. Varronis: monſtratumque idem illic valere corium, quod apud Demoſthenem δέρμα. cap. xviii.
Cohortatio Cyri apud Xenophontem in ipſo ardore pugnæ. cap. xix.
Inuentus locus apud Ariſtophanem ſimilis valde loco Catulliano. cap. xx.
Quid ſit Demoſtheni, λαβεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, aliterque Xenophontem ea verba cepiſſe. cap. xxi.
Ver ſacrum, quod foret, L. Siſennæ verbis declaratum. cap. xxii.
Cur in Velienſium, & Maſſilienſium nummis, idem ſignum exiſtat. cap. xxiii.
Demonſtratum, Græcam ſententiam, & illam quidem valde celebrem, expreſſiſſe Terentium Phormione. cap. xxiiii.

Libri XXXVI.

EXPLANATVM teſtimonium Heracliti, quod citat Ariſtoteles in II. ἠθικῶν ad Nicomachum. cap. i.
Fuiſſe in vſu Græcorum verbum, quod reſpondet huic M. Varronis, contenebrare. cap. ii.
Vt Virgilius inquit ferre pedes Mœrin, ita Homerum dixiſſe φέρειν πόδας multos. cap. iii.
Parum verecundam Catulli ſententiam videri ex Euripide expreſſam. cap. iiii
Indicatum Virgilium ſumpſiſſe a Theophraſto locum eum omnem, quo docet, quomodo ſunt ſerendæ arbores. cap. v.
Emendatus (vt arbitror) locus Ciceronis e II. libro de legibus. cap. vi.
Declaratum conſilium C. Cæſaris in Rheno tranſeundo, ſimile fuiſſe conſilio Ageſilai, cum exercitum in Aſiam tranſportauit. cap. vii.
Runcare ſegetes quid valeat: deque omni ratione ſemen iam ſatum natumue colendi. cap. viii.
Cum & Ariſtoteli, & M. Varroni conueniat in accuſando phyſico, qui falſum litteris mandarat, diſſentire eos in nomine ipſius. cap. ix.
Defenſa vetus lectio loci, cum ſtomacho magno prolati, in epiſtola ad Atticum. cap. x.

Deleta tandem macula, quæ locum in epiſtola ad Atticum fœdabat, multis prius id facere fruſtra conatis. cap. xi.

Declaratum qaid valeat, ἐν χειρὸς νόμῳ in III. libro πολιτικῶν: pluraque exempla ipſius poſita. cap. xii.

Collationem Homericam, valde laudatam, propter eximiam ſuam virtutem periſſe non paruum incommodum. cap. xiii.

Magis credendum Plutarcho, quam Ciceroni, in hiſtoria de Sophocle narranda. cap. xiiii.

Deleta (vt opinor) macula coniectura e III. libro πολιτικῶν. cap. xv.

Hiſtoria de Iano, quæ magis adhuc ipſum ornat, eruta ex abdito loco. cap. xvi.

Trudere aliquando, vt ὤθειν apud Græcos, ſtudium, ac beneuolentiam ſignificare. cap. xvii.

Diſputatum accurate de loco Terentii ex Adelphis. vetuſque lectio ipſius indicata. cap. xviii.

Apte ſignificaſſe Ciceronem ægritudinem ingentem honeſti viri, qua ille ob publica mala opprimebatur. cap. xix.

Valde dura Ciceronis compoſitio verborum, monſtrata. cap. xx.

Declaratus locus Euripidis: parque eſſe ac ſimilis Horatij ſententiæ demonſtratus. cap. xxi.

Reſtitutus locus Euripidis, miſere laceratus. cap. xxii.

Terentianam ſententiam & prius & integrius pronuntiaſſe Euripidem. cap. xxiii.

An recte accuſarit Quintilianus Euripidem, cum Phœniſſis Eteocles fratrem in ſimulans, argumentatur à nomine. cap. xxiiii.

Libri XXXVII.

S*VBLATVM coniecturis mendum è lege Alfeni, quod optimum etiam noſtrum exemplar fœdauit.* cap. i.

Diſputatum diligenter de loco Plinij, quem videtur ex Ariſtotele parum fideliter expreſſiſſe. cap. ii.

Vetus lectio in epiſtola ad Atticum defenſa: Græcumque verbum, quod inde exturbatum erat, eò reuocatum. cap. iii.

Imagine ab eadem re ducta, quæ diſſimilis aliquantum inter ſe eſt, diſſimilitudinem aliarum rerum lepide oſtendiſſe acutos viros. cap. iiii.

Diſputatum de vetere prouerbio, quod apud Græcos erat: & quaſi affirmabat ſpeciem nullam rerum tam ſimilem inter ſe eſſe, quam eſt ficus fico. cap. v.

Laudatas quoque eſſe à Græcis ſcriptoribus caricas Cauneas, quarum meminit Cicero. cap. vi.

Declaratum, iiſdem pæne translatis verbis uocaſſe Latinos auctores ſubitam incurſionem hoſtium, quibus Theopompus, ille Chius, eandem rem appellarit. cap. vii

Exemplis multis comprobatus modus loquendi, inuentus in vetere lapide, quo celebratur ſummum artificium pueri. cap. viii.

Quas Cicero ſpes inanes & fallaces uocat, Aeſchylus ſua lingua fractas diſſipataſque dixit. cap. ix.

Eadem forma vſos Demoſthenem ac Ciceronem, cum pleni lætitiæ, res ſuas efferre vellent. cap. x.

Pluribus teſtimoniis & lapidum & librorum antiquorum, probatum commutaſſe ſæpe inter ſe librarios in ſcribendo litteras I, & L. cap. xi.

Explicatum genus proſopopæiæ diuerſum aliquantum ab eo, quod plerunque hoc nomine appellatur. cap. xii.

Rapax non vbique idem valere: & de pomis Hippomanis, quibus durum animum amicæ molliuit. cap. xiii.

Inuentum qui aliter ſentiret de natura & moribus M. Antonij ac Cicero fecit. cap. xiiii.

Explicatus locus Polybij, quo ſignificatur obſcure ſtudium Romanorum in vijs, quas muniebant, ornandis. cap. xv.

Declaratus locus Euripidis: parque eſſe ac ſimilis Horatii ſententiæ demonſtratus. cap. xvi.

Indicatæ aues aliæ, quæ formam eandem pedum habent, quam iynx. cap. xvii.

Indicatus Salluſtij locus Terentiano loco ſimilis, qui ambo loci teſtificantur peſſimum quorundam ingenium. cap. xviii.

Exemplis poſitis declaratum duos Græcos poetas duabus in rebus vidiſſe idem ac celebraſſe ſuis verſibus, quod princeps medicorum Hippocrates. cap. xix.

Emendatus coniectura locus grauis in libris, qui vocantur ἠθικὰ ἐνθυμήματα. cap. xx.

Explicata ratio, qua vtuntur qui poſtulant ſibi ignoſci: nec poſſunt aliter crimen defendere. cap. xxi.

Omni tempore ornaſſe orationem, quæ vocantur πάρισα & ὁμοιοτέλευτα: nec Iſocratem aut Gorgiam illa inueniſſe. cap. xxii.

Defenſa vetus lectio in epiſtola quadam ad Atticum, contra nouam & opinione nixam quorundam emendationem. cap. xxiii.

Indicatum Sophocleam ſententiam, valde vtilem vitæ, à Terentio quoque celebratam fuiſſe. cap. xxiiii.

MONSTRATI duo Virgilii loci, rem narrantes, quæ uidetur ratione carere: diſputatumque de via illarum culparum (ſi ita ipſæ uocãdæ ſunt) defendendarum. cap. i.

Defenſus Ariſtoteles à turpi crimine, quod ipſi obiecit iniuſte, qui hiſtoriam eius rei ignorauit. cap. ii.

Sciſſe Drancem Virgilianum, quæ potiſsimum regiæ virtutes ſunt: aſſentirique ipſi Græcos maximos poetas. cap. iii.

Oui vitellum à Græcis, vt à nobis, duobus nominibus vocari. cap. iiii.

De fructu, qui capitur ex hiſtoria, idem exiſtimaſſe Plutarchum, quod ſenſit M. Cicero. cap. v.

Inſpirare aliquid aliquibus, quod inquit pluribus locis Virgilius, videri ſumptum ex Homero. cap. vi.

Declaratum vocem acutam & grauem T. Attici, expreſſam ab eo fuiſſe è Platone. cap. vii.

Demonſtratum vti aliquando Ciceronem ſententiis quibusdam Homeri: atque id ita obſcure, vt vix cognoſcatur. cap. viii.

Indicati duo loci Latinorum auctorum, aliorum induſtria ſubtiliter emendati. cap. ix.

Diſputatum de dubia & incerta ſcriptura Ciceroniani loci, in quo agitur de Dionyſii Siculi rogo. cap. x.

Vetitum fuiſſe priſcorum diis, vt fabulæ poetarum & Græcorum et Latinorum ferunt, quod factum ab vno eorum foret, ab altero temptari. cap. xi.

Multis verbis oſtendiſſe Terentium, quod vno ſignificant Græci: vitium ſcilicet, cui plurimi obnoxii ſunt. cap. xii.

Indicatus locus Homeri, qui, tenuem rem tangens, valde ſimilis eſt Terentiano. cap. xiii.

Subtilis & plena artificii ratio, qua vſi fuere duo magni auctores, in eo, quod voluerunt, in cælum ferendo. cap. xiiii.

Varietas opinionis de veritate lectionis Ariſtotelei loci, inter auctorẽ & Dionyſium Lambinum. cap. xv.

Victoriam illam inprimis amandam eſſe, quæ nos ac res noſtras à poſteri etiam temporis periculis, tutas reddit. cap. xvi.

Elegantem modum loquendi, quem vſurpauit Maro, videri acceptum ab Homero. cap. xvii.

Monſtratus locus Ciceronis, valde ſimilis loco Homeri, quippe cũ ambo augeãt quod exponunt: nec augeant tantum, verum etiam illuſtrent. cap. xviii

Indicatus locus Ciceronis, quẽ non ſine cauſa putaret aliquis è Platone expreſſum. cap. xix.

Diſputatum de condimentis antiquorum, quibus ætatis noſtræ condimenta vidētur anteponenda. cap. xx.
Quæ veteres Græci vocarint verba ἀναμίλλητα, declaratum. cap. xxi.
Quæ vocatæ ſint ab antiquis tibiæ dextræ & quæ ſiniſtræ, demonſtratum: rationemque horum nominum fluxiſſe è Græco ſermone: atque eius gentis ſtudio muſicorum. cap. xxii.
Herodotum μεταφορικῶς dixiße tyrannidem egiſſe radices, cum firma foret: Ciceronem itidem ἀλληγορικῶς de ipſa, vt de arbore locutum. cap. xxiii.
Quid in fabula quadam ſua de Achille, admirabile prorſus, memoriæ prodiderit Aeſchylus. cap. xxiiii.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM.

LIBER XXVI.

Illuſtratio loci Virgiliani è decimo libro Æneidos. Cap. I.

TANGIT Virgilius morem: qui vt vetus eſt & heroum quoque temporibus vſurpatus, ita etiam omni ætate ſeruetur neceſſe eſt, vt cum reſp. aliqua rexque victoriam cõſecutus eſt; oppidumque aliquod diues expugnauit, ex omni aceruo prædæ, quæ coacta eſt, partem ſumat, & illam quidẽ elegantiorem præſtantioremque: atque ipſa ornet eos, qui magnopere vtiles in eo bello fuerunt: fortemq; in eo facto operam ſuã præbuerunt, cum reliqua præda, ſorte ducta, vniuerſis copiis illis exercituique diuidatur. Aſcanius igitur, cum hortari vellet Niſum: in eoque graui conſilio donis promiſsiſque aliquibus ipſum retinere, hoc ſe facturum, ſi victoria potiri potuerit, pollicitus eſt; inquit enim.

Si vero capere Italiam, ſceptriſque potiri
Contigerit victori: & prædæ ducere ſortem,
Vidiſtis quo Turnus equo, quibus ibat in armis
Aureus, ipſum illum, clipeum criſtaſque rubentes
Excipiam ſorti, iam nunc tua præmia Niſe.

Idem etiam docet Euripides factum eſſe in exercitu Græcorum Troia capta, apud quem Neptunus Troadibus (fungitur enim hic deus illic of-

ficio prologi) ita loquitur: de captiuis autem mulieribus Troianis agit.

καὶ τὰς μὲν ἀρκὰς: τὰς δὲ θεσσαλὸς λεὼς
εἴληχ', ἀθηναίων δὲ θησεῖδαι πρόμοι.
ὅσαι δ' ἄκληροι τρωάδων, ὑπὸ στέγαις
ταῖς δ' εἰσι, τοῖς πρώτοισιν ἐξῃρημέναι

στρατοῦ. Narrat igitur ipſe e numero omni captiuarum illarum, nobiliores extra ſortem aſsignatas eſſe principibus illius exercitus: ſignificat autem Caſſandram, Andromacham, Polyxenam. Sed in eadem fabula infra etiam huius moris meminit, idem verbum vſurpans: ita enim inducit Talthybium Hecubæ reſpondentem, quæ ex ipſo quæſiuerat, quid de Andromacha factum eſſet.

καὶ τὴν δ' Ἀχιλλέως ἔλαβε παῖς ἐξαίρετον

Sed apud Homerum etiam huius conſuetudinis veſtigia multa reperiuntur, vt cum cecinit Ecameden, regis Arſinoi filiam, Achiuos in expugnatione Tenedi extra ſortem Neſtori dediſſe: quia ſenex ille omnibus conſilio ſapientiaq; præſtaret. Expreſsit vero Virgilius verbum etiam Græcũ: nam cum tragicus poeta dixiſſet ipſas ἐξῃρημένας idest è manubiis aceruoque prædæ exemptas, ipſe inquit excipere. Animaduertendum autem tertium verſum, quem ſupra citaui, Virgilii, male interpunctum eſſe in cunctis excuſis libris. nam niſi nota collocetur poſt pronomen, illum, anſa errandi dabitur lectori, qui putaret pollicitum eſſe ſolum Niſo Aſcanium clipeum & criſtas: minime autem equum, quod ſi feciſſet, qui animum eius incendere volebat, potius retardaſſet, & à forti illo propoſito reuocaſſet, ſi retento equo, reb. vilioribus eius periculoſum facinus compenſare voluiſſet: nam clipeus & criſtæ illæ res leues erant, ſi conferrentur cum equo, qualis veriſimile eſt, fuerit ille tam opulenti & generoſi iuuenis: præter quam quod nullum eſt munus, quod magis capere poſsit animum illius ætatis. aut igitur equum quoque polliceri debuit, aut ne ipſius quidem meminiſſe. Perſpicitur autem magis equum in primis polliceri Aſcanium debuiſſe, quia cum apud Homerum Dolon huiuſcemodi facinus aggreſſurus eſſet: obiiceretque vitam ſuam maximo periculo, popoſcit præmium illius facti, equos Achillis; currumque, quo ille fortiſsimus heros vehebatur in prœliis. Verſus poetæ hi ſunt, quibus Dolon fidem ſibi adſtrinxit Hectoris: mercedemque, quam vellet, patefecit,

ἀλλ' ἄγε μοι τὸ σκῆπτρον ἀνάσχεο καὶ μοι ὄμοσσον
ἦ μὲν τοὺς ἵππους τε, καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ
δωσέμεν, οἳ φορέουσιν ἀμύμονα πηλείωνα

Nam imitari voluiſſe hunc locum Homeri Virgilium, cognoſcitur ſtatim ex principio ipſo: quod enim apud eum Niſus inquit, cum deliciis

amoribuſque ſuis exponere cœpit ſuum conſilium.

dii ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an ſua cuique deus ſit dira cupido?
Aut pugnam, aut aliquid iandudum inuadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete eſt.

dixerat aliquo modo antea Dolon his verbis.

ἕκτορ, ἐμ' ὀτρύνει κραδίη, καὶ θυμὸς ἀγήνωρ,
νηῶν ὠκυπόρων σχεδὸν ἐλθέμεν: ἔκ τε πυθέσθαι.

Correctus coniectura locus in primo libro ἠθικῶν ad Eudemum.
Cap. II.

Locvs eſt ſine dubio corruptus in libro primo Ariſtotelis de vita & moribus ad Eudemum, quem, coniectura ductus, cum mihi videar emendaſſe, huius meæ opinionis iudices ſumere volo eruditos ingenioſoſque viros: neque enim me fallit quàm timide pedetemptimque oporteat ſcripta tanti auctoris attingere, & quàm huiuſcemodi conatus periculoſi ſint: ſæpeque magnum aliquod incommodum dent. Quo loco igitur tradit non omnes omnium ſententias de vita beata, quàmuis falſæ ſint, eſſe refellendas: ſuperuacaneumq; id eſse docet, in aliis dicit. ὁμοίως δὲ ταύτας οὐδὲ τὰς τῶν πολλῶν: εἰμὴ γὰρ λέγουσι σχεδὸν περὶ ἁπάντων. εἰκῆ vt legitur in libro ab Aldo excuſo. Hic igitur perperam ſcriptum eſſe puto εἰμὴ, legique arbitror oportere. εἰκῆ γὰρ λέγουσι: indicat enim morem multitudinis, quæ temere conſueuit de re etiam incerta pronuntiare, quare non eſſe opiniones ipſius attendendas affirmat. Sed etiam multo poſt in eodem libro, vbi docet caute tractari debere, quod dixerat, in his diſputationibus quoque de rebus bonis & malis, non ſolum veritatem eſſe quærendam, ſed ſæpe etiam cauſam rerum illarum adferendam: conſuetudinemque philoſophorum retinendam, quia nimis exquiſita ſubtiliſque ratio huic diſciplinæ non eſt accommodata, inquit vt eſt in excuſis libris: δεῖται μέντοι τοῦτο πολλῆς εὐλαβείας: εἰσὶ γάρ τινὲς οἳ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι τὸ μηθὲν ~~εἰρηθὲν~~ λέγειν; ἀλλὰ μετὰ λόγου, πολλάκις εἰκῆ λανθάνουσι λέγοντες ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας καὶ κενούς: conſtat autem hic ipſum, culpam aliquorum monſtrantem, ab hoc errore reliquos deterrere voluiſſe, ne ſimile quicquam facerent. puto igitur hic quoque legi debere. τὸ μηθὲν εἰκῆ λέγειν. valere verò εἰκῆ temere inconſiderateque apertum eſt. Quin etiam ipſe in primo libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ eodem pacto locutus eſt, cum priſcos phyſicos inſimularet: aduerbiumque hoc, quod incuriam oſtendit, cum eodem verbo coniunxit, hæc

autem ipſius verba ſunt. νοῦν δέ τις εἰπὼν εἶναι, οἷον νήφων ἐφάνη παρ' εἰκῆ λέγοντας τοὺς πρότερον. Exiſtimo igitur teſtimonio etiam hoc multum adiuuari ſententiam meam: nec contemni vllo pacto poſſe, quod mihi pro reſtituendo illo loco in mentem venit: neq; enim facile dici poteſt, quàm mendoſe negligenterque olim excuſi fuerint. cum tres etiam integri libri è Nicomachiis in eorum numerum malo conſilio coniecti ſint, qui deſiderabantur.

Collatus Salluſtii locus, cum duobus, idem narrantibus, Græcorum ſcriptorum locis. *Cap. III.*

QVOMODO impoſuerint ſtultæ multitudini triginta illi improbiſſimi viri, qui Athenis iniuſte regnarunt: conſiliumque ſuum callide texerint. docet C. Cæſar apud Salluſtium in ſententia, quam dixit de coniuratis: aptè autem in primis exemplo illo vſus eſt, cum probare vellet, quod communiter teſtatus fuerat, verum eſſe. Omnia mala exempla ex bonis rebus orta eſſe. Eorundem fallaciam crudelitatemque exponit accurate Lyſias in oratione, quam ipſe habuit contra Eratoſthenem, qui vnus fuerat è numero tyrannorum illorum, recuperata iam rep. & ad veterem, propriumque eius ciuitatis ſtatum reuocata. Cum autem venuſtiſsimus orator eleganter id narret; mirificèque conueniat hic locus cum Salluſtiano illo, non malum mihi viſum eſt ipſos in propinquo collocare, vt vtriuſque ſcriptoris induſtria magis appareat. Inquit igitur Græcus, qui verius planiuſque de illis rebus agere poterat: ipſe enim quoque pars aliqua eorum malorum fuerat. ἐπειδὴ δ' οἱ τριάκοντα, πονηροὶ μὲν συκοφάνται ὄντες, εἰς τὴν ἀρχὴν κατέστησαν, φάσκοντες χρῆναι τῶν ἀδίκων καθαρὰν ποιῆσαι τὴν πόλιν, καὶ τοὺς λοιποὺς πολίτας ἐπ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην τραπέσθαι καὶ τοιαῦτα λέγοντες, οὐ τοιαῦτα ποιεῖν ἐτόλμων, ὡς ἐγὼ περὶ ἐμαυτοῦ πρῶτον εἰπών, καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀναμνῆσαι πειράσομαι. Salluſtii autem verba ſunt. Lacedæmonii deuictis Athenienſibus triginta viros impoſuere, qui remp. eorum tractarent. Hi primo cœpere peſſimum quemque & omnibus inuiſum indemnatum necare: ea populus lætari & merito dicere fieri. poſt vbi paulatim licentia creuit, iuxta bonos & malos libidinoſe interficere: ceteros metu terrere, ita ciuitas ſeruitute oppreſſa, ſtultæ lætitiæ graues pœnas dedit. Magis tamen expreſsit Xenophon, qui in hiſtoria rerum Græcarum patriæ ſuæ calamitatem illam ſuo loco cõmemorauit, quod traditur à C. Cæſare, illos inquã impuros homines principium feciſſe ciuium interficiendorum à flagitioſiſsimis quibusdam hominibus populumque Athenienſem, cum id videret, ſo

litum lætari; eoſdemque, cum accepto præſidio à Lacedæmoniis, præfectoque ipſius ſibi conciliato, cœperunt viribus ſuis confidere, pro improbiſsimis hominibus: inuiſisque vniuerſæ ciuitati, optimum quemque & qui publicis malis mederi poſſet, ſuſtuliſſe, vt exiſtimem prorſus Salluſtium Xenophontem imitatum fuiſſe: indeque quod perſonæ Cæſaris cõſilioque ipſius aptum fuit, accepiſſe, inquit igitur ἔπειτα πρῶτον μὲν οὓς πάντες ᾔδεσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας, καὶ τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς βαρεῖς ὄντας συλλαμβάνοντες ὑπῆγον θανάτου καὶ ἥτε βουλὴ ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο, οἵτε ἄλλοι ὅσοι συνῄδεσαν ἑαυτοῖς μὴ ὄντες τοιοῦτοι, οὐδὲν ἤχθοντο. & quæ ſequuntur. Nam infra quoque diligenter oſtendit qua via ipſi in probos viros vtileſque reip. ciues graſſari cœperint.

Confirmatum auctoritate Græcorum, quod Cicero inquit. Fuiſſe Demoſthenem auditorem Platonis. Cap. IIII.

LECTITAVISSE Platonem ſtudioſe, audiuiſſe etiam Demoſthenes dicitur: idque apparet ex genere & granditate verborum: dicit etiam in quadam epiſtola hoc ipſe de ſeſe. verba ſunt hæc M. Ciceronis in Bruto, quibus vt apparet, ornat Demoſthenem, ſummum oratorem, oſtendens ipſum non omnem ætatem conſumpſiſſe in ſtudiis propriis illius artis, ſed pectus etiam muniuiſſe cognitione ſapiētiæ, in diſciplinamque ſe tradidiſſe optimo ipſius doctori, cuius etiam eruditiſsimos politiſsimosque libros diligenter legiſſet. Quod autem narrat M. Tullius, id quoque a Demoſthene memoriæ proditum fuiſſe in quadam epiſtola, non extat quod ſciam, epiſtola illa; teſtimoniumque id ipſius extinctum eſt. Perſpicitur tamen indicio Alcinoi, illius inquam accurati interpretis Platonis, fuiſſe Demoſthenem magnum amatorem ipſius, qui etiam tradit eum auditorem Platonis extitiſſe: narrat enim, cum multa colligeret, quæ valerent ad nobilitatem grauiſsimi philoſophi, auctoritatibus clarorum virorum, demonſtrandam in epiſtola, quā ad eum ſcripſit, accuſaſſe Demoſthenem Heracleodorum quendam, qui cum Platonem breui tempore audiſſet, ignauia inde abreptus fuerat: diſputationeſque illius contempſerat. Ponit etiam verba pauca Demoſthenis ipſius, quibus ille Heracleodorum inſimulauerat, ac quod flagitium admiſiſſet, ſumma cum libertate ipſi exprobrabat: illa autem ſunt hæc. οὐκ αἰσχύνει παιδείας καταφρονήσας καὶ λόγων, ὧν Πλάτωνος ἠκροάσω; ita vero corriperet ſeuerus pater perditum luxu & in turpiſsimo aliquo ſcelere volutatum, filium. Fieri igitur poteſt vt in hac ipſa epiſtola, in qua tam magnifice: præclareque de Platone ſentit, ſe quoque ipſius auditorem fuiſſe

fateretur. Eſt ſane in manibus epiſtola Demoſthenis ad Heracleodorum hunc, vt videtur: in qua tamen neque ſuperiora verba leguntur: neque narratur fuiſſe ipſum Platonis auditorem, & ſi illa referta eſt laude doctiſſimi viri: fertque in cælum diſciplinam ipſius, vt cum tradat eam mirifice vitæ vtilem eſſe & non inanem fucatamque, appareat Demoſthenē valde Platonem amaſſe & doctrinam illius aliquando deguſtaſſe. Plutarchus quoque in vita Demoſthenis citat Hermippum teſtem, qui narrauerat ſe incidiſſe in cōmentarios quoſdam incerti auctoris, in quibus ſcriptum foret Demoſthenem frequentaſſe vna cum aliis, germanis ipſius auditoribus, ſcholam Platonis: plurimumque inde adiumenti deriuaſſe in ſuas orationes: ita enim accipio illud δημοσθένη συνεσχολακέναι πλάτωνι, non condiſcipulum ipſum fuiſſe Platonis: neque enim hoc tempus, quo vixit, videtur pati: ac prætere a diſcrepat à teſtimoniis reliquorum. nec tamen mirum eſſet in alia etiam epiſtola, de quo tam magnum iudicium feciſſet, ipſum hoc litteris mandaſſe.

Virgilium inducere Amatam reginam à definitione argumentantem, cum docuit Turnum non eſſe repudiandum generum.
Cap. V.

PLVRIBVS ſanè, illuſtribusque exemplis Ariſtoteles declarauit modum argumentandi à definitione, in II. libro de arte dicendi. perſpicitur autem ex illis omnibus aliter, ac vulgus: aduerſariique caperent, qui ita quippiam confirmare volebant, vocem illam accipiendam eſſe, euoluta ipſius vi notioneque ſignificare. Addam igitur & ipſe nonnulla, & vt loci hi optimorum ſcriptorum illuſtrentur, & vt ratio huius argumentationis tractandæ magis eluceſcat: nam niſi hoc vtilitatem magnam afferre poſſe exiſtimaſſet, nō tot vndiq; eruditiſsimus ſcriptor, qui tamen prolixitatem in præceptis alicuius ſcientiæ tradendis numquā amauit, ſedulo collegiſſet. Apud Virgilium igitur cum Amata, furiis ſtimulata, diſturbare pacem vellet, & reuocare viri ſui animum à conſiliis illis, ita vnum, quod maxime obſtabat, ac voluntati ſuę aduerſabatur, temptare ac labefactare conata eſt; edita enim Latino regi ſors fuerat, debere ipſum externo viro filiam in matrimonium dare: Turnus autem, quē generum illa malebat, Italus erat, quare excludi auctoritate diuina, cui repugnari non poteſt, à nuptiis illis videbatur: ipſa igitur acute dixit aliam eſſe notionem eius vocabuli; intelligique illo cunctos, qui ipſius ditionis non forent: nec regno ipſius parerent, & non tantum alienigenas, & in longinquis terris natos. Inquit igitur: verſus enim poetæ ponam.

Si gener externa petitur de gente Latinis.
Idque ſedet; Faunique premunt te iuſſa parentis:
Omnem equidem ſceptris terram, quæ libera noſtris
Diſſidet, externam reor & ſic dicere diuos.

Præterea cum poſt obitum Agidis Lacedæmone regem creari oporte-ret: Diopitheſque augur gradu illo honoris Ageſilaum exturbaret, quem graues & ſapientes ciues, propter eximiam adoleſcentis virtutem proba bant, fretus oraculo, admonente Spartiatas ne claudum regem eligerent: Ageſilaus enim altero pede claudicabat, multoſque in ſuam ſententiam traxiſſet, paratos ea de cauſa deligere Leotychidem, Lyſander, qui Age-ſilao fauebat, dixit perperam accipere Diopithem oraculum illud: non enim grauiter ferre deum nec ſtomachari, ſi forte aliquis Lacedæmonio-rum imperium habeat mancus ac debilis, ſed regnum claudum eſſe, ſi ſpu-rii & natalibus laborantes, regnum, proprium Heraclidarum, obtinue-rint, quæ macula hærebat Leotychidi: putabatur namque ille furto ex Alcibiade conceptus.

Emendatus, & explicatus locus in epiſtola quadam ad Atticum.
Cap. VI.

CVM in epiſtola quadam ad Atticum M. Cicero accurate locutus eſ ſet de interitu M. Marcelli: ad extremumque dixiſſet ſibi reliqua plana & explorata eſſe, tantum ſe non videre, quæ cauſa impellere potuerit Magium familiarem Marcelli, vt fortiſsimum virum necaret, cũ ille etiam pro ipſo ſponſor factus eſſet, addidit: Et nimirum id fuit; ſol-uendo enim non erat: credo eum petiiſſe à Marcello aliquid: & illum, vt erat, conſtantius reſpondiſſe: οὐ γὰρ ὄνειδος: his enim verbis Græcis clauditur hæc narratio, in quibus tamen mendum ineſſe arbitror: neque enim vlla certa eſt ſententia ipſorum: neque initium peruulgatæ alicuius vocis videntur, quæ à poeta quopiam ſumpta ſint, cuius generis pleiun-que eſſe conſuerunt, quæ conciſe in his libris citantur: vimque prouerbii habent. Ita igitur non ſine cauſa aliquis de ipſis exiſtimaret, cum ta-men, ſi leuis macula tollatur, quæ luci ipſorum obeſt, illa facile agnoſcan tur: & huic loco valde accõmodata eſſe intelligantur, ipſis autem præ-cipiatur, quod eſt temeritati declinandæ vehementer vtile, & ne facile de rebus, incognitis pronuntient, hominibus admonendis. Sumpta ve-ro illa inde ſunt, vnde multæ, mirifice probatæ, ſentẽtiæ fluxerunt, ideſt ab Euripide, qui in tragædia, cuius index eſt Ion, illum ipſum Ionem, iam agnitum à patre, fecit initio ſuæ orationis, cum valde ſuſpenſo animo fo ret, nec ſtatuere poſſet, quid ſibi faciendum eſſet, ſententiam illam eden-

tem. Suaſerat autem ipſi pater, vt ſecum, relicto humili illo miniſterio (æditus enim erat ac Delphis Apollinis templum purgabat) Athenas accederet, futurus regni ipſius heres, & nobiliſsimæ reip. cuſtos. ille autem id facere timebat vt qui putaret, cum patrem peregrinum hominem haberet: ipſeque incerta matre natus foret, non æquo animo Athenienſes eum, ſceptrum tenentem, viſuros, inquit igitur. Non poſſe recte iudicari de illis rebus à ſe tunc & eo loco poſito, quia non habent eam aciem ingenii homines, vt ſtatuere poſsint de rebus abſentibus vt præſentibus: nonnullæque res ignominiæ plenæ intelliguntur eſſe, cum propinquæ ſunt, quæ remotæ diiunctæque magnis ſpatiis terrarum, maculæ nulli affines videntur. Hæc autem poetæ verba ſunt οὔ ταὐτ᾽ ὄνειδος φαίνεται, τῶν πραγμάτων πρόσωθεν ὄντων, ἐγγύθεν θ᾽ ὁρωμένων: quis enim non videat hanc γνώμην eſſe: valereque ipſam multum ad metum, qui dubium ſollicitumque habebat merito animum Ionis, confirmandum. Nequis autem me dicat licentia magna vſum in hoc loco reſtituendo, quia valde media illa dictio in excuſis etiam meis libris variata eſt: nec γὰρ ſimilitunem aliquam habet, cum. τ᾽αὐτ᾽ vt legi debet, veterem ſcripturam, quæ me olim fefellit, indicabo: fideliterque ante oculos omnium ponam: ita enim illic legitur. ΟΥ ΤΑΤΟΝΕΙΔΟΣ. deſideratur igitur ſolum vna littera, quã in exſcribendo, rudem Græci ſermonis, accuratum licet virũ omiſiſſe, mirum non eſt: magis autem locum inquinarunt, qui corrigere ipſum volentes, ὀνειδίως poſtea ſcripſerunt. Arbitror igitur locum feliciter reſtitutum; tenebraſque, quæ ipſum obſcurabant, longe pulſas. nam me oſtendiſſe teſtimonio Latini ſcriptoris vocem hanc, olim ferri ſolitam, non ingratum eſſe debet harum elegantiũ ſanè litterarum ſtudioſis.

Collata M. Ciceronis, plena animi, ſententia, cum AEſchyli ſententia. Cap. VII.

NARRAT M. Cicero in epiſtola illa longa ad ipſum ſcripta, P. Lentulo quemadmodum, Vatinii; importuniſsimi hominis, improbitatem fregerit. contumeliæque in ſe plenam vocem retuderit; pronuntiatum vero illud ab ipſo fuit libere in primis: magnoque animo, vt ſanè ipſe alio loco teſtatur: reſque ipſa declarat, oportere maledicta inimicorum refelli; inquit igitur Cicero. Ego ſedente Cn. Pompeio, cum vt laudaret P. Seſtium, introiſſet in vrbem: dixiſſetque teſtis Vatinius, me fortuna & felicitate C. Cæſaris commotum, illi amicum eſſe cœpiſſe, dixi me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriiſque anteferre. Similis autem huic loco eſt ille ſummi

poetæ,

poetæ, Aeſchyli, qui & ipſe fecit, grauem perſonam, Prometheum, & quem mala ingentia, quæ ſuſtinebat, non domuerant, nec ſpiritus ipſius vllam in partem contuderant, eodem pacto reſpondere Mercurio, qui ipſum læſerat: in aliisque dixerat, eum ſua contumacia: inſolentibusque dictis, conieciſſe ſemet ipſum in aceruum illum miſeriarum: inquit igitur ſe non commutaturum ſtatum illum ſuum malum cum ipſius ſecundis rebus, miniſterioque, quod obibat; ſatiusque eſſe adfixum illi ſcopulo hærere, quam nuntium eſſe Iouis: mandataque ipſius fideliter exequi: ad extremum vero addit, quod vim illius ſuæ orationis aperit ac conſtituit, decere par pro pari referre: & contumeliam illatam, contumelia refellere. verba ipſius poetæ ſunt.

τῆς σῆς λατρείας τὴν ἐμὴν δυσπραξίαν,
σαφῶς ἐπίστασ', οὐκ ἂν ἀλλάξαιμ' ἐγὼ
κρεῖσσον γὰρ οἶμαι τῇδε λατρεύειν πέτρᾳ,
ἢ πατρὶ φῦναι Ζηνὶ πιστὸν ἄγγελον,
οὕτως ὑβρίζειν τοὺς ὑβρίζοντας χρεών.

Cum autem illic ſcholion vetus aperiat ſenſum omnem eius loci, niſi perturbatum foret, non me pigebit etiam oſtendere *εὐπραξίαν* in ipſo, pro *δυσπραξίαν* perperam ſcriptum eſſe. Quod vero in extremo addidit, cum iam animo ſuo ſatisfeciſſet: refutaſſetque Mercurii contumeliam, ſimile eſt illi ſententiæ Ciceronis, atque idem prorſus valet. Similis eſt etiam his aliquo modo vox illa Leonidæ, fortiſsimi atque optimi viri, qui cum a Xerxe, rege Perſarum, ſollicitatus eſſet de proditione: pollicebatur autem ipſi regnum Græcorum, ſi ad ſe tranſiſſet conatumque illum ſuum adiuuiſſet, magnifice honeſteque ipſi reſpondit, non tamen iracunde, ſed cum exprobratione iniuſti illius belli ac turpis poſtulati: inquit enim. Si quæ ſunt recta & honeſta in vita didiciſſet, ſibi ipſum temperaturum fuiſſe à cupiditate rerum alienarum. ſibi autem ſatius eſſe pro libertate Græciæ interire, quam iniuſte in ſuos dominari.

Quod apud Latinos poëtas eſt humectare, videri ὑδραίνειν eſſe apud Græcos. Cap. VIII.

HVMECTARE Latinum, exprimit egregie Græcum verbum *ὑγραίνειν*: parque illi omnino eſt. ipſo vſi ſunt Lucretius ac Virgilius pluribus locis: nam apud M. Ciceronem nuſquam, quod recorder, ipſum offendi. Cum Galeſum, propè Tarentum fluentem amnem, deſcriberet eleganter Maro, ipſo vſus eſt: ita enim cecinit.

Namque ſub Oebaliæ memini me turribus altis,
Quà niger humectat flauentia culta Galeſus,
Corycium vidiſſe ſenem. Euripides in prologo Helenæ de Nilo, quem putat niue liquefacta Aegyptum irrigare: camposque illos ita vberes & fœcundos reddere. ὅς ἀντὶ δίας ψακάδος αἰγύπτου πέδον λευκῆς τακείσης χιόνος, ὑγραίνει γύας. Totum autem locum cum accepiſſet inde Ariſtophanes Θεσμοφοριαζούσαις pro ὑγραίνει poſuit νοτίζει. inquit enim λευκῆς νοτίζει μελανοσυρμαῖον λεών. Alio tamen loco idem tragicus cum idem prorſus oſtendere vellet aliquantum mutato à ſuperiore nomine ὑδραίνειν dixit ſuo patrioq; vocabulo (neq; enim ab ὑγρὸν hoc, ſed ab ὕδωρ conformatum eſt) cum illic laudaret Crathin, eiuſdem, cuius Galeſus, laudatus a Virgilio, Italiæ partis, magnæ quondam Græciæ vocatæ, formoſiſsimum, admirabiliſque naturæ amnem. ipſius hæc verba ſunt e Troadibus, pronuntiata (vt opinor) à grege captiuarum Troianarum, ex quibus chorus conſtat, ſiue parte ipſius. Nam nullo modo videntur conuenire. Hecubæ, quámuis in excuſis libris notatum ſit ipſa à calamitoſiſsima illa muliere edita: ſuſpicor autem ex eo loco οὐκ ἰδαίοις ἰσοῖς κερκίδα, vſq; ad verba illa καὶ μὴν Δαναῶν cuncta ab eadem perſona prolata. Sunt in quam hæc Euripidis verba. de illa tellure loquentis.

αὖ ὑδραίνει καλλίστευων
ὁ ξανθὰν χαίταν πυρσεύων
κρᾶθις. Nam quod narrat aquam eius fluminis flauam lanam rutilam reddere, mira quoque à Theophraſto tradita fuerant de vi ipſius, vt refert Plinius libro. xxxi. cui tamen omnino non conuenit cum Euripide: longe namq; aliter potu illius aquæ mutari colores tradit, ſiue hoc ipſius culpa factum ſit, ſiue Græci ipſi auctores de hoc inter ſe diſſenſerint. inquit enim Theophraſtus in Thuriis Crathin candorem facere: Sybarim nigritiam bubus ac pecoribus, & quæ ſequuntur.

Euripidis grauis locus, ductus aliquo modo ab Homero.
Cap. VIIII.

PARS (vt opinor) chori: ſiue totus ille grex captiuarum, vnde ipſe cõſtabat, in fabula Euripidis, cuius ſupra mentionem feci, cogitans poſſe fieri, vt herus opera ipſius vtatur in explenda libidine ſua, vehementer ſollicitus de hac re, & tamquam extremum omnium malorũ id reformidans, optat noctem illam extingui è numero noctium; perireque, qua tam turpi miniſterio ſeruire deberet. quod ſi factum fuiſſet, numquã ipſe dedecus illud, infamiamque ſubiiſſet. hoc enim prorſus ſigni

ficare voluit, cum in eam mentem venit. Locum vero hunc indicare placuit, quia elegantem puto: expreſſumque ex Homero ingenioſe, fonte penè omnium huiuſcemodi ſententiarum, quæ poſtea valde celebratæ ſunt, ac per omnium ora vagabantur. Sed etiam me mouit, vt hoc facerem, quia macula ipſum obſcurabat, quam, auctore antiquo libro, nō ſine gratia aliqua ſtudioſorum hominum, tollam. Ita igitur totus ſcribi debet.

Αἲ αἲ ποίοισιν δ᾽ οἴκτοις
ταὶ σὰν λύμαν ἐξαιάζεις;
οὐκ ἰδαίοις ἱστοῖς κερκίδα
δινεύουσα ἐξαλλάξω,
νεάτοι τεκέων σώματα λεύσσω
νέαθι μόχθους ἔξω κρείσσους
ἢ λέκτροις πλαθεῖσ᾽ Ἑλλάνων·
ἔρροι νὺξ αὐτὰ καὶ δαίμων·

Eſt autem ſimilis, vt apparet iam, Homericæ illius vocis τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών: quā, in Latinum ſermonem verſam, pronuntiari fecit Virgilius à Didone: Dido tamen non diu manſit in forti illo, dignitatiſque pleno propoſito, ſed facile inde & ſororis ſuaſu & amoris illecebris deiecta eſt. dixerat autem. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat, & quæ ſequuntur. verbis autem Græcis aliquando M. Cicero ipſam edidit, in epiſtola vltima ad Q. Fratrem, vel potius eam innuit; neque enim, vt notam peruulgatamque integram poſuit: alio tamen loco eandem plenam. Sed etiam, cum idem oſtendere vellet in alia epiſtola, verbis itidem Græcis, alius tamen poetæ, id protulit: nam inquit cum ſignis quibusdam iudicaſſet, Octauianum puerum ciuili poteſtate contentum non eſſe, ſed regno inhiare. μηδὲ σωθείην, εἴπω τι τοιοῦτο. Sed Euripides etiam aliquando idem pæne iiſdem verbis protulit, vt cum in fabula, quæ vocatur hicetides, fortiſſimum virum Theſeum, accuſantem tyrannidem, ita fecit loquentem. μὴ ζῴην ἔτι, εἰ τἀμὰ τέκνα πρὸς βίαν νυμφεύεται. Sed quis demum poëta tam honeſtam & forti generoſoque viro dignā, ſententiam non pronuntiauit? Nam & alia ipſius veſtigia reperiuntur apud Homerum. Et apud Sophoclem Oedipus optat prius mori, quam turpem illam maculam ſibi hærere intelligat.

Collati inter ſe duo elegantes Loci. alter Euripidis, Virgilii alter.

Cap. X.

DVo magni poetæ, alter Græcus: alter Latinus, magnitudinem metus oſtendere volentes: ſonumque horribilem, qui non ſine cauſa, cunctos, qui audirent perterre faceret, eodem ſe contulerunt, &

B ii

ab eo, quod conſequutum eſt, id patefecerunt, quamuis nō omnino illud idem ſit: exiſtatq; inter ipſos aliquid diſsimilitudinis. totum igitur ipſum proferendum putaui. vt conſiderent ingenioſi & eruditi viri, cum ambæ illæ res mirum in modum id declarent, vtra earum magis id aperiat, & quaſi in conſpectu ponat. Euripides igitur Troadibus, vocem ſæuam, clamoremq; hoſtilem exprimere volens, qui vndique excitatus eſt, capto Ilio à Græcis, cum in eam vrbem noctu milites irrupiſſent, inquit audito illo pueros matribus adplicuiſſe manus, pauore oppreſſos, & quaſi ſe totos in ſinum ipſarum conieciſſe. Verba poetæ ſunt. βρέφη δὲ φίλια περὶ πέπλους ἔβαλλε ματρὶ χεῖρας ἐπτοημένα. Virgilius autem ingentem & ipſe ſonum tubæ illius, quam inflarat Alecto, aperire volens: & quantam vim haberet perterrefaciendi, contra inquit matres: de ſalute filiorum ſollicitas, magis arcte ipſos complexas fuiſſe, quaſi propè raptores haberēt: & qui è manibus ipſarum eos auellere conarentur. ita igitur cecinit. Et trepidæ matres preſſere ad pectora natos. Quin certe vtrumque cōtingat huiuſcemodi aliquo formidoloſo tempore: & cum ſubito quippiam nouum & inexpectatum ad aures peruenit, dubitandum non eſt, ſed quæritur vtrum eorum magis aptum ſit illi rei atroci atque horribili ſignificandæ.

Diligenter animaduerſa vox Mithridatis, qua Cn. Pompeium, aduerſarium ſuum, valde commendauit. cap. XI.

PRODITVM memoriæ eſt Mithridatem, Ponti regem, ſummis laudibus tuliſſe in cęlum L. Lucullum imperatorem, qui contra ipſum exercitum duxerat, & à quo non ſemel in bello magna incommoda acceperat: ea enim virtutis eximiæ vis eſt, vt cogat etiam aduerſarios ſe laudare, ſi pręſertim magno animo prędití ſunt. An id eo conſilio Mithridates faciebat, quia dum virtutem aduerſarii: ſcientíamque rei militaris celebrabat, culpam ſuam minuebat, qui ab eo victus, regnoque exutus fuerat? M. Ciceronis hęc verba ſunt è proemio illo Academicarum quęſtionum, quo Lucullum valde ornauit: inquit enim. Vt rex ille, poſt Alexandrum maximus, hunc à ſe maiorem ducem cognitum, quam quemquam eorum, quos legiſſet, fateretur. Vt autem rex hic eum, quem aliis de cauſis odio habebat, laudat, ita apud Homerum Agamemnon Hectorem acerrimum ſuum inimicum celebrat, & eadem pęnè de illius fortitudine pronuntiat, quamuis non talem, ſemper eum extitiſſe affirmet, ſed vnius potiſsimum diei res geſtas eius commendet: inquit igitur ſe neminem vmquam vidiſſe: neque ab alio accepiſſe, qui id commemoraret,

quempiam tot magna & preclara facinora animo percepiſſe, quot Hector effeciſſet, & detrimenta Grecis attuliſſet. quare non ſine cauſa exiſtimare aliquis poſſet, Mithridatem, regem illum regum imitari voluiſſe: nec ſibi indecorum eſſe putaſſe, quod ſapiens ille rex honeſte feciſſe meri to exiſtimatus eſt. Sed poetę maximi verba ponamus, qui rem quantum potuit auxit, & ita denique eum locum tractauit, vt perſpiciantur verba illa e corde Agamemnonis manaſſe.

οὐ γὰρ πω ἰδόμην, οὐδ' ἔκλυον αὐδήσαντος,
ἄνδρ' ἕνα τοσσάδε μέρμερ' ἐπ' ἤματι μητίσασθαι,
ὅσ' ἕκτωρ ἔῤῥεξε διῒ φίλος υἷας ἀχαιῶν.

Nam duobus etiam illis verbis, arbitror auctam eſſe non parum virtu tem Hectoris, quibus ſignificauit multo plura ipſum preſtitiſſe, quam ce teri cogitare, & animo complecti potuerint. Vt ſimilitudinis aliquid hic locus cum illo M. Ciceronis habeat, qui cum Cn. Magnum ornaret, ſuadens legem Maniliam, inquit de ipſo. Qui plura bella geſsit, quam ce teri legerunt; plures prouincias confecit, quam alii concupiuerunt. qui Latini oratoris locus ſimilis itidem eſt illi diſertiſsimi ſcriptoris, Iſocra tis in libro, quem ad Philippum miſit, cum valde illum regem celebraret. ὅστις ἔθνη τοσαῦτα τυγχάνεις κατεστραμμένος, ὅσας οὐδεὶς πώποτε τῶν ἄλλων ἑλλήνων πόλεις εἷλεν.

Non omnino repugnare, vt videtur, quod dictum eſt, atrum lumen. Cap. XII.

ATRVM lumen cum aliquando vocarit Virgilius, videri poſſet res contrarias coniunxiſſe: nihil enim tam repugnat luci ac ſplendori, quam nigror, vnde apte nubes atræ vocantur: eſtque id proprium naturæ ipſarum. Euripides quoque Troadibus, cum de incendio Troiæ loqueretur; flammamque illam ingentem poneret ante oculos, eodem pacto locutus eſt: appellauitque, quod idem valet, αἴγλαν μέλαιναν. nec tamen non eodem loco addidit, quod proprium luminis eſt, & quaſi contrarium contrario oppoſuit, vt locum ornaret, & vim earum rerum, in quibus quaſi immutatio quædam facta eſſet, magis aperiret: παμφαὲς enim σέλας nominauit: ſignificare igitur vtrumque poetam flammam, fumi plenam, apparet, cuius fumi vi & nigrore nitor flammæ obſcurare tur: totus autem Euripidis locus hic eſt. ἐν δόμοις δὲ παμφαὲς σέλας πυρὸς μέλαιναν αἴγλαν ἔδωκεν παρ' ὕπνῳ: nam ille Virgilii notus eſt, cum furia facem ardentem in Turnum intorſit.

Et fumus, & aliæ nonnullæ res celeres, vacuæ ab animo, ac pæne etiam corpore, dictæ à poëtis, alas habere. Cap. XIII.

MOS videtur fuiſſe Græcorum poetarum, vt alas affingerent rebus celeribus, quamuis illæ animo ſenſuque carerent; ita enim putabant declarari curſum velocitatemque earum. Euripides igitur eo cõſilio (vt arbitror) in Ione dixit, cum ortum ſolis oſtendere vellet ἅμ᾽ ἡλίου πτέρυγι θοῇ: alam enim ſolis vocauit, quia cum repente lux eius adueniat, imitatur auem aliquam, quæ vtitur in motu illo ſuo, ala. Eadem de cauſa idem poeta in alia fabula, quæ Troades appellatur, fumo alam tribuit, atque id duobus locis, non tamen valde remotis: primum enim inquit, πτέρυγι δὲ καπνὸς ὥστις οὐρανία πεσοῦσα. Poſt autem κόνις δ᾽ οὐρανία καπνῷ πτέρυγι πρὸς αἰθέρα. Eodem autem pertinet quod in ſuperiore fabula fumum dixit volare. Σμύρνης δ᾽ ἀνύδρου καπνὸς εἰς ὀρόφους Φοίβου πέταται. Sed eadem etiam mente, niſi quod nomen fumi non ponit, quamuis rem ipſam oſtendat, Virgilius inquit, volat vapor ater ad auras.

Clara ſententia Ciceronis, quæ ornat ſtudia litterarum, indicata ſumpta eſſe ab Ariſtotele. Cap. XIIII.

SENTENTIA illa, valde celebris, de fructu, qui capitur ex cognitione bonarum artium, multiplex ſolidusque, fluxit è fonte omnis ſcientiæ: omniſque ſapientiæ, Ariſtotele: ille enim, vt memoriæ prodidit Laertius Diogenes, dixit παιδείαν eſſe ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις, κόσμον: ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις, καταφυγήν: auxit autem illam multis modis: magisque explanauit M. Cicero in defenſione Archiæ poetæ, loco valde apto illi rei faciendæ: inquit igitur diſertiſsimus orator. Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt: ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant: aduerſis perfugium ac ſolacium præbent. delectant domi. non impediunt foris, pernoctant nobiſcum. peregrinantur, ruſticantur. Nolo autem omittere, quin admoneam aliter legi primam partem huius loci Ciceroniani in libris manu ſcriptis; cuncti enim magno conſenſu pro alunt, habent agunt. quam lectionem non omnino contemnendam arbitror, vt valeat fortaſſe illic agunt, erudiunt, inſtituunt. quin certe ἄγειν apud Græcos hoc ſignificet dubitari non poteſt. vnde vocata eſt ab illis liberorum inſtitutio ἡ τῶν παίδων ἀγωγή. potuit igitur exprimere M. Cicero, id verbum, atque id ſanè mihi admodum veriſimile eſt. Nec tamen me fallit M. Ciceronem aliquando μεταφορικῶς hoc verbo vſum, vt pro M. Marcello, cum in-

quit.. Illa inquam, illa vita eſt tua, quæ vigebit memoria ſeculorum omnium, quã poſteritas alet. Neque tamen me hoc ſententia penitus mouet, aut omnino declarat, peruulgatam lectionem eſſe exploratam.

Monſtratus locus Ciceronis, qui videtur ex Homero expreſſus.
Cap. XV.

ALLVDIT aliquando M. Cicero in orationibus ſuis ad locos quoſdam Homeri illuſtres; ſententiaſque alias etiam valde celebres, & quæ in ore politorum hominum eſſent: neque tamen id facit ita aperte, vt paſsim ab omnibus intelligi poſsit, eo ipſum reſpexiſſe, quia locus tempusque illud id non patiebatur. Cum igitur in philippica II. inquit. Neque vllam ſocietatem optimis ciuibus cum importuniſsimo hoſte fœdere vllo confirmari poſſe credidi, arbitror ipſum exprimere voluiſſe locum illum diuiniſsimi eius poëtæ, cum fecit Achillem, repudiantem condicionem Hectoris, pactumque de reddendis corporibus; cauſamque ſui conſilii afferentem, dicere. ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ: niſi fallor enim non potuit melius, ſi verbis aptis ei loco vti uellet, & tecte, quod faciebat facere, vertere ſententiam illam. Sed etiam, cum in eadem oratione inquit, accuſans M. Antonium, quod contra officium feciſſet. At etiam litteras, quas me ſibi miſiſſe diceret, recitauit, homo & humanitatis expers: & vitæ communis ignarus; quis enim vmquam, qui paulum modo bonorum conſuetudinem noſſet, litteras ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium protulit, palàmque recitauit, quis non fateatur eum in mente habuiſſe hanc ſententiam, atq; ipſam reddere voluiſſe? ὀργῆς χάριν τὰ κρυπτὰ μὴ 'κφαίνης φίλου. ipſe certe huius opinionis ſum, vt putem eius animo tum obuerſatam hanc peruulgatam vocem fuiſſe.

Correctus error Gazæ in vertendo problemate Ariſtotelis.
Cap. XVI.

LAPSVS eſt Theodorus in vertenda quæſtione illa Ariſtotelis, valde erudita, de atra bile; nec vidit huic loco ipſius maculam hęſiſſe: cum enim verba hæc exprimeret ὅθεν σίβυλλαι καὶ βακχίδες (ita enim illa paſsim leguntur) reddidit. Ex quo ſibyllæ efficiuntur & bacchæ, ipſe autem, coniectura ductus, olim putaui βάκιδες. vna minus littera, legi debere; quam tamen opinionem meam poſtea confirmaui auctoritate calamo exarati libri, in quo ita ſcriptum offendi, & ſanè hoc pacto

legi debet. Bacis enim fuit antiquus vates, atque is profectò magni nominis. quod autem numero multitudinis, nota figura vſus, ſummus philoſophus, dixit βάκιδες, intellexit non illum ſolum, ſed ceteros omnes eius generis, atque illi ſimiles. Cum vero & M. Cicero, & Ariſtophanes νεφέλαις, Bacidis huius mentionem fecerint, qui magis hanc emendationem adiuuat, locum Plutarchi indicabo; ille enim in eo libro, qui inſcriptus eſt γυναικῶν ἀρεταὶ, coniunxit pæne vt Ariſtoteles, propter ſimilitudinem duo hæc nomina. quin certe ab eo, nomine illo, vir ſignificetur dubium non eſt. hæc igitur verba ſunt erudiriſsimi ſcriptoris. τί δὲ ἐὰν ποιητικὴν πάλιν ἢ μιμητικὴν ἀποφαίνοντες οὐχ ἑτέραν μὲν ἀνδρῶν· ἑτέραν δὲ γυναικῶν οὖσαν, ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τὰ Σαπφοῦς μέλη τοῖς ἀνακρέοντος, καὶ τὰ σιβύλλης λόγια τοῖς βάκιδος ἀντιπαραβάλωμεν. Quod autem in primis iudicium meum conſtituit, furor Baccharum diuerſus eſt a furore vatum: nec eundem ortum habet, aut idem prorſus efficit: ater enim humor in furorem agit vates: facitque vt illi aliquando futura prædicent, & tamquam oracula quædam edant.

Indicatus Cicero contra morem ſuum vſurpaſſe aliquando plenum cum ſexto caſu.

Cap. XVII.

ADNOTATVM eſt à veteribus grammaticis M. Ciceronem patrium generandique caſum ponere poſt nomen plenus, vt dicat plenus vini, & non vino, atque id ſanè ſeruare, quod cuſtodiuit etiam Terentius, cum M. Varro, C. Cæſar cum ſexto caſu id vſurpent. Eſt profectò id verum, ſemperque cum poteſt id Cicero facit, non tamen ita reformidat alteram illam eius vocabuli conſtructionem, vt velit omnino aliter loqui nam cum res poſtulat, vt maiorem culpam: declinet (ſi hoc etiam nomine vocari debet, quod commiſerunt libere ac ſine vllo metu offenſionis illi optimi ſcriptores) huc confugit, & opinionem aliorum ſequitur, vt fecit, cum in C. Verrem inquit, Verres ornamētis fanorum atque oppidorum habeat plenam domū: apparet enim quam moleſta auribus eorū, qui audirent futura fuerit compoſitio verborum, ſi ornamentorum illo loco dixiſſet, ac conſuetudinem ſuam retinuiſſet. cum ſequantur ſtatim duo nomina eodem pacto deſinentia. Sed alterum etiam in eius ſcriptis locum inueni, in quo à conſuetudine ſua diſceſſerit: nec ſane cauſam afferre poſſum tantæ conſilii mutationis, niſi aliquis putet id natum ab animi perturbatione magna, qua tunc premebatur: eſt enim in III. libro epiſtolarum ad Atticum, quas ſcripſit cum patria expulſus foret: inquit enim

enim initio cuiuſdam epiſtolæ. Ex tuis litteris plenus ſum expectatione de Pompeio, quid nam de nobis velit aut oſtendat.

Illuſtratus locus Aeſchyli, deletis maculis è declaratione ipſius. Cap. XVIII.

CVM olim curauerim excudendas veteres quaſdam declarationes in Aeſchyli fabulas, quæ ſuperſunt, è multo maiore ipſarum numero, vetuſtate deletarum, in eodem propoſito adhuc manens, adiuuandi grauem eum doctumque poetam, indicabo locum, qui in ipſis ſcholiis ita deprauatus eſt vt fructum nullum ea explicatio ferat lectori: & quomodo legi debeat, oſtendam. in Eumenidibus igitur, quo loco illæ ipſæ vltrices ſcelerum deæ, communi animo ſignificant ſe nolle amplius id munus obire, quia Oreſtes, certus matricida, ipſis eriperetur, ſunt verba hæc. ἄπαιζι μέσῳ τὸ κράτος θεὸς ὤπασεν ἄλλα ἄλλα δ᾽ἐφορεύει. quorum ſententiæ explicandæ ſunt adpoſita verba hæc ἄλλα ἄλλως ἐφορᾷ ὁ θεὸς ἴσθ᾽ ὅπη δέους, ſine dubio maculoſa. legi igitur debet, reſtituto vno verbo; ceteriſque melius diſtinctis. ὁ θεὸς ἴσθ᾽ ὅπη δέος. Significant autem id quod Statius quoque cecinit, cum inquit Primus in orbe Deos fecit timor: ſententia enim hæc Græcum neſcio quem auctorem habuerat. iis certe verbis ipſa expreſſa legitur apud Plutarchum in libro, quo diligenter docet quomodo inſtructi adoleſcentes accedere debeant ad lectionem poetarum.

Similes valde monſtrati duo loci duorum magnorum ſcriptorum. quorum tamen alter auctorem citat, vnde ſumptus ſit. Cap. XIX.

PLATO in epiſtola quadam, quã ſcripſit ad Dionyſium Syracuſanorum iniuſtum regem, cum oſtendere vellet ipſum non ſolum improbe feciſſe, qui ſe ſine honore vllo dimiſiſſet, valde vtilem ſibi ac fidelem rebus ſuis, verum etiam ſtulte, vt qui non cogitaret poſſe ſtatum illũ ſuum florentiſsimum immutari; nec intelligeret, quid cõmodi capi poſsit ab amicis in rebus aduerſis, vſus eſt ſententia Euripidis valde graui, & quæ potentiſsimos homines admonet fortunæ volubilitatis vt auctoritate illius poetæ, quæ magna in primis erat, declararet malo conſilio illum vſum fuiſſe. Eſt autem hic omnis locus καί μοι τὸ τοῦ Εὐριπίδου κατὰ καιρόν ἐστιν εἰπεῖν. ὅτι σοι πραγμάτων ἄλλων ποτὲ ξυμπεσόντων εὔξῃ τοιοῦτον ἄνδρα σοι παρεςᾶναι. Quis autem negaret idem ſatis apte vſurpaſſe

Ciceronem pro Milone; & hunc prorſus locum doctiſsimi poetæ exprimere ipſum voluiſſe. Cum ita cum Cn. Magno in ea oratione inducit Milonem loquentem, redigentemque ipſi in mentem infirmitatem rerum humanarum. Erit erit illud profectò tempus & illuceſcet aliquando ille dies, cum tu, ſalutaribus vt ſpero rebus tuis, ſed fortaſſe motu aliquo cõmunium temporum immutatis, qui quam crebro accidat, experti debemus ſcire, & amiciſsimi beneuolentiam, & grauiſsimi hominis fidem & vnius poſt homines natos fortiſsimi viri magnitudinem animi deſideres. Nam quod à M. Tullio in mediam hanc ſentẽtiam inculcatum eſt, ſapienter ab ipſo hic additum fuit, ne ominaretur amiciſsimo homini aliquid maioris mali; & ita ipſius animum perturbaret, nec tamen deſtitit ille cõfirmare ſtatim, id poſſe & ſolere crebro vſu venire ac contingere.

Expoſitum artificium, quo vtitur Homerus in declaranda ignauia Paridis, cum Diomedem percuſſit. Cap. XX.

EGREGIE expreſsit Homerus timiditatem Paridis, qui in prœlio non ſolũ eminus vulnerauit Diomedem, ſed in inſidiis ſtans; poſt columnamque in ſepulchro poſitam; tectusque demum illa, tamquã aggere quodam, iecit in ipſum ſagittam, vnde ſummus poeta de illo inquit, cognoſcente fortiſsimum virum a ſe percuſſum: ἐκ λόχου ἀμπήδησε: affectus enim lætitia incredibili Paris, intelligenſque ſibi amplius nocere nõ poſſe heroem illum, tardatum vulnere, ſe ipſi oſtendit, quod certum indicium eſt ignaui militis ac glorioſi. Eandem virtutem adhibuit Terentius, cum militem illum inertiſsimum notare vellet; & mores eius deſcriberet; fecit enim a Gnathone dici. Fundam tibi nunc nimis vellem dari. Vt tu illos procul hinc ex occulto cęderes, facerent fugam. Genus igitur illud teli & locus, in quo ſtabat, arguunt ignauiam militis eius, qui verbis tantum ferox erat: re autem ipſa timidus: & ſi Hercules quoque ſagittis vtebatur: inſimulatusque & ipſe hoc nomine aliquando eſt ab inimicis. inſidiæ præterea illæ, quæ in bello ab imperatoribus cõtra hoſtes ſtruuntur, requirunt fortes milites. qui autem, loco tectus, vulnerat aduerſarium, non poteſt non ignauus & parui animi, miles haberi. Nam quod comicus Latinus ex occulto inquit, puto ipſum reddere voluiſſe, quod fortaſſe apud Græcum erat, vnde fabulam illam vertit, ideſt Menandrum, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς: his certe verbis vſum eſt antiquum ſcholion, quod Homericum illum locum illuſtrat: inquit enim. ὃν τὸν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τοξεύσαντα, ἐκ λόχου ἀναπηδῆσαι φησί.

Laudatus Charondas νομοθέτης, monſtratusque locus, vbi ſunt veſtigia quædam legum ipſius. *Cap. XXI.*

CHARONDAS Catanæus, cuius Ariſtoteles & Cicero mentionem pluribus locis fecerunt, ſcripſit leges egregias: ipſiusque nomen magnum erat, vt Zaleuci, Lycurgi, Solonis, clariſsimorum hominum, & in hoc genere ſapientiæ valde probatorum, qui tamen duo poſtremi magis celebrantur, quia legibus ſuis ornarunt duas claras & honeſtas ciuitates, Lacedæmonem & Athenas, ſed horum etiam præclara ingenii monumenta; aptaque mirifice ad homines optima diſciplina inſtruendos, non minus atque ſuperiorum amiſſa ſunt, ac vetuſtate deleta: reſtant tamen apud Stobæum quædam veſtigia legum Charondæ & ipſa quidem non mala, quæque (vt arbitror) forent perſequenda & ſummo ſtudio illuſtranda, quemadmodum lex illa, qua ſtatuit, ne indicare homines affines alicui culpæ, haberet in ſe dedecus ac turpitudinem vllam: voluitque nomina eorum deferre, qui iniuſte aliquid feciſſent, honeſtum eſſe: purumque etiam ac pium illum haberi, qui ſecum etiam ſanguine maxime coniunctos, & omni denique neceſsitudine copulatos, indicaſſet, cuius ſententiæ ſuæ rationem hanc reddidit; dixitque nihil eſſe, tam neceſſarium nobis, quam patriam. idem autem protulit Cicero in M. Antoniũ cum docere vellet, nullam eſſe excuſationem illam, qua aliqui vterentur, qui cum accuſarentur, quod peſsimum ciuem & inutilem reip. defenderent, ita ſe purgabant. Meus cognatus eſt. An poteſt inquit Cicero, cognatio propior vlla eſſe quã patriæ. Verba Charondæ, veræ pietatis plena; dignaque, quæ vbique legantur, hæc ſunt: Καλὸν δ' ἔςω καὶ μηνύειν, ἐάν τις τῷ συνειδῇ ἀδικοῦντι. ἵνα ἡ πολιτεία σώζηται, πολλοὺς ἔχουσα τῆς εὐκοσμίας φύλακας: ὁ δὲ μηνύων εὐσεβὴς ἔςω καὶ κατὰ τῶν οἰκειοτάτων ἐξαγγέλλων: οὐδὲν γὰρ οἰκειότερον πατρίδος. Sequuntur nonnulla in eam ſententiam, & quæ confirmare conantur vtilitatem huius inſtituti.

Soluta quæſtio, quæ non ſine cauſa perturbaret quempiam, in epitheto Achillis apud Homerum. *Cap. XXII.*

PVTARET aliquis, non omnino rudis Homericæ iliadis; nec tamen in eo poemate diligenter verſatus, Ciceronem erraſſe, qui in epiſtola quadam ad Plancum, cum ipſum ſedulo hortarerur, vt M. Antonium opprimeret, atque ita reliquias eius belli deleret, inquit. Itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, ſed Vlyſſem appellauit πολύπορθον: in xv. enim libro eius pulcherrimi operis legitur hic ver-

ſus, pronuntiatus ab Ioue, de Thetide loquente. λισσομένη τιμῆσαι ἀχιλλῆα πτολίπορθον. Sed quia hic omnis locus ſuſpectus eſt, nec teſtimonium hoc multum valeret: non enim deerant plures veteres grammatici, qui non paucos verſus inde tollerent; indicabo alium, in quo itidem eodem epitheto ornatur fortiſsimus heros; eſt autẽ hic. αὐτὰρ ὅς, ὡς ἐνόησεν ἀχιλλῆα πτολίπορθον: non dubitari igitur poteſt, quin Achillem quoque vocarit aliquando poeta πτολίπορθον, quamuis plerunque aliis nominibus ipſum decorare ſoleat, & dicere denique eum ποδάρκη, ποδώκη, πόδας ὠκύν. nec tamen affinis eſt vlli culpæ M. Tullius. appellat enim Homerus Vlyſſem ſolum πτολίπορθον, cum oſtendere vult illius potiſsimum opera factum eſſe, vt Ilium caperetur; ſoli enim ipſi tribuit hanc gloriam. ab Achille tamen quoque initio belli Troiani plura oppida expugnata fuerant. quare potuit quoque ille vere vocari πτολίπορθος. Nam ſi de Ilio ſermo eſſet, quomodo potuit Achilles eo honore affici, qui ante excidiũ eius vrbis, extinctus fuit à Paride in prœlio: videtur enim interitũ Troiæ laudi dare voluiſſe illis, qui ſuperſtites fuere, cum vrbs illa capta eſt: in primis autem huic ſummi conſilii viro, vnde in II. etiam libro, multo ante, quam id factum fuit, ita Vlyſſes vocatus eſt ratione illa, quam grammatici προαναφώνησιν nominant. ἄνα δ' ὁ πτολίπορθος ὀδυσσεύς. ἔστη, σκῆπτρον ἔχων, quo loco vetus declaratio, ita legi ſolitum ab Ariſtarcho docet: perperamque nonnullos facere, qui inde tollant articulum, quia poeta, ſui conſilii conſcius ac iam animo videns exitum eius belli προαναφωνεῖ τὴν πόρθησιν δι' αὐτοῦ γενησομένην.

Quid ſuæ opinionis ſit de loco Varronis, qui dixit Menedemum Terentianum ſolitum vocari διφθερίαν. Cap. XXIII.

NARRAT M. Varro in libro de re pecuaria, ſenes ſolitos vocari in tragædiis a pelle ouium, ſiue caprarum, quibus induerentur, διφθερίας, & itidem in comœdiis, qui in ruſtico opere morarentur, vt apud Terentium in Heauton timorumeno ſenem, non tamen, e comici verbis elicitur, ita Menedemum vocatum: neque etiam aliò vllo indicio perſpicitur ſenem eum, qui in agro colendo toto animo & corpore volutabatur, illo Græco nomine appellatum fuiſſe. præterea cum legerim Græcas fabulas tragicorum, non memini me vmquam in hoc nomẽ incidiſſe. Eſt igitur accurate videndum, quo ſenſu hoc dixerit doctiſsimus omnium Latinorum, vt autem ipſe, quod mihi in mentem venit, aperiam, arbitror Menedemum διφθερίαν tunc vocatum, quia mos eſſet, actorem eum in ſcænam venire pelle indutum, qui veſtitus illi ſtudio con

ueniebat: cunctæ enim perſonæ, quæ partes eſſent fabulæ, vt memoriæ prodidit Pollux in Onomaſtico, ſuum ac proprium veſtitum habebant, & colore veſtis: formaque, vt reliquo etiam ornatu, ſtatim vt illæ viſæ forent a ſpectatoribus, intelligi poterăt eſſe illas, aut adoleſcentem amori deditum, aut militem, aut paraſitum, aut meretricem, aut lenam, aut matronam, aut aliam demum quamlibet perſonam. Eodem igitur pacto ruſtici homines & coloni veſtitum eum gerebant, qui illi rei & arti congrueret. Seruabatur autem hoc diligenter: adiuuabat enim non mediocriter exitum fabulæ: efficiebatque vt ſpectatores melius omnia perciperent, nec in perſonis diſtinguendis confunderentur. Nam agricolarum fuiſſe illum veſtitum, declarat etiam quod Strepſiades, agreſtis homo, apud Ariſtophanem Phidippidem filium vellet exemplo ſui διφθέραν indutum eſſe, non ξυςίδα, quam auus ipſius maternus Megacles, nobilis ac fortunatus vir, geſtare ſolitus erat. Pollux autem ipſe tradit ornatum fuiſſe agricolarum manticam, pedum, & pelliceam hanc veſtem: & non ruſticorum hominum ſolum, ſed etiam pauperum omnium ac miſerorum, vt Philoctetæ, & Telephi, quæ tragicæ perſonæ erant, poſtquă ſpoliati regno & fortunis ſuis amplioribus forent. vocabulŭ ſanè Græcum διφθέρα vſurpatur a M. Cicerone in epiſtola quadam ad Atticum, vbi loquitur de libris ſuis Academicis, ſed valet illic carta: in pellibus enim ouillis, aut caprinis illi quoque, vt nos hodie facimus, ſcribere conſuerant. Inquit igitur Quattuor διφθέραι ſunt in tua poteſtate. Nam liber etiam antiquiſsimus noſtrarum Pandectarum e pellibus eſt, ſed vitulinis: quæ tamen tenuiſsimæ ſunt.

Inuentus locus apud Homerum, valde ſimilis Ciceroniano cuidam, ſententiam grauem continenti. *Cap. XXIIII.*

LOCVS hic M. Tullii in nobili illa oratione, qua M. Antonii vitam omnem ipſius actam notauit. Dum genus hominum: dum populi R. nomen extabit, quod quidem erit (ſi per te licuerit) ſempiternum, tua illa peſtifera interceſsio nominabitur, valde ſimilis eſt illi Homerico, cum diuinus poeta Aiacem, Telamonis filiŭ, diuinare aliquo modo ac præſagire fecit, cum illo ipſo loquens in media pugna, quæ eſſent Hectori incommoda & grauia mala euentura: affirmauit enim tempus propinquum eſſe, cum ipſe optabit ac votis omnibus a Ioue impetrare conabitur, vt equi illi, quibus vehebatur, aquilis velociores ſint, vt poſſint ipſum ſaluum & incolumem, ereptum hoſti, in vrbe ſiſtere: vt enim hoc ipſum non multo poſtea factum eſt, ita interceſsio illa peſtifera poſt tot ſecula commemoratur, & ab omnibus perſpicitur per Antonium ſte-

tiſſe, ne Senatus remedio illo ſuo tantorum malorum uti poſſet. nam in eo quoque plane Cicero præſagus fuit, & diuina quadam ſapientia præditus, qui iam tum ueritus eſt, ne Antonius interitum afferret reip. & optime fundato imperio: ille enim origo fuit omnibus temporibus malorum eorum omnium, quibus fracta & labefactata eſt dignitas populi R. & Senatus auctoritas. Sed ad Homerum redeamus, in cuius, monſtratum a nobis, locum extat uetus ſcholion, quod affirmat Aiacem tunc minime diuinare, ſed potius coniecturis ductum ita prorſus fore dicere. nam audierat prius Achillem, glorioſe de ſe loquentem, dicere, ſe uita hoſtem orbaturum & omni ſupplicio ipſum affecturum, cuius orationi fidem habebat, nec eum falli poſſe putabat. Verba huius antiquæ declarationis hæc ſunt. οὐ προμαντεύεται, ἀλλὰ στοχάζεται, ἀκούσας ἀχιλλέως:

> Ἀμφὶ δέ τοι τῇ ’μῇ κλισίῃ, καὶ νηῒ μελαίνῃ
> Ἕκτορα καὶ μεμαῶτα, μάχης σχήσεσθαι, ὀΐω.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM.

LIBER XXVII.

Correctus, & explicatus locus Euripidis è Troadibus. Cap. I.

NOBILIS & fortunata quondam, mulier Troiana, apud Euripidem Troadibus, quæ capto Ilio, vna cum reliquis captiuis in poteſtatem hoſtium venerat, cum ſecum cogitaret, quæ ſua vita futura eſſet: quibusque miniſteriis, indignis genere ſuo, ſeruire deberet, vidit poſſe etiam fieri, vt alendis liberis heri deſtinaretur, vnde magis tantam fortunarum ſuarum mutationem ſtomachatur: eſt enim tenue admodum vileque munus illud: nam ſolitos Græcos opera ancillarum in ea re vti ex comœdiis etiam notum eſt. Apud Demoſthenem, cum ingenuæ mulieri obiectum eſſet in iudicio, quod mercede aliquãdo infantes nutriſſet, purgat ſe illa, probãs id factum ab ſe eſſe tempore belli, cum Athenienſes fructus agrorum amiſiſſent, nec poſſent ſatis commode dignitatem ſuam tueri: concedi enim tunc debere, vt aliquantum homines declinent à ſplendore ſuo, vt ſine vera turpitudine res ad vitam neceſſarias parent. Poetæ ipſius verba ponam, & eodem tempore locum illũm corrigam, miſerum in modum lacerum ac deprauatum, & ſanè hoc in primis adnotandum putaui, vt ſimul hoc præſtarem, & eruditiſsimo poetæ opem ferrem. ita autem legitur in antiquo libro, cuius præſidio plurima ex hac fabula menda ſuſtuli: rara autem inuentu eſt illa in calamo exaratis exemplaribus. Νεκύων ἀμενηνὸν ἄγαλμα ἢ τὴν παρά τε προθύροις φυλακὴν κατέχουσ᾽: ἢ παίδων θρέπτειρ᾽, ἃ Τροίας ἀρχηγοὺς εἶχον τιμάς. Nam quod in extremo femina hæc narrat, ſe antea ſummum locum in Troiana ciuitate obtinuiſſe, cum videatur mirifice conuenire perſonæ Hecubæ, repugnat (vt opinor) quod illa oſtendit ſe adhuc ea ætate eſſe, vt poſsit vberibus ſuis infantes alere: Ho

cuba vero tunc anus erat, & illi officio nullo modo idonea. Sed etiam, interiectis paucis verbis chori, eadem perſona ſe iuuenem vocat.

Declaratus locus Ciceronis ex oratione pro A. Cluentio. Cap. II.

CVM confirmare vellet crimen Oppianici Cicero in defenſione A. Cluentii, ſceleratéque eum feciſſe oſtendere qui Viriam, fratris vxorem, prægnantem veneno ſuſtulerat, ne partu eius ab hereditate fraterna excluderetur, vſus eſt exemplo: docuitque aliquando feminam, ream eius culpæ, capitis damnatam fuiſſe. Sed verba ipſius ponam, quibus totam rem complexus eſt: auxitque crimen illud quantum potuit.

Memoria teneo Mileſiam quandam mulierem, cum eſſem in Aſia, quod ab heredibus ſecundis, accepta pecunia, partum ſibi ipſa medicamentis abegiſſet, rei capitalis eſſe damnatam: neque iniuria, quæ ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, heredem familiæ, deſignatum reip. ciuem ſuſtuliſſet. Mirari autem olim, vt verum fatear, ſolebam, Ciceronem tantum ſtudium in re plana conſtituenda adhibuiſſe, quaſi non compertum exploratumque foret, pœna illa dignam mulierem eſſe, quæ ſcelus id admitteret: inueni tamen poſtea non omnes olim de illo facto eodem pacto ſenſiſſe: fuiſſeque, qui graui illa pœna feminas, huic culpæ affines, liberarent, vel potius nihil ſceleris commiſiſſe exiſtimarent.

Erat autem olim in manibus oratio Lyſiæ, quamuis non deeſſent antiquitus, qui nullo modo putarent ipſam Lyſiæ eſſe, in qua de hac ipſa re quærebatur; diſputabaturque, ſi quod conceptum iam in vtero eſſet homo foret, & an feminæ, quæ partum abegiſſent, in iudicium eo nomine vocari poſſent: inſcripta autem illa erat περὶ τῆς ἀμβλώσεως. Meminit huius orationis, totiuſque rei, quam expoſui, Theon ſophiſtes in ſuis progymnasmaſi, quo loco docet, non ſolum philoſophis accommodatas eſſe θέσεις, cuius ſtudii proprium eſt res remotas à perſonis, locis, & omnibus aliis explicare: verum etiam vſurpari aliquando ipſas vtiliter ab oratoribus: extareque orationes quaſdam, quæ id argumentum habeant, & non cauſam aliquam tractent, ideſt factum vnum aliquod certæ perſonæ vt hanc ipſam, quæ Lyſiæ nomine circumferebatur, & aliam etiam, cuius index erat περὶ τῶν ἀνακαλυπτηρίων.

Quæ vocata ſint olim ἀνακαλυπτήρια, & an dona, quæ ſponſæ à viro data fuerint, eripi poſtea ipſi, facto diuortio poſſint.
Cap. III.

POSTQVAM ſuperiore capite mentio à me facta eſt τῶν ἀνακαλυπτηρίων, declarandum puto, quæ uis ſit: notioque illius nominis: ita igitur in veteribus moribus, inſtitutisq; Gręcorum, tradente hoc etiã Harpocratione in Lexico Atticorum oratorum, appellabantur munera donaque, quæ darentur à ſponſo nouæ nuptæ, vt illa pateretur ſe videri: faciemque detegeret, cum conſuetudo temporum eorum eſſet, vt adhuc eſt, quarundam gentium, vt virgines vultum velo tegerent, nec poteſtatẽ alicui ſpectandi ſe facerent. Sed apud incertum etiam interpretem Euripidis in Phœniſſas, leguntur verſus Euphorionis, in quibus fertur Iouem Proſerpinæ Thebas hoc nomine dilargitum fuiſſe: vt autem iam ſignificaui, ferebatur per manus oratio Lyſiæ nomine, quę indicem illum haberet, ſed illius etiam orationis argumentum magis aperuit ſophiſtes ille: verum cum in verbis, quæ id explanant, mendum ſit, & mendum tale, vt nõ ſine cauſa quemlibet, doctum etiam & acutum virum poſsit perturbare, putaui ipſum à me tolli oportere: vidi autem quomodo legendum ſit auxilio antiquiſsimi libri huius auctoris, qui in Medicea bibliotheca ſeruatur: ita vero illic omnis locus legitur ἐν μὲν γὰρ θατέρῳ ζητεῖται. εἰ τὰ δοθέντα ἀνακαλυπτήρια γυναικὶ γαμουμένῃ, βεβαίως ἔχειν αὐτὴν δεῖ. cum prius in excuſis foret γαμουμένῃ βιαίως, omnino perperam. tradit igitur Theon in ea oratione quęſitum eſſe, an munera, quæ data eſſent a viro vxori, cum primum nupta eſt, propria certaque ipſius forent, nec auferri inde poſſent, aut ab ipſo, aut ab heredibus: id enim valet, aliquid ἔχειν βεβαίως, ideſt ita poſsidere vt firma rataque poſſeſsio ſit, cum minime deeſſent, qui de ea re aliter exiſtimarent.

Valde ſimiles duo loci ſignificati, vnus Aeſchyli: alter Liuii.
Cap. IIII.

HAEC eſt natura mortaliũ, vt non facile res magnas & inexpectatas, quãuis bonas & magnopere expetitas, credant. vel potius potiſsimum ipſas, quæ valde proſperæ ſunt, & animis eorum acceptæ nõ credant: declarauit hoc doctiſsimus poeta Aeſchylus in Agamemnone, cum fecit Clytemneſtram ita reſpondere nuntio illi, qui ſubito ipſi ſignificarat, captum eſſe Ilium à Græcis. πῶς φῄς; πέφευγε τοὔπος ἐξ ἀπιστίας: cognouerat autem id ille ex ſigno, quod illius ſummi gaudii ſe daturum,

diſcedens domo, conſtituerat Agamemnon. Idem etiam in re non minore ſignificauit T. Liuius, qui narrauit vniuerſos fere Græcos in magno conuentu hominum, audita voce præconis, qua liberabantur a populo R. reuocaſſe illum: iuſsiſſeque eam vocem iterare. quia ob ingentem lætitiam, qua repente perfuſi fuere, fugerat id illos, vixque poterant credere ſe id audiſſe.

Cur Græciam κουροτρόφον vocarit Euripides in Troadibus.
Cap. V.

QVAERENDVM puto, cur vocauerit Euripides Græciam κουροτρόφον: atque id, quod commune videtur eſſe omnium terrarum, vni potiſsimum illi nationi tribuerit. omnes namque gentes alunt liberos: ſtudentque ipſos, poſtquam editi ſunt, in vita retinere. Homerus idem hoc iunctum nomen adpoſuit Ithacæ, qui tamen puſillam eam & aſperam inſulam, non ſimpliciter κουροτρόφον eſſe dixit, ſed addidit bonam, quod ſi factum quoque ab Euripide foret, nihil dubii haberemus. videndum igitur an tragicus eruditiſsimus ſignificare voluerit, non tam ſtudium Græcorum in alendis liberis, quam diligentiam plurimam, quã adhiberent in iiſdem inſtituendis, & omni arte, ingenuo homine digna, expoliendis. Quod vero Homerici loci mentionem feci, in quo idem verbum vſurpatur, animaduertendum eſt, an M. Cicero, qui ſine dubio ipſum illum locum adumbrauit, nidulum appellarit, quod Homerus illo nomine oſtendit. hæc autem ipſius verba ſunt, cum de amore erga patriam, inſito in animos noſtros à natura, diſputaret. Cuius rei tanta eſt vis, atque ea natura, vt Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis tamquam nidulum, affixam ſapientiſsimus vir immortalitati anteponeret. Homeri vero verſus noti ſunt, & ab hoc ipſo etiam Latino ſcriptore alio loco poſiti.

De mulierum mala condicione idem prolatum à duobus ſcænicis poëtis: in diuerſa tamen ſcæna verſatis.
Cap. VI.

SOSTRATA queritur apud Terentium de miſera condicione feminarum, aliquibus nuptarum, quæ ſæpe ſine cauſa inſimulantur a viris; ſuntque illis immerito ſuſpectæ, cum flagrent cunctæ inuidia ob vitium paucarum. verba eius, vt neceſſe erat, animo cõmotæ, ſunt hæc. Edepol ne nos ſumus inique æque, omnes inuiſæ viris Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo, Apud Euripidem au-

tem Ione longe maior perſona: reginaque demum Athenarum, ex optimo patre nata, Creuſa de eadem re queritur: docetque ſummo etiam loco natas mulieres liberas non eſſe hoc malo: inquit igitur illa, ſe purgans, quod quędam vellet eſſe ignota viro.

τὰ γὰρ γυναικῶν δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας
κἂν ταῖς κακαῖσιν αἱ ἀγαθαὶ μεμιγμέναι
μισούμεθ᾽, οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.

Ambo igitur hi loci, vt apparet, ſunt valde ſimiles: ideoque à me ſedulo inter ſe collati.

Collatus locus Ciceronis cum loco Demoſthenis, qui tamen ambo ab Aeſchylo videntur expreſſi. Cap. VII.

NON temere putaret aliquis M. Ciceronem locum Demoſthenis expreſsiſſe in cauſa illa pro Milone, quam à ſe, vt potuit, actam, domi poſtea ſcripſit accurate: cum enim ambo hi ſummi oratores probare vellent, licere legibus hominem interficere, vſi ſunt auctoritate Aeſchyli poetæ, qui in fabula, quã vocauit Eumenidas, fecerat Oreſtem abſolutum ſententia Mineruæ, cum fateretur ſe matrem necauiſſe. verba Ciceronis ſunt. Itaque hoc iudices non ſine cauſa fictis fabulis doctiſsimi homines memoriæ prodiderunt, eum, qui patris vlciſcendi cauſa matrem necauiſſet, variatis hominum ſententiis, non ſolum diuina, ſed etiam deæ ſapientiſsimæ, ſententia liberatum. Græcus autem ille eandem rem ita perſecutus eſt in oratione contra Ariſtocratem: ſignificat enim primos illos, qui leges tulerunt, auctoritatem deorum ſecutos, ſtatuiſſe cædem quandam iuſtam eſſe. Δοκοῦσι γάρ μοι ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι ζητῆσαι τοῦτο πρῶτον ἁπάντων. οἱ περὶ τούτων ἐν ἀρχῇ τὰ δίκαια ὁρίζοντες. πότερ᾽ οὐδένα χρὴ φόνον ὅσιον εἶναι νομίζειν, ἢ τινὰ γ᾽ ἔσθ᾽ ὅσιον νομιστέον. λογιζόμενοι δ᾽ ὅτι μητέρα ὀρέστης ἀπεκτονὼς, ὁμολογῶν, θεῶν δικαστῶν ἀποφυγγάνει, νομίσαι δίκαιόν τινα εἶναι φόνον: οὐ γὰρ ἂν τά γε μὴ δίκαια θεοὺς ψηφίσασθαι. Huius etiam fabulæ mentionem Cicero fecit, in cauſa Sex. Roſcii, cum tamen auctoritate illius aliud tunc probare vellet. Quãuis autem Aeſchyli nomen non poſuerit neutro loco Latinus orator, ſed vt mos eſt fere oratorum, ipſum reticuerit. nam pro Milone ne poetam quidem fuiſſe, qui id finxit, cõmemorauit. pro Roſcio vero id cõmentum fuiſſe poetarum confeſſus eſt: Demoſthenes autem ne in ficta quidem fabula id tractatum eſſe ſignificauit, ſed tamquam rem geſtam id exponit. tamen auſim affirmare M. Ciceronem ipſum hunc tragicũ intellexiſſe: ille enim in primis fabulam hanc docuit.

Probatur peccatum eſſe in prænomine clariſſimi viri, in oratione pro Archia. *Cap. VIII.*

NON ſine cauſa arbitror aliter legi locum hunc Ciceronis pro Archia, in manu ſcriptis exemplaribus, quam in excuſis nunc paſſim legatur: cum enim impreſsi libri habeant; Adeſt vir ſumma auctoritate, & religione & fide L. Lucullus, qui ſe non opinari, & quæ ſequuntur, in calamo exaratis cunctis, quos vidi; vidi autem plures, prænomen eius, qui ſubleuabat tunc Archiam, ac teſtimonio ſuo liberare eo periculo conabatur, immutatum eſt, pro L. enim ſcriptum illi habent M. ita autem frater L. Luculli, ſummi imperatoris, minor ętate, vocatus eſt, vt memorię quoque prodidit Plutarchus in vita, quam ſcripſit clariſsimi illius viri, qui iterum mentionem ipſius fecit. illum vero M. Cicero nomine non appellat in proœmio in ſecundum librum Quæſtionum Academicarum, quo in proœmio ſummo ſtudio L. Lucullum ornauit, & ab ipſo etiam librum eum nominauit, ſed tantum fratrem ipſum habuiſſe ſignificat, qui eodem munere cum ipſo functus ſit, & Seruilium augurem, accuſatorem patris, in iudicium vocarit. Quod ſi vera eſt vetus lectio, vt opinor: vnde enim aliter tantus conſenſus librorum naſci poteſt? quærenda eſt cauſa cur non L. ipſe in forum venerit, & pręſentia ſua opem familiari homini tulerit. nam quin ille in Italia tunc fuerit, dubitandum non eſt: multo enim antea, quam oratio hęc habita eſt, reuerſus erat e bello contra Mithridatem, quamuis non multo prius triumphaſſet iniquitate aduerſariorum. Veriſimile igitur eſt, aut morbum, aut peregrinationem aliquam cauſam huius rei fuiſſe, quę vero faciunt ad teſtimonium augendum, dignitatemque eius viri declarandam, conueniunt etiam præclare perſonæ M. Luculli, non ſolum de L. vere prædicari potuerunt.

Videri peccaſſe Ciceronem in vetere hiſtoria tradenda. *Cap. VIIII.*

NON omnino vere fideliterque cōmemorauit M. Cicero, quod ab Herodoto in V. libro hiſtoriarum memoriæ proditum eſt de magnitudine animi Laconis, qui contempſit innumerabiles illas copias Medorum: voceſque eius, qui ipſas prædicabat ac ſine modo augebat, acute refellit. hæc igitur verba Ciceronis ſunt, illuſtri loco poſita: loquebatur autem de Lacedæmoniis. E quibus vnus, cum Perſes hoſtis in colloquio dixiſſet, glorians, ſolem præ iaculorum multitudine & ſagittarum non videbitis. In vmbra igitur inquit, pugnabimus. Neque

enim id protulit Perſes aliquis: neque in colloquium venerunt Græci cũ hoſtibus eo bello, ſed Græcus homo, Trachiniuſque, vt diligenter narrat Herodotus, qui ita rem illam expoſuit, nam nomen etiam ponit fortiſſi mi illius Spartiatæ, qui ſanè dignus fuit, qui ob pręſentiam illam animi, lepidumque ſimul ingenium, ſemper celebraretur: Dieneces enim vocatus eſt. vnde etiam perſpicitur, quæ cauſa fuit noſtro lapſionis: memoriam enim ſecutus eſt, non librum conſuluit, cum ſcriberet: neque enim veriſimile eſt, ſi recordatus foret, nomen eum tam clari viri taciturum fuiſſe, quem hiſtoricus ille ornat ſummis laudibus. λακεδαιμονίων δὲ καὶ θεσπιέων τοιούτων γενομένων, ὅμως λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γενέσθαι σπαρτιήτης διηνέκης, τὸν τόδε φασὶ εἰπεῖν τὸ ἔπος, πρὶν ἢ συμμῖξαί σφεας τοῖς μήδοις πυθόμενον πρός τευ τῶν τραχινίων, ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπιέωσι τὰ τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὀϊστῶν ἀποκρύπτουσι, τοσοῦτο τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι. τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοισι εἰπεῖν, ἐν ἀλογίῃ ποιούμενον τῶν μήδων πλῆθος. ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ ὁ τραχίνιος ξεῖνος ἀγγέλλοι, εἰ, ἀποκρυπτόντων τῶν μήδων τὸν ἥλιον, ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη, καὶ οὐκ ἐν ἡλίῳ. Ariſtophanes quoq; in fabula, quã σφῆκας vocauit, huius vocis, mentionẽ fecit, quã tamen tribuit facete Atticis veſpis, e quibus chorus conſtabat, glorię ſibi dantibus, quod periculum illud ſuperare potuerint. hæc autem verba poetæ ſunt. ὑπὸ δὲ τῶν τοξευμάτων οὐκ ἦν ἰδεῖν τὸν οὐρανόν. Animaduertendum autem videri labi illic interpretem, qui tradit confutatam fuiſſe hanc vocem ea ratione, qua ſupra demonſtratum eſt, à Leonida imperatore: & certe lapſus eſt, ſi Herodotum, optimum earum rerum auctorem, ſequimur. Sed tamen fieri poteſt, vt alii ſcriptores, quod in multis contigit, non idem de eadem re tradiderint. Plutarchum certe ille ſecum habet, qui & ipſe in Laconicis vocibus imperatorum à Leonida vocem illam ſpretam & magnifice confutatam expoſuit. Virgilium vero ad eam alluſiſſe, notum eſt, cum dixit. Et obumbrant æthera telis.

Collatus locus Salluſtii, cum loco Xenophontis, valde laudato.
Cap. X.

LOCVS hic Xenophontis e libello, quo regem Ageſilaum ornauit: & præclare quidem magnificeque ornauit, magnopere laudatur a veteribus, illis doctis viris, intelligo cum ipſe poſt pugnam commemoratam, qua Ageſilaus vicit Argiuos ac Thebanos, expoſuit, vel potius ante oculos eorum, qui legerent, conſtituit, quæ ſpecies fuerit campi illius, ſtrati cadaueribus in quo prœlium commiſſum fuerat. initium vero huius narrationis. vel potius omnis ea animaduerſio eſt. ἐπεὶ δ' ἔλη-

ξεν ἡ μάχη, παρῆν δὴ θεάσασθαι, ἔνθα συνέπεσον ἀλλήλοις, τὴν μὲν γῆν αἵματι πεφυρμένην: νεκροὺς δὲ κειμένους φιλίους καὶ πολεμίους μετ᾽ ἀλλήλων: ἀσπίδας δὲ διατεθρυμμένας: δόρατα συντεθραυσμένα: ἐγχειρίδια γυμνὰ κουλεῶν: τὰ μὲν χαμαὶ: τὰ δ᾽ ἐν σώματι. τὰ δ᾽ ἔτι μετὰ χεῖρας. Vt opinor autem Salluſtius locum imitatus eſt, cum in extremo libro de coniuratione Catilinæ, & ipſe addidit, quæ parta iam victoria, animaduerti tunc potuerāt, & non ſine induſtria multa eaſdem fere res perſecutus eſt. inquit igitur Latinus ſcriptor, vt collatis duobus his locis, facilius cognoſci poſsit, an vere exiſtimem. Sed confecto prœlio tunc vero cerneres, quanta audacia, quantaque animi vis fuiſſet in exercitu Catilinę: nam fere quem quiſque pugnando viuus locum ceperat, eum amiſſa anima corpore tegebat. pauci autem, quos medios cohors prætoria diſiecerat, paulo diuerſius, ſed omnes tamē aduerſis vulneribus conciderant, & quę ſequuntur.

Voluiſſe vero illum animos commouere, & quaſi tragædiam illic excitare, perſpicitur his extremis verbis. Multi autem qui de caſtris, viſendi aut ſpoliandi gratia, proceſſerant, voluentes hoſtilia cadauera, amicum alii, pars hoſpitem, aut cognatum reperiebant. ita varie per omnem exercitum lętitia, mæror, luctus, atque gaudia agitabantur. Quod facit autem ad locum Xenophontis, antiqui grammatici adnotarunt eandem virtutem, quam illic celebrant, manere etiam in Homeri verſu hoc, e nyctegerſia, vel potius multo maiorem, cum ſummus poeta fecit Diomedem, & Vlyſſem noctu accedere ad explorandas res Troianorum. narrat enim eos iter facere cœpiſſe ἂν φόνον, ἂν νέκυας, διά τ᾽ ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα, ſcholion igitur hoc illic reperitur, vnum e priſcis illis & ſane eruditum & elegans. τῶν ἐπαινουμένων ξενοφῶντος ἐστὶ ταῦτα, ἐπεὶ δ᾽ ἔληξεν ἡ μάχη, & quę ſequuntur: totum enim locū perſequitur. ad extremū autem addit, celebrans poetā, ταῦτα δὲ ὅμηρος, ἐν ἑνὶ στίχῳ συλλαβὼν, πάντα ἀπήγγειλε.

Exempla plura poſita luminis eius orationis, quod vocatur παρίσωσις.
Cap. XI.

CAPTASSE M. Tullium ornatum illum orationis, qui à Græcis magiſtris dicendi vocatur παρίσωσις, vt cetera omnia lumina verborum, ac ſententiarum, apparet his exemplis, ex oratione, quam ſcripſit pro Milone. Vi victa vis, & multo poſt. Et non vnius viri vires, atque opes iudicantur. nec non. Sed tamen ſin minus fortiſsimi viri virtus, grata ciuibus cecidiſſet, quamuis in extremo hoc non omnino eadem prima ſyllaba ſit. In iiſdem autem verbis, eodem pacto poſitis, Virgilius quoque luſit, cum cecinit. Multa viri virtus animo. Cum autem duobus

locis adhiberi hæc ſimilitudo ſoleat, quod etiam diligenter veteres illi admonuerunt, ideſt in principiis membrorum & in extremis membris, exempla, quę poſui, aperte ſunt illius generis, quod appellant, κατ' ἀρχὰς. Demoſthenes quoque ſtatim initio primę olynthiacæ inquit, eodem conſilio expoliendæ orationis, προσήκει προθύμως, quod fecerat etiam ante ipſum Xenophon, ſuauiſsimus ſcriptor, II. libro rerum Græcarum in oratione, quam fecit a Thraſybulo fortiſsimo viro, ciueq; optimo, habitam: hæc enim verba inde ſunt. νῦν δὲ αὖ ὑμεῖς ὥσπερ προσήκει, προθύμως ἀφίετε τὰ βέλη, & quę ſequuntur.

Explicati tres continentes verſus Menandri, è tertioque mendum coniectura ſublatum.
Cap. XII.

SENARIVS hic Menandri eſt, quod indicio Theonis ſophiſtę cognoſcimus. ἆρ' ἐστι πάντων ἀγρυπνία λαλίστερον; duobus autem locis ipſum citat. ſententia eius (niſi fallor) hæc eſt, ſuperare (vt exiſtimat ille, qui loquitur, ἀγρυπνίαν ceteras omnes res in hoc ipſo, quod reddit nos ſupra cuncta alia, quę id efficere poſſunt, loquaces ac garrulos: vocat vero ἀγρυπνίαν tempus, quo iacemus in lecto, nec tamen requieſcere ſomnúue oculis videre poſſumus, vt inquit Chremes Terentianus: tunc enim maxime, ſi habemus cum quo loquamur, ſatiari ea re nequimus. Hoc autem verum eſſe, confirmat etiam illud Ciceronis ad Atticum, quod inquit. Cum me ægritudo non ſolum ſomno priuaret, verum ne vigilare quidem ſine ſummo dolore pateretur, tecum vt quaſi loquerer, hoc neſcio quid, nullo argumento propoſito, ſcribere inſtitui. Cum ſequantur autem poſteriore in loco hi duo verſus.

ἐμὲ γοῦν ἀναστήσασα νῦν ἐπὶ προάγεται,
λαβεῖν ἀπ' ἀρχῆς πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον,

Non poſſum facere quin aperiam ſenſum animi mei: arbitror enim in prima voce ſecundi verſus mendum eſſe: legique debere, immutata tertia tantum littera eius indefiniti verbi, pro λαβεῖν, λαλεῖν, vt ſit plena ſententia. Huc me igitur in cubili ſublatum deduxit hæc ipſa res, vt omnẽ vitam meam ab initio exponam, a nemine rogatus: valet enim λαλεῖν, vt notum eſt, garrire.

Declarati, qui vocati ſint ἐπίγονοι Heraclidæ: locusque correctus Hecatæi apud Longinum rhetorem. Cap. XIII.

QVIN ἐπίγονοι in Græco ſermone vocari ſoliti ſint poſteri alicuius clari & illuſtris viri, certo quodam modo ab eo nati: è ſanguineque ipſius profecti, dubium non eſt. nam qui ex obſcuro, aliquo, & infami genere proficiſcuntur, non fere nominantur: habent tamen & ipſi ἐπιγόνους ac poſteros. Qui igitur originem ducebant ab Hercule: auctoremque ipſum habebant ſuæ ſtirpis, ἐπίγονοι Heraclidæ nominabantur; ſic certe locutus fuerat in hiſtoria ſua Hecatęus, cuius hæc verba citantur a Longino. Κῆυξ δὲ, ταῦτα δεινὰ ποιούμενος, αὐτίκα ἐκέλευσε τοὺς ἡρακλεῖδας ἐπιγόνους ἐκχωρεῖν: ita enim legitur in antiquiſsimo libro, non κῆρυξ, vt ſcriptum eſt in eo, quem excudendum curauit Franciſcus Robortellius: arbitror autem lectionem hanc veram eſſe: ſenſumque omnem eius loci hunc. Ceycem regem iniquo animo tuliſſe quædam, quæ facta, ſiue dicta fuerant ab Heraclidis, quæ vero illa fuiſſent, expoſuerat ſupra ſcriptor ille: eaque de cauſa iuſsiſſe, vt ſtatim poſteri illi ipſi Herculis abirent ex ea tellure. De Ceycis autem (niſi fallor) huius nuptiis carmen confecerat Heſiodus, cuius multis locis meminit Athenæus. Aeſchylus etiam fabulam docuit, quam inſcripſit epigonos, ab argumento perſonaque eorum, qui in ea inducerentur, ſed vt opinor, non erant illi iidem epigoni. verum nati, vt coniicere licet, ex illis Argiuis viris, qui ad bellum Thebanum ierant, atque illic interfecti fuerant. huius fabulæ mentionem quoque fecit Cicero in II. Tuſculana, cuius hæc verba ſunt, Tum Cleanthem, cum pede terram percuſsiſſet, verſum ex Epigonis ferunt dixiſſe, Audis ne hæc Amphiarae ſub terram abdite.

Declaratum, quod abhorret ab opinionibus multorum, multis in rebus, ſimilem fuiſſe Socrati Epicurum. Cap. XIIII.

MAXIMVS ille Tyrius, quod mirum omnibus merito videri debet, probat pluribus, & non contemnendis rationibus, ſimilem valde fuiſſe Sapphonem, laſciuam & delicatam mulierem, Socrati, philoſophiæ parenti, in his rebus, quę proprię ſunt amoris, ſed in aliis etiam nónullis: alienis ab hoc vehementiore animi motu, in quibus argumentis hoc etiam eſt, atque id primum, quod ambo ſui generis deliciis & floribus valde dediti fuerunt, quare me non peccaturum exiſtimo, ſi oſtendero, quod ipſum etiam nouum & inauditum multis erit, eidem optimo & ſanctiſsimo ſeni parem exſtitiſſe nonnullis in ſententiis & inſtitutis

vitæ

vitæ, qui nunc vulgo habetur mollis atque impius, Epicurum. Primum autem conueniebat ipſi cum Socrate, quod ambo illi contemnebant diſciplinas mathematicas & omne ſtudium ſuum ponebant in vita ornanda, & ab omni turbido motu vendicanda. Verba hæc Ciceronis e primo libro de finibus, teſtantur Epicurum fuiſſe auerſum ab omni illa cura & ſtudio perdiſcendi ſcientias has ſubtiliores: inquit enim, cum ipſas prius appellaſſet. Eas ergo artes perſequeretur: viuendi artem, tantam tamque operoſam & perinde fructuoſam, relinqueret? Socrates autem, cum errorem multorum refellere vellet, qui poſthabita cura rerum, quæ ad vitam, & mores pertinerent, toto animo incumberẽt mathematicis diſciplinis, verſum hunc Homericum pronuntiare ſolitus erat: dicebat enim oportere prius videre. ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται. ideſt opus eſſe ſubtiliter cogitare vitia virtuteſque ſui animi: haſque augere conari, illa vero minuere ac conterere. Deinde ambo exiſtimati ſunt de pietate erga deos, male ſentire, quia nonnullis in rebus diſcederent à iudiciis opinionibusq; idiotarum. quare alter eorum, eo nomine in iudicium vocatus, capitis damnatus eſt: alter vero id malum, adhibita multa cura, vitauit: nam ſcripſit etiam librum περὶ εὐσεβείας, vt opinio quorundam eſt, ea de cauſa. Commune etiam ipſorum fuit, quod ambo tenuem victum amarunt: paruoque contenti in omni vita fuerunt, & ſi Epicuro crimini datum eſt, quod finem bonorum voluerit eſſe voluptatem, cum tamen, qui ſenſum ipſius callebant: nec omnino iniqui ipſi erant, aliam voluptatem & non corporis cõmunemq; nobis cum beluis, faterentur ipſum intellexiſſe. Præterea fuit ſimile in illis penitusq; par, quod ambo familiam duxerunt: habueruntq; quibus diſciplinam tradidere, fideles valde: magnaque interſe beneuolentia coniunctos. Nam cum conueniſſe quoque Socrati feminam illam maximi ingenii oſtenderit Maximus, quod ipſa nacta eſt acerrimas aduerſarias, vt Socrati ſemper vehementer repugnarunt ſophiſtæ, quis neſcit magnam manum doctorum virorum: in primis autem Stoicos ſedulo aduerſatos fuiſſe Epicuro. Et tamen fertur ille, vt reliquos, à quibus in ſtudio ſapientiæ diſſentiebat, ita Socratem inſimulaſſe: & turpibus maledictis inceſsiſſe.

Homerum quoque cognoſſe, id quod memoriæ prodidit Cicero, quomodo aliquis mederi poſſit vitiis ſenectutis. *Cap. XV.*

NON fefellit Homerum, ſtudium ac diligentiam a ſenibus adhibitam in emendandis vitiis ſenectutis multũ prodeſſe ac poſſe quaſi

medicinam facere omnibus malis, quibus ipſa affinis eſt: cum enim Neſtorem laudaret, qui contra conſuetudinem eius ætatis, vireſque corporis, verſaretur in bello, ac fortiter pugnaret, quo munere ceteri ſenes liberantur, inquit, ἐπεὶ οὔ μιν ἐπίτρεπε γήραϊ λυγρῷ, quaſi cauſa totius huius boni, & quod duros labores illos ſuſtinere poſſet, foret, quia ſe non languori ac deſidiæ dediſſet, ſed illi rei, natura ſua malæ & plenæ multorum incommodorum, præterita omni ſua vita, reſtitiſſet. De eadem re Cicero eodem pacto exiſtimauit: fecitque M. Catonem in libello de ſenectute idem accurate docere, hanc ſcilicet eſſe veram ac certam viam defendendi ſenectutem à nonnullis vitiis, quæ paſsim ipſi obiicerentur: incipit autem a memoria, cum opinio ſit ſenes ipſam amittere, & eodem pacto purgat alia, quę vulgò de illa dicerentur. At memoria minuitur. credo niſi exerceas eam, aut etiam ſi ſis natura tardior.

Adumbraſſe Virgilium locum Homericum, in facto illo Niſi & Euriali exponendo. Cap. XVI.

APparet Virgilium, cum fecit Niſum & Euryalum per media caſtra hoſtium tranſeuntes, magnam cædem feciſſe, imitatum fuiſſe Homerum; vſus enim eſt etiam eadem collatione rei illuſtrandæ cauſa, qua vſus antea fuerat eo loco princeps ille poetarum: cum enim oſtendere vellet Homerus & quaſi ante oculos eorum, qui legerent, conſtituere, impetum Diomedis in Thracas, inquit.

Ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθὼν
Αἴγεσιν ἢ οἴεσσι κακὰ φρονέων ἐνορούσῃ
Ὡς μὲν θρήικας ἄνδρας ἐπῴχετο Τυδέος υἱός.

Virgilii autem hi ſunt verſus, eodem ſimili vtentis.

Impaſtus ceu plena leo per ouilia turbans
Suadet enim ueſana fames, manditque trahitque
Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento.

De eadem magna re, eodem pacto ſenſiſſe Herodotum, & Ciceronem. Cap. XVII.

VERE Cicero ſubtiliterque fugam laboris doloriſque, cauſam eſſe dixit, cur homines ferant ſeruitutem. vt enim careant malis illis, omnia alia in vita æquo animo perpetiuntur. quod ſi duri eſſent, ac ſuſtinendis laboribus exercitati, cótemnerent breuem illum paruumq; dolorem, vt perpetuo grauiſsimoque ſe liberarent: illum autem ſæpe de-

clinare non poteſt, qui liber eſſe vult. hæc igitur ipſius verba ſunt è Philippica x. cum hortaretur ciues ad libertatem defendendam: magnoque animo Antonio reſiſtendum. Omnes nationes ſeruitutem ferre poſſunt, noſtra ciuitas non poteſt; nec vllam aliam ob cauſam, niſi quod illę laborem doloremque fugiunt, quibus vt careant, omnia perpeti poſſunt. Herodotus in .vi. libro hiſtoriarum, cum Græci, qui Aſiam incolebant & propinquas inſulas, à rege Perſarum defeciſſent, hæc fecit virum magnum Dionyſium Phocenſem in aliis quibuſdam, ſuadentem illis, vt in propoſito permanerent: & duram illam ſeruitutem à ſe penitus depellerent, loqui apud ipſos. νῦν ὦν ὑμέες, ἢν μὲν βούλησθαι ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν, πόνος ὑμῖν ἔσται. οἷοί τε δὲ ἔσεσθε, ὑπερβαλόμενοι τοὺς ἐναντίους, εἶναι ἐλεύθεροι. εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμέων ἔχω ἐλπίδα, μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην τῷ βασιλεῖ τῆς ἀποστάσιος. Illi tamen cum ſe primum ipſi totos commiſiſſent, paucos poſt dies laboribus deterriti, mentem mutarunt: ac forte illud conſilium repudiarunt.

Duo Salluſtii loci, ad imitationem Thucydidis prolati, indicantur.
Cap. XVIII.

MEMORIAE proditum eſt Salluſtium multa ſumpſiſſe à Græcis rerum ſcriptoribus, vt aliis etiam locis ipſe exemplis productis oſtẽdi: ſtudebat enim plurimum hiſtorias illas ſuas ornare: ac virtutes maximorum ingeniorum exprimere, quin certe hi duo loci e Thucydide, ſummo & graui auctore, accepti ſint, & ad imitationem illius facti, dubitari non poteſt. vnus eorum eſt, cum fecit C. Cæſarem ita in Senatu dicere. Profectò virtus atque ſapientia maior in illis fuit, qui ex paruis opibus, tantum imperium fecerunt, quam in nobis, qui ea bene parta, vix retinemus. Gręcus enim in oratione, qua ille hortabatur ciues ſuos ad fortiter reſiſtendum Lacedęmoniis, ita induxit Periclem verba facientem. τῶν τε πατέρων μὴ χείρους κατ' ἀμφότερα φανῆναι: οἱ μετὰ πόνων καὶ οὐ παρ' ἄλλων δεξάμενοι, κατέχοντε καὶ προσέτι διασώσαντες παρέδοσαν ἡμῖν αὐτά. αἴσχιον δὲ ἔχοντας ἀφαιρεθῆναι ἢ κτωμένους ἀτυχῆσαι. Alter locus eſt initiũ eiuſdẽ orationis. Omnes homines P.C. qui de rebus dubiis conſultant ab odio amicitia, ira, atq; miſericordia vacuos eſſe decet. Idem enim Græcus ſcriptor hæc fecit Cleonẽ, turbulentum illum ac ſeditioſum ciuem, dicentem, cum tamen ad crudelitatem impelleret: auctorque eſſet Atheniẽſibus, vt aſpere animaduerterent in Mitylenæos, non vt Cæſar ad clementiam & mitiorem ſententiam hortaretur. Ita igitur Cleon locutus eſt, μηδὲ τρισὶ, τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ ἐπιει-

καὶ ἁμαρτάνειν, & quæ ſequuntur. ſine dubio autem hi loci valde ſunt ſimiles, quamuis non omnis res eaſdem appellent.

Defenſus à vitio locus Ciceronis, quem nonnulli maculoſum putabant. Cap. XIX.

DISPVTABO breuiter de loco quodam M. Tullii ex oratione pro L. Flacco, quem locum duo, valde acuti & docti viri, ſuſpectum habuerunt, ac mendi inſimularunt, cum contra ipſe integrum putem & ab omni macula vacuum. Is autem eſt, vbi nonnulla dicit de accuſatore L. Flacci: rationemque omnem, qua ille in ea vſus fuerat, reprehendit. verba Ciceronis hæc ſunt. Vehementem accuſatorem nacti ſumus iudices & inimicum in omni genere odioſum ac moleſtum, quem ſpero his rebus fore magno vſui, & amicis & reipublicæ, ſed certe inflammatus incredibili cupiditate hanc cauſam accuſationemque ſuſcepit. Oſtendit igitur Gabriel Faernus in ſcholiis, quæ confecit in eam orationem, ſe aliter ſcriptum inueniſſe in libris calamo exaratis: legique in illis pro his rebus, his verbis: ſibi tamen neutrum placere. Addit autem, Guido Lolius legit, aliis rebus, ipſe igitur non diſſentiendi cupiditate ab honeſtis & eruditis viris, ſed veritatis inueniendæ cauſa, arbitror, vt dixi, locum correctione nō egere, & cum, His rebus Cicero inquit, intellexiſſe illum puto ingenium vehemens & acre D. Lelii: ſtudiumque perſequendi iudicio eos, quos exiſtimabat inutiles reip. ciues. Nam laudem ſolitā habere conſuetudinem illam, vocandi in iudicium improbos homines, & qui aliquam partem reip. male adminiſtraſſent, notum eſt. Naturam autem talem, qualem deſcribit illius, poſſe etiam præſidio eſſe amicis, conuerſam ad auxilium ipſis ferendum, quis non videt? ſed eſt etiam fortaſſe in verbis illis εἰρωνεία quædam, non quæ omnino criminetur ſtudia illa & artem, ſed videatur velle, ſi poſsit, defendere.

Declaratum veteres Græcos, vt nos patrio ſermone facimus, voraces homines notaſſe. Cap. XX.

Ῥήγνυσθαι quempiam Græci dicebant ὑπὸ πλησμονῆς, id eſt rumpi qui præter modum comediſſet, ac nimio cibo ſe impleſſet, vt nos quoque patrio ſermone loquimur, cum huiuſcemodi aliquem, voracem hominem & helluonem, notare volumus. Plutarchus in .iii. libro συμποσιακῶν, capite, quo quærit de tempore oportuno Veneri, illo modo locutus eſt, diſſerens contra Epicurum, qui aiebat, in primis vitandam

eſſe Venerem poſt cibum ſumptum: ipſe enim non putat illo quoque tempore coitum eſſe nimis pertimeſcendum, ſi aliquis modice biberit atque ederit. verba ipſius hæc ſunt, quibus id potiſsimum ſignificat. αὖγε μὴ μεθύων τὶς, ἢ ἐρηγνύμενος ὑπὸ πλησμονῆς, ἄπιπτου βεβαρημένος. tunc enim ipſe quoque concederet, Venerem eſſe fugiendam, cum ſcilicet aliquis potu ciboque obrutus eſt.

Cur Cicero vocet Venerem, improbiſsimam voluptatem.
Cap. XXI.

M. Cicero multis locis, quibus vſum Veneris ſignificare vult, appellat ipſum improbiſsimam voluptatem, voce, vt aliquis putarit, nimis iniqua & odioſa. Cur enim rem naturalem, & non vtilem tantum humano generi, ſed etiam neceſſariam, vocet verbis, quæ vitium oſtendunt, & id quidem turpiſsimum: ipſe igitur, ne temere exiſtimetur Cicero ſæpe in eandem culpam incidiſſe, ita arbitror omnes illos locos accipiendos, vt non intellexerit ſimpliciter Venerem, ſed vſum ipſius legibus vetitum, & quod ſceleris aliquid in ſe contineat, vt ſtuprum, adulterium, quæ ſine dubitatione vlla illo modo appellari poſſunt ac debent: conuenit autem, vt opinor, in hoc Ciceroni cum Ariſtotele, qui & ipſe vocabulo ſatis inimico & apto ad oſtendendum ipſorum flagitium, nominauit eos, qui vitam beatam poſitam putarent in voluptate, φορτικωτάτους: & ſi inuenti aliquando ſunt homines, moderati & graues, qui ab hac ſententia non abhorrerent, ſed aliam tamen voluptatem, nō corporis propriam, intelligerent, vnde Alexander etiam miratus, vt apparet, cur tantam ipſis illa turpi voce dux ſuus notam inuſsiſſet, de nomine eo: iudicioque philoſophi ſubtilem & eruditam quæſtionem confecit: prima autem, qua opinionem illam refellit, ratio huc quoque facit: eſt autem, quia finem bonorum conſtituebant in rebus, quibus non minus frui poſſent mancipia ac pecudes, quam homines. Sed veniamus ad locos eos, quibus Cicero videtur Veneri ipſi iniquus. In.iii.in Verrem. Iſtius ille, verbo, lictor: re vera miniſter improbiſsimæ voluptatis. nec multo poſt. Propter hominis flagitioſiſsimam ſingularemque nequitiam atq; improbiſsimam cupiditatem. In eadem, Magnum hoc Lampſacenum crimen eſt libidinis, atque improbiſsimæ cupiditatis. In ii. libro de Finibus, cum eandem rem ſignificaret atque ἀφροδίσια denique exprimeret, appellauit ipſam obſcenam voluptatem, verbis ſanè diuerſis, & ipſis tamen eodem pacto contumelioſis, verum illic diſputabat contra Epicurum,

cui valde inſenſus erat, inquit igitur. Aurium delectatione & obſcena voluptate capiatur.

Quod fecit multo poſtea imperator Romanus elato animo, feciſſe prius Aiacem Oilei apud Homerum.
Cap. XXII.

T. Liuius narrat C. Claudium Neronem, cum in caſtra rediſſet, poſt felicem illam Senenſem pugnam & quæ ſalutem populo R. dedit, caput Asdrubalis, quod ſeruatum cum cura ſecum attulerat, proiici ante hoſtium ſtationem iuſsiſſe, vt ſignificaret Hannibali plagam, quã accepiſſet, & ſpiritus eius frangeret. Exemplum autem huius ferociæ & animi aliquo modo inſultantis hoſtibus, eſt apud Homerum: ille enim quoque fecit Aiacem, Oilei filium, caput Imbris, abſciſum a ceruicibus, conieciſſe in mediam aciem Troianorum, quod forte cecidit ante pedes Hectoris. Verba poetæ, rem eam commemorantis, ſunt hæc. κεφαλὴν δ' ἁπαλῆς ἀπὸ δειρῆς

Κόψεν ὀϊλιάδης, κεχολωμένος Ἀμφιμάχοιο·
Ἧκε δέ μιν σφαιρηδὸν ἑλιξάμενος δι' ὁμίλου·

& quæ ſequuntur.

Monſtratam apud Homerum ſententiam Agamemnonis, cui conuenit cum opinione M. Tullii.
Cap. XXIII.

CVM Agamemnon Homericus in valde malis rebus Græcorum ſuaſiſſet, vt diſcederetur ab Ilio; ſententiaque ipſius, vt inutilis & indigna tanto rege, vehementer accuſaretur ab Vlyſſe, tunc rex ille regum, mutato conſilio, ne videretur alienus a ſalute dignitateque ſuorum, poteſtatem fecit omnibus dicendi id, quod in animo haberent: exiſtimarentque prodeſſe poſſe reipublicæ, nullam excipiens ætatem, aut gradum honoris. Verba ipſius apud diuiniſsimum poetam hæc ſunt. cum prius oſtendiſſet ſe minime offenſum libertate illa Vlyſsis: leuiterque ſe purgaſſet.

Νῦν δ' εἴη, ὃς τῆσδ' ἔτ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι,
Ἢ νέος, ἠὲ παλαιὸς, ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.

Similis igitur huic eſt (vt nullo negotio quilibet intelligere poteſt) locus hic M. Tullii in VIII. Philippica: cum enim & ipſe inſimulaſſet conſulares, vt parum fortes, & non toto animo proſpicientes rei-

publicæ: illorum enim ea cura erat, vt primi ſententiam dicerent, addidit. Sed (vt ſæpe iam dixi) omnes in tanto periculo, qui recte & fortiter ſentient, erunt conſulares. Vetus autem ſcholion in ſuperiorem locum Homeri conſilium poetæ aperit, & quod documentum capere inde debeamus oſtendit: quod quia breue eſt, & non malis verbis expoſitum, ponam. Διδάσκει παντὸς δέχεσθαι τὴν παραίνεσιν ἐν καιρῷ κινδύνου. Præcipit inquit, nobis poeta, vt in noſtris periculoſis rebus omnium monita & conſilia attendamus. Sed etiam apud Apollonium in I. libro ἀργοναυτικῶν, cum vocatis conſultricibus, quid ſui conſilii eſſet aperuiſſet, Hypſipyle poteſtatem fecit omnibus aliis dicendi, ſiqua forte vtiliorem ſententiam inueniſſet. imitatus igitur ille eſt hunc locum Homeri. verba ipſius ſunt.

ὑμέων δ' εἴτις ἄρειον ἔπος μητίσεται ἄλλη
Ἐγρέσθω: τοῦ γάρ τοι ἐνεκα δεῦρο κάλεσσα.

Ἀγάλματα vocata à Græcis cuncta, quibus aliquis ſemetipſum ornaret: quæque in deliciis haberet.
Cap. XXIIII.

Ἄγαλμα valere ſtatuam, ſimulachrumque alicuius dei aut honeſti viri, notum eſt: & omnibus, qui etiam primoribus labris Græcum ſermonem guſtarunt, exploratum. ſignificat tamen idem verbum, vt veteres accurati grammatici teſtantur, quidquid eſt alicui in amoribus ac deliciis. & demum vt ipſi affirmant, loquunturque, πᾶν, ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται. Cum autem exemplum ipſi alicuius veteris ſcriptoris non adferant, qui ita vſus fuerit eo nomine, non alienum duxi me aliquod indicare. Euripides igitur (vt opinor) cum Troadibus fecit ita Caſſandram loquentem, quæ abiiciebat tunc coronam e capite, ὦ στέφη τοῦ φιλτάτου μοι θεῶν, ἀγάλματ' εὔια χαίρετ', ἐκλέλοιφ' ἑορτάς, αἷς πάροιθ' ἠγαλλόμην. Erat igitur corona illa valde Caſſandræ accepta: itaque ipſa ornata ſe putabat gratam eſſe, mirificeque placere, illi deo, quem colebat ac venerabatur; ab illis vero ſacris abſtracta, quibus delectabatur, non patitur amplius apud ſe ornatum eum manere. nam quod verbo in extremo vtitur, vnde hoc nomen conformatũ eſt, valet hoc multũ ad totã rem cõfirmandã. Sed verbo etiã hoc ipſo vtitur Homerus, vbi inducit Alcimedontẽ in acerrimo proelio Automedonti exprobrare, quod ceſſaret, cum Patroclus interfectus foret, & Achillis armis indutus eſſet Hector, ob quæ maxime ſibi placeret: inquit igitur ille τεύχεσι δ' Ἕκτωρ Αὐτὸς ἔχων ὤμοισιν ἀγάλλεται αἰακίδαο: nec verbo tantum, verum etiam no-

mine, vt cum cecinit βασιλῆι δὲ κεῖται ἄγαλμα Ἀμφότερον κόσμος θ' ἵππῳ: ἐλατῆρι δὲ κῦδος. Sed Euripides aliis etiam in locis: nec non Sophocles, vt in Antigona, cum inquit. τί γὰρ πατρὸς θάλλοντος εὐκλείας τέκνοις Ἄγαλμα μεῖζον ἢ τί πρὸς παίδων πατρί. Et in eadem fabula vocat Bacchum Καδμείας νύμφας ἄγαλμα.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM.

LIBER XXVIII.

Illuſtratus Virgilij locus contra ſententiam Politiani. Cap. I.

NON idem ſentio de loco quodam Virgilii, quod Angelus Politianus, vir magni ingenii & in hoc ſtudiorum genere magna cum laude verſatus; ille namque, cum poẽta fecit Panthum, qui deplorabat exitium Troiæ: oſtendereque conabatur optimo ciui ac fortiſsimo viro, malo illi remedium nullũ inueniri poſſe, dicentem, fuimus Troes. fuit Ilium, & ingens Gloria Teucrorum, exiſtimauit ipſum protuliſſe illud è more quodam Lacedęmoniorum: gregeque ſenum, qui apud illos canerent. ἄμμες πότ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι: ipſe enim puto Virgilium reſpexiſſe ad locum quendam Euripidis Troadibus: expreſiſſeque ſententiam illam: eſt autem hic πρίν ποτ' ἦμεν· βέβακεν ὄλβος. βέβακε τροία, pronuntiatus a duabus calamitoſis perſonis, Andromacha & Hecuba. prima namque tria verba illic Andromacha: reliqua Hecuba edidit. Cum enim ſtudioſus valde fuerit eius tragici poëtæ, eam in primis fabulam veriſimile eſt Virgilium accurate legiſſe, vt inde multa transferret in ſecundum ſuum Aeneidos, quo in libro idem pęne argumentum perſequitur. vel potius multis ſignis perſpicitur hoc ipſum ſedulo feciſſe. vt autem hoc proprium eius argumenti, ita illud alienum, ac nimis (niſi fallor) remotum. ſolemus autem, cum rem aliquam ſcribimus, quid aliis in eadem tractanda in mentem venerit, ſedulo inueſtigare, non ad rem, valde diſsimilem, animum conuertere.

Correctus locus Euripidis è Troadibus, atque idem explicatus. Cap. II.

ARBITROR locum hunc Euripidis Troadibus mendoſum eſſe, cuius tamen macula, ſiquis acute videat, facile deleri poſsit: cũ enim illic Hecuba ita loquatur, ſe purgãs, quod vteretur ſimili eius rei,

quam non omnino cognitam perceptamque haberet, id quod apparebat, nec quempiam fallere poterat.

γραφῇ διδοῦσα καὶ κλύουσ' ἐπίσταμαι,

In prima parte verſus opinor vitium eſſe: ſuſpicorque pro διδοῦσα nulla littera immutata, ſed tantum prima a reliquis: conſequentibusque ſeparata, quibus importune hæſerat, δ' ἰδοῦσα, legi debere, vt ſententia totius loci ſit. Quod ita loquor de rebus nauticis, cum tamen mare numquam ingreſſa ſim, ſequor ea, quæ vidi ſæpe in tabula aliqua picta & audiui a peritis eorum periculorum: ita enim non omnino rudis illorum malorum poſſum exiſtimari. Perſpicitur autem, ſperni nullo modo poſſe hanc huius loci correctionem, collatione alterius huius eiuſdem poetæ ex alia fabula: in Hippolyto enim inducitur optimus hic ipſe adoleſcens, defendens ſe contra patris accuſationem, qui inſimulabat illũ eius culpæ, a qua ſe longiſsime ſemper afuiſſe ſignificat, cum eſſet & caſtus & integer, nedum ſe tanto ſcelere contaminaſſet: tantum enim affirmat ſe rem eam oratione alicuius cognoſſe, & pictam in tabula vidiſſe. verba ipſius, quæ faciunt ad ſuperiorem locum confirmandum, ſunt hæc.

οὐκ οἶδα πρᾶξιν τήνδε, πλὴν λόγῳ κλύων,
γραφῇ τε λεύσσων.

Extare exemplum apud Homerum rationis eius, qua vſus eſt C. Cæſar, in caſtigando metu ſuorum militum. Cap. III.

ASTVTE C. Cæſar, cum intelligeret metu perculſos eſſe ſuos milites, quia audierant ipſum exercitum ducere velle contra Germanos, quorum erat eo quoque tempore opinio magna fortitudinis, pudore ipſos affecit, ac voluntatem eorum ita commutauit: eodemque tempore conciliauit ſibi magnopere partem illarum copiarum, de cuius virtute conſtantiaque ſe nihil dubitare ſignificauit. Verba magni imperatoris hæc ſunt. Quod ſi præterea nemo ſequatur, tamen ſe cum ſola x. legione iturum, de qua non dubitaret: ſibique eam prætoriam cohortem futuram. Huius quoque callidi conſilii exemplum eſt apud Homerum: vidit enim ille quoque, qui omnia diuinitate ſui ingenii perſpexit, hoc tempore adhibitum, magnopere vtile eſſe. fingit igitur Diomedem inſimulantem Agamemnonem: contraque ipſius ſententiam libere loquentem, dicere, ſi ille ipſe cum ſuis diſceſſerit ab Ilio, reliquos Achiuos manſuros eſſe vſque ad finem eius belli: addiditque (in quo tota res poſita eſt) ſi illi etiam ipſi reuerti in patriam ſtatuerint, ſe Sthenelumq; ei bello nõ defuturos, donec Ilium expugnatum ſit. Quis igitur non videt ipſum

hac oratione obligaſſe ſibi in primis animum Stheneli: feciſſeque magno conſilio ne ille vnquam periculum vllum recuſaturus ſit, ſed etiam ardentiores alios reddidiſſe, de quorum perſeuerantia in laboribus prius bene exiſtimarat, quamuis nō tam conſtanter de illis id affirmaſſet. Hanc autem vim eſſe huius rationis, docet vetus declaratio in eum locum: ea enim breuiter, ſed erudite tamen, mentem poëtę explanat. ῥητορικῶς προενεχυράζει αὐτῶν τὴν γνώμην. ideſt more oratorū, ante vſum eius rei, obligauit ſibi animum ipſorum.

Diſputatio ſubtilis de loco Homeri ex Odyſſea, quem Cicero exprimere voluit. Cap. IIII.

M. Cicero in libello de ſenectute, differens de voluptate, quæ capitur ab ea ętate e rebus ruſticis, miratur Heſiodum, qui curam illam ſuſceperat: cultumq; agrorum tradebat, mentionem nullā facere ſtercorationis, cum Homerus, quem ille putauit multo antiquiorem, quam Heſiodum, illam etiam tetigerit: quare id negligentia cōmiſſum putat ab Heſiodo; oſtendere vero volens ſtercorationem, rem valde accommodatam illi ſtudio, Homero ignotam non fuiſſe, vtitur hoc argumento, atque inquit. At Homerus Laertem colentem agrum & eum ſtercorantem facit. intelligit igitur hunc locum eius poetę è poſtremo Odyſſeæ libro.

λιστρεύοντα φυτὸν, ῥυπόωντα δὲ ἕστο χιτῶνα
ῥαπτὸν, ἀεικέλιον, ita enim ille nunc legitur apud eum poetam, cum tamen appareat Ciceronem aliter legiſſe, ideſt vt à me nunc ſcribetur, niſi omnino exiſtimamus ipſum deceptum fuiſſe: perperamque demū orationem illam diſtinxiſſe, quod nullo modo exiſtimo. λιστρεύοντα φυτὸν, ῥυπόωντά τε. ἕστο χιτῶνα ῥαπτὸν, ἀεικέλιον. Putauit igitur Cicero ῥυπόωντα aptum eſſe e ſuperiore ſententia: valereque actum ac reſpondere primo illi verbo λιστρεύοντα, vt ſit & ipſum, vt nunc grāmatici loquuntur, participium. quare reddidit ſtercorantem. qui autem lectionem immutarunt, arbitrati ſunt cum inferiore ſententia id coniungi debere: eſſeque & ipſum ἐπίθετον, vt reliqua duo, χιτῶνος ideſt veſtimenti. Quæſtio ſane hæc obſcura difficiliſque eſt, pro Cicerone facit forma eius vocabuli, quæ referre participium videtur, non ſimplex nomen: adiuuat receptam lectionem, quia ſi pro coniunctione δὲ poneretur τε, quæ ſequitur ſententia diſſoluta eſſe, & carere ſua copula videretur. Nec tamen non reperiuntur apud hunc poetam plures loci, in quibus itidem deſiderari videtur coniunctio. Vt autem liberius loquar, quàm adhuc feci de omni hac re, nomina ipſa, quibus appellantur ea, de quibus eſt omnis controuerſia, diligenter animaduerſa, videntur oſtendere non agi hoc

loco à poeta de fimo, rationeque hac colendi ſtirpes, quæ ſtercore vtitur: nam ῥύπος ad ueſtium maculas ſordeſque potius pertinet, quod teſtimonio etiam Ariſtophanis, vt auctoritates aliàs prætercam, confirmatur: cum enim hic comicus deum illum diuitiarũ deſcriberet in fabula ab ipſo vocata: ſituq; obſitum eum, ac ſquallidum eſſe ſignificaret, inquit, in aliis multis, ipſum ῥυπῶντα eſſe, quod prorſus hoc valet. Prçterea fimus agrorum: & id quod facit lçtas ſegetes communi vocabulo omni ſtercori à Græcis κόπρος vocatur: quare ſi rem hanc ſignificare voluiſſet, hoc nomine vſus, vt opinor, fuiſſet. Verum ſane eſt, quod Cicero narrat, Homero cognitam fuiſſe ſtercorationem. ſed vereor ne hoc probarit teſtimonio parum apto ad rem demonſtrandam. quod ſi ad alium locum ſe contuliſſet eiuſdem operis, facile id confirmare potuiſſet: vbi enim de cane Argo loquitur Homerus, quem reliquit domi, cum ad bellum Troianum profectus eſt, Vlyſſes: eundemque poſtea ad ſuos reuertens, adhuc viuum inuenit, inquit ipſum eo tempore iacuiſſe in multo ſtercore, quod ante fores villæ, è ſtabulis mulorum boumque euectum, effuſum erat, vt famuli poſtea Vlyſsis ipſum in agrum comportarent, ſtercoraturi ipſum. Verba poetæ hæc ſunt.

Δὴ τότε κεῖτ' ἀπόθεστος ἀποιχομένου ὀδυσῆος
Ἐν πολλῇ κόπρῳ. ἥ οἱ προπάροιθε θυράων
Ἡμιόνων τε βοῶν τε ἅλις κέχυτ', ὄφρ' ἂν ἄγοιεν
Δμῶες ὀδυσσῆος, τέμενος μέγα κοπρήσοντες.

Vt igitur illud non ſatis certo rem conſtituere poteſt: & fortaſſe nihil valet ad hoc explanandum, ita hoc firmum ſolidumque argumentum eſt. Sed non quæritur tam à me de veritate rei, ideſt an ſtercoratio cognita fuerit Homero, quam intellexerit ne poëta ipſam illo loco, quem indicat M. Cicero, quod ſanè ego non arbitror.

Quod verbis rectum eſſe de honore deorum, feſtoque die, humilis perſona apud Aeſchylum dixit, id re grauis vir cuſtodiuit P. Scipio. Cap. V.

APVD Aeſchylum, in Agamemnone, præco cum Clytemneſtra loquens, dixit, non oportere feſtum diem: dicatumque honori deorum verbis triſtioribus: nuntiiſque grauioris mali contaminare, affirmans liberum: remotumque eſſe debere ab omni huiuſcemodi re, quidquid ad deos colendos: honoreque afficiendos pertinet. Verba grauiſsimi illius poëtæ ſunt hæc

Εὔφημον ἦμαρ οὐ πρέπει κακαγγέλῳ
Γλώσσῃ μιαίνειν. χωρὶς ἡ τιμὴ θεῶν.

Quod igitur ille verbis rectum eſſe, ac ſeruari debere affirmauit, id P. Scipio re factoque verum eſſe declarauit, cum cauſam dicere noluit ea die, qua victoriam illam præclaram conſecutus erat: ac populum R. ingenti metu liberarat. Tota res accurate copioſeque exponitur à T. Liuio libro. XXXVIII. Verba tamen Scipionis ipſius, quæ tunc habuit ad tribunos plebis, quiritesque, hic ponam, digna magnitudine animi ipſius: & tot tantisque rebus pro imperio pop. li R. & ſalute totius Italię geſtis. Hoc inquit die tribuni plebis voſque quirites, cum Hannibale & Carthaginienſibus ſignis collatis in Aphrica bene ac feliciter pugnaui: itaque cum hodie litibus & iurgiis ſuperſederi æquum ſit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Iouem opt. max. Iunonemque & Mineruam ceteroſque deos, qui Capitolio arcique præſident, ſalutandos ibo: hiſque gratias agam, quod mihi & hoc ipſo die & ſæpe alias egregie gerendæ reipublicæ mentem facultatemque dederunt: & quæ ſequuntur.

Declaratus locus Aeſchyli è Prometheo: ſcholionque, quod in ipſum extat, emendatum. Cap. VI.

TVRPE mendum eſt in ſcholio quodam in Prometheum Aeſchyli, quod ſi ſuſtulero, ſpero me gratum ſtudioſis facturum, cum animaduerſio illa ſit non parui ponderis, ac valeat multum ad artem ipſam poetarum illuſtrandam. Quo loco igitur queritur vehementer Prometheus de iniuria, quam ſe accepiſſe putabat a Ioue: dirigitque orationem ſuam ad elementa ipſa rerum, naturaſque eas æternas: initium autem illius lugubris cantus eſt. ὦ δῖος αἰθὴρ καὶ ταχύπτεροι πνοαί. legitur hoc ſcholion, corruptum in mea etiam editione. μεγαλοφυῶς δὲ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐπικαλεῖται, μόνος. δεῖ δὲ πάντων ἀποστάντων. quorum, profecto extremorum verborum ſententia leuis & inſulſa eſt: legi vero debet, ſuperiore ſententia verbis, quæ nunc relinquo, abſoluta. μονῳδεῖ δὲ, πάντων ἀποστάντων. valent autem ipſa, Prometheum ſolum loqui, quia ceteræ perſonæ illius fabulæ diſceſſerant e ſcęna: ſoluſque ipſe illic relictus erat. Non tam igitur (niſi fallor) valet illic μονῳδία cantum lugubrem, vt ſæpe, quam orationem alicuius, qui ſecum loquatur, ac quę tempus illud fert, nullo audiente, pronuntiet. Quemadmodum ſane grammatici veteres capere quoque hoc verbum cōſueuere. Vt Donatus cum Bacchis Terentiana inquit. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam, & quæ ſequuntur, vſque ad exitum eius ſcęnæ. Reliqua pars argumenti per monodiam narratur, ſed etiam in eadem hac fabula Aeſchyli infra, cum ſtatim vt aduenit, Io dixiſſet. τίς γῆ. τί γένος. τίνα φῶ λεύσσειν, ita incipit ſcholion, quod declarat eum locum. τὸ τῆς Ἰοῦς ἐπεισόδιον μονῳδεῖ μέν: ἔχει δὲ πρὸς ὑποκείμενον συνάφειαν.

Quòd Virgilius inquit, Paris alter, videri ad imitationem loci Euripidei prolatum. Cap. VII.

PARIS alter, quod Virgilius inquit ex perſona Iunonis, Aeneæ inſenſæ: odioque vehementiore flagrantis in illum, manifeſto ſignificauit vita & factis futurum illi delicato & libidinoſo homini ſimilem Aeneam, vt ipſum ita exprimeret, vt non facile ab illo diſtingui poſset. Eodem pacto Andromacha apud Euripidem in fabula, cuius index eſt Troades, cum Hecuba loquens, ait, Δύσπαρις ἄλλος, cum & ipſa idem oſtendere vellet, inuentum inquam eſſe, qui ſceleratum illum hominem & impurum imitatus eſſet, ac factum illius improbiſsimum in altera ipſius filia reddidiſſet. Verba Andromachæ ſunt, magno dolore commotę.

φεῦ. φεῦ. ἄλλος τις αἴας ὡς ἔοικε Δύσπαρις.
παιδὸς πέφηνε σῆς.

Duxit igitur hoc quoque e Græco ſermone Latinus poëta: mirificeque id expreſsit, neque tantum eo loco, verum etiã altero hoc ex eodem opere, cum ſcilicet cecinit, muris iterum imminet hoſtis Naſcentis Troiæ: nec non exercitus alter. Sed etiam in paſtorali carmine. Alter erit tum Tiphys & altera, quæ vehat Argo Delectos heroas.

Supplicium, quod ſumpſit Agamemnon de hoſte iam mortuo, cum ſæuum videatur, iuſtam cauſam habere. Cap. VIII.

HOMERVS fecit Agamemnonem ſæuum ſupplicium ſumpſiſſe in in prœlio de filiis Antimachi Troiani, non quia odio proprio ipſorum aliquo illos proſequeretur, ſed quia iratus merito erat eorum patri. qui, muneribus acceptis a Paride, cauſam ipſius enixe defenderat, ac non reddi debere Helenam præter ceteros omnes, & ipſos pecunia corruptos: gratiaque regii filii, ſemper cenſuerat. iiſdem igitur pœnis vel ludibriis potius, facit ipſum vſum in alterum illorum, quibus M. Cicero narrat vſum fuiſſe impurum hominem Dolabellam in C. Treboniũ, quem Smyrnæ inſidiis interfecit: verba Latini oratoris ſunt. Poſt, ceruicibus fractis caput abſcidit: idq; fixum geſtari iuſsit in pilo. reliquũ corpus tractũ atq; laceratum, abiecit in mare. Græci uero poetæ ſunt hæc.

Ἱππόλοχος δ᾽ ἀπόρουσε. τὸν αὖ χαμαὶ ἐξενάριξε
χεῖρας ἀπὸ ξίφεϊ τμήξας, ἀπό τ᾽ αὐχένα κόψας
ὅλμον δ᾽ ὣς ἔσσευε κυλίνδεσθαι δι᾽ ὁμίλου.

Niſi quod igitur Hippolochi caput non geſtauit in pilo, reliquis partibus expleuit odium ſuum in hoſte Agamemnon, quibus vſus eſt crudeliſsimus ciuis in aduerſario, ſed tempus illud non ferebat, vt hoc etiam

pacto rabies illa exerceretur: longeque alius vſus erat tunc pilorum ac lancearum. Virgilium vero moris huius, vt priſci, mentionem facere notum eſt: ita enim Niſi & Euriali capita à Latinis geſtata his verbis, tradit. Quin ipſa arrectis (viſu miſerabile) in haſtis. Pręfigunt capita.

Quod poſtea crebro vſurpatum eſt μεταφορικῶς, κείρεσθαι, & quod reſpondet ipſi, tonderi, videri poſſe ortum ab Homero.

Cap. VIIII.

Apte prorſus & eleganter de ouibus & omni pecore, cum paſcuntur, a Latinis poëtis dictum eſt tondere ipſas herbas & prata: nihilque magis ſimile afferri poteſt ad demonſtrandam naturam eius rei: rationemque paſcendi, qua vtuntur pecudes. nam & paulatim progrediuntur: nihilque intactum relinquunt, & ſummas tantum partes herbarum decerpunt. Fluxiſſe autem hæc translatio videri poteſt ex Homeri Iliade: primumque illum, diuinum poetam, vidiſſe exiſtimare non ſtulte licet ſimilitudinem harum rerum, ideoque ab altera ad alteram ornandam: honeſtiuſque exponendam, vocabulum tranſtuliſſe: vbi enim facit Aiacem, pedetemptim diſcedentem e prœlio, quia impetum in ſe vnum omnium Troianorum amplius ſuſtinere non poſſet, ſimilem aſello, ſegetem depaſcenti: contemnentique puerorum verbera, inde ipſum depellere volentium, inquit de tarda illa belua, quæ ſemel nacta erat facultatem ſedandi famem. κείρατ' εἰσελθὼν βαθὺ λήιον. Lucretius poſtea cecinit, admirabili ingenio & ipſe prędituſ, Nam ſæpe in colli tondentes gramina læta Lanigeræ raptant pecudes. Nec non Virgilius, ſecutus illum, vt arbitror, idem pluribus locis vſurpauit, vt cum in libro primo de re ruſtica inquit, Tercentum niuei tondent dumeta iuuenci. M. Cicero, cum exprimeret verſum Græcum, ore Epaminondæ Thebani, ſummi imp. prolatum, retinuit hanc translationem, quam illic inuenit, vt a me olim declaratum eſt. Latinus igitur verſus eſt Conſiliis noſtris laus eſt attonſa Laconum. Idem vero verbum eſt in Gręco, quod in Homerico illo. ſignificare autem voluit auctor ipſius, prudentia clariſsimi illius ducis factum eſſe, vt gloria Lacedæmoniorum, ab ipſo in bello ſuperatorum, magna ex parte minueretur, & quaſi florem omnem amitteret.

Vt autem auctor Gręci eius verſus κείρεσθαι poſuit pro conteri & extenuari, ita quoque Homerus in Odyſſea, cum de fortunis Vlyſsis loqueretur, quæ à procis abſumebantur, eodem pacto ipſo non ſemel vſus eſt, ſed etiam Sophocles ad alia aliquando tranſtulit, vt in Aiace, cum ipſum inſanientem impetum feciſſe in greges pecudum captarum ſignificauit: magnumque numerum ipſarum gladio interfeciſſe: nec non in Trachiniis eodem verbo μεταφορικῶς vſus eſt.

Locus ex epiſtola Ser. Galbæ valde ſimilis eſſe declaratus Homerico loco.
Cap. X.

IDEM feciſſe ſe narrat Ser.Galba in prœlio Mutinenſi, cum e mediis aduerſariis ſaluus abire niteretur, quod fecit Homericus Aiax, cum & ipſe cederet Troianis, nec impetum ipſorum vllo pacto amplius ferre poſſet, vt enim tutus eſſet a iaculis, quę ſciebat in ſe, terga dantem, mitti debere a Troianis, reiecit ſcutum atque ita partem illam corporis expoſitam hoſti, eo periculo liberauit. verba hęc Galbæ ſunt in epiſtola ad M. Ciceronem. Interim video me eſſe inter Antonianos: Antoniumq; poſt me eſſe aliquanto. repente equum immiſi ad eam legionem, quę veniebat è caſtris, ſcuto reiecto. Antoniani me inſequi, noſtri pila coniicere velle. An non tam fecit hoc Galba, vt ſe à telis inimicorum tutum præſtaret, quam vt amici ſpeciem ſuis, ad quos confugiebat, præberet? hoc enim oſtendere videntur ſuperiora extrema verba. ſed certe ſubitum illum cōſilium duobus modis eo tempore ipſi prodeſſe potuit. Homeri verſus, quem ſignificaui, eſt. στῆ δὲ ταφών: ὄπιθεν δὲ βάλεν σάκος ἑπταβόειον. Aiax ipſe hoc facto ſine dubitatione, cum potius honeſte cederet, quam effuſe fugeret, poſteriorem partem corporis tegere voluit, nec aliquid mali a ſuis, cum ab illis cognoſceretur, metuebat.

Declarantur, qui ſint νόμοι θετικοὶ *apud Ariſtotelem; oſtenditurque locus vitium non habere, quem tamen quidam mendi inſimularunt.*
Cap. XI.

ARISTOTELES commemorat in extremo II. libro πολιτικῶν leges quasdam, quas Thebanis Philolaus Corinthius ſcripſerat de liberis adoptandis: id enim valere illic arbitror περὶ παιδοποιίας, vocatas ab illis eſſe νόμους θετικούς, de cuius poſterioris nominis ratione quid ſentiam, non ſine cauſa declarabo. video enim verbum illud negotium exhibuiſſe non paucis, qui libros eos accurate legerunt. cum etiam extiterint, qui ipſum mendoſum putarint, ac pro θετικοὺς legi debere ζητικούς, exiſtimarint. ii autem, vt apparet, lapſi ſunt etiam in eo, quod ſuperius illud περὶ παιδοποιίας, de procreatione liberorum valere crediderunt. alii, qui verbum illud ipſum ſuo loco reliquerunt in notione eiuſdem: rationeque reddenda ipſius nominis aberrarunt. Ipſe igitur puto lectionem integram, ac veram eſſe: θετικοὺς que νόμους illos appellatos, quia θέσθαι παῖδα conſuetudo erat dicere, cum aſciſcere ſibi alienum filium, & in familiam ſuam adoptare, ſignificare volebant. quod etiam iis verbis,

verbis,vt ſatis notum eſt,oſtendebant ποιεῖσθαι παῖδας,vnde ſuſpicor ab Ariſtotele ſupra leges eas περὶ παιδοποιΐας dictas. Qui totam rem conſiliumque Philolai apud hunc,ſummum ſcriptorem,perſpexerit (niſi fallor) ita exiſtimabit. Excogitarat enim hoc ille, vt numerus familiarum ſeruaretur,qui manifeſto minuebatur,ſi aliquis liberos non ſuſcepiſſet. Hoc igitur remedium ille huic malo adhibuerat, vt qui procreare liberos ex vxore non potuiſſet,alienos ſibi adoptaret.

Deleta macula ex oratione pro Deiotaro,totusque locus explicatus. Cap. XII.

LOCVM (vt opinor) apud M.Ciceronem mendoſum libet emendare:maculamq; turpem e pulchro illuſtrique loco delere, qui tamen nunc talis,contaminatus,minime videri poteſt: multumque ſplendoris ac gratiæ ſuæ amittit. Ita igitur in oratiuncula pro Deiotaro verba hæc vulgo leguntur. Præſertim cum is vnus eſſet,qui poſſet de abſente ſe vindicare. Loquitur de Phidippo medico,ſeruo regio,quem Deiotarus cum legatis ſuis ad C.Cæſarem Romam miſerat: docetque ſapientiſsimum illum regem ſtulte facturum fuiſſe,ſi illum,quem conſcium tanti ſui maleficii ſciret eſſe,Romam proficiſci paſſus eſſet. Arbitror igitur in extremo eorum verborum vitium eſſe, ac pro vindicare,non magna mutatione litterarum facta, indicare legi debere: ſupra enim quoque de illo,vt indice,locutus eſt: inquit enim, Medicum indicem ſubornauit. ille enim,ſi verum fuiſſet,quod accuſator aiebat,vnus poterat cōſilium Deiotari aperire,cum fratres ipſius,qui erant conſcii,in vincula a Deiotaro coniecti forent. quod autem valet vna cum aliis argumentis multis ad opinionem meam conſtituendam,mos Ciceronis eſt, non tantum dicere indicare aliquem,cum oſtendere vult μηνύειν & improbum factum ipſius patefacere,verum etiam,de aliquo,vt cum pro L.Flacco inquit, Sed tamen quis tibi Læli de epiſtolis iſtis indicauit? Animaduerti etiam,quod proferre valde vtile eſſe arbitror ad hunc optimum auctorem purgandum,multis locis apud eum perperam pro indices legi in excuſis libris iudices,qui error natus eſt ex ſimilitudine vnius litteræ,ſed vt ad propoſitum redeam,quomodo potuit ſeruus ille & infimus homo de Deiotaro rege vindicare, aut quomodo ſermo hic elegans latinuſque eſt?

Legem de non dandis ſepulturæ corporibus proditorum, primum latam ab Homero. *Cap.* *XIII.*

GRAMMATICI illi veteres, vndique poëtam ornandi ſtudioſi, affirmabant legem eam ſeueram, qua vetabatur, proditorum corpora ſepelire, ortum habuiſſe ab Homero: ille namque fecit Hectorem in ſuis valde ſecundis rebus, cum ſperaret ſe caſtris hoſtium potiturum, ſi Troiani milites officio functi eſſent: ſibique a ſpoliandis corporibus hoſtium eo tempore temperaſſent, vt metu omnium ingentium ſuppliciorum inde eos abſterreret, in aliis grauibus pœnis hanc etiam minatum eſſe: dixiſſeque quemcunque nactus fuerit illorum, remotum a loco, in quo acriter prœliabatur, ſe ipſum obtruncaturum, nec paſſurum etiam vt fratres ſororesque ipſius mortuum eum comburant, vt moris tunc erat.

ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω
Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόνγε
Γνωτοί τε γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα

Scholion vero hoc vetus illic vetuſtiſsimus liber habet Ἐντεῦθεν νόμος, τὸν προδότην μὴ θάπτεσθαι, παρὰ τῶν νομοθετούντων ἐκινήθη. Notum autem eſt hoc etiam M. Antonium Ciceroni, vt alia nonnulla, inique obieciſſe, quod corpus P. Lentuli ad ſepulturam Iuliæ vxori ipſius: matrique ſuæ, non dediſſet, quod non tantum ipſe facile purgat, ſed etiam Plutarchus in Antonii ipſius vita falſum eſſe teſtatur, & ſi vere id poterat, vt reip. hoſtis, ſi legem eam ſequi voluiſſet, queadmodum etiam, qui ei tempori defuiſſet, vt inimicum communis ſalutis, puniri poſſe Hector recte arbitrabatur.

Quod vere Plinius dixit de tempore votorum, prolatum quoque fuiſſe; ac plenius etiam, à Græco ſcriptore. *Cap.* *XIIII.*

QVOD Plinius dixit, cum de Helpidis Samii periculo vitæ magno loqueretur, qui non ſine cauſa ſollicitus de ſua ſalute, inuocauit liberum patrem, vt ſibi præſidio eſſet. Quoniam tum votorũ locus eſt, cum ſpei nullus eſt: quod ipſius dictum vim habet γνώμης, inueni animaduerſum olim fuiſſe, & litteris etiam proditum, a Græco, erudito viro, cum accurate legeret Homerum, & ſtudio etiam ſuo ipſum illuſtraret: vbi enim poëta facit Troianos, Hectore duce, qui tamen ante ſe habebat Apollinem, iter ipſi munientem, atque aggerem foſſæ exequantem, in caſtra Græcorum irrupiſſe, narrat ipſos deſperatos pæne de ſua

Di maris et terræ. quid enim nisi vota supersunt!

ſalute, ad preces deorum confugiſſe. atque ipſis ſupplices manus tetendiſſe, quo munere in primis eo tempore egregie functus fuerit, maxime pius homo, Neſtor: illic igitur in antiquo libro vetus hoc ſcholion legitur, Δυσυχίας ἐπίτασις, καὶ σωτηρίας ἀπόγνωσις, εὐχὴ θεῶν. Quæ verba manifeſto idem valent, quod Pliniana illa, vel potius poſterior pars ipſorum: nam Græcus ille, quicunque fuit, exiſtimauit duplicem quaſi ortum eſſe votorum. cum ſcilicet res aduerſæ ſine modo creſcunt, & cum qui illis premuntur, nullam aſpiciunt viam ſalutis.

Eadem laude, maxima illa quidem, ac propria vtriuſque populi, affeciſſe ſuos ciues, Salluſtium ac Thucydidem. Cap. XV.

QVOD Salluſtius honeſte prædicat de veteribus illis Romanis hominibus, a Thucydide primum tributum fuerat Athenienſibus, qui ipſius ętate viuerent. Non ſine cauſa igitur putaret aliquis Latinum ſcriptorem, accuratum hominem & eruditum, id ſumpſiſſe à Græco, qui magna cum laude, & ſingulari opinione prudentiæ in eodem ſtudio verſatus fuerat. intelligo autem cum inquit. Poſt, vbi pericula virtute propulerant, ſociis atque amicis auxilia portabant: magisque dandis, quam accipiendis beneficiis amicitias parabant. Verba autem Periclis ſunt apud Gręcum auctorem hæc. οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες, κτώμεθα τοὺς φίλους. Et tamen id, quamuis in mentem antea veneritThucydidi, qui fecit ipſum dictum a Pericle, non minus vere puto pronuntiatum fuiſſe de Romanis viris: optimæque ipſorum, ac ſanctiſsimæ diſciplinæ conuenire.

Quæſitum, an Aſius Homericus Niſi Virgiliani fuerit frater. Cap. XVI.

NON illepide quæri poſſet, an Aſius, Troianus homo, quem Homerus Hyrtacidem vocat, Niſi fuerit frater, illius valde celebrati a Virgilio, & vt fortiſsimi militis, ita etiam fidiſsimi amatoris. nam ipſe quoque Hyrtaci filius fuiſſe dicitur a Latino poëta. Niſus erat portæ cuſtos, acerrimus armis Hyrtacides. Homeri vero de ſuo illo verba ſunt. Ἀλλ᾽ οὐχ ὑρτακίδης ἔθελ᾽ Ἄσιος, ὄρχαμος ἀνδρῶν, Αὖθι λιπεῖν ἵππους τε καὶ ἡνίοχον θεράποντα. Poſſunt etiam non ſine cauſa exiſtimari fratres fuiſſe, quod par ingenium animusque in illis erat: ambo enim aggreſsi ſunt rem periculi plenam: & inducuntur ab his maximis poëtis in primis audaces, quamuis fortaſſe veriori culpæ affinis fuerit Aſius, qui

contempſit optimum conſilium Polydamantis, ſapientiſsimi viri, & cui ceteri omnes paruerunt. nec tam iuſtam cauſam, quam Niſus habuerit, vt vitam ſalutemque ſuam tanto periculo obiiceret. Huiuſcemodi autem quæſtiones nō ineptæ putabantur olim ab ingenioſis & diſertis viris in eo poeta natæ, quem ſemper in manibus habebant, & cuius ſingulas voces & ſententias diligenter ponderabant. Nam cum Alcmęonem, quem grauiter percuſsit in pugna, commiſſa admunitiones Græcorum, Sarpedon, Theſtoridem vocet, quæſitum eſt eodem pacto an ille Chalcantis auguris fuerit frater, quem etiam idem, princeps omnium poetarum, e Theſtore quodam natum facit. Nec tamen me fallit repertos aliquando aliquos, qui grammaticos hoc nomine inſimularent, vt qui ingenium contererent in tenuibus rebus: & vnde nullus magnus fructus caperetur.

Diſputatio de loco Lucretiano, qui videtur culpæ affinis. *Cap. XVII.*

VERBOR magnopere, ne antiqua conſuetudo Atticorum, qui aliter capiebant hoc vocabulum καρδία, quam inferioris ætatis Græci fecerint, non percepta T. Lucretio, cauſa ipſi fuerit magni erroris: vbi enim ille deſcribit atrocem illam peſtilentiam, quæ inuaſit Athenas, expreſsā magna ex parte è Thucydide, loquens de initio eius morbi & quas corporis partes, ordine quodam ſeruato, occuparet, tradit ipſum poſtquam in pectus deſcenderat. nam a ſummo capite ordiebatur, in cor confluere ſolitum, quod cum fiebat ilico ægrotus moriebatur, cum tamen Græcus ille, grauis ſcriptor, narret morbum, deſcendentem ſemper, poſt pectus in ſtomachum penetrare ſolitum; quo etiam in loco non conſiſteret, ſed inferius ſemper ferretur: καρδία enim in priſca illa lingua ſtomachum valet, quod teſtantur etiam veteres grammatici; nec non Galenus ipſe pluribus locis. Verba igitur Thucydidis. καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ, καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι, ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσί, ἐπῄεσαν. Non tantum igitur auctoritates ſcriptorum docent valere eo loco καρδίαν ſtomachum, ſed præterea quæ tradit ſtatim conſecuta, idem declarant: illa enim in ſtomacho fiunt, non in corde: neque enim ſubuertitur cor, ſed ſtomachus, vt in hoc ipſo etiam manet bilis, & tamen Lucretius inquit, manifeſto hunc locum vertere in animo habens,

Inde vbi per fauces pectus compleret, & ipſum
Morbida vis in cor mæſtum confluxerat ægris
Omnia tum vero vitai clauſtra lababant.

Tela in pugna μεταφορικῶς ab Homero dicta ῥέειν de manibus militum: & eadem à Cicerone cum eodem ornatu, fluere.
Cap. XVIII.

OMNIS elegantiæ, omniſque in dicendo virtutis dux: auctorque fuiſſe Homerus, non ſine cauſa dici poteſt. quas inde poſtea ſtudioſe acceperunt, non poetæ tantum, Græci ac Latini, verum etiam oratores. Hoc ego aliis exemplis verum eſſe atque ita ſe prorſus habere, oſtendere mihi viſus ſum, & nunc etiam argumento hoc non malo comprobabo: cum enim ponere ante oculos vellet vim ingentem ac multitudinem telorum, quę in pugna, cōmiſſa ad murum munitionemque caſtrorum, mittebatur a Græcis in Troianos, & a Troianis rurſus in Græcos, vſus eſt verbo tranſlato: inquitque: nam antea collatione vſus erat in eadem illa re illuſtranda, cuius collationis hæc eſt redditio

ὡς τῶν ἐκ χειρῶν βέλε' ἔῤῥεεν, ἠ μὲν ἀχαιῶν
ἠ' δὲ καὶ ἐκ τρώων. M. Cicero igitur in XII. Philippica inquit, ab eadem re verbum transferens. Excident gladii: fluent arma de manibus: nihil enim minus quam fluere arma poſſunt, ſiquis propriè id verbum vſurpet. Nec tamen me fallit M. Ciceronem, non copiam telorum immiſſam in hoſtes, voluiſſe ita ſignificare, ſed caſum prolapſionemque ipſorum, quæ tamen & ipſa cum copioſe & ſine cura eorum, qui antea tenebant, id fit, apte & ipſa illo verbo demonſtratur. Quin etiā cum idem optimus poeta, non ſane illo ipſo verbo, ſed pari ipſi, *μεταφορικῶς* itidem vſus eſſet in eadem re exprimenda: oſtendere enim volens manum militum per portam fractam ſe conieciſſe in caſtra, cecinit.

οἱ δὲ κατ' αὐτὰς
ποιητὰς ἐσέχυντο πύλας. Cicero autem eodem pacto inquit, C. Marius, influentes in Italiam, Gallorum copias repreſsit. Nec non Virgilius, cum cecinit pilataque plenis Agmina ſe fundunt portis.

Sententia Ciceronis elegans, concinnaque, oſtenditur facta ad ſimilitudinem Græcæ vocis. Cap. XIX.

QVIS non intelligat non temere collocaſſe M. Ciceronem propinquo in loco, duo, paria inter ſe, verba vel potius adhibito ſummo ſtudio: vocemque Græcam, multis modis huic ſimilem, exprimere volentem, ita ſcripſiſſe in III. oratione aduerſus M. Antonium. Nam me iiſdem edictis neſcit lædat, an laudet. quod vt planius cognoſcatur ipſum conſilio feciſſe, indicabo alterum locum, in quo itidem coniuncta

illa ſunt: eſt autem is pro M. Fonteio, cum inquit. Nunc vero cum lædat nemo bonus: laudent omnes veſtri ciues atque ſocii, & quæ ſequuntur. cum autem dixerim, videri ipſum imitatum fuiſſe Græcam ſententiã. peruulgatam & in ore omnium poſitam, intellexi vocem Apollodori Athenienſis, qui magnifice de ſe atque opere quodam ſuo, eximius pictor, prædicauit: inſcripſitque μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. & ipſe enim profecto ludere in eadem re uoluit, & captauit illam ſimilitudinem nominum, quorum tamen notiones eſſent valde diuerſæ.

Vocis, quæ vulgo editur, de valde aduerſo prœlio, exemplar inueniri apud Homerum. Cap. XX.

VIDETVR fluxiſſe ab Homero & illud, quod vulgo dicitur de aliquo calamitoſo prœlio, & in quo acies altera pæne tota deleta ſit. Ne relictum quidem eſſe nuntium illius aduerſæ pugnæ. Vbi enim facit, prudentem in primis virum, Polydamantem ſuadere diligenter Hectori, ne inrumpens in caſtra Græcorum, atque illic acriter pugnaturus cum hoſtibus, qui omnibus viribus atque opibus naues defenſuri eſſent, ſecum ducat equos; exponens ore illius, quæ pericula & grauia mala Troianis impendeant, ſi forte hoſtes, recepto animo, perſequi cœperint Troianos: conatiq; fuerint eiicere ipſos e caſtris: tunc enim remoraturam ipſos eſſe foſſam caſtrorum, & omnem illam munitionem, inquit.

οὐκέτ' ἔπειτ' οἴω οὐδ' ἄγγελον ἀπονέεσθαι,
ἄψορρον προτὶ ἄστυ, ἑλιχθέντων ὑπ' ἀχαιῶν.

Eodem pacto, vt ſuſpicari licet Trogus: Iuſtinus certe in epitome hiſtoriarum ipſius inquit. Vt ne nuntius quidem tantæ cladis ſuperfuerit, ſed etiam T. Liuius libro. xxxiii. Vt vix nuntium tantę cladis hoſti relinquerent. Vt autem hoc maxime declarat plenam, integramque victoriam, ac plerunque optatur de hoſtibus, quos magno odio aliqui proſequuntur, ita aliquando diuerſo conſilio: eodem tamen animo, cupido ſcilicet laudis, ac gloriæ ab aliquibus contemnitur, vt à M. Liuio, qui cum vnà cum Claudio collega, præclaram pugnam viciſſet; exercitumque omnem Aſdrubalis occidione occidiſſet, eſſetq; ei nuntiatum, reliquias quaſdam hoſtilium copiarum, ſine ordine vllo abire, quæ nullo negotio deleri poſſent, inquit. Superſint aliqui nuntii, & hoſtium cladis, & noſtræ virtutis.

Exemplum poſitum animaduerſionis Phalerei, de ratione imitandi Homerum, qua vſus eſt Thucydides. Cap. XXI.

DVos magnos Græcarum rerum ſcriptores Herodotum ac Thucydidem, ſummos fuiſſe imitatores Homeri tradidit Demetrius Phalereus, qui tamen ipſum nō eodem pacto reddere, ſententiaſq; ipſius exprimere ſoliti ſint, ſed lōge alia ratione, ac iudicio diuerſo. quippe cum aperte id: ſimpliciterq; Herodotus fecerit, ac nomen etiam ipſius poëtæ poſuerit, non ſententias tantum inde tranſtulerit. cum contra Thucydides maiore artificio id tractarit, & furta illa tegere, ac leuiter immutare, ne facile agnoſcantur, ſemper conatus ſit. Locos Herodoti, inde ſumptos, monſtrare, cum ipſemet ſe indicet, ſuperuacaneum foret. Quin autem Thucydides ſententiam hanc ab eo poëta acceperit, dubium non eſt: vbi enim Cnemum, ducem Peloponneſiorum, adhortantem ſuos: oſtendentemque bene ipſos ſperare debere de euentu eius prœlii naualis, quod inſtabat, dicere, plærunque qui & plures numero eſſent, & magis parati forent, vincere, manifeſto ſumpſit hoc ab Homero: apud ipſum enim Sarpedon, cum verba faceret ad ſuos Lycios: accuſaretque illos, quod ſegnes forent in pugna, ac multum remiſiſſent veteris ferociæ, rogans ipſos, vt ſe ſequerentur, quia ſolus, quod magno animo aggrederetur, efficere non poſſet, in concluſione illius orationis inquit, loco ſane ad id apto, ac valde opportuno πλεόνων δέ τοι ἔργον ἄμεινον. Sed verba etiam Græci illius, ſummi ſcriptoris ponam, vt facilius ſtudium ipſius, & induſtria in exprimendis locis eius poetæ, ac ſuis eo pacto reddendis perſpiciatur τὰ δὲ πολλὰ τῶν πλειόνων, καὶ ἄμεινον παρεσκευασμένων, τὸ κράτος ἐστίν.

Quis fuerit qui extenuarit laudem ducum, communicaritque cum omnibus, qui fortiter pugnaſſent, quod obſcure dictum eſt à Cicerone. Cap. XXII.

CVM Cicero pro M. Marcello inquit. Nam bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis: eaſque detrahere ducibus: cōmunicare cum multis, ne propriæ ſint imperatorum, affirmare ipſum auſim certum quendam Euripidis locum intellexiſſe. in quo id quod dicitur ſtudioſe fit. Eſt autem in Andromacha: quo loco Peleus confutat orationem Menelai: principio eius diſputationis ille accuſat prauam conſuetudinem Græcorum, qui cum victoriam aliquam nacti eſſent: tropæaque cōnſtitui deberent, ſinerent vt imperator ſuum tantum illic nomen aſcri

beret. vnique ſibi eam laudem aſciſceret, cum tamen totius exercitus labore ac virtute res bene geſta eſſet. Locus autem ille omnis valde clarus & illuſtris eſt. expreſsit vero eum, non intellexit ſolum. Q. Curtius in hiſtoria, cum Cliti necem commemoraret: inquit enim in media expoſitione illius ſæuiſsimi facti. Tum Clitus, ne ipſe quidem ſatis ſobrius, ad eos qui infra ipſum cubabant, conuerſus, Euripidis rettulit carmen, ita vt ſonus magis, quam ſermo exaudiri poſſet, quo ſignificabatur. Male inſtituiſſe Græcos, quod trophæis, regum duntaxat nomina inſcriberent: alieno enim ſanguine partam gloriam intercipi. Sed etiam Plutarchus in Alexandri ipſius vita, eandem rem narrans, verſus Euripidis ponit, quos etiam me hic affigere, non alienum puto.

οἴμοι, καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται
ὅταν τροπαῖα πολεμίων στήσῃ στρατὸς
οὐ τῶν πονούντων τοὔργον ἡγοῦνται τόδε.
ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τὴν δόκησιν ἄρνυται·
ὃς εἷς μετ' ἄλλων μυρίων πάλλων δόρυ,
οὐδὲν πλέον δρῶν ἑνὸς, ἔχει πλείω λόγον.

Homines conuictos grauis facinoris, Latinos ſontes & nocentes, Græcos vero vocaſſe ἐν αἰτίαις ὄντας. Cap. XXIII.

M. Cicero damnatos legibus & qui ſupplicio affici debebant, vocauit ſontes in II. Tuſculana, vbi ita de gladiatoribus loquitur. Crudele gladiatorum ſpectaculum, & inhumanum non nullis videri ſolet: & haud ſcio an ita ſit, vt nunc fit: cum vero ſontes ferro depugnabant: & quæ ſequuntur. idem genus hominum Celſus, de incidendis corporibus diſſerens (quam diſciplinam Græci vocant ἀνατομὴν) appellauit nocentes. hæc autem ipſius verba ſunt. Longeque optime feciſſe Herophilum & Eraſiſtratum, qui nocentes homines, a regibus e carcere acceptos, viuos inciderunt: Eoſdem Strabo intellexit, cum inquit ἐν αἰτίαις ὄντας. ideſt (vt arbitror) graui culpæ affines. loquitur autem de inſtituto quodā Leucadiorum, qui ludis Apollinis e ſua Leucate petra deiiciebant in mare hominem, putantes ita a ſe auerſuros eſſe grauia mala. quod etiam cum ſæuum factum videretur, ritum illum ſeruare volentes, rationem eam excogitarunt, quæ minime crudelis haberetur. Verba geographi ſunt. ἦν δὲ καὶ πάτριον τοῖς Λευκαδίοις κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ τῆς σκοπῆς ῥιπτεῖσθαί τινα, τῶν ἐν αἰτίαις ὄντων, ἀποτροπῆς χάριν. Sed hoc etiam putari non ſine cauſa poteſt Ciceronem expreſſiſſe, cum dicit quempiam in crimine eſſe, vt locutus eſt libr. VI.

in

in Verrem. Daretque operam vt is eo crimine damnaretur, ne ipſe eſſet in crimine,

Illuſtratus Virgilii locus, declaratumque qui ἄφετοι vocentur homines, atque aliæ animantes. Cap. XXIIII.

VIRGILIVS, vbi de ceruo Tyrrhidę pueri ſic loquitur, cuius cædes origo fuit ſæuiſsimi belli.

Errabat ſiluis: rurſuſque ad limina nota
Ipſe domum ſera quamuis ſe nocte ferebat.

Significat ipſum fuiſſe ἄφετον; ita enim Græci appellant beluas, quæ ſine cuſtode vllo libere vagantur, emiſſæ ab hominibus, in quorum manum poteſtatemque venerint, quæ tamen domum poſtea cum paſtæ ſunt, reuertantur. Verbo hoc, ad aliam rem translato, egregie vſus eſt Iſocrates, vt admonuit Ariſtoteles in III. libro de arte dicendi, quo in loco explicando ipſe olim exempla præterea nonnulla ipſius poſui. Euripides quoque in Ione eodem pacto illo vſus eſt: hæc enim tragici illius verba ſunt de illo ipſo Ione loquentis. ὁ δ' ἐν θεοῦ δόμοισιν ἄφετος ὡς λάβοι, παιδεύεται. Sed etiam Plutarchus in cõmentario, quem à materia, de qua lepide copioſeque illic diſputatur, ἐρωτικὸν appellat, ipſum hoc verbum eodem pacto vſurpauit, inquit igitur. οὕτως, οἷς ἂν ἔρως κύριος ἐγγένηται, τῶν ἄλλων δεσποτῶν καὶ ἀρχόντων ἐλεύθεροι καὶ ἄφετοι, καθάπερ ἱερόδουλοι διατελοῦσιν. Tantam enim vim eſſe amoris docet, vt qui in ipſius poteſtate ſint, ſtatim omnium aliorum dominorum iugum exuentes, liberi & ſoluti viuant. Inde etiá percipimus venerios illos in Sicilia, quos ſæpe M. Tullius in Verrinis appellauit, cum eſſent ἱερόδουλοι ac Veneri cõſecrati, recte potuiſſe ἀφέτους nominari. Perſpicitur etiam Appium illum maiorem, cuius acutam vocem cõmemorat M. Cicero, vbi de ridiculis agit, huc reſpexiſſe & huiuſcemodi pecus aliquod ſignificaſſe. Non eſt inquit Lucilii pecus illud, erratis: ego liberum puto eſſe. qualubet paſcitur. vim autem ioci melius intelliget, qui totum locum apud auctorem legerit.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM

LIBER XXIX.

πήδημα vocatum ab Euripide μεταφορικῶς violentum ſaltum, ſed cum adiuncto nomine, quod rem declaret.

Cap. I.

HECTORIS filium Aſtyanactem, puerum adhuc, poſt captum Ilium, deiectum fuiſſe à Græcis e muris ciuitatis, literis proditum eſt, ne reſtaret imago vlla eius viri, qui tot ipſis, & tam magna incommoda in longo illo & periculoſo bello attuliſſet. rem eam narraturus Euripides in fabula, cui nomen dederunt mulieres Troianæ, captę ab hoſtibus, translato verbo vocauit iactum illum crudelem miſeri & innocentis pueri, πήδημα. tamquam ipſe ſponte inde ſe conieciſſet, non præceps actus fuiſſet ab alio: in hoc enim verbo, cum aliquis proprie ipſum vſurpat, voluntas intelligitur eius, qui id facit, non uis ipſi adhibita: nomine tamen, quod ipſi additum eſt, aliquo modo declarauit poëta ſaltum illum non fuiſſe verum ſaltum, nec ſponte ſuſceptum: tradit enim eum fuiſſe triſtem & odioſum. omnis igitur ille locus hic eſt.

λυγρὸν δὲ πήδημ' εἰς τράχηλον ὑψόθεν
πεσὼν, ἀνοίκτως πνεῦμ' ἀπορρήξεις σέθεν.

Nos quoque patrio ſermone, rem ſimilem ſignificantes, eodem pacto verbum transferimus: venit enim in conſuetudinem vox hæc apud nos: dicuntque vulgo, cum id ipſum exponere volunt, intelligo inquam exturbatum eſſe quępiam ex alto loco, vt intereat. Il ſalto di Baldaccio; quod ex hiſtoria ſumptum eſt: fuit enim olim centurio, quod etiam rerum noſtrarum ſcriptores memorię mandarunt, qui cum ſuſpectus inuiſusque eſſet illis, qui tunc ciuitate potiebantur, exturbatus indicta cauſa fuit e feneſtris publici palatii atque ita interfectus: Baldaccius autem ipſi nomen erat. Hinc autem, vt ex plurimis aliis rebus, perſpici poteſt ſimilitudo noſtri cum Attico ſermone. Sed hoc relicto, idem tragicus in Oreſte fecit Electram appellare motus illos corporis, quos Oreſtes inſanus

edebat, depellere à ſe furias ſtudens, δυστυχῆ πηδήματα. in ſuperiore vero eadem fabula, rem eandem indicaturus, alio verbo tranſlato ipſam demonſtrauit, appellauitque caſum illum eius pueri δίσκημα. qui diſcus surſum iactus, vt moris erat, cadebat. ita igitur cecidit Aſtyanax. nam poſteriore etiam hoc loco, cum diſcus animi cauſa iaceretur: contra autem iactus eius pueri eſſet triſtis, πικρὸν ideſt amarum ſæuumque ipſum vocauit. Quo etiam epitheto vſus eſt, diſtinguere itidem volens illum à ludicro ſaltu in Hippolyto, cum inquit πήδημ' ἐς ἄδου πικρὸν ὁρμήσασά μοι: ſermo autem erat de Phędræ nece. Eodem pacto vt planum fiat quam frequens apud eum foret hæc tráſlatio, in Hecuba, ἅλματα βίαια vocauit. Sed etiam in Ione Euripides ab inſtrumento illo, cuius erat vſus in ludicris certaminibus uerbum conformauit, ac de ſaltu, vel iactu potius Creuſæ, inquit. ὅθεν πετραῖον ἅλμα δισκευθήσεται. Diſci vero ipſius forma, cum luſionis illius veſtigium nullum extet, perſpicitur in antiquis monimentis: habet enim apud nos Franciſcus Gallius, artifex egregius, & in ea familia natus, quæ floruit multitudine, & gloria eius generis opificum, ac nobilium architectorum, brachium diſcoboli è marmore, firmum validumque, quale eſſe oportebat eius, qui illi ludo operam daret: nam Homerus quoq; στιβαρὸν Phęacis βραχίονα vocauit, in eo ſe exercentis: in manu autem illud diſcum habet, cuius diameter eſt pes.

Declaratum certa ratione Aeſchylum fuiſſe valde diſertum, & vberem in ſcribendo. Cap. II.

AESCHYLVS ille, non grauis ſolum tragicus, elatusque in primis fuit, verum etiam eloquens ac copioſus. declarant facundiam ipſius loci quidam apud eum, quibus idem prorſus dixit variis verbis atque iis omnibus elegantibus, vt cum grex Eumenidum queritur Oreſtem ſibi e manibus aufugiſſe: in quo tamquam fera quadam, captando multum illæ laborarant. Sumptis igitur verbis a ſtudio venatorum propter ſimilitudinem illæ primum inquiunt. ἐξ ἀρκύων πέπτωκεν. deinde, ab eadem re verba transferentes. οἴχεται δ' ὁ θήρ. Sed etiam eadem manus furiarum ait, eandem rem oſtendens. ὕπνῳ κρατηθεῖσ' ἄγραν ὤλεσα. alio etiam loco, ſignificans, vnde id factum eſſet: ac de illa iniuria libere cum Apolline querens, oratione ad eum conuerſa, protulit.

ἰὼ παῖ Διός, ἐπίκλοπος πέλῃ. Porphyrius Tyrius, qui in aliis multis ſuis, maximisque ingenii dotibus, valde ſtudioſus fuit glorię Homeri, cũ purgare poëtam vellet: tuerique dignitatem ipſius aduerſus non nullos, infantiam eius & ἀδυναμίαν improbe accuſantes. quod iiſdem verſibus

ſæpe vteretur atque iiſdem ſententiis pluribus locis, eandem rationem, quam ipſe nunc, in illis ſuis quæſtionibus in eum poetam ſecutus eſt: monſtrauitque non nullos locos, qui valde diuerſis verbis, cum iidem prorſus eſſent, quod ad ſententiam facit, expreſsi expolitique forent. quod videbatur arguere, ac plane declarare fuiſſe illum eloquentiſsimum, ac ſummam facultatem habuiſſe exornandæ orationis: atque idem omnino variis modis tractandi,

Qui animum tenerum dicit, quod fecit Homerus, videri dicere eundem mortalem. Cap. III.

PVTAT Homerus animum creſcere vna cum corpore: vocat enim ipſum ἁπαλὸν, id eſt tenerum ac mollem. qui tamen cum ita de illo ſentit, loquitur de hinulo teneraq; belua, non de homine. vbi igitur oſtendere vult: & auxilio ſimilis aperire, quam facile interfecerit Agamemnon duos Priami filios, Iſum & Antiphum, quibus pereũtibus opem nullam tulerint Troiani perterriti, facit illam rem ſimilem predæ leonis, qui ſpectante cerua, nec remedium vllum illi malo adhibente, cum peruenerit ad cubile, deuoret ipſius natos infirmos. nec vllam in partem reſiſtere valentes. Verba poëtæ ſunt.

ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα
ῥηϊδίως ξυνέαξε, λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσῖν
ἐλθὼν εἰς εὐνὴν ἁπαλόντε σφ' ἦτορ ἀπηύρα.

Epicurus autem cum poneret idem etiam contingere animo hominis, vt ſcilicet vna cum corpore oriretur ac creſceret: nec non etiam tabeſceret: vireſque amitteret, argumentabatur ipſum eſſe mortalem. Lucretius, cum omnibus opibus ac viribus id confirmare vellet, ipſum etiam hoc iis verbis expreſsit. Præterea gigni pariter cum corpore & vna Creſcere ſentimus: pariterque ſeneſcere mentem. & quæ ſequuntur, apta ad id comprobandum. Vetus quoque ſcholion in eum Homeri locum, narrat Antipatrum etiam medicum affirmare ſolitum creſcere vna cum corpore animum. qui (vt opinor) de animo hominis, non alicuius expertis rationis animantis, ita ſentiebat, de quibus dubium nullum eſt. Cum autem ἁπαλὸν ἦτορ exprimere volens, dixerim, tenerum animum, certum eſt, vel ex illo prouerbio ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, quod Cicero à teneris vnguiculis reddidit, verbum hoc Latinum reſpondere plerunque illi Græco: & ſi molle etiam ſatis accommodatum notioni illius aperiendæ arbitror, nolo tamen præterire, quin admoneam, ignem etiam ipſum ἁπαλὸν vocaſſe aliquando bonos auctores, cum ipſum, vt ratio quarundam epula-

rum poſtulabat, lentum illis & nõ ſubitum: vehementerque dari debere, ſignificarent: ita certe locutus eſt Athenæus, cum inquit. in.ix.libro. καὶ ταῦτα διατρίψας ἐπιμελῶς, ἐνέβαλον εἰς λοπάδα καινὴν, ἁπαλὸν καὶ συνεχὲς διδοὺς τὸ πῦρ. Quod etiam tenerum vocauit Horatius, cum præcepta falſi Epicurei traderet, in ſatyra ſcribens.

Si veſpertinus ſubito te oppreſſerit hoſpes,
Ne gallina (malum) reſponſet dura palato,
Doctus eris, viuam mixto merſare falerno:
Hoc teneram faciet.

ἁπαλὸν itidem appellabant Græci, quamuis in eo oſtendendo non vno tantum hoc vocabulo vterentur, ſed idem etiam ψαθυρὸν & ταχερὸν vocarent. intelligo inquam dapes, quæ ſine interuallo temporis, ſiue huiuſcemodi quapiam ratione, ori ſtomachoque idoneę factæ fuerint: quod teſtatur etiam Plutarchus, qui & ipſe in. VI. libro συμποσιακῶν, aliam viam eiuſdem rei efficiendæ oſtendens, quærit cauſam ipſius, dicens cur tenera cito fiant, quæ mortua in ficu ſuſpenſa fuerint: ψαθυρὰ hic ipſe illa appellat, ideſt in indice: infra tamen in quæſtione ipſa diſſoluenda inquit de gallo, qui hoc artificio coqui, breui tener factus erat: vnde ille ab omnibus laudatus fuerat. ὅτι τῷ ἡρακλεῖ τεθυμένον ἀλεκτρυόνα παραθεὶς ἁπαλὸν, ὥσπερ χθιζὸν, νεαρὸν ὄντα καὶ πρόσφατον.

Monſtratum exemplum apud Euripidem eius ſermonis, quo uſus eſt Aeolus ad Iunonem, cum ſe totum dixit eſſe in poteſtate ipſius.
Cap. IIII.

QVOD fecit Virgilius, Aeolum Iunoni dicere, cum ſe paratum eſſe oſtenderet facere quodcunque illa iuſsiſſet: nec poſſe aut debere vllum ipſius imperium detrectare. quod inquam fecit ipſum his verbis orationi illius deæ reſpondere. tuus ò regina quid optes

Explorare labor: mihi iuſſa capeſſere fas eſt.

idem apud Euripidem Ione reſpondet vetus famulus illius familiæ, Creuſæ: quæ ſe opera ipſius vti velle ſignificarat in re non ſatis honeſta. vel potius affini graui ſceleri ac nefaria. hæc igitur ipſius verba ſunt, oſtẽdi ſibi volentis locum ac modum illius rei peragendæ. σοῦ καὶ τὸ δρᾶσαι, σὸν λέγειν: τολμᾶν δ' ἐμόν. poteſt igitur facile cognoſci huius etiam ſententię exemplo breuitas & elegantia Græci ſermonis, qui paucioribus verbis idem commode expreſsit. ſed etiam auctoritate duorum horum locorum perſpicitur hanc orationem conuenire illis, qui paratos ſe eſſe oſtendunt, cum rogantur a potentioribus, facere improbum aliquod

facinus: aliquo modo enim ita ſe purgant:& obſcure culpam illorum ſce leru.n in auctores conferunt. nam quod petierat etiam ab Eolo Iuno, ſæuum erat, tantum periculum creare claſsi & illam pæne mergere fluctibus, nullius culpæ conuictam, ſed ob proprias tantum inimicitias & odium.

Mentio cruentæ illius facis, quam uaticinata eſt Caſſandra, inuenta apud Euripidem. *Cap. V.*

CVM apud Euripidem Troadibus, Helena ſe cauſam non fuiſſe belli Troiani: exitiique illius præclaræ vrbis oſtendere vellet: primumque Hecubam ſuſtinere cauſam eorum malorum dixiſſet, quæ Paridem pepererat, addidit aſsignari debere culpam illam ſecundo loco Priamo, qui infantem eum non necauiſſet, vt facere ipſum debere a Caſſandra filia obſcure admonitus fuerat. nam fax illa, cruoris plena, quam ipſa furore percita, prędicauit, nihil aliud ſignificabat, quam futurum puerum illum, qui natus erat, vel cuius partus appropinquabat, ſi creuiſſet, cauſam maximorum incendiorum: interituſque demum patrię. Verba Euripidis hæc ſunt.

δεύτερον δ' ἀπώλεσεν
τροίαντε κ'αμὲ, πρέσβυς, οὐ κτανὼν βρέφος,
δαλοῦ πικρὸν μίμημα, Ἀλέξανδρόν ποτε.

Tetigerat eandem rem vetus Latinus tragicus, cuius hoc carmen poſitum eſt a Cicerone in primo libro de diuinatione. Adeſt adeſt fax inuoluta ſanguine & incendio. Multos annos latuit, ciues ferte opem & reſtinguite. nam pronuntiatum id fuiſſe à Caſſandra, declarant verba, quæ ſequuntur. Deus incluſus corpore humano iam, non Caſſandra loquitur. Teſtimonio vero Nonii, qui locum hunc duobus locis citat, videmur putare debere fabulã illam a M. Varrone ſcriptam fuiſſe: hæc enim ipſius verba ſunt primum in Fax. Fax pro face. Varro γέροντος διδασκάλου. Confluit mulierum tota Roma. quę noctu fieri initia ſolita, etiam nunc pinea fax indicat. Idem ſexageſi. A deſt fax inuoluta incendio. deinde in Inuoluere. Varro ſexageſi. Adeſt fax inuoluta incendio. Meminiſſe vero huius facis Virgilium duobus locis, notum eſt.

Vt M. Cicero belli os, ita Homerus πολέμου στόμα appellauit. Cap. V I.

TRIBVIT Homerus os bello, cum (vt putatur) vorax ipſum eſſe: abſorbereque corpora militum oſtendere vellet. nam quod magnum ipſum illud os eſſe addidit, magis adhuc auiditatem belli ſignificauit: facultatemque immenſam omnia abſumendi. verſus, quo vim eſſe hanc naturamque ipſius docuit, eſt hic.

ἠὲ ποτὶ πτολέμοιο μέγα στόμα πευκεδανοῖο. ἰλιάδ. κ.

Cum igitur M. Cicero, de bello & ipſe, tamquam de vaſta immanique aliqua belua, loquens, os fauceſque ipſius appellauerit, non ſine cauſa exiſtimari poteſt inde id accepiſſe ac ſummum diuiniſſimumq; poëtam imitatus fuiſſe, præſertim cum eo tempore ſtudium illud ornaret ac poëtæ reo auxilium ferret. Hæc autem ipſius verba ſunt pro Archia. Populi R. laus eſt vrbem amiciſſimam Cyzicenorum eiuſdem conſilio ex omni impetu regio, ac totius belli ore & faucibus ereptam eſſe atque ſeruatã. mirifice autem Cicero ita difficultatem illius facti ac ſingularem virtutẽ L. Luculli declarauit. qui conſilio ſuo pęne captam & oppreſſam extorſit e manibus Mithridatis eam vrbem: & omnem conatum illius eluſit.

Vetus lectio Ciceroni reſtituta in perbella oratione, & noua commenticiaque inde exploſa. Cap. V I I.

VALDE doctus & eloquens vir Lazarus Bonamicus: cuiuſque magnum fuit nomen in humanioribus his ſtudiis, emendare aggreſſus eſt, coniectura ductus, vt accepi ab auditore ipſius locum Ciceronis pro Archia poëta, qui (niſi fallor) emendatione nulla egebat. cum autem quidam, iudicium ipſius tamquã certum ac minime fallax ſecuti, correctionem illam vt veram receperint: atque e ſua ſede veterem lectionem iniuſte exturbarint, videtur id mihi indicandum eſſe: ac veritas huius facti tota patefacienda, ne auctoritas quorundam huius ætatis hominum obſit antiquis ſcriptoribus; & ne qui excudunt libros putent ſemper explorata eſſe quęcunque illis viſa fuerint, coniecturas ſæpe quaſdam inanes ſequentibus: ac nimis opinioni ſuæ tribuentibus. Locus vero hic eſt. qui ſane ita, vt perſpici facile poteſt, in libris quoque, qui non multo ſupra hanc ętatem impreſſi formis ſunt, legebatur. Quod ſi non hic tantus fructus oſtenderetur, & ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur, tamen (vt opinor) hanc animaduerſionem humaniſſimam ac liberaliſſimã iudicaretis. cum igitur egregius ſenſus ex his verbis eliciatur atque is qui-

dem ſatis planus & apertus, illi ſine cauſa immutata voce illa Animaduerſionem, pro ipſa, duo hæc verba Animi remiſsionem reſtituerunt. reſpondet autem, in quo illos deceptos puto, qui id non viderunt, verbum Animaduerſionem ſuperiori illi Studiis non ei, quod ſequitur, delectatio, vt falſo ipſi putarunt. cum igitur idem pæne Cicero exprimere vellet, variandæ orationis cauſa inquit infra pro ſtudia, animaduerſionem. cuius nominis eadem fere vis, notioque eſt. quin autem id a M. Cicerone alias hoc ſenſu vſurpatum ſit, dubium nō eſt. valet autem θεωρία. σκέψις. Quid oportuit igitur fidelem ac germanam ſcripturam contaminare? atque ipſam improbe loco ſuo depellere.

Motum illum animi, quem ſignificauit Cicero in Catilina exacto, & Virgilius in tauro victo, declaratum extitiſſe in aliis fortiſsimis perſonis. Cap. VIII.

AFFECTVM eundem animi, quod animaduerterunt etiam veteres grammatici, tribuit Virgilius tauro, qui victus in pugna, pellebatur è ſuis ſedibus, quem M. Cicero in L. Catilina extitiſſe dicit, cum eiectus ab ipſo ex vrbe fuit: cognouitque ſe ad finem peſsima ſua conſilia perducere non poſſe: vtrique enim dolorem, quem animo tunc ſentiebant, & quam inuiti inde abirent, ſigno quodam demonſtrarunt. ſummus igitur orator inquit. Retorquet oculos profecto ſæpe ad hanc vrbem, quam e ſuis faucibus ereptam eſſe luget. nam poëte verſus hic eſt. Et ſtabula aſpectans regnis exceſsit auitis. Addam & ipſe teſtimonium Homeri, qui etiam hoc fieri vidit: notamque eam ſatis certam eſſe ęgritudinis magnæ cognouit. Cum igitur facit Aiacem perturbatum repente iniecto metu à Ioue animo ipſius, diſcedere ſane e prœlio, ſed cum dignitate, ita de ipſo loquitur. ἐντροπαλιζόμενος: ὀλίγον γόνυ γουνὸς ἀμείβων. Valet autem (vt opinor) primum nomen hoc ipſum ſcilicet crebro oculos conuertiſſe ad hoſtes, quos a ſe tunc relinqui, ſpei lætitiæque plenos, iniquo animo ferebat. quamuis motum illum, conuerſionemque potius in animo quam in corpore verſatam tunc fuiſſe veteres nonnulli crediderint: putarintque Homerum declarare voluiſſe illum, in ancipiti tunc fuiſſe: abeundum ne foret, an in hoſtes redeundum. Sed Liuius etiam idem narrat in Hannibale conſpici potuiſſe, cum reuocatus à patria inuitus, mæſtusque ex hoſtium terra exceſsit; inquit enim de illo. Reſpexiſſe ſępe Italiæ littora ferunt. & præterea Plutarchus cum & ipſe eodem pacto perturbatum expoſuit Pyrrhum abiſſe è Sicilia: accerſitus enim ille quoque fuit à ſociis, quos in eadem terra habebat: illi namque ſine ipſo

uix

vix in vrbibus reſiſtere poterant hoſtibus: narrat igitur regem illum, cũ iam nauim aſcendiſſet, conuerſis oculis ad eam terram, dixiſſe cum dolore magno. Qualem relinquimus palæſtram Pœnis ac Romanis.

Indicatus locus T. Liuii grauis, valde ſimilis ſententiæ Thucydidis, ætate omni veræ cognitæ. Cap. IX.

PERICLES, vehemens ille orator: honeſteque ſemper in rep. verſatus, in prima illa contione apud Thucydidem, qua bellum contra Peloponneſios ſuaſit, vt adderet animum Athenienſibus: oſtenderetque non magnopere reformidare illos debere conſenſum illum multorum populorum aduerſus ipſos, ſedulo collegit, patefecitque mala, quæ inuenirentur in his ſocietatibus ac συμμαχίαις, vt Græci ipſas vocant: eſt enim totus ille locus, ſiquis accurate attendat, potius διαβολὴ huiuſcemodi communionum, quam ſtatus multitudinis, vt falſo putauit, qui ſcripſit Græcum ſcholion, quod illic legitur. incipit autem criminatio illa ab his verbis. ὅταν μήτε βουλευτηρίῳ ἑνὶ χρώμενοι vſque ad hæc ipſa. καὶ μὴν οὐδ' ἐπιτείχισις, quibus verbis declarat poſſe etiam ipſos non ſine cauſa contemnere aliud, quod multi nimis perhorreſcebant. Idem etiam fecit T. Liuius, qui & ipſe expoſuit eadem mala, vel potius vitia incommodaque, quæ inuenirentur in rep. quæ regitur a multitudine in IIII. libro de bello Macedonico. vbi commemorat aſtutam rationem, artemque, qua vſus eſt T. Quinctius in reuocandis animis Græcorum ab obſidenda Lacedæmone: volebant enim legati eorum ſeruitute liberari nobilem eam ciuitatem, vt ceteræ omnes oppreſſæ a tyrannis opera ſtudioque ipſius liberatæ fuerant: hæc igitur auctoris ipſius verba ſunt, poſtquam aſtutum conſilium Romani imperatoris narrauit. Hæc oratio primum animos omnium ad reſpicienda cuique domeſtica mala conuertit, ſegnitiam, & inuidiam, & obtrectationem domi manentium aduerſus militantes, libertatem difficilem ad conſenſum, inopiam publicam, malignitatem conferendi ex priuato.

Quid documenti capiatur ex facto quodam Hectoris Homerici, quod ab imperitis contemneretur. Cap. X.

ANIMADVERTERVNT veteres illi grammatici diligentiam Hectoris, qui expugnaturus caſtra Græcorum, cum arduum opus illud eſſe intelligeret, deſiderioque ipſius efficiendi arderet, ſecum duxit etiam aurigam, cum cognoſceret maiorem virtutem in ipſo eſſe quã

in proprio illius miniſterio requireretur. illa igitur vti voluit in re, quæ tunc premebat: alterique muneri deſtinauit alium viliorem hominem. cum tamen moris potius ſit tali tempore legere magni animi milites, & fortiſsimos quoſque ex omnibus copiis ſumere. Hoc igitur vidit Homerus & vt nos etiam ſciremus, laborauit. virtutem inquam & magnitudinem animi, vbicunque illa ſit, eſſe ſemper expetendam. inquit igitur poëta.

> καὶ σφιν κεβριόνης βίτος ἕπετο. παρ᾽ δ᾽ ἀρ ὄχεσφιν.
> ἄλλον κεβριόναο χερείονα κάλλιπεν ἕκτωρ.

Apud Terentium Thraſo, qui tamen ſummum imperatorem ſe eſſe ſtulte putabat, cum ipſe quoque difficilem rem aggrederetur (ita enim arbitrabatur) in meretriciamque domum vi irrumpere vellet, queſtus eſt quod non omnis familia in eam expeditionem ducta eſſet quaſi numerus hominum, non vſus ac magnitudo animi illis temporibus vtilis eſſet: ita enim iterum quid aliis factum eſſet interrogauit. Vbi alii? merito igitur à Sanga irriſus eſt, qui talibus hominibus confideret.

Locus Ciceronis deprauatus è V. Philippica aliter correctus ac Faernus putarit. *Cap. XI.*

ERAT locus in V. Ciceronis Philippica plane mendoſus, quem tamen Ferrarius, cum ſtudio ac diligentia ſua conatus eſt libros illos emendare, fere non attigit: nec viſus eſt maculam illam perſpexiſſe. ita autem paſsim legebatur. Vt eos iudices haberemus, quos ſocios ad epulas habere hoſpites nemo velit. ipſum poſtea Faernus, ſecutus fortaſſe antiquiſsimi illius exemplaris, quod repperit, fidem, ſublatis quibuſdam verbis, ita reſtituit. Vt eos iudices haberemus, quos hoſpites habere nemo velit. credidit igitur ille (vt opinor) quæ inde verba dempſit, declarationem quondam fuiſſe illius uerbi, quod ſequebatur, hoſpites. Ego autem, niſi obſtet veteris libri auctoritas, qui tamen non vſquequaque integer ac purgatus eſt, ſic emendarem, vno tantum nomine leuiter immutato: & a plurium numero ad vnius numerum translato. Vt eos iudices haberemus, quos ſocios ad epulas habere hoſpes nemo velit. Vt cum M. Tullius voluerit oſtendere hominum illorũ, quos in eum ordinem M. Antonius coniecerat, ſordes & humilitatem, dixerit eos tales fuiſſe, vt qui domi ſuæ ipſos iure hoſpitii recepiſſet, recuſaturus fuerit ipſos participes ſuæ mēſę facere: volueritque, eos vna cum famulis & ancillis, vt moris eſt de tenuibus ac vilibus hominibus, cibum capere. cum propter humanitatem ac vinculum illud, eiicere ex ædibus non

poſſit, non tamen in animum inducat, dignitatis ſuæ gratia, videri illos vna ſecum accumbere. Niſi autem fallor hæc ſententia grauior eſt: certe magis apta ad ſordes illorum obſcuritatemque oſtendendam, contraque illa frigidior: nam ſi ſemel aliquis receptus in eam formam amicitiæ eſt, non poteſt poſtea excludi. ita autem vtrumque cuſtoditur.

Monſtratus locus Ciceronis par, ſimilisque loco Thucydidis, cum ambo defendant vitam iucundam. Cap. XII.

QVOD de ſuis Athenienſibus multo prius Pericles apud Thucydidem magnifice vereque prædicauit, quamuis illi non abhorrerent a corporis voluptatibus: vitamque lenem ac remiſſam amarent, cum contra Lacones duram & aſperam colerent, tamen eoſdem, temporibus reip. poſtulantibus, pares eſſe laboribus tolerandis, Cicero quoque de Romanis hominibus narrat: cum vitam talem ac mores cauſa, quam defendebat, vt ornaret, tueretur que, ipſum impelleret. hæc igitur ipſius verba ſunt pro L. Muræna. Neque tamen Lacedæmonii, auctores iſtius vitæ, atque orationis, qui quotidianis epulis in robore accumbunt: neque vero Cretes, quorum nemo guſtauit vmquam cubans, melius quam Romani homines, qui tempora voluptatis laboriſque diſpertiunt, reſp. ſuas retinuerunt. Orator autem ille magnus apud eundem ſcriptorem in laudatione eorum, qui interfecti erant in prœlio: in qua tamen dum mores atque inſtituta patriæ laudaret, inſimulauit etiam Lacedęmonios, cum quibus eo tempore ipſis bellum erat, ita eandem ſententiam perſecutus eſt. ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι, οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. nam & ipſe antea accuſauerat Lacedæmonios vt Cicero facit, qui cum magnis & continentibus laboribus premerentur, nihil vmquam in vita ſuauitatis deguſtarant.

Duo præclara exempla illius argumentationis, quæ vocatur κατὰ συγχώρησιν. Cap. XIII.

VOCABATVR a Græcis dicendi magiſtris genus quoddam argumentationis κατὰ συγχώρησιν. cum ſcilicet in diſputando concedebatur, quod poterat reprehendi: & affine eſſe non paruæ culpæ demonſtrari: atque id non vt crimen illud minueretur, ſed vt quod inferretur, collatum cum ipſo, grauius eſſe atrociuſque intelligeretur. Eo argumento vſus eſt egregie Terentius Adelphis, cum ita induxit Hegionem apud Demeam maioris ipſius filii facinus accuſantem. Vero amplius.

nam hoc quidem ferendum aliquo modo 'ſt. Perſuaſit nox. amor. vinum. adoleſcentia: Humanum eſt. vbi ſcit factum. & quæ ſequuntur: ſtatim enim addidit, quod artificio hoc augere voluit. Eodem etiam, multo maiore in re, vſus fuit Homerus: vbi enim facit Sarpedonem oratione ſua Glaucum excitare: & ad mortem contemnendam cohortari, ſi iacta ra vitæ egregium aliquod factum poſſet adminiſtrari, ita egit, conceſſitque iuſtam fortaſſe cauſam futuram fuiſſe illam cum turpitudine etiam retinendi, ſi poſt dedecus admiſſum perpetuo viuere deberemus, penituſque mortis expertes futuri fuiſſemus: additque, cum vero fugere ipſam nequeamus: multiſque modis eam ſemper impendentem nobis habeamus, ſtultum conſilium eſt amittere occaſionem ipſam præclare & in honeſta aliqua re collocandi. Verba poetæ ſunt.

ὦ πόποι: εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντες
αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ', ἀθανάτω τε
ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην.

Et quæ ſequuntur: neque enim totum locum oportet huc transferre, cuius loci virtuti cognoſcendæ ſeruit etiam vetus ſcholion: hoc enim quoque veteres illi doctiſsimi viri illic adnotarant. τὸ σχῆμα δὲ τοῦ λόγου μετρία συγχώρησις καλεῖται. cuius etiam totius rationis vim accurate explicat M. Cicero, qui viſus eſt in Philippica quadã hanc ſententiã exprimere voluiſſe, vt multo ſupra adnotaui, nihil tamen aduerſario dedit. ſed negauit id quoque bonum expetendumque eſſe, quod illic fugiendum eſſe oſtendebat. quia quanto longior vita eſſet, oppreſſa ſeruitute, tanto moleſtior & odioſior eſſe debebat. Theopompum vero tranſtuliſſe in ſuas hiſtorias argumentum illud Homeri, libereque ipſo vſum fuiſſe indicio veteris ſcriptoris, intelligitur: hæc enim ipſius verba legũtur apud Athenæum. εἰ μὲν γὰρ ἦν, τὸν κίνδυνον τὸν παρόντα διαφυγόντας, ἀδεῶς διάγειν τὸν ἐπίλοιπον χρόνον, οὐκ ἂν ἦν θαυμαστὸν φιλοψυχεῖν: νῦν δὲ τοσαῦται κῆρες τῷ βίῳ παραπεφύκασιν ὥστε τὸν ἐν ταῖς μάχαις θάνατον αἱρετώτερον εἶναι δοκεῖν.

Translatum verbum eximie ab Homero, in quo etiam manet hyperbole, magis adhuc illuſtrem locum reddens. Cap. XIIII.

IN nyctegerſia Homerus, cum vellet oſtendere ſingularem vigilantiam canum paſtoriciorum & paſtorum etiam ipſorum, in magno periculo gregis, curam, vſus verbo tranſlato, dixit ſomnum periiſſe ex oculis ipſorum: qui enim interitum dat rei animi experti, manifeſto tranſfert verbum ab animantibus, quæ proprie oriuntur & occidunt. Pro-

pter ſimilitudinem igitur ſomnus, qui & ſi animantem corripit: ipſiuſque requies eſt, non tamen ipſe animans eſt, cum penitus inde eiicitur atque exturbatur, eleganter apteque ad rem ipſam exprimendam dictus eſt periiſſe atque extinctus fuiſſe. Eodem autem vſus eſt ſtatim in redditione ipſa, cum de cuſtodibus caſtrorum, vigilibusque ipſis loqueretur. quos ſimiles tunc fuiſſe affirmauit propter vigilantiam illam canibus, penitus vacuis a ſomno, vt demonſtratum eſt. Verſus ſummi poetæ, quibus eandem rem, in diuerſis animantibus poſitam, perſequitur, hi ſunt.

πολὺς δ' ὀρυγμαδὸς ἐπ' αὐτῷ
Ἀνδρῶν, ἠ δὲ κυνῶν: ἀπό τέ σφισιν ὕπνος ὄλωλεν
Ὡς τῶν νήδυμος ὕπνος ἀπὸ βλεφάροισιν ὀλώλει.

Sed non tantum egregia translatio in eo verbo eſſe intelligitur, verum etiam, ſiquis diligenter attendat, ὑπερβολή quædam: qui enim dicit rem aliquam periiſſe, ne veſtigium quidem vllum ipſius reſtitiſſe docet: itaque demum fractam ac diſsipatam ipſam eſſe, vt reuocari non poſſe videatur. quod etiam teſtatur his verbis vetus ſcholion, vnum ex illis ſcholiis priſcis, quæ remanſerunt non ſine vtilitate multa e multo maioribus monimentis optimorum ingeniorum in optimum hunc poetam. Διὸ ὑπερβολικῶς εἶπεν τὸ ὄλωλεν. ὡς μηδὲ ὕστερον, ἐβουληθᾶσι, ὑπνωσόντων αὐτῶν.

Signis quibusdam declaratum, ſcuta peditum in Græca, & Romana militia ponderoſa fuiſſe. Cap. XV.

SCVTA, quæ ferrent in bello pedites, valde grauia fuiſſe: nec facile potuiſſe ſuſtineri, declarauit etiam M. Cicero in V. Philippica, cum totum ordinem agminis Antoniani deſcriberet, qui Antonius ita in ſenatum veniebat cinctus vndique armatis, vt ſi ad prœlium cum hoſtibus committendum proficiſceretur: narrauit enim eos ſtatim, vt ventum eſſet ad ædem Concordiæ, ſcuta humi depoſuiſſe, lecticis obiectis, quod factum eſſet conſilio ipſius, qui parcere vellet familiaribus ſuis, vt non tam tecta illa eſſe ſtuderet, quam onere illo ſodales ſuos leuare. inquit igitur. *Gradus complebantur, lecticæ collocabantur, non quo ille ſcuta occulta eſſe vellet, ſed ne familiares, ſi ſcuta ipſi ferrent, laborarent.* arbitror igitur valere hoc in loco ferrent, geſtarent & brachiis ſuſtinerent. nam in itinere & antequam eo peruentum eſſet, opinor illos tuliſſe. Eodem pacto de eadem re locutus eſt Xenophon, ille Socraticus: cum enim pugna committi deberet, duce Thraſybulo ab exulibus Athenienſium cum xxx illis viris, qui domi remp. vt ipſis commodum erat, adminiſtrabant,

omnibus iam rebus paratis: appropinquantibusque aduerſariis, oportere exiſtimauit Thraſybulus ſuos cohortari. quare cum mandaſſet vt ſcuta deponerent, ad illos & ipſe, ante pedes ſcuto collocato, verba fecit. hæc autem Xenophontis ipſius verba ſunt e. II. libro de rebus Græcorum. ἐν ᾧ δὲ προσῄεσαν οἱ ἐναντίοι, Θρασύβουλος τοὺς μετ' αὐτοῦ θέσθαι κελεύσας τὰς ἀσπίδας καὶ αὐτὸς θέμενος, τὰ δ' ἄλλα ὅπλα ἔχων, κατὰ μέσον στὰς, ἔλεγε. Morem autem hunc fuiſſe cunctorum imperatorum, cum ad exercitum verba facerent, præterquam cum iam pugnaretur; ad manuſque peruentum eſſet, percipitur etiam ex illo Virgilii. nec ſcuta aut ſpicula denſi Deponunt.

Diſputatum de loco quodam in philippica Ciceronis, defenſaque communis lectio, contra iudicium nonnullorum. Cap. XVI.

QVO loco vſus eſt egregie M. Tullius lumine illo orationis, quod vocatur ὑποτύπωσις, in. xiii. Philippica, hæc in aliis, quæ vim habent illuſtrandi eam rem, verba poſuit. Quam vim anhelitus, quas contumelias fore cenſetis, minaſque verborum? ita enim paſsim legebatur in excuſis libris, antequam Hieronymus Ferrarius operam daret illis orationibus in M. Antonium emendandis: quod enim nunc in aliquibus formis impreſsis eſt. Quem vini anhelitum. ab illo fluxit, qui tamen affirmat ſe lectionem eam inueniſſe in quibusdam calamo ſcriptis exemplaribus: cum igitur Ferrarius magis probarit poſteriorem hanc lectionem, & alteri illi anteponendam cenſuerit, ego ab ipſo diſſentio: & ſuperiorem veriorem puto: neque enim loquitur nunc de M. Antonio, cuius naturæ vitio hęc lectio cóueniret, ſed de familiaribus ipſius ac ſatellitibus, qui ipſum vndiq; cingerent & quaſi oppoſitu corporum ſuorum ab omni impetu aduerſariorum defenderent. qui familiares ipſius cum id munus ſollicito animo obirent, neceſſario etiam corpore laborabant, & anhelantes erant. Nec repugnat quod ſupra inquit. ſpiritum: aliud enim illic verbum illud valet, ſignificatque arrogantiam. Loquitur præterea eo loco de Antoniis ipſis, non de ipſorum comitibus, vt non dici poſsit ipſum idem ſine cauſa inculcare. Aut igitur hoc oſtendit verior hęc (niſi fallor) lectio: verumque anhelitum, ex curſu defatigationeque natum, ſignificat vt puto: aut rem, quę fit a nobis cum fremimus, ac quaſi nutu hoc malum aliquibus minamur, nihil tamen verborum addentes, vt ordinem ipſum rerum diligenter ſecutus ſit: primum enim quaſi fremimus, deinde minis vtimur: poſt contumelias iacimus: quare, ſi hoc verum eſt, ſemper auxit, & verum ordinem amplificandi tenuit. deſideratur autem hæc oratio in antiquiſsimo libro, quem Faernus repperit, vt deſtitutus ipſe illo

duce, non tam facile locum emendare potuerit. Anhelitum vero verbum eſſe, quo in hac re oſtendenda paſsim vtuntur, apertum eſt. nam & Terentius inquit. Confugere anhelantem domum, & Plautus. Non vides me ex curſura anhelitum etiam ducere, &. Priuſquam recipias anhelitum vno verbo eloquere, vbi ego ſim. Nec tamen me fugit anhelitum vini Ciceronem aliquando appellaſſe, vt in oratione poſt reditum in ſenatu.

Morderi humum ab his, qui confoſsi vulneribus cadunt, quod tetigit Virgilius, videri acceptum ab Homero. Cap. XVII.

QVOD apud Virgilium Turnus de Mezentii, impuri hominis, honeſta morte protulit, quē tamen ille valde diligebat: & in iniuſtum illud regnum, vnde exactus erat, reducere cupiebat, & ipſum acceptum eſt ab Homero. Procubuit moriens & humum ſemel ore momordit. ille namque non ſemel eo vſus eſt, & cum fecit ita Agamemnonem dicere, vota Ioui nuncupantem. & præclara quædam optantem.

πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν.

& cum Neſtorem ſua vetera facta commemorantem, hæc loqui.

πεντήκοντα δ' ἕλον δίφρους. δύο δ' ἀμφὶς ἕκαστον
φῶτες ὀδὰξ ἕλον οὖδας, ἐμῷ ὑπὸ δουρὶ δαμέντες

Inde etiam ſumptum, ipſum Euripides quoque vſurpauit φοινίσσαις de duobus fratribus, qui mutuis ictibus cediderunt.

γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες, ἀλλήλων πέλας
πίπτουσιν ἄμφω.

Ductus autem eſt hic modus loquendi vt arbitror, ab eo quod neceſſario vſu venit, cum aliquis confoſſus vulneribus concidit: vix enim fieri poteſt quin ille ore telluris aliquid ſumat. cadunt autem, quod Lucretius etiam tetigit, in vulnera qui occumbunt. nos etiam patrio noſtro ſermone (niſi fallor) idem exprimere volentes, dicimus dar del ceffo in terra. quod etiam moris eſt transferre ad alia, vt cum ſermo eſt de mercatore aliquo, qui decoxerit: dicimus enim tunc id factum eſſe. Hoc autem ipſum planius adhuc intelligitur antea prolatum fuiſſe ab Homero: viderique non ſine cauſa poteſt totidem verbis inde translatum fuiſſe: de procis enim, cum interficerentur ab Vlyſſe, inquit ὁ δὲ χθόνα τύπτε μετώπῳ: & χθόνα δ' ἤλασε παντὶ μετώπῳ. Nec tamen me fallit aliter accipere Seruium ſuperiorem locum Virgilii: exiſtimareque ipſum id facere eos, qui cadunt, conſulto, nè extremo illo tempore, dolore victi, edant vocem aliquam indignam ſua præterita exiſtimatione ac vita. videndum tamen, quomodo tunc omnes ueriſimile ſit

de ea re tantopere laborare, non ſummæ dignitatis etiam homines. conſueuerunt etiam in pugnis ſingularibus, cum aliquem, grauiter ictum, animam efflare vident, terram in os inſerere. Sed hoc cerimoniæ genus eſt: propriumque (vt opinor) noſtræ pietatis.

Ductum ab Homero, quod celebre eſt Arati, de uicina morte nautarum.
Cap. XVIII.

Aratus, cum in ſuis φαινομένοις tempeſtatem deſcriberet, vel periculum potius graue, quod in mari ſemper inſtat nautis, mortem propinquam habentibus, remotamque ab ipſis exiguo ſpatio loci, cecinit. ὀλίγον δὲ διὰ ξύλον ἄϊδ' ἐρύκει. Videtur igitur ipſe reſpexiſſe ad locum Homeri e nyctegerſia. cum ſopitum inter ſuos Neſtor Diomedem excitauit: corripuitque verbis, quod vicinis hoſtibus profundo ſomno indulgeret. verba certe eadem pæne ſunt: nec res vllo modo diſſimilis, & ſi malum genuſque mortis omnino diuerſum. ita igitur rem illam ſuam expoſuit Homerus. ὀλίγος δ' ἔτι χῶρος ἐρύκει. Dionyſius tamen Longinus, magiſter dicendi magnus: & qui ſtudii multum ponit in exiſtimandis ſcriptis veterum auctorum, putat Aratum alium locum eiuſdem poëtæ exprimere voluiſſe, in quo ſane Homerus in collatione quadam ſæuam procellam deſcribit, & quaſi ante oculos eorum qui legunt, conſtituit. eſt autem cum poëta ille ἐν τῇ παλιώξει fecit Hectorem incurrere in aciem Achiuorum: cuius cum impetum ferociamque oſtendere vellet, vſus eſt illo ſimili. in eadem igitur re commemoranda poëta inquit. τυτθὸν γὰρ ὑπ' ἐκ θανάτοιο φέρονται. impulit igitur ipſum vt crederet imitari voluiſſe hunc Homeri locum Aratum ſententia: alium autem vt indicaui, non ſine cauſa vt aliter crederet, & rei & verborum ſimilitudo. Sed hoc etiam addere placet, non valde probare criticum eum locum illum Arateum, affirmareque minime potuiſſe ipſum reddere quod conatus eſt: cum enim dicat puſillum lignum arcere mortem a nautis, exiſtimat ipſum, quod non oportebat, in tuto vitam eorum ponere: cum contra Homerus ſingulis pæne verbis rem eam augeat: neque vnquam graue illud malum ab ipſis depellat. Sed tamen cum Aratus inquit fragilem materiam, & eam quidem tenuem, remouere ab illis mortem, non valde tutam ſalutem eorum eſſe declarat. nam quin illi adhuc viuant dubium non eſt. ſed qui vim ventorum cogitat & impetum fluctuum, ſtatim videt illam in lubrico verſari. Latino etiam cuidam poëtæ non diſplicuiſſe rationem illam Arati apparet. quia ipſam imitatus eſt: inquit enim cum

& ipſe audaciam nautarum, temeritatemque accuſaret.

digitis à morte remotus

Quattuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.

Videtur autem ipſe ad Anacharſidis, illius Scythæ, vocem reſpexiſſe, qui in naui exiſtens, cum è nauta quæſiſſet, quantum ab aqua abeſſent: audiſſetque quattuor digitos. tantum inquit abſumus à morte.

Quo conſilio vocatus ſit apud Homerum Vulcanus à matre κυλλοποδίων. *Cap. XIX.*

NOLVIT accuſare Iuno Vulcanum, cum apud optimum poëtam ipſum κυλλοποδίωνα appellauit: apertum enim erat vitium pedum ipſius, nec tegi vllo pacto potuit. nullo autem verbo magis deum illum oſtendere poterat, quam ſi inde ipſum vocaſſet: fuiſſet enim alienum a perſona matris filium ſine cauſa lædere: præterea tempus illud, quo cum ipſo ita egit, id non patiebatur. imminuto igitur illo nomine blande filium Iuno appellauit: ſignificauitque eum leuiter claudicare. nos quoque patrio ſermone, ſi perſonam talem, quod nomen par eſt Græco, eodem conſilio Zoppettino vocaremus, videremur potius malum ipſius conterere, quam id ipſi exprobrare: intelligeremurq; ſubito ipſam valde amare & vitio illius dolere. Idem autem (vt opinor) ſignificare voluit Cicero: hoc ipſumque prorſus exprimere pictor ille eximius conatus eſt, in eo deo effingendo. qui in. II. libro de natura deorum inquit. Et quidem laudamus Athenis Vulcanum eum, quem fecit Alcamenes, in quo, ſtante atque veſtito, leuiter apparet claudicatio non deformis.

Epicurum ſolitum vocare nomina rerum φθόγγους, certis teſtimoniis comprobatum. *Cap. XX.*

EPICVRVS vocabula, quibus oſtenderentur res, φθόγγους appellabat, quaſi ſonos. id autem verbum proprium eſt muſicorum. Cicero, cum ſententiam eius philoſophi, falſo habiti ac dicti mollis, exprimeret, reddidit voces. qui tamen non multo poſt, verbis quæ ſequuntur, magis expreſsit vim ac notionem eius Græci nominis. In. II. namque libro de finibus Cicero inquit. Eumque, qui crebro dicat diligenter oportere exprimi, quę vis ſubiecta ſit vocibus, non intelligere interdum quid ſonet hæc vox voluptatis. Cum igitur addidit. Quid ſonet hæc vox, manifeſto vertere voluit hoc ipſum nomen. ita vero ſolitum appellare Epicurum nomina, plane intelligitur teſtimonio illius ipſius: cuius

hæc verba leguntur apud Laërtium ex epiſtola, quam ſcripſerat ad Herodotum quendam, cupidum inuentæ rationis ab eo perdiſcendæ, in ea igitur hæc verba leguntur. πρῶτον μὲν οὖν τὰ ὑποτεταγμένα τοῖς φθόγγοις ὦ ἡρόδοτε δεῖ εἰληφέναι. Eodem autem conſilio Cicero in eodem libro hęc verba de eodem protulit. Si enim ad honeſtatem omnia referantur: neque in ea voluptatem dicant ineſſe, ait eos inani voce ſonare.

Videri diſcrimen eſſe: & quidem magnum, inter duo Græca verba, quæ non valde diſsimilia ſunt.
Cap. XXI.

NON memini me alibi legiſſe diſcrimen, quod Demoſthenes ponit inter duo hæc verba κτῆμα & ἔγκτημα in oratione, quam habuit de Halonneſo vel potius, quo ipſe docet alios vſos eſſe ideſt Cardianos, qui cum Athenienſibus eo tempore litigabant de iure ſuæ telluris ac dominio vt arbitror: aiebant enim illi ſe liberos eſſe & minime ditionis ac poteſtatis Athenienſium. quare oportere agros illos, quos priuatim Athenienſes in ſuis ipſorum finibus poſsiderent, vocari ἐγκτήματα, & non κτήματα. cum contra Athenienſes fundos illos appellarent κτήματα. quo verbo declarabatur regionem, in qua illi forent, ſui iuris eſſe: neque enim Cardiani recuſabant, quin fructus caperent eorum agrorum Athenienſes, vt ſuorum, ſed tantum affirmabant appellandos eſſe, vnde ipſos caperent, priore illo Gręco nomine, non poſteriore. vnde naſcebatur, id quod ego dixi, ſui iuris ac poteſtatis eſſe Cardianos. quia prædia, quę aliqui poſsiderent in aliena terra & loco, moris eſſet vocare ἐγκτήματα: hæc enim vis erat præpoſitionis illius, quę addita erat illi nomini vt indicaret alieni iuris ſedem eſſe ac regionem eam, in quo illi agri poſiti forent. exempli gratia. ſiquis noſter ciuis, a ſe emptum, aut alia ratione paratum, fundum haberet in Lucenſi aut Bononienſi agro, ἔγκτημα fundus ille, non ſimpliciter κτῆμα, vocari deberet. quia publice noſtri homines nullum ius haberent in eas terras, quod ſi aliter factum eſſet, tunc vocati fuiſſent κτήματα. verba oratoris hæc ſunt de Cardianis prolata. ἑαυτῶν φασιν χώραν οὖσαν οἰκεῖν. καὶ οὐχ ὑμετέραν εἶναι καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα εἶναι ἐγκτήματα φασιν, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ: τὰ δὲ αὐτῶν κτήματα, ὡς ἐν οἰκείᾳ. Placuit autem mihi hoc adnotare, quod tanti momenti foret, cum tamen lis eſſe videretur de vna ſyllaba ac præpoſitione, inuentum & ipſum a me in ea oratione, quæ ſane & ipſa de nominis controuerſia, vnaque aut altera ſyllaba addita, ſiue dempta, habita videretur, cum tamen multo maioris ponderis eſſe litem illam, quæ falſo tenuis exiſtimaretur, accurate

in ea doceat Demoſthenes ſi vera hæc ipſius oratio eſt. nam de hoc etiam olim inter eruditos viros diſputatum eſſe, notum eſt.

Vere dixiſſe periteque Catullum, Theſſaliam gignere magnam vim florum. *Cap.* *XXII.*

PVTARI non ſine cauſa poteſt illud ſubtiliter & ex hiſtoria dictum fuiſſe a Catullo: non eſt certe alienum ab ingenio & doctrina ipſius, qui cecinit Theſſaliam abundare floribus: totamque eam oram refertam eſſe ſuauiſsimis odoribus. Hi autem verſus ipſius ſunt, qui & ipſi iucundiſsimi ſunt, & olent ſummam elegantiam.

Nam quodcunque ferunt campi, quos Theſſala magnis
Montibus ora creat. quos propter fluminis vndas.
Aura parit flores tepidi fecunda fauoni.
Hos in diſtrictis plexos tulit ille coronis
Quis permulſa domus iucundo riſit odore.

nam Theophraſtus in VII. libro de hiſtoria eorum, quæ oriuntur in terra, hoc tradidit: cum enim loqueretur de floribus, inquit. πλεῖςα δὲ τοιαῦτα ἐςὶ περὶ φιλίππους: οὗτοι γὰρ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ παγγάνου, φυτεύουσι: ἐκεῖ γὰρ γίνεται πολλά. Cum autem conſtet, nationem Turcarum, quæ vt in aliis inſtitutis ſæua & triſtis eſt, ita in hoc mitis & iucunda, valde floribus oblectari, vt erat vetus conſuetudo Græcorum, & Latinorum hominum, qui in conuiuiis & lætis omnibus temporibus coronati erant, ac cepi ego à noſtris mercatoribus, qui Byzantii degerunt, extaro illic multos, qui é vicinis montibus eos petant. vnde etiam noui aliqui, & non ante a illic viſi aliquando in eam vrbem adferantur. Sed ſtudio quoque & diligentia noſtrorum aliqui illinc vſque ſuauiſsimi, aut ſaltem valde commendati ab antiquis, flores huc ad nos comportati ſunt. vt hyacinthus & narciſſus & alii, cum prius eos, nec tam pulchros, nec tam ſuaues haberemus.

Non poſſe nos honeſte fugere pericula, ſi qua forte ſecum ferunt conſilia, quæ reip. dederimus. *Cap.* *XXIII.*

VALVIT multum ad Ser. Sulpicium ornandum: æquitatemque animi ipſius declarandam, quod Cicero de illo dixit, cum orationem de laudibus ipſius mortui habuit. Neque eius ſententię periculum uitaturum, cuius ipſe auctor fuiſſet: cum enim ille diligenter ſuaſiſſet ſenatui, vt mitterentur legati ad M. Antonium: ipſeque vnus eorum legato-

rum ab eo ordine creatus eſſet, quamuis intelligeret ſe obire id munus non poſſe ſine certo vitæ periculo, tamen non recuſauit id facere, non tantum, vt tempori illi voluntatique ſenatus non deeſſet, ſed etiam ea de cauſa, quam dixit. Idem etiam perſpicitur vidiſſe Homerum. quem nihil vmquam fefellit, quod ad officia pertineret: vbi enim facit Neſtorem, ſapientiſsimum illum ſenem, conſilium dediſſe Græcis, vt præſidio firmo cingerentur caſtra: cuſtodesque, magni animi iuuenes, deligerentur, primum eorum enumerat poëta Thraſymedem, filium ipſius: inquit enim, incipiens quod factum eſſet, narrare.

> Ἐκ δὲ φυλακτῆρες σὺν τεύχεσιν ἐσσεύοντο
> Ἀμφί τε Νεστορίδην Θρασυμήδεα, ποιμένα λαῶν.

Hoc etiã adnotarat olim acutus & eruditus vir, cuius hoc ſcholion legitur in antiquo libro, poſtulat igitur officium honeſti & ſapientis viri, vt hoc obſeruetur ſemper, quod hi optimi ſcriptores ſubtiliter admonuerunt: neque decet vllo pacto facere, quod Terentianus Thraſo, qui alios inſtruxit, & in periculum coniecit, ipſe ſibi cauit loco. Verba Græcæ illius, quam dixi, declarationis, hæc ſunt, quæ quia pauca ſunt, & ſatis concinna, poſui, εὐ. τῆς περὶ φυλακῆς εἰσηγησαμένου πρῶτος ἀριθμεῖται υἱός.

Demonſtrati duo ſtimuli, qui impellunt milites ad acriter prœliandum, accepti à maximis auctoribus.

Cap. XXIIII.

T. Liuius de prœlio M. Marcelli, qui fremebat ſe victum fuiſſe in acie ab Hannibale: nec æquo animo ferre poterat id incommodum, quare poſtero die rurſus fortunam belli temptauit ac ſtatuit ἀναμάχεσθαι, ita loquutus eſt, & docuit quid effecerit, vt diu par, æqualiſque pugna illa fuerit: motus enim animorum contrarii auxerant magis virtutem, ſua ſponte fortiſsimorum vtriuſque exercitus, militum. Pugnatum vtrinque aliquanto quam prius, acrius eſt: Pœnis ad obtinendum heſternum decus adnitentibus. Romanis ad delendam ignominiam. Cum autem Homerus quoque commemoret poſteriorem pugnam, quæ commiſſa eſt ad naues Græcorum, valde acrem fuiſſe: ſuſtinuiſſeque conſtanter Achiuos impetum Troianorum, qui duce non ſolum Hectore, ſed etiam Apolline, irruperant magno animo in caſtra, exiſtimare poſſumus eo etiam tempore motus pœne eoſdem: certe non valde diuerſos, multum valuiſſe ad eos in officio retinendos, & vt fortiter dimicarent, impellendos. Vbi igitur poëta inquit. αὐτὰρ ἀχαιοὶ

> Τρῶας ἐπερχομένους μένον ἔμπεδον: οὐδὲ δύναντο
> Παυροτέρους περ ἐόντας, ἀπώσασθαι παρὰ νηῶν,

vetus hęc declaratio in antiquo libro legitur. εἰκότως ἰσόῤῥοπος ἡ μάχη: οἱ μὲν γὰρ, ἐλπίδι τοῦ νικᾶν ἐφράξαντο: οἱ δὲ, ἀπογνώσει σωτηρίας ἱστᾶσιν. Docet etiam Liuius pugnam illam diu ancipitem fuiſſe. quin autem hoc valeat, translatum verbum à lancibus, ἰσόῤῥοπος, dubium non eſt, quo ſane iuncto nomine vtuntur Græci hiſtoriæ ſcriptores. Videtur quoque Cicero in Academicis ſuis huc reſpexiſſe, cum inquit. Vt cum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum inuenirentur.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXX.

Reſtitutus locus in epiſtola M. Ciceronis ad Q. Fratrem, miſerum in modum deprauatus.
Cap. I.

NON potui olim pellere tenebras, quæ mihi videbantur locum Ciceronis obſcuraſſe in epiſtola quadam ad Q. fratrem, quare ipſum, vt inueni, reliqui. nunc autem, diligentius animaduerſa vetere ſcriptura, arbitror me lucem vidiſſe atque illinc omnem caliginem diſturbaſſe. Quis autem non facile intelligat in his verbis (ita enim paſsim in excuſis libris legitur) maculam manere. De te magis a Sipylo mentio eſt honorifica facta, cum te vnum dicerent poſtulationi L. Seſtii Panſæ reſtitiſſe. Quam enim vim illic habere poteſt illud Magis? vnde etiam aptum eſt in ea lectione Dicerent. cum autem ita ſcriptum ſit in meo illo optimo exemplari. De te a mag. ab Sipylo, & quæ ſequuntur. exiſtimo prorſus legi debere. De te a Magnetibus ab Sipylo: duo enim erant genera Magnetum, alteri illorum appellabantur à Græcis μάγνητες ἐπὶ μαιάνδρῳ: alteri vero μάγνητες ὑπὸ σιπύλῳ. & eorum oppidum eodem pacto diſtinguebatur. Magnetum horum poſteriorum, vel potius ciuitatis ipſorum, meminit Strabo in XIII. libro his verbis. οὐκ ἄπωθεν δὲ τούτων τῶν πόλεων οὐδὲ ἡ μαγνησία ἐστὶν, ἡ ὑπὸ σιπύλῳ ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ ῥωμαίων κεκριμένη. Magneſiæ vero ἐπὶ μαιάνδρῳ idem in XIIII. Sed etiam Magnetes à Sipylo appellati ſunt à Plinio.

Meminit et Tacitus lib. 2. ab excessu August.

Propoſita queſtio elegans de noſtro quodam ſermone, quæ orta eſt è verſu Catulliano. Cap. II.

Va in mal'hora.

QVærendum eſt (vt opinor) an, cum male precantes alicui, dicimus: patrio ſermone. va in mal'hora, intelligamus tempus, quod initium illius infelicis itineris eſſe optamus, vt ſane intelligere ne-

ceſſe eſſet, ſi ita pronuntiaremus, vt à me nunc ſcriptum eſt, extremum illud nomen, ideſt aſpirate, quo pacto ego notaui aliquando ſcribere ſolitos eruditos & accuratos viros. ſiue ſine nota illa aſpirationis & hoc ſenſu, vt accipi debeat ſedes ac regio, in quam ille venturus ſit, vt exiſtimaret, qui Catullu n ſequeretur, & inde putaret fluxiſſe hunc modum loquendi, quem etiam ipſe ſumpſerit e conſuetudine: manifeſto enim ita ille cepit, cum in Vibennios, execrans eos, inquit, Cur non exilium, malaſque in oras Itis. nam & ſi ora cum valet, regionem, non eſt proprium verbum noſtri ſermonis, planum tamen eſt alios quoque nonnullos modos loquendi, vt vigente adhuc Latina lingua vſurpari ſoliti erant, integros in eo reſtaſſe, atq; in ipſum radices egiſſe. nam quod ad ſententiam facit, non eſt dubium, quin locus ſit ſuperiori illi rationi: dicimus enim quoque eodem animo. va in mal punto, quod anceps non eſt, ac tempus, puſillumque ipſius interuallum oſtendit: credimus enim vulgo vim aliquam habere ad exitum alicuius facti initium illius proſperum, ſiue contra. Animaduertendum autem in Græco quoque ſermone (quamuis hoc nō faciat ad propoſitam quęſtionem) ſimili ac propinquo verbo eaſdem res diuerſas ſignificare, vnde Plato quoq;, politiſsimus ſcriptor aliquando in hoc luſit, qui inquit, χώρα καὶ ὥρα. Va in mal punto.

Subtiliter diſputatur de voce Menelai apud Homerum, quæ ſimilitudinem non paruam habet cum voce Hannibalis.

Cap. III.

VIDENDVM eſt accurate an cum Menelaus apud Homerum, accuſans Troianos acriter inſtantes: naturamque eorum, vt nimis auidam belli exagitans, & quam nullum vmquam faſtidium caperet eius facti, cum ceteræ omnes res, vt antea docuerat, quamuis iucundæ, ſatietatem pariant, inquit, Τρῶες δὲ μάχης ἀκόρητοι ἔασιν ſignificare voluerit idem quod Hannibal de M. Marcello dixit, cum vidit illum poſt malam ipſius pugnam, rurſus temptantem fortunam belli: ſeque prementem. his autem verbis vox ipſius exponitur a T. Liuio, Cum eo nimirum hoſte res eſt, qui nec bonam nec malam fortunam ferre poteſt: ſeu vicit, ferociter inſtat victis: ſeu uictus eſt, inſtaurat cum victoribus certamen. Quod autem Liuius inquit, inſtaurare cum victoribus certamen, Græci dicere ſolebant ἀναμάχεσθαι.

Indicatus Græcus verſus, cuius ſententia ſimilis eſt voci Diogenis, recitatæ à Cicerone. *Cap. IIII.*

NOTA vox eſt Diogenis cynici libera nimis in deos immortales, & quæ improbe aliquo modo ipſos inſimularet: ipſam nanque M. Tullius memoriæ prodidit, qui Diogenes dixit Harpalũ, nobilem latronẽ & in illo ſuo studio valde fortunatũ, cõtra deos teſtimoniũ dicere, quod in illa fortuna tamdiu viueret. Quod igitur ſapiens ille de certo quodam, iniuſto & ſcelerato homine, ſeparatim dixit, de cunctis improbis hominibus, qui contrarium exitum rerum ſuarum nacti eſſent atque oporteret, ac fortunati demum haberẽtur, prolatum fuit verſu quodam, qui legitur in ſententiis collectis e variis poetis. eſt autem hic. θεοῦ δ' ὄνειδος τοὺς κακοὺς εὐδαιμονεῖν. Nec tamen in ipſo verba, quibus ſententia expreſſa eſt, vt in illa voce Diogenis, ſumpta ſunt è foro, ſed tantum traditur eſſe culpam quandam deorum, atque id cum contingit, inurere ipſis turpem notam: cum ſcilicet praui homines fortunati ſunt, ac ventos ſecundos habent, qui ſtatus rerum conuenit honeſtis ac moderatis hominibus. Non incidi autem vmquam, quod recorder in vocem ſuperiorem apud vllum Grӕcum ſcriptorem, & ſi Laertius plures recitat ipſius, acutas ſanè & plerumque amaras voces.

Inuentus Græcus verſus, qui eam ſententiam continet, quam vulgo probatam, ferrique ſolitam teſtatus eſt ſeruus Terentianus.

Cap. V.

PROVERBIVM illud, quod tetigit Byrria, ſeruus apud Terentium, cum æquo animo exiſtimauit Pamphili, quod putabat conſilium, quamuis ipſum intelligeret heri ſui cupiditati valde aduerſari, prouerbium inquam illud expreſſum fuerat hoc verſu Græci poetæ, qui legitur in ſententiis collectis e variis Græcis poetis

φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα: ita enim arbitror legendum, non φίλει, vt perperam in excuſis libris ſcriptum eſt. Quis ſcit autem an hunc ipſum verſiculum verterit Terentius, vt inuenerit ipſum eodem loco poſitum apud comicum, vnde in Latinum ſermonem vertit eam fabulam. verba ſanè mirifice reſpondent

Omnes ſibi melius malle eſſe, quam alteri. De amore autem hoc magno, quo cuncti mortales proſequuntur ſemetipſos, & quot quantaque mala gigneret, cum tamen ipſi nullum remedium ipſorum quærant, ſubtiliter copioſeque diſputauit Plato in V. libro de legibus, qui etiam politiſsimus ſcriptor ſignificauit id vulgo dici ſolitum: ita enim de omni

hac re egit. πάντων δὲ μέγιστον καὶ ἀνθρώποις τοῖς πολλοῖς ἔμφυτον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐστιν, οὗ πᾶς ἑαυτῷ συγγνώμην ἔχων, ἀποφυγὴν οὐδεμίαν μηχανᾶται: τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι.

Eadem ferè fuiſſe inſtituta Troianorum, auctore Euripide, quæ fuiſſe Latinorum, commemorauit Virgilius.

Cap. VI.

EXPOSVIT diligenter Virgilius inſtituta priſcorum Latinorum, & qua diſciplina imbuere pueros ſuos illi ſolerent, commemorauit. finem autem illa omnis habebat fortitudinem militarem, & ſcientiam rerum bellicarum, vnde poëta idem fecit alio in loco eius gentis hominem, magnifice illa prædicantem, vt hoſtibus, metum incuteret. Prius autem inquit.

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus.
Exercentur equis: domitantque in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent. & quæ ſequuntur.

Eadem vero ſtudia fuere Troianorum, vt ex Euripidis loco intelligitur in fabula, quæ a captiuis Troianis feminis inſcribitur: ita enim illic loquitur Hecuba, cum audiſſet interfectum fuiſſe Aſtyanactem. queritur enim ipſum ſæuitia Græcorum & fortunæ iniquitate, non percepturum voluptates, quibus carere non potuiſſet, niſi tanta calamitas ciuitatem oppreſsiſſet.

ὦ τέκνον, οὐχ ἵπποισι νικήσαντά σε,
οὐδ' ἥλικας τόξοισιν, οὓς Φρύγες νόμους
τιμῶσιν, οὐκ εἰς πλησμονὴν θηρώμενοι.

Herodotus etiam in I. libro hiſtoriarum, cum mores Perſarum, puerilemque diſciplinam exponeret, narrat ipſos in primis illis duobus idem facere ſolitos: tertium tamen quoddam addidit proprium illorum, vel diuinum potius inſtitutum: & vnde maiores profecto fructus, quàm è ceteris naſci poterant. illud autem erat, vt pueri veritatem colerent: & ab omni prorſus vanitate abhorrerent. Verba ipſius ſunt. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι, μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μοῦνα, ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι.

Quod conſilium fuerit Vlyſsis, cum in deliberatione magna, inquit, uidendum eſſe, ne ſententia Agamemnonis perueniret ad aures exercitus.

Cap. VII.

VLYSSES Homericus libere accuſauit Agamemnonem, qui in rebus aduerſis Græcorum, cum deliberaretur, quid conſilii capiendum eſſet, in ſententia dicenda, reditus in patriam & fugæ auctor fuerat, ac vocem etiam illius repreſsit. Non potuit autem magis aperire errorem eius, qui ſapiens habebatur, quam fecit, dicens, cauendum eſſe ne oratio illa perueniret ad aures exercitus. Incidit igitur in eandem culpam eo tempore Agamemnon, in quam poſtea lapſus eſt ſenator ille Romanus, qui bello Punico.II.poſt multa & magna detrimenta accepta, ſuaſit, nulla premente neceſsitate, vt ius ciuitatis daretur ſociis: cōmunicaretur q; cum ipſis omnis reſpublica: ipſe enim quoq; increpitus eſt: cōſiliumque eius repudiatum, ac ſententiam demum illam pro non dicta habendam exiſtimatum. Cauſa cur tantopere exploſa ſit, plana eſt: ſi namq; vox illa emanaſſet, & aliqua ad aures Latinorum populorum penetraſſet, ſubito deſiderium eius rei magnum in pectoribus eorum excitatum eſſet: nec ſi poſtulaſſent, negari id ipſis vllo modo potuiſſe. vnde apparet quantopere id vlcus tangere, periculoſum fuerit. Herodotus quoque in rebus illis narrrandis, laudat Themiſtoclem, qui audientibus ſociis ſapienter non tetigit quippiam de reditu ipſorum in patriam & claſsis diſsipatione, metuens impetus eorum, beneque cognitam habens naturam multitudinis, quæ reſiſtere non poteſt cupiditatibus ſuis, atque arripit ſæpe contra dignitatem omnem, quod gratum acceptumque animo ipſius eſt. Videndum tamen an Vlyſſes ea de cauſa docuerit, non oportere audiri ab Achiuis ſententiam illam, ſiue quia iudicauit id Agamemnoni turpe futurum: namque illa nihil habebat in ſe dignitatis, & ſi in extremo tangit quiddam, quod valet ad malum illud ſignificandum. Qui parum apte, vt à ſapientibus viris exiſtimatum eſt, in ſenatu id ſuaſit, fuit Sp. Carbilius, quod accurate narrat Liuius in XXIII. libro. Cum autem non defuerint qui grauius adhuc id tulerint: magiſque exarſerint ob eam temerariam vocem, Q. Fabius, vt idem commemorat, & ipſe diligenter reddita ratione eorum omnium, ipſam refellit: & vt opprimeretur, quod factum eſt, operam dedit.

Et Græcos, & Latinos poëtas dicere ſolitos tradi ventis diſſipanda, quæ funditus aliqui obliuiſcuntur.

Cap. VIII.

PROMISSA & mandata, quæ exitum non habent, poëtę dicere conſuerunt, a ventis diſcerpi, vel tota ipſis tradi ab illis, qui fidem violant, nec vllam in partem ipſa ſeruāt, & vt Græci, ita etiam Latini, ſic certe Catullus locutus eſt, vt cum inquit.

Quæ cuncta aërii diſcerpunt irrita venti.

Nec non alio loco in eodem carmine.

Immemor at iuuenis fugiens pellit vada remis
Irrita ventoſæ linquens promiſſa procellæ.

Sed etiam Virgilius, qui cecinit.

Multa patri portanda dabat mandata, ſed auræ
Omnia diſcerpunt & nubibus irrita donant.

Eodem pacto Euripides in Troadibus.

Ἀργεῖ ὀνείδη καὶ Φρυγῶν ἐπαινέσεις
Ἀνέμοις φέρεσθαι παραδίδωμι. ideſt non curo & cito extingui, diſsiparique volo. Non tantum autem promiſſa & mandata, verum etiam vota & gaudia, vt declarant hæc Virgilii loca reducem vt patria alta videret. Non dedit: inque notos vocem vertere procellæ: & de Turno nec ferre videt ſua gaudia ventos.

Pares inter ſe olim duo eiuſdem ætatis finitimi reges, in populis, quos regebant à calamitate liberandis. Cap. IX.

PARES magnopere inter ſe fuerunt antiquitus duo clariſsimi viri in beneficiis publicè dandis, animisque totius eius gentis, quam ſubleuarunt, ſibi deuinciendis, Oedipus & Theſeus: ambo enim liberarunt nobilem ſuum populum ſęuo & atroci quodam vectigali, quod victi grauibus malis pendebant. alter eorum Thebanum, alter vero Athenienſem, quare ipſorum facta merito celebrantur a duobus claris poëtis Sophocle atque Catullo: non ſine cauſaque illi populares reges & ſtudioſi publicæ ſalutis habiti ſunt: nullum enim maius beneficium dari poteſt, quam graui aliquo perpetuoque tributo nationes liberare: non tamen ambo vſi ſunt iiſdem armis in præclara re efficienda. Oedipus enim conſilio & ſollertia vſus eſt, & cum obſcuram illam vocem sphingis, quam nemo vmquam antea explicare potuerat, aperuiſſet, frenauit eius monſtri audaciam: effecitque ne amplius illa in Thebanum populum graſſaretur: aſsi-

dueque ipſum abſumeret. Theſeus vero fortitudine animi & præſentia vſus eſt in frangendo, diſsipandoque tributo, quod Minos impoſuerat Athenienſibus, & cum monſtro cominus pugnauit. ſed locos iam nobilium poëtarum, ponamus. Sophocles igitur in fabula, quę ab ipſo, ad huc rege, appellata eſt, ita induxit ſacerdotem quendam beneficium illud vetus Oedipi laudantem.

> ὅς γ' ἐξέλυσας, ἄστυ Καδμεῖον μολών,
> σκληρᾶς ἀοιδοῦ δασμὸν, ὃν παρείχομεν.

Catullus vero his verſibus commendauit magnitudinem animi Theſei, & præclaram mentem in ſuos.

> *Nam perhibent olim crudeli peſte coactam*
> *Androgeoneæ pœnas exoluere cædis*
> *Electos iuuenes ſimul & decus innuptarum*
> *Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro*
> *Quis anguſta malis cum mœnia vexarentur*
> *Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis,* & quę ſequuntur.

Tibiam dictam fuiſſe barbaram erudite à Catullo. Cap. X.

NON temere vocauit Catullus tibiam barbaram loco illo, quo cōmemorauit ea muſica inſtrumenta, quibus vti ſoliti eſſent ſodales liberi patris, ideſt grex ille Satyrorum ac Silenorum, qui dicebatur ipſum ſequi.

> *Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu:*

perſpiciturque ex hoc loco, vt e plurimis aliis, valde doctum ipſum fuiſſe & ſatis peritum priſcorum inſtitutorum, ac morum. Vetus igitur opinio fuit αὐλοὺς inuentum fuiſſe barbarorum: nam artem muſicam aliis etiam rebus ornauerant barbari, vt memoriæ proditum eſt ab antiquis auctoribus, & Homeri ætate tibias in nullo vſu fuiſſe Græcorum fertur: narrat certe ipſe poëta Troianos pernoctantes in campo ob lætitiam, quam animo conceperant propter res ipſorum ſecundas, inflaſſe tibias, & ita ſe oblectaſſe. quo etiam loco vetus ſcholion hoc, quod expoſui, tradit, & pluribus argumentis probare conatur. Idem quoque expoſuit Olympiodorus interpres Platonis, in VI. πράξει: laudat enim Homerum recteque feciſſe oſtendit, qui tribuit Troianis & Phrygibus tibiam, cum conſtans opinio ſit, inuentam tibiam in Phrygia: qua etiam in terra Marſyas natus eſt: vſum vero fuiſſe vult in eo certamine Marſyam tibia: Apollinem autem cithara.

Vt defendere pro arcere ac depellere aliquando ceperunt Latini, ita Græcos ὑſurpaſſe ἀρήγειν. Cap. XI.

NOTVM eſt Horatium capere verbum hoc defendere, pro arcere & depellere, longe alio ſenſu ac plærumque ceteri ſcriptores faciant, id ipſum profecto valet eo loco, quo cecinit & igneam defendit æſtatem capellis. M. quoq; Cato de re ruſtica eodem pacto vſus eſt illo verbo: ita enim locutus eſt, Eo ſarmenta, aut crates ficarias, imponito, quæ frigus defendant & ſolem. Duxit igitur ipſum ex antiquo Latino ſermone, nec omnino exiſtimari debet, quod multis aliis locis facit, in eo imitatus fuiſſe conſuetudinem Græcorum: nam Atticos quoq; aliquando eodem pacto vſurpaſſe verbum ſuum, quod huic reſpondet, videor mihi reperiſſe. Euripides certe, cum in fabula, cuius index eſt Troades, ita fecit Andromacham loquentem. παιδὶ τ' οὐ δυνάμεθα θάνατον ἀρῆξαι, & ipſe verbum ἀρήγειν aliquantum a frequenti ipſius vſu variauit. ſolet enim valere ἀρήγειν opem ferre: &, vt iidem etiam loquuntur, βοηθεῖν. ſententia vero Andromachæ hæc eſt. Non poſſemus, quamuis omnia experiremur, defendere mortem puero, ideſt ab ipſo eam noſtro præſidio remouere.

Pudorem, qui parum abeſſe putatur à virtute, non ſemper prodeſſe. Cap. XII.

NON ſine cauſa inſimulauit C. Trebatium M. Tullius, quod a cõmodis ſuis procurandis pudore cohiberetur: quod enim aliis tẽporibus laudatur, eſt inimicum magnopere rei quærendæ: redditque nos timidiores ad fortunas noſtras conſtituendas benignitate potentiorum amicorum ac principum virorum. inquit igitur Cicero, Iam iſta tua culpa eſt, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiſcum reliqueris: fluxit autem ſententia hæc a fonte omnium optimarum ſententiarum, quam tamen ipſe veterem fuiſſe narrat, ac prouerbii loco iactari ſolitam. Homerus enim quoque idem probauit ac verum eſſe teſtatus eſt, qui duo genera ponere ſolitus eſt huius timoris, qui αἰδὼς a Græcis appellatus eſt, vnumque eorum bonum: alterum vero malum appellauit. malum autem quia inutilis foret illi, qui egeret, nec ſineret illum fortiter poſcere, quo careret. inquit igitur apud eum Telemachus, cum Eumæo de Vlyſſe loquens, qui mendici ſpecie erat: docensque quid facere ipſum oporteret.

Αἰδὼς οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι,

& infra non diſsimilibus,verbis.

Αἰδῶ δ' οὐκ ἀγαθὴν φασ' ἔμμεναι ἀνδρὶ προίκτῃ.

Apud Euripidem quoque Ione ille ipſe, vnde fabula vocata eſt, cum Creuſa loquens, idem prędicat: cum enim illa, narrationem quãdam exordiens, diceret ſe pudore ab ea reuocari, reſpõdit ſtatim Ion οὐκ ἄρα πράξεις οὐδέν: ἀργὸς ἡ θεός: Appellat igitur pudorem deum ignauum, quia homines impediti illo retrahuntur a rebus gerendis, quæ accommodatæ ipſis mirifice ſunt. ſimilis vero huic eſt locus ille Terentii Adelphis, cum enim fratrum alter dixiſſet Pudebat, reſpondet alter.

Ah ſtultitia eſt iſthæc, non pudor.

Videri Ciceronem verba quædam aliquando vſurpare, longe alio ſenſu, ac vulgo capiantur. Cap. XIII.

QVAEDAM apud Ciceronem verba longe alio ſenſu aliquando accipi debent, ac plærumq; ſoleant, vt otioſus (niſi fallor) valet enim in Bruto, quo loco de Ser. Galbę ingenio loquitur, qui (vt narrat) multo melius dicere poterat, quam ſcribere, ἀπαθὴς, ſedatumque animũ habens. Verba ipſius hæc ſunt. Vt ipſi Galbæ, quem fortaſſe vis non ingenii ſolum, ſed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat: efficiebatque vt & incitata & grauis & vehemens eſſet oratio. dein, cum otioſus ſtilum præhenderat: motuſque omnis animi, tamquam ventus, hominem defecerat, flacceſcebat oratio. Non ſignificat igitur hic *otioſus* ſolutus omni cura, vt apud Terentium loco illo. Diſſolui me, otioſus operam vt tibi darem, verum potius id quod oſtendi, quin etiam Cicero ipſe quaſi interpretari verbum id voluit, & nouam eius notionem aperire verbis, quæ conſequuntur: nihil enim aliud valet illud Motusque omnis animi hominem defecerat. Nam quod non contentus declaratione hac, vſus præterea imagine eſt, magis adhuc perſpicitur ſtudium ipſius totam rem explanare volentis, & tamquam ante oculos conſtituere eorum, qui legunt: imago enim profecto eſt illud, Tamquam ventus: qua etiam vſus eſt in nobili illa oratione pro Cteſiphonte Demoſthenes, cum & ipſe oſtendere vellet repente AEſchinem, nactum tempus, quale optabat, ex otio, in quo fuerat, oratorem ſpectatum eſſe. Addidit igitur ὥσπερ πνεῦμα: in quo animaduertendum eſt, cum ventus & ſubito oriatur; & ſubito ceſſet, Græcum oratorem ſimile duxiſſe ab ortu ipſius: Latinum vero ab interitu. ſed, vt opinor, intelligit Cicero, cum ventus ſubito nauem currentem deficit: illa enim tunc, deſtituta ipſo, neceſſario quieſcit. Eadem ratio eſt huius nominis obſcurus: non enim ſignifi-

cat in procemio II. libri in Verrem ignotus & humili loco natus, ſed vafer, & qui ſenſum animi ſui tegat: inquit enim. Quod ſi, quam audax eſt ad conandum, tam eſſet obſcurus in agendo, fortaſſe nos aliqua in re aliquando fefelliſſet. Ex contrario autem, quod ipſi infra oppoſuit M. Cicero hoc verum eſſe intelligitur: addidit enim. Nam vt apertus in corripiendis pecuniis fuit, ſic in ſpe corrumpendi iudicii perſpicua ſua conſilia conatusque omnibus fecit.

Indicati duo Ciceronis loci, qui videntur ſumpti à Terentio. Cap. XIIII.

NON inſulſe (vt arbitror) exiſtimaret aliquis Ciceronem Terentianum locum adumbrare voluiſſe, valde illuſtrem, nec minus etiam probatum: naturam enim ſimplicis adoleſcentis: cupidique illic, mirifice declarauit poëta: intelligo autem cum in diuinatione in C. Verrem, de Siculis loquens, inquit, Qui debere ipſum cauſam ſuam recipere affirmabāt, ſi promiſsis ſtare vellet. Me ſæpe eſſe pollicitum. ſæpe oſten diſſe dicebant, ſiquod tempus accidiſſet, quo tempore aliquid a me requirerent, commodis eorum, me non defuturum. veniſſe tempus aiebant & quæ ſequuntur. Comicus vero in re leui & amatoria ita fecit Chæream cum Parmenone agentem, Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe. Chærea aliquid inueni modo, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam, vt cognoſcas meam, & quæ ſequuntur. Ad extremum autem. Fac ſis nunc promiſſa appareant. Sed etiā in altero hoc videtur ſummus orator imitatus eſſe locum hunc eiuſdem comici, Samia mihi mater fuit. Poteſt taceri hoc: inquit enim in IIII. libro in Verrem, cum diſputaret de ſtatuis datis. Syracuſana ciuitas dedit ipſis ſtatuam. eſt honos, Et patri. bella hæc, pietatis & quæſtuoſa ſimulatio, Et filio. ferri hoc poteſt: hunc enim puerum non oderant.

Quod arguit feciſſe Calenum Cicero, demonſtratum itidem Demoſthenem oſtendere Aeſchinem feciſſe. Cap. XV.

PRAECLARE intelligebat M. Cicero aſtutum conſilium Q. Fufii, qui vt ſententiam ipſius infirmaret, ſuadentis vt pararetur bellum contra M. Antonium: gereretur que acriter, relicta diſputatio ne, de illo ipſo bello, in vniuerſum pacem laudabat, & quot quantaque bona inde naſcerentur explicabat, & aliquo modo ex hypotheſi, vt verbis Græcis & propriis magiſtrorum dicendi, vtar, theſin faciebat. cognoſcens

igitur artificium ipſius, illud exagitauit & nullam vim habere ad id, quod ipſe ſuadebat, refellendum declarauit. Inquit igitur Hic mihi etiam Q. Fufius, vir fortis ac ſtrenuus, pacis commoda commemorat. quaſi vero, ſi laudanda pax eſſet, ego id æque commode facere non poſſem. Similes autem huic Ciceronis ſunt duo loci Demoſthenis ex eadem oratione, illa inquam, qua Aeſchinem accuſauit, quod in legatione ad Philippum Macedonem multa contra officium legati commiſerat: ille enim quoque eodem confugiebat: pacis enim ſemper auctor fuerat, cum contra Demoſthenes bellum ſuaſiſſet. prior eorum, hic eſt διέξεισιν ἡλίκα πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαθὰ ἐκ τῆς εἰρήνης γίγνεται: καὶ τοὐναντίον ἐκ τοῦ πολέμου κακά. Poſterior vero ad extremum eius orationis hic. μὴ λέγε ὡς καλὸν εἰρήνη. μηδὲ συμφέρον: οὐδεὶς γὰρ αἰτιᾶταί σε τοῦ ποιήσασθαι τὴν πόλιν εἰρήνην. ἀλλ' ὡς οὐκ αἰσχρά, καὶ ἐπονείδιστα.

Cognoſſe peccatum ſuum Sophoclem, quod in optima fabula admiſit, quamuis penitus vitare non potuerit. Cap. XVI.

PVLCHERRIMAE fabulæ Sophoclis, nec vnquam ſatis laudatæ, quæ vocatur, Oedipus tyrannus, tamen hæret macula quædã, quod admonuit Ariſtoteles, adeo arduum eſt aliquid fingere & comminiſci, quod vndique abſolutum, & ab omni vitio vacuum ſit: illud autem eſt quod poëta facit Thebanos nullam curam de nece Laii, regis ſui, eo tempore, quo obtruncatus eſt, ſuſcepiſſe: nec ſtuduiſſe indagare ipſius interfectores, & vlciſci demum eius mortem, cuius vitam tantopere amauerant: hoc enim veriſimile non eſt, atque omni ratione caret. Minuit autem quantum potuit, culpam hanc Ariſtoteles: docuitque quia ἄλογον hoc eſt extra res, quæ fabulam componunt, minus moleſtum eſſe, & æquiore animo ferri poſſe. hæc igitur ſententia eſt ſummi doctoris de hac re. Mihi autem, diligenter legenti hanc tragædiam, venit in mentem ſuſpicari, vidiſſe hoc etiam abſurdum poëtam ipſum, præcipue hoc nomine celebratum, quod eximie res texeret: efficeretque vt illæ firmiter inter ſe hærerent: ac remedium illi malo, quod potuit & qua ratione potuit, adhibere voluiſſe, cum igitur ipſi in eo genere poëmatis loqui non liceret, nec partes ſuas tueri, facit in prima parte fabulæ Oedipum, loquentem cum Creonte, quærere ex illo, quomodo id commiſerint: paſsique ſint Thebani, regis inquam ſui necem inultam eſſe: ſtatimque ei reſpondere Creontem, purgantem ciuitatem reiicientemque culpam in Sphingem, dicere importunitate ipſius factum eſſe, quæ cotidianis cædibus, grauiſsimiſque malis vaſtaret ciuitatem, vt

Thebani poſthabitis rebus, valde obſcuris & quæ vix poterant inueſtigari, incumberent toto animo in ea, quæ aperta forent, & ante pedes obuerſarentur: eademque valde premerent ciuitatem. Hoc igitur (niſi fallor) magno conſilio excogitatum eſt a poëta: valetque multum ad eam maculam delendam.

Cum & Græci, qui in bello Troiano fuerunt; & Catullus, execrati ſint Troicum ſolum, iuſtiorem tanti odii cauſam habuiſſe Græcos. Cap. XVII.

APVD Homerum ſæpe Græci aliqui accuſant Troiam, externamq; illam ac longinquam terram criminantur, qui iniquo animo ferunt ſe illic mori, ac ſepulturæ dari in hoſtili ſolo. Vlyſſes quoque in ſuaſione ad Achillem hoc poſuit, tamquam ſummum omnium malorum, qui inquit, ſe vereri ne Iuppiter impleat minas Hectoris: ſibique neceſſe ſit.

φθίσθαι ἐνὶ τροίῃ ἑκὰς ἄργεος ἱπποβότοιο.

Cotidie autem huiuſcemodi aliquid contingere neceſſe erat, vt fit in bello. Caſus autem tulit, vt non ignobilis quoque poëta Catullus eidem telluri malediceret, atque eiſdem pæne verbis ipſam inſimularet: contigerat enim fratrem ipſius illic mori, quod niſi priuatam hanc plagam in ea terra accepiſſet, cauſam nullam iuſtam ipſius execrandæ habuiſſet. inquit igitur ille, impar tanto dolori ſuſtinendo.

Quem nunc tam longe non inter nota ſepulchra
Nec prope cognatos compoſitum cineres
Sed Troia obſcena, Troia infelice ſepultum
Detinet extremo terra aliena ſolo.

Sed ſupra etiam, cum primum cauſam ſui doloris aperuit, vehementer illi vrbi, quæ cauſam nullam eius facti habebat, maledixit.

In curia quadam ſcriptorum ipſorum factum fuiſſe, vt genera ſibi non reſpondeant quodam loco apud Ciceronem, & Ariſtotelem. Cap. XVIII.

INDICAVI quondam in epiſtola IX. ad P. Lentulum, ita hunc locum ſcriptum eſſe in optimo illo ac vetuſtiſſimo libro, cuius tunc ego fidem ſecutus, ſuſtuli plurima menda ex eo volumine, cui libro reliqui omnes manu exarati, & nonnulli etiam excuſi formis, in hoc ſe comites præbebant, Quo in diſcrimine, cum mirifica ſenatus, incredibilis Italiæ

totius, ſingularis bonorum omnium, conſenſus in me tuendo extitiſſet, & quæ ſequuntur. Et ſi autem apparet vitium eſſe in hac oratione: nam aperte diſſentiunt genera in illis duabus vocibus Mirifica & Conſenſus, tamen non potui tantum conſenſum librorum deſpicere: excidebat namque aliquid aliquando optimis etiam auctoribus in ſcribendo, non in dicendo ſolum, quod ſpeciem haberet ſolæciſmi. Nunc autem, diligentiæ illius meæ veteris conſtituendæ cauſa, libet adnotare ſimilem huic locum quendam Ariſtotelis: in libello enim, quem ſcripſit de ſomniis, cum oculos oſtendere voluiſſet, vocauerat ipſos ὄμματα. infra autem, illa voce minime mutata, reddidit virili genere, tamquam ὀφθαλμοὶ dixiſſet, φλεβώδεις. Ne autem aliquis putare poſſit, commiſſum hoc eſſe culpa librariorum, inferioribus, his temporibus, interpres Gręcus huius operis teſtatur ita quoque antiquitus ſcribi ſolitum. Totus igitur locus eſt. τὰ μὲν οὖν ὄμματα διάκειται ὥσπερ καὶ ἕτερον μέρος ὁτιοῦν εὐλόγως τοῦ σώματος καὶ φύσει τυγχάνουσι φλεβώδεις ὄντες. nam quod nũc eſt in excuſis, in quibus pro φλεβώδεις legitur φλεβῶδες, eſt a recentioribus immutatũ, qui corrigere & emẽdare audacter voluerint, quod videbãt correctione egere, vt factum eſt in ſuperiore illo Ciceronis: nec tamen ipſi præſtare id eo tempore debebant: rectius enim fecit interpres, cui ſatis fuit incuriam illam indicaſſe. Par negligentia eſt in epiſtolæ Balbi ad Ciceronem his verbis. Subpoſteaquam litteras communis cum Oppio ad te dedi, ab Cæſare epiſtolam accepimus. exemplum tibi miſi: ex quibus perſpicere poteris quã cupiat concordiam: cum enim epiſtolam ſupra dixiſſet, quia eadem res litteræ vocatur, nõ attendens quo nomine vſus fuiſſet, Quibus reddidit: in numero igitur peccauit. Veſtigia vero ſuperioris diſcrepantię generum inueniuntur quoque apud Homerum: cum enim ille iam dixiſſet νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε κυανέη, infra quod ipſi reſponderet, protulit τὸ μὲν οὔποτε ἐρωεῖ. cum igitur id ſimilitudinem vitii contineret, ita Plutarchus poëtam purgat. συνωνύμως λέγεται νεφέλη καὶ νέφος: προειπὼν δὲ τὴν νεφέλην, τὸ οὐδέτερον νέφος ἐπήνεγκε. eodem igitur pacto videntur poſſe duo, de quibus diſſero, loci defendi: Sed hic quoque poëtæ locus par eſt ſuperiori.

τῶν δ' ὥστ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλά:

adiunxit enim

ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσιν:

ita enim in aliquibus libris ſcriptum inueniri vetus declaratio teſtatur, & ſi Ariſtarchus ἀγαλλόμενα, ne genera inter ſe diſcreparent, malebat. Sed tamen apud Plutarchum, muliebri genere, ἀγαλλόμεναι legitur.

Duo ſummorum ſcriptorum loci collati inter ſe, ambo artificii pleni ac venuſtatis. Cap. XIX.

CVM in X. libro ſuæ politiæ Plato diſſerere inciperet de ſtudio poëtarum, ac quid ſentiret de omni illa arte oſtendere vellet: exiſtimabat enim eam detrimentoſam inſtitutis ipſius optimis: timide tamen id faceret, quia videbat ſe neceſſario offendere debere apud eos, quos amabat, dixit ſe liberius id facturum, quia ſciebat eos, qui præſentes aderant illi graui diſputationi, rem notam non facturos tragicis poëtis, ceteriſq; omnibus, qui rebus imitandis dediti ſunt. cum autem ita ſibi viam muniſſet, ſtatim aperuit animum ſuum: dixitque illam eſſe labem ac corruptelam mentis eorum, qui audiunt. verba Platonis hæc ſunt. ὡς μὲν πρὸς ὑμᾶς εἰρῆσθαι (οὐ γάρ μου κατερεῖτε πρὸς τοὺς τῆς τραγῳδίας ποιητὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς μιμητικοὺς) λώβη ἔοικεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα τῆς τῶν ἀκουόντων διανοίας. Eodem autem pacto Cicero in primo libro de legibus, cum induceret Pomponium id probantem, quod nullo modo concedere poterat, cum epicureus eſſet, niſi defeciſſet ab ea familia, quam ſectabatur, facit illum ſe purgare, lepide ſane & eleganter: dicereq; ſe id daturum, quod petebatur, quia ceteri epicurei, cõſcii illius ſuæ culpæ, teſteſque proditi a ſe decreti, nõ erant futuri: neque enim propter ſonum rerum, quas appellat, id ad eorum aures peruenire poterat: nominat autem ſonitus ſuaues: nam ſi aſperi fuiſſent, ſermonem eorum impediſſent: inquit enim. Do ſane, ſi poſtulas: etenim propter hunc concentum auium, ſtrepitumque fluminum, non vereor condiſcipulorum ne quis exaudiat.

Signa, quibus intelligatur virtus oratoris dicturi, expoſita à Cicerone, cuncta apparuiſſe Athenis, cum Calliſtratus cauſam nobilem acturus eſſet. Cap. XX.

QVOD cupit oratori illi ſuo perfecto, quem fingebat, vſu venire M. Cicero, vt cum auditum ſit eum eſſe dicturum, locus in ſubſelliis occupetur: compleatur tribunal, gratioſi ſcribæ ſint in dando, & cedendo loco; contigit Calliſtrato Athenis, cum cauſam de Oropo dicturus eſſet, cuius Calliſtrati magna erat opinio ingenii & conſtans fama eloquentię, & cauſa etiam illa publica & nobilis, vt diligenter narrat Plutarchus in Demoſthenis vita, quam ſcripſit: illa; enim dies excitauit, puerum adhuc, Demoſthenem; inſeuitque in animum ipſius vehementem amorem eius laudis ac gloriæ conſequendę, quam vidit illum adeptum:

aſpexit enim magnopere ornari & vno omnium ore celebrari. nam quod facit admodum ad hunc locum, & quaſi videtur e ſuperiore ſententia expreſſum, hoc tradit de cuſtode Demoſthenis pueri ſcriptor ille, qui deſiderio diſcipuli ſeruiuit. vnde poſtea tantum bonum exortum eſt. ἀλλ᾽, ἔχων πρὸς τοὺς ἀνοίγοντας τὰ δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν, εὐπόρησε χώρας, ἐν ᾗ καθήμενος ὁ παῖς, ἀδήλως ἀκούσεται τῶν λεγομένων. Valet autem ἀδήλως hoc loco, manſiſſe eum, cum cauſa illa ageretur, vbi non poſſet aſpici à iudicibus: quia moris non eſſet, vt pueri ſtarent in foro illo tempore, non tantum igitur miniſtri Demoſtheni locum dederunt, ſed aptum eum accommodatumque dederunt.

De miniſteriis eunuchorum indicatus Euripidis locus, ſimilis Terentiano. Cap. XXI.

RECTE apud Terentium ancilla mandarat ſimulato eunucho, vt flabellum caperet & ventulum Pamphilæ faceret: hoc enim proprium munus erat eunuchorum: cognoſcitur id etiam ex loco quodam Euripidis ex Oreſte, in quo eunuchus trepidans domo prodit, quia viderat interfici dominam ac pręſens illic adfuerat, cum irruperunt eo cum gladiis Oreſtes ac Pylades: narrat enim quid eo tempore faceret & in quo miniſterio verſaretur, cum illi acerrimi iuuenes calidiſsimum id factum aggreſsi ſunt. verba ipſius, pauore pęne mortui, hæc ſunt.

Φρυγίοις ἔτυχον Φρυγίοισι νόμοις
παρὰ βόστρυχον αὔραν αὔραν
ἑλένας ἑλένας εὐπαγεῖ κύκλῳ
πτερίνῳ πρὸ παρηίδος ἀΐσσων
βαρβάροισι νόμοισιν.

Qui igitur diligenter attendet, videbit omnia conuenire. nam & forma flabelli intelligitur rotunda: & materia etiam, e qua reginæ ac fortunatæ mulieres ipſa compacta habebant: e pennis enim auium vt hodie e pauonum cauda ea fabricantur: quę ſunt elegantiora & molliora. nam quod Latinus comicus ventulum, diminuto illo nomine, dicit, exiſtimo ipſum exprimere voluiſſe Græcum verbum, αὔραν.

Correctus locus in commentariis de bello ciuili, partim ope antiqui libri: partim coniectura. Cap. XXII.

LOCVM hunc e III. Libro commentariorum Cæſaris de bello ciuili corruptum prorſus arbitror, & ſi integer ille falſo putatur.

quare quomodo emendari poſſe putem, declarabo, atque id non tantum iudicium meum ſecutus, ſed veſtigia etiam veteris lectionis. Locum ſecurum ad dimicandum dediſſe. cum igitur ita in excuſis libris legatur, & antiqui habeant: locum ſecum ad dimicandum dediſſe; puto legi debere. locum ſe æquum. & quæ ſequuntur. primum autem non opus eſt contra peruulgatam lectionem diſputare: neq; enim verbum illud, ſiquis ſubtiliter attendat: neque ſententia probari poteſt. Si namque locus, in quo pugnatum fuerat, ἀσφαλὴς extitiſſet, victi Cæſariani non fuiſſent. Securus etiam in puro Latino ſermone aliud valere apertum eſt. æquo autem loco aut iniquo dimicare multum valet ad victoriam adipiſcendam, aut incommodum aliquod accipiendum. nec poteſt merito reprehendi imperator, quod ad eam partem pertinet, qui locum æquum ad pugnandum ſuis dat. quemadmodum contra magnæ culpæ affinis eſt, qui locum iniquum capit. hoc tam planum eſt, vt videatur confirmatione non egere. Sed tamen quid vetat exemplum huius rei vnum aut alterum ponere. De bello Gallico libro III. niſi æquo loco, aut opportunitate aliqua data, legato dimicandum non exiſtimabat, in primo de bello ciuili. Et ibi paulisper ſub armis moratus, facit æquo loco pugnandi poteſtatem.

In vite colenda vetus Latinum nomen cuſtoditum; notio tamen ipſius immutata. *Cap. XXIII.*

PAMPINARE in re ruſtica: vitibuſque colendis, quid ſit, accurate docet M. Varro in primo trium eorum librorum, quos ſcripſit de ſtudio agricolarum: inquit enim Pampinare eſt ex ſarmento coles, qui nati ſunt de iis, qui plurimum valent primum ac ſecundum: nō numquam etiam tertium relinquere: reliquos decerpere, ne, relictis colibus, ſarmentum nequeat miniſtrare ſucum. id Græci vocabant βλαστολογεῖν: vt ex hoc Theophraſti loco intelligere licet: qui eſt in III. libro de cauſis ſtirpium: ipſum vero videtur M. Varro exprimere voluiſſe. de cultu autem vitium, iam grandiorum ac perfectarum illic agit: primumque poſuerat putationem, quam ipſe appellat κλάσιν: primumq; ac maximum omnium ipſius operum eſſe dicit: addit autem. δεύτερον δὲ· καὶ πρόσην τινὰ τούτῳ παραπλήσιον, ἡ βλαστολογία· καὶ γὰρ ἐνταῦθα εἰδέναι δεῖ τὰ ποῖα συμφέρει καταλιπεῖν καὶ τὰ ποῖα ἀφαιρεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἑτέρους καρποὺς καὶ πρὸς τὴν ὅλην φύσιν. noſtri agricolæ nomen huius rei vetus pæne retinuerunt: aliud tamen ipſo nunc ſignificant: vocant enim ſpanpanare, cum, appropinquante iam vindemia: maximiſque caloribus iam extinctis, demunt folia, coliculoſque, qui botriones tegunt. vt facilius ita vua matureſcat.

nam quod multo prius fit, & a Varrone illo verbo ſignificatum eſt, ipſi vocant ſtralciare. id eſt demere decerpereque inutiles coles e vite. quos omnes coles & ſarmenta nos vocamus tralci. Sed ſarmenta etiam, e vetere noſtra lingua, ideſt Latina, ductum nomen, in hunc nouum ſermonem radices egit. conſuetudo tamen eſt ipſa tantum ſarmenta vocare, cum abſciſſa ſunt à vite, poſtquam putata eſt & iam exaruerunt: antea enim illo nomine, quod indicaui vtimur. ideſt tralci appellamus. quos, vt etiã declaraui, κλασοὺς Græci, vnde factum eſt iunctum nomen κλασολογεῖν.

Videri theatri partem, quæ aperta tota eſſet, duobus nominibus vocatam. *Cap. XXIIII.*

DVOBVS diuerſis nominibus pars eadem theatri, aut non valde diſsimilis, videtur vocata a duobus magnis auctoribus, ideſt locus ipſius apertus: & qui ante oculos eſſet ſpectatorum: ita vt nihil eorum, quæ illic fierent, quemquam poſſet fallere. Polybius igitur appellauit eum ἐξώστραν in XI. libro hiſtoriæ, quo loco imagine vtitur ſatis eleganti: facit enim legatos quosdam Græcæ reip. quæ rebus Macedonum fauebat contra fœdus, quod ferierant Aetoli cum Romanis, bellumque incœptum geri in publico concilio accuſantes magnum errorem animi Aetolorum, ac ſtultitiam, ita dicere. τῆς τύχης, ὥσπερ ἐπίτηδες, ἐπὶ τὴν ἐξώστραν ἀναβιβαζούσης τὴν ὑμετέραν ἄνοιαν: ſenſus enim totius loci hic eſt. Turpitudinem illius ſocietatis antea tectam fuiſſe: quia pacta illa improba neſciebantur adhuc: caſum autem feciſſe. vel potius quæ ſequuta ſunt in eo bello, cum magna calamitate duarum Græciæ ciuitatum, omnia patefeciſſe, & quaſi ante oculos hominum dedita opera conſtituiſſe, ne ſcelerata illa coitio amplius abdita foret. Cicero autem in oratione de prouinciis conſularibus, cum L. Piſonem notaret, inquit. Itaque ille alter aut ipſe eſt homo doctus: & a ſuis Græcis ſubtilius eruditus, quibus. cum iam in orcheſtra helluatur: antea poſt ſiparium ſolebat. & quæ ſequuntur: valet enim (vt opinor) in orcheſtra. ἐν τῷ φανερῷ. vt contra poſt ſiparium, κρύφα.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXI.

Confirmatum Q. Fabij honeſtum piumque factum auctoritate Homeri, qui talem & ipſe finxit in ſimili tempore Neſtorem. *Cap. I.*

CIVEM optimum, valdeque ſtudioſum communis ſalutis fuiſſe Fabium Maximum, ſignificauit T. Liuius, cum narrauit ipſum ſedulo L. Aemilium, proficiſcentem ad bellum contra Hannibalem, admonuiſſe, vt in primis conaretur in officio retinere collegam: ipſiusque ferociæ, vel amentiæ potius moderari: intelligebat enim inde maiora pæne pericula, quam ab hoſte reip. impendere. omnem igitur ipſi rationem eius belli adminiſtrandi monſtrauit. cum tamen hæ propriæ ipſius partes tunc non forent. ſed amor ingens, quo proſequebatur rempublicam, & cura, quæ premebat animum ipſius, præclare cognoſcentis turbidum ingenium Varronis & callidum verſutumque Hannibalis, impellebat, vt hoc officio fungeretur: ſenes enim potiſsimum & magnum rerum vſum habentes, his temporibus opitulantur & conſilio iuuant eos, qui partem aliquam reip. regendam ſuſcipiunt, impares illi oneri ferendo.

Auctoritatem autem horum talibus temporibus magnos fructus ferre vidit quoque Homerus: ipſe enim in valde anguſtis Græcorum rebus, cum mitterentur legati ad Achillem, vt placaretur Agamemnoni: opemque ferret exercitui, in magnis periculis conſtituto, fingit Neſtorem eodem officio functum eſſe, & quamuis intelligeret eos eſſe ſapientes, tamen nō ceſſaſſe ipſis ſtimulum admouere, & conſilio ſuo eos meliores reddere. non tamen ille ſapientiſsimus ſenex apud poëtam eum vſus eſt accurata & longa oratione, qua doceret illos quid facto opus eſſet, vt facit apud Liuium Q. Maximus: neque enim tempus ipſum id patiebatur, ſed vno pæne verbo ſtudium Neſtoris declarauit poëta, magnopere ſolliciti de

ea re. oculoſque nunc ad vnum, nunc ad alterum legatorum torquentis: & ita quaſi ſuppliciter rogantis: atque admonentis, eos mitti pro ſalute totius exercitus: hoc enim valet δενδίλλων: & ſi addit poeta hoc pacto ipſum in primis ſignificaſſe Vlyſsi, vt nihil omitteret, quod valeret ad Achillem perſuadendum, in quo ſalus communis conſtabat.

> τοῖσι δὲ πόλλ' ἐπέτελλε γερήνιος ἱππότα Νέστωρ
> Δενδίλλων ἐς ἕκαστον, ὀδυσσῆϊ δὲ μάλιστα
> πειρᾶν ὡς πεπίθοιεν ἀμύμονα πηλείωνα

Declaratum in noſtro ſermone idem fere prouerbium eſſe, quod continetur Græco perui lgato verſu. Cap. II.

SENTENTIA illa, quæ Græco hoc ſenario continetur. Βιοῦ κάλως φρονοῦσι, πεάσαντες καλῶς; & vera profecto eſt, & noſtro etiam ſermone celebratur: quod enim dicimus: Chi ben ſiede mal penſa, idem ſine dubio valet, niſi quod apud nos hæc vox communis eſt: neminemque excipit: in Græca vero non omnibus, quorum res ſecundæ ſunt, id vſu venire traditur, ſed quibuſdam tantum, quare certior eſt apud illos: magiſque ab omni remota errore. Quin autem valeat in noſtra illa voce, ben ſedere, fortunatum eſſe, & res ſuas in firmo & ſtabili ſolo collocatas habere, non eſt dubitandum. Cum igitur in tam longinquis gentibus, & quæ etiam tam magno interuallo temporis interiecto, floruerint, inuenerim idem probatum fuiſſe, pertinens ad vitam, & mores hominum, & ad declarandum mortalium animos æquos non eſſe, nec vnquam rebus proſperis ſatiari, placuit id adnotare. Verſum autem Græcum non inueni apud auctorem ipſum: nec qui primus in ea relabi vehementer & peccare aliquos cognouerit, móſtrare poſſum, ſed repperi in eo ipſo libello, in quo diuerſorum poetarum ſententiæ collectę legũtur.

Locum Ariſtotelis, coniectura olim à me emendatum, nunc teſtimonio auctoris comprobatum. Cap. III.

CAVTE ſemper (vt opinor) ac timide ſoleo aliquid attingere, fretus ingenio, in antiquis ſcriptoribus, ſi quid tamen vnquam huiuſcemodi temptaui, coactus aliquo modo & quaſi neceſsitate mihi eius rei impoſita, id facio. cum tamen poſtea inuenio coniecturam meam non inanem fuiſſe, & nouo aliquo firmoque argumento comprobo veterem meam opinionem, vehementer gaudeo, vt mihi accidit in loco quodam Ariſtotelis ex libro hoc vno, quem habemus de arte poetica: cũ

enim

enim refellere vellet optimus magiſter errorem quorundam, qui aliter acciperent, atque oporteret, fabulam eſſe vnam: putarentque, ſi non diſceſſum eſſet ab vna, eademque perſona, fabulam ſemper ſeruari vnam, inquit, multa, vel infinita potius numero, vni homini euenire, è quorum nonnullis nihil poſſet fieri vnum, & quaſi in vnum corpus coagmentari, quia illa ſcilicet inter ſe valde diſſimilia eſſent. hæc igitur ſatis certa ſententia erat illius loci: verba tamen ipſa ita legebantur, πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γίνει συμβαίνει & quæ ſequuntur, corrupta prorſus & non ſine macula, quare lectione, quam non probarem, retenta, dixi me arbitrari legendum eſſe καὶ ἄπειρα τῷ γ' ἑνὶ, nulla littera immutata, ſed tantum vna voce diiuncta, quæ quaſi ex duabus perperam coaluerat. Inueni autem poſtea ipſum hunc ſummum ſcriptorem eodem pacto locutum, cum idem ſignificare vellet: in II. enim libro naturalis auſcultationis, vbi de duobus, magnopere inter ſe diuerſis generibus cauſarum, diſſerit, inquit, τὸ μὲν ὂν καθ' αὑτὸ αἴτιον, ὡρισμένον: τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀόριστον: ἄπειρα γὰρ ἂν τῷ ἑνὶ συμβαίη. non eſt igitur nunc dubitandum, quin vera ſit hęc eius loci emendatio, prius miſerum in modum deprauati.

Reſtituta declaratio Donati Terentiani, quæ deprauata, non monſtrabat, quod voluerat interpres, expreſſum fuiſſe locum eum à Cicerone. Cap. IIII.

INDICAT Donatus Terentianus imitatum eſſe Ciceronem, cum inquit in diuinatione in C. Verrem. Magna ſunt ea, quæ dico, mihi crede, noli hæc contemnere, locum hunc Terentii ex Adelphis, cum Menedemus, placare iratum fratrem cupiens, inquit. Non eſt flagitium mihi crede, adoleſcentulum ſcortari, neque potare, non eſt: neque fores effringere, & ego prorſus id verum puto; præter enim ea, quę prodita memoriæ ſunt de hoc ab antiquis ſcriptoribus, cotidie magis inuenio ſummum amatorem fuiſſe Terentii Ciceronem. Verba tamen Donati corrupta ſunt, quibus hoc tradit: ita enim vulgo leguntur. Quod imitatus Cicero ſe cælum exagitat, cum ſcribi videatur debere, quod imitatus Cicero eſt, vbi Cęcilium exagitat.

Inuentam apud diuerſos poetas ſententiam eandem de inuidia & miſericordia, peruertentibus animos iudicum.

Cap. V.

MVLTO grauior poëta, in multo grauiore fabula, Aeſchylus in ore Argiuorum regis poſuit eandem pæne ſententiam, quam Terentius Phormione ab adoleſcente pronuntiari fecit: cum enim Prædria apud comicum callide fratrem patruelem purgaret, reiecta culpa in iudices, ita cum patruo agens, quod dicebat veriſimile videri fecit: Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti, Aut propter miſericordiam addunt pauperi: ſignificare igitur voluit hanc eſſe naturam mortalium, vt ipſorum animi ſæpe à vero diſtrahantur, vi duarum perturbationum, quæ plurimum in ipſis valent: ambæ autem eo tempore erga diuerſas perſonas excitatæ ſunt, ideſt inuidia & miſericordia. id vero tunc factum eſſe, quare mirari non oportere, ſi iudicium illud prauum iniquumque fuit: Rex autem ille, quem dixi, apud tragicum ἱκέτισι, cum à ſalute virginum earum, quæ fidem eius implorabant, non abhorreret, noluit tamen perſonam ſuam interponere: intelligens ipſam inuidioſam eſſe, & munere illo, quod tempus earum requirebat, ipſas fungi voluit, quas ſentiebat pluribus de cauſis facile miſericordiam inuenturas. Verba vero, quibus hoc probauit hæc ſunt, primum autem cauſam adfert, cur ipſum id moliri minime vtile ſit.

μὴ δ' ἀπορ ῥιφθῇ λόγος
Εμοῦ: κατ' ἀρχῆς γὰρ φιλαίτιος λεώς.
Καὶ γὰρ τάχ' αὐτοῖς οἶκτος εἰσιδὼν τάδε
ὕβριν μὲν ἐχθήρειεν ἄρσενος στόλου:
ὑμῖν δ' ἂν εἴη δῆμος εὐμενέστερος:
τοῖς ἥσσοσι γὰρ πᾶς τις εὔνοιαν φέρει

Præter autem quam quod idem aperte, quod oſtendi, poeta ipſe dicit, ſcholion præterea vetus alteram partem confirmat, peruulgata quadam voce, quæ aiebat inuidiam moueri aduerſus eum, cuius res valde bonæ ſunt. Similem autem ipſam eſſe affirmat ei, quam declarabat. eſt autem hęc. πρὸς τὸν εὖ ἔχοντα ὁ φθόνος ἕρπει.

Iugum hominum μεταφορικῶς dictum de paribus ſimilibusque inter ſe à Latinis, & ζεῦγος à Græcis.
Cap. VI.

IVGVM impiorum μεταφορικῶς M. Cicero vocauit in Philippica XI. M. Antonium & P. Dolabellam, cum pares eos eſſe & eodem animo prǽditos aduerſus patriam oſtenderet, peſsimo ſcilicet & conſcelerato. Verba autem hæc ipſius ſunt. Quaſi vero non vnum idemque bellum ſit contra hoc iugum impiorum nefarium. Eodem autem pacto Plutarchus Agin & Cleomenem, reges Spartiatarum, qui ambo populares fuere, & quacunque re potuerunt commodis multitudinis proſpexerunt, appellauit ζεῦγος δημαγωγῶν. Polybius quoque in III. libro hiſtoriarum, pugnas ſingulares, quas alio nomine appellant μονομαχίας, vocauit κατ᾽ ἄνδρα καὶ ζυγὸν ἀγωνίσματα. Tranſtulerunt igitur hi tres magni auctores ea nomina ſatis apte à rebus ruſticis: vt enim boues, qui iunguntur ſimiles viribus, & magnitudine eſſe debent, ita etiam homines, qui & ipſi ob eam rem eodem, quo illi nomine in vtraque lingua appellantur.

Verſus Euripidis, cuius ſententia vera eſt & grauis, inuentus apud plures Græcos auctores. Cap. VII.

VT multæ aliæ Euripidis ſententiæ non ſine cauſa valde à multis celebratæ ſunt, ita hæc à graui ſcriptore Polybio in hiſtoria plurimum laudata, qua ſignificauit vnius hominis ſapiens aliquod conſilium vincere multorum manus, & id ſæpe efficere, quod illæ ipſæ moliri & ad exitum perducere numquam potuiſſent. loco autem meminit ille huius ſapientis vocis, & cum aliàs quoque id verum eſſe cognoſci potuerit, præcipue eo tempore exitum earum rerum, quas in manibus habebat, declaraſſe affirmat ita prorſus ſe rem habere. Verba igitur ipſius ſunt, cum de magnopere mutatis fortunis Carthaginienſium loqueretur; illi namque, duce Xanthippo Lacedæmonio, magno prœlio vicerãt in Aphrica Romanos, & M. Regulum ceperant, qui paulo antea nimis duras ipſis, fractis bello, condiciones pacis ferebat; vnius enim Xanthippi virtute ac conſilio id factum teſtatur: inquit igitur. καὶ μὴν τὸ παρ᾽ Εὐριπίδῃ πάλαι καλῶς εἰρῆσθαι δοκοῦν, ὡς ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ, τότε δι᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔλαβε τὴν πίστιν. Non inuenitur autem, quod ſciã, in his eius tragici fabulis, quæ extant, hic locus: ipſum tamen pleniorem adhuc repperi apud Sextum, vbi diſſerit de ſimplici enũtiato & illo, quod ratione confirmatur: inquit enim.

εἶτα φάσις μόνον ἐστὶν ἡ γνώμη, καθάπερ τὸ τοιοῦτο:
σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ·
σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθία πλεῖστον κακόν.
φάσει δ' οὐ πείθεται ὁ νοῦς περὶ τοῦ καλῶς εἰρῆσθαι ἢ μὴ εἰρῆσθαι.

Sed etiam Plutarchus in libro, quo quęſiuit, an deceat ſenem verſari in republica, priorem horum verſuum citauit: ipſiusque iudicium valde probat, & aliquo modo declarat: addit enim ſtatim. Et vna ſententia, quæ rationem habeat, vimque perſuadendi, pulcherrima & maxima molitur, facta publica. Vt autem hoc quoque addamus, qui diligenter attendet, videbit ab Homero accepiſſe hanc ſententiam tragicum hunc: ille enim valde commendauit prudentiam ac conſilium ex perſona eius, quem in primis finxit ſapientem, Polydamantis: & quæ inde publice priuatimque commoda naſcerentur: hæc enim poëtę verba ſunt.

ἄλλῳ δ' ἐν στήθεσσι τίθει νόον εὐρύοπα Ζεὺς
ἐσθλόν: τοῦ δέ τε πολλοὶ ἐπαυρίσκοντ' ἄνθρωποι.
καί τε πόλεις ἐσάωσε, μάλιστα δὲ κ' αὐτὸς ἀνέγνω.

Non potuit igitur magis ipſam celebrare: addidit tamen tragicus αὐτίθετον, quod apertius adhuc explanat vim illius.

Quæ vocata ſit μονῳδία in fabulis ſcænicis. Cap. VIII.

Μονῳδία plerumque valet cantum vnius tantum, & huic rei oſtendendæ (vt arbitror) primum nomen hoc ita iunctum fuit, vt Ariſtides ſophiſtes confecit *μονῳδίαν* Smyrnæ, qua oratiuncula deplorauit eius nobilis oppidi calamitatem, quod terremotu interierat. appellatur etiam *μονῳδία* in comœdia & tragœdia, cum in ſcæna perſona aliqua ſecum loquitur. verbo translato a cantu & arte muſica. non tamen hoc in iis fabulis frequens ac crebrum eſt: cum enim oratio inuenta ſit, vt ſenſum animi noſtri alicui patefaciamus, qui ſoli loquuntur, rem abſurdam & affinē inſaniæ facere videntur. conceditur tamen hoc illis, qui valde animo commoti ſunt, & aut vehementer dolent, aut lætitia ingenti elati ſunt. Eſt igitur *μονῳδία* totus ille locus Hecyræ, cum Bacchis exponit quantæ voluptatis cauſa fuerit Pamphilo, & quibus, grauibus ſane malis aduentus ipſius remedium attulerit, quod adnotatum illic etiam eſt à vetere interprete, qui inquit, Reliqua pars argumenti per *μονῳδίαν* narratur. Non dubium autem eſt, quin locus ille apud Euripidem Medea, cum Medeę ipſius nutrix cælo atque terrę commemorat herę ſuæ miſerias, ſit *μονῳδία*: mæror enim impulit eam, vt in ſolitudine exponeret res aduerſas eius, quam amabat, & tamen, quod illa neſciebat, præſentes aderant.

ſpectatores, qui omnia audirent: ita enim fabulę argumentum narratur. non igitur irritus fuit illius ſermo, & ſuo ſane loco opportunoque id factum eſt: hoc autem ſæpe impellit ſcænicos poëtas, vt id committant, quod aliter vitioſum foret. Sed redeo ad nomen ipſum, vt μονῳδία non ſemper eodem modo capitur: ita μονῳδοὶ proprie poetę vocantur, qui lugubres cantus vna ex perſona edunt: μεταφορικῶς vero, qui totum aliquod argumentum faciunt vnam tantum perſonam exponere: cuius generis eſt Lycophron in obſcuro illo & tenebrarum pleno poemate.

Quid valeat τολμᾶν apud Euripidem: ſimulque varior modus loquendi declaratus. Cap. IX.

EST elegans modus loquendi in vſu Euripidis: notioque certa quædam huius verbi τολμᾶν: valet enim (niſi ego fallor) in his locis, qui bus inquit τόλμα, incipe & quaſi rem nouam & inuſitatam aggredere. vel, quod tamen idem eſt, noli metuere hoc facere. ceu vbi in Hippolyto, nutrix ipſius ſuadet Phædræ, vt amet & ne timeat, quaſi rem aſperam & duram, quæ ſuauis & iucunda eſt, amori ſe dare: inquit igitur τόλμα δ' ἐρῶσα. Item in Hercule inſano eodem pacto locutus eſt de Lyco, ſæuo rege, qui tunc necabatur: ita enim cum ipſo egit chorus, ſiue potius Amphitrio.

ἀντάποινα δ' ἐκτίνων

τόλμα: διδούς γε τῶν δεδραμένων δίκην: ſignificat enim illic quoq; τόλμα, tempta rem, quam numquam antea expertus es, & aſſueſce dare pænas tuorum improbiſsimorum factorum. Nam quod ambobus in locis pro modo indefinito, participium poſitum eſt, proprietas hęc eſt Attici ſermonis, & ita ſæpe loquuntur diſerti eius gentis ſcriptores.

De more antiquorum, arboribus agros terminandi: & de oleis, vocatis ab Atticis στοιχάσι & μορίαις. Cap. X.

M. Varro in primo de re ruſtica, vbi agit de tuendis finibus fundi, auxilio arborum, quæ, directo ordine ſatæ, ſepararent ipſum a fundo vicini, appellat tantum pinos, cupreſſos, vlmos, quibus notis, vt docet, multi tunc vti ſolerent, ne cõfunderentur prædia & lites orirentur de finibus agrorum, reliquit igitur, vt facile licet exiſtimare, oleas: nam veteres illos & Græcos & Latinos ordinibus quoque olearũ idem præſtare ſolitos certum eſt. quod adnotare non alienum duxi. Perſpicitur autem hoc ex loco, quem indicabo Ciceronis pro A. Cæci-

na: hæc enim ipſius verba ſunt. Eius autem fundi extremam partem oleę directo ordine definiunt, & paulo poſt, Et clara voce imperat, vt eum, qui illum olearum ordinem intraſſet, occideret. Patet igitur oleas eas hac de cauſa ita ſatas fuiſſe. Non inſulſe autem arbitraretur aliquis lepidiſsimum comicum huc reſpexiſſe, cum fecit in Batrachis, ita chorum admonere Aeſchylum poëtam, qui erat acer ac vehemens, ne iræ indulgeret, & quaſi ab ipſa abreptus, ferretur extra fines illius diſputationis: nam pro finibus & limitibus inquit oleas. Locus vero hic eſt μόνον ὅπως μή σ' ὁ θυμὸς ἁρπάσας, ἐκτὸς οἴσει τῶν ἐλαιῶν. Nec tamen me fallit ſcholia Græca aliter accipere, quæ tradunt in extremo curſu equorum ſatas ordine fuiſſe oleas quaſdam, verum hoc ſine teſte vllo & auctore. Nos quoque (id quod etiam me non nihil mouet) cum videmus aliquem iracundia elatum quippiam non ſatis prudenter & extra rem loqui, dicimus vulgo ipſum exire e terminis. Oleas autem alias quoque conſueſſe veteres directo ordine ſerere, vt nos quoque facimus, planum & apertum eſt, quas vocabant ea de cauſa στοιχάδας, vt putauit etiam Pollux, cum in legibus Solonis inueniſſet ἐλαίας στοιχάδας appellatas. oppoſuerat autem eas oleis illis, vt idem affirmat, quas Attici vocabant μορίας.

Longe aliter legiſſe Ciceronem verſum Arati, ac nunc paſsim legatur.
Cap. XI.

VERSVM hunc Arati e phænomenis aliter ſcriptum habuiſſe M. Ciceronem in ſuo libro apparet.

ὅν ῥά τε καὶ σύνδεσμον ὑπουράιον καλέουσιν.

cum enim ita verterit.

Atque vna tandem in ſtella communiter hærent.
Quam veteres ſoliti cæleſtem dicere nodum

dubitari non poteſt, quin ipſe pro ὑπουράιον, legerit ὑπουράνιον, & tamen in omnibus, quæ vidi exemplaribus eius poëtæ, & calamo exaratis, & formis excuſis, legitur eodem pacto ὑπουράιον. Sed etiam valde eruditus eius interpres & diligens, Theon peruulgatam hanc lectionem ſequitur, nec mentionem vllam facit alterius, vt multis aliis locis ſolet, quæ incertam ac dubiā lectionem habebant. Higinus contra, quo loco ἀστερισμὸν piſcium notat, ὑπουράνιον apud Aratum legi tradit, eius autem hæc verba ſunt. Horum coniunctionem, quæ a pede arietis primo notatur, Aratus Græce σύνδεσμον ὑπουράνιον, Cicero nodum cæleſtem dicit, qui vtrique volunt ſignificare eum nodum non ſolum piſcium, ſed etiam totius ſphæræ eſſe. Nec minus me mouet, vt putem M. Tullii ætate in qui-

buſdam libris ſcriptũ fuiſſe ὑπουράνιον, quod video Auienum, qui & ipſe in Latinum ſermonem vertit idem opus, eandem lectionem ſequutum: credendum enim eſt eum Arati librum ſpectaſſe, cum redderet eos verſus, non totum ſe ad auctoritatem Ciceronis retuliſſe. Sed Andreas quoque Patricius, vir magni ingenii: nec minoris eruditionis, in libro, quem cõfecit, adhibita multa cura, in phænomena Ciceronis, de veritate huius loci dubitauit: & Auienum quoque ὑπουράνιον expreſsiſſe, adnotauit.

Explanatus Virgilii locus ope loci Euripidei: hiſtoriaque obſcurior inde eruta. Cap. XII.

QVOD obſcure tetigit Diomedes apud Virgilium, ſuadens legatis regis Latini, ne bellum ſuſciperent cum Troianis, de naufragio Græcorum, apud ſaxa Capharea, plenius expoſuit chorus apud Euripidem in Helena, cum mala, quæ perpeſsi forent Græci in ea expeditione defleret, nec tamen omnino plane & aperte: neque enim nomen ponit eius, qui in fraudem traxit Græcos, Græcus & ipſe homo, vt vlciſceretur iuſtum ſuum dolorem, & ipſos, graui malo oppreſſos, tempeſtateque iactatos, in maius adhuc malum rapuit, falſa ſpe ſalutis: plenisque fraudis luminibus, quæ è promontorio illo ſuſtulit, hac nota callide ſignificans portum illic eſſe. Nauplius autem ille fuit, Palamedis pater, qui nactus occaſionem, illa vſus eſt: & veterem atrocem iniuriam vlciſci in animum induxit, cum Græci filium, damnatum iniquo iudicio, interfeciſſent, & falſo etiam crimine proditionis infamaſſent. Locus igitur Euripidis hic eſt.

> πολλοὺς δὲ, πυρσεύσας
> φλογερὸν σέλας ἀμφὶ ῥυτὰν
> εὔβοιαν, εἷλ᾽ ἀχαιῶν
> μονόκωπος ἀνὴρ, πέτραις
> καφηρείαις ἐμβαλὼν:
> Αἰγαίαις τ᾽. ἐναλίοις ἀκταῖς
> δόλιον ἀστέρα λάμψας.

Apparet igitur quid valeat apud noſtrum poëtam Vltor: nam dedit hoc Virgilius monti, quo, quaſi inſtrumento quodam, vſus eſt Nauplius explendi ſui doloris, quod calamitoſi illius ſenis proprium erat.

Teſtimoniis auctorum comprobatum, obeſſe in omnibus artibus nimis magnum ſtudium ipſas exornandi. Cap. XIII.

QVI valde cupidi ſunt alicuius boni obtinendi, in illo perſequendo, quia modum nullum in ipſo tenent, ac plus eius rei petunt, quã oporteat, ſæpe labũtur, & maiori culpæ affines ita fiunt, quam antea extitiſſent, ſi rudiore illo ſuo ſtudio contenti fuiſſent, ac non tantopere ipſum exornare conati eſſent. Oſtendit hoc vſu venire M. Cicero oratoribus quibuſdam, qui cum intelligãt geſtus corporis magnopere adiuuare motus animi, ac debere eos, qui perſuadere volunt, & efficere quod ſtudent, exprimere affectus omnes, tanta cura incumbunt in eam rem, vt merito poſtea reprehendãtur, & pro oratoribus hiſtriones fiant: videanturque in ſcæna verſari, non in foro, amiſſo omni decore, ac perſonæ ſuæ dignitate. cum igitur præcepta quędam traderet, quæ ad ὑποκρίτικὴν facerent, hoc diligenter admonuit in III. libro de oratore: inquit enim. Omnes autem hos motus ſubſequi debet geſtus, non hic verba exprimens ſcænicus, ſed vniuerſam rem & ſententiam, & quæ ſequuntur. Animaduertendum autem, vt oratores errare docet Cicero, qui plus ſibi aſciſcant, quam deceret artis hiſtrionum, ac pæne illi ipſi fiant, ita peccaturos actores quoque fabularum, qui & ipſi eodem pacto in rebus imitandis iuſtam menſuram non adhiberent, ac nimis magnum ſtudium ponerent in ſingulis factis, quę referrent exprimendis, & ante oculos ſpectatorum collocandis. Notum autem eſt accuſare Ariſtotelem tibicines quoſdam ſuæ ætatis, qui & ipſi in hanc culpam inciderent, & ea, quę ſatis apte ſuis tibiis illuſtrare poſſent, inepte corpore reddere conarentur: inſimulat enim huius vitii nonnullos in extremo, quem habemus, libro de arte poëtarum, & quomodo illi e ſuis pæne finibus exirent, exponit.

Quo ſigno ſcriptores oſtenderent magnam cædem factam eſſe: conuenireque Plutarcho cum poeta noſtro, in re obſcura narranda. Cap. XIIII.

NON fuit vanum, nec ad rem augendam tantum excogitatum, quod eleganter à Petrarcha noſtro de Marii virtute, & incredibili tolerantia laborum prolatum fuit, cum inquit, victoriam ipſius præclaram celebrans,

Quando aſſetato & ſtanco
Non piu beune del fiume acqua, che ſangue:

hoc

hoc enim vſu veniſſe aliquando, litteris mandatum eſt ab optimis ſcriptoribus. Thucydides, cũ interitũ exercitus Athenienſiũ: grauemq; plagam quã illi acceperunt in Sicilia, exponeret, de tranſitu Aſsinarii fluminis, in quo loco præcipue male acceptæ fuerunt ipſorũ copię, inquit καὶ δ' ὕδωρ εὐθὺς διέφθαρτο, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐπίνετο; ὁμοῦ τῷ πηλῷ ᾑματωμένον. Idem pæne de rege Perſarum narrat Cicero his verbis in V. quæſtione Tuſculana. Darius in fuga, cum aquam turbidam & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vmquam ſe bibiſſe iucundius. Sed poſtquam de prœlio illo Marii & noſtris poëtis agere cœpi, addam quod a Plutarcho in ipſius vita memoriæ proditum eſt de ingenti pluuia, quæ ſtatim poſt pugnam illam in terram effuſa eſt, quod vſu venire ſolere & ſæpe factum eſſe illis temporibus, ideſt poſt cædem magnam hominum, ipſe ſignificauit. Nam Dantes quoque oſtendit non multo poſt pugnam & ipſam atrocem, qua in agro Caſentino, loco qui vocatur Campaldinus, Guelfi deuicerunt Gibellinos & graue vulnus partibus illis impoſuerunt, idem conſecutum fuiſſe: nec tamen ille id contingere ſolere docet, ſed tantum eo ipſo tempore factum eſſe narrat. verſus ipſius, quibus hoc cecinit, ſunt in capite V. Purgatorii, vt verbo vtar, quo vno e tribus ille poëma ſuum diſtinxit. Quare id naſcatur, qui videre volet, totum locum apud doctiſsimum eum hiſtoricum leget. cum autem duas rationes eius reddat, altera illarum diuina eſt, altera naturalis. ſed etiam poëta noſter, valde & ipſe eruditus: nec minore ingenio præditus, idem pæne exiſtimaſſe videtur: ſtudio namque vel ira potius, mali dæmonis, non boni vt Plutarchus, factum id tunc dicit: ſtatimque etiam de imbribus & ortu ipſorum naturali differit, vt prorſus locus noſtri valde ſimilis eſſe videatur illi loco Græci auctoris.

Lex Platonis explicata: cretamque eſſe terram eam, quam Græci κέραμον appellant, ſignificatum. Cap. XV.

PLATO ſuis in legibus licere noluit alicui ſumere aquam e puteo vicini, atque ita omnibus horis diei moleſtum illi eſſe, niſi prius ipſe aquam ſedulo ſuis in ſedibus conquiſiuiſſet, & vſq; ad cretam demum ſolum fodiſſet. qui vero hoc prius feciſſet, nec laborem vllum ſumptumque declinaſſet, cum omnia fruſtra expertus eſſet, libere poterat vti aqua propinquæ domus. cretam vero terminum eſſe aquæ notum eſt, quia ſolidam eam terram duramque penetrare illa non poteſt, vnde in ea tamquam in poculo, vaſeque aliquo aqua diu ſeruatur. Plinius etiam hoc, quod in ore omnium aquas perſcrutantium eſt, cognouit. nam in XXXI.

libro, inquit, Figulari creta ſemper adimitur ſpes, nec amplius puteus foditur. quam vero ille cretam figularem: Plato autem κέραμον appellat, noſtri pancone vocitare conſuerunt.

Quod Lacedæmone plenum honoris putabatur, ingenuum hominem artem nullam colere, Athenis legibus vetabatur.
Cap. XVI.

DIVERSA inſtituta honeſtarum etiam ciuitatum, faciebant ſæpe, vt id factum, quod vni earum probaretur, alteri vehementer diſpliceret: nec tamen nō ambæ illæ dignitatem colebant, ſed longe alia via ad eam feſtinabant. multis igitur modis inter ſe diſſenſerunt mores Spartiatarum & Athenienſium, in quibus etiam hoc fuit, quod Lacedæmonii, cum diſciplinam militarem colerent, turpe putabant eſſe, in alia vlla arte occupari, qui contra remp. Athenienſium legibus ornarat, cum otium valde reformidaret: ipſumque fontem multorum magnorumque malorum eſſe intelligeret, inertes homines pœna afficiebat: metuque ipſos ad exercendam aliquam artem compellebat. declarat hoc ita ſe habuiſſe vox illa, ſiue factum potius Laconis eius, qui cū Athenis tunc eſſet, audiſſetq; quendam damnatum, vt inertem & otioſum hominem, triſtem e foro abire, comitantibus amicis, & ipſis mærorem præſe ferentibus, rogauit eos, qui prope ſtabant, vt monſtrarent ſibi hominem, qui damnatus eſſet, quod liber & ingenuus foret. Adeo ſeruile eſſe & ignominiæ plenum putabant, verſari in aliquo ſtudio, quod rei quærendæ factum videretur. Viſum autem mihi eſt hoc adnotare ea de cauſa, qua dictum eſt: & præterea quia apud Plutarchum, qui hoc commemorat in Lycurgo in extrema hac ſententia, quam verti, mendum eſt. cum enim ita in excuſis legatur οὕτω δουλοπρεπὲς ἡγοῦντο τὴν περὶ τὰς τέχνας καὶ χρηματισμὸν ἀσχολισχίαν, ſine vlla dubitatione ἀσχολίαν ſcribi debet, quod mendum alia quoque loca propter ſimilitudinem aliquam harum vocum deprauauit.

Et haurire μεταφορικῶς vſurpatum eſſe à Cicerone, & verbum, quod huic reſpondet à Græcis. *Cap. XVII.*

VT haurire μεταφορικῶς vſurpatum eſt a Cicerone, cum ſcientiam bonarum artium: cultumq; animi oſtenderet, ita verbum Græcum, quod huic reſpondet, a Platone in ſermone illo, quem Ionem vocauit: ita enim illic locutus eſt. ὥσπερ αἱ βάκχαι ἀρύττονται ἐκ τῶν ποτα-

μῶν μέλι καὶ γάλα κατεσχόμενοι, & ſi Græcum hoc aliquis fortaſſe proprium non tranſlatum illic eſſe diceret; illud tamen Latinum pro Archia dictum, manifeſto tranſlatum. Illa quidem certe, quæ ſumma ſunt, ex quo fonte hauriam ſentio. Sed animaduertendum etiam vt ambo illi ſuo in ſermone haurire ex fonte dixerunt, ita alterum eorum, & Lucretium etiam, alio pacto haurire fontem, aut aliquid ſimile dixiſſe: nam poëta de ſe inquit.

Iuuat integros accedere fontes.

Atque haurire. & Orator de aruſpicum reſponſis. Quam deniq; tam immanem Charybdim poëtæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites poſſet.

Euripidis verſum, teſtimonij loco citatum ab Ariſtotele, quadam ſui parte magis integrum illic, quam apud auctorem diu ſeruatum.

Cap. XVIII.

VERSVS hic Euripidis, Iphigenia in Tauris. δέλτου μὲν αἵδε πολύθρηνοι διαπτυχαὶ (pronuntiatus autem eſt ab Iphigenia ipſa, cum Oreſti epiſtolam in manus traderet, quem tamen adhuc fratrem ſuum eſſe ignorabat) fortaſſe integer nō eſt: ipſe certe multis ab hinc annis in hanc ſententiam veni vt pro πολύθρηνοι legi debeat πολύθυροι, quemadmodum ſane ille olim legebatur apud Ariſtotelem in III. libro de arte dicendi, ac dolui me in eo exemplo emendando (nam aliis quibuſdam ſui partibus deprauatum ipſum miſerum in modum erat) potius ſecutum eſſe peruulgatam poëtæ lectionem, quam veſtigia vera ipſius, quæ illic reſtabant. quare nunc id admonere volui: & quid de illa ſentiam, diligentius re animaduerſa, docere. Notio igitur huius iuncti nominis πολύθρηνοι, non videtur illic vllo modo quadrare: neque enim litteræ illæ mæroris, ſed lætitię plenæ erant, vt paulo antea Iphigenia ipſa ſignificarat, quę dixerat illam epiſtolam indicaturam eſſe Oreſti eos viuere, quos putabat iampridem mortuos, & demum nunciaturam ipſi eſſe voluptatem magnam & certam. Quod facit autem ad alteram illam lectionem confirmandam, θύρας arbitror illic vocatas μεταφορικῶς epiſtolę plicationes, quæ ſpeciem quandam illius rei prębent. hoc vero non meum ſolum iudicium eſſe, ſed veterum quoque, cognoſcitur teſtimonio hoc Heſychii, qui ſuo in lexico inquit, Θύρας, τὰς πτύχας ἔχουσαν.

πολύθρηνοι, verſus ipſe repudiat

De miro quodam Alexandri amore erga Homerum, & ſtudio, quod poſuerat, vt eum poetam emendatum, & correctum haberet.

Cap. XIX.

MAGNVM amatorem fuiſſe Homeri Alexandrum Macedonem memoriæ proditum eſt: φιλόμηρος enim ea de cauſa vocabatur, & hoc prorſus verum eſſe ex nō nullis ipſius vocibus aperte cognoſcitur. Quomodo autem non admirari potuit, & in deliciis habere tam eximium & grandem poëtam, fortis inprimis & generoſi animi rex? & qui deſiderio laudis & gloriæ ſtatim a teneris vnguiculis flagrauerat? non negligenter autem ille, & vt paſsim ferebatur, poëtam eum legerat, ſed ipſum etiam emendatum & meliorem vndique factum habere ſtuduerat, in quam rem operam etiam ſtudiumq; ſuum præbuerat ei optimus omniū artium magiſter Ariſtoteles, qui non minus, quam ille, auditor ipſius, diuinum eum poëtam amabat. habebat igitur ſæpe in manibus Alexander certum quendam Homeri librum, vt dixi, correctum diligenter, qui poſt illius interitum, cum diuulgatus eſſet, appellata eſt editio illa ἐκ τοῦ νάρθηκος, vt diſtingueretur ab aliis non paucis, quæ valde celebres vetere illa ætate erant. nam multi & fortunati viri & ſcientia multarum rerum clari, in eam curam incubuerant: cum autem e diligentia principis peripateticorum prodiiſſe illa editio credita & dicta ſit, Strabo tamen commemorat Alexandrum vna cum Calliſthene & Anaxarcho, accurate Homerum legiſſe & non pauca tunc in ſuo libro adnotaſſe, quem librum poſtea in ferulam condidit, inuentam a ſe in Darii gaza, ſumptuoſam & vndique ornatam, vnde poſtea nomen illud ſeruauit & ab ea tamquam capſula, ſemper vocatus fuit.

De variis vocabulis, quibus appellantur cuniculi apud Græcos, & venatione vetere ipſorum. *Cap. XX.*

QVOS cuniculos Latini vocarunt, δασύποδας plerumque appellatos a Græcis conſtat, quod tamen nomen non eam tantum animantem oſtendit, ſed leporem omnem: eadem de cauſa alii λαγίδας ipſos nominarunt. nam λαγωοὺς paſsim lepores vocari notum omnibus eſt. quare non defuerunt, qui cuniculum in leporibus enumerarent, qui videntur putaſſe leporem reſpondere Græco ſuperiori illi nomini, ac genus quoddam valere. Strabo, quo loco de inſulis Balearibus agit, teſtatur ipſos a quibuſdam nominatos λεβηρίδας, quę tamen Gręca vox communis ipſis erat cum aliis quibuſdam beſtiolis, vt veteres grammati-

ci teſtantur. Cum autem diligens ille ſcriptor commemoraret miram quandam paucitatem eſſe beluarum pernitioſarum, & vnde aliquid detrimenti naſceretur hominibus, in illis locis, excipit cuniculos, a quibus fatetur peſtem afferri iis omnibus, quæ oriuntur e terra, cum morſu violent eorum radices. Sed idem etiam exponit quod remedium adhibere illi ſoliti ſint huic tanto malo. id autem erat, quod alebant viuerras: ipſe appellat eas fæles agreſtes, quas e vicina Africa petebãt: ipſas enim, iniecto prius ori ipſarum freno, ne poſſent illic eos interficere, in cauos illos iniiciebant, atque ita inde cuniculos abditos educebant: illi namque viſa beſtiola, ipſis inimica, inde ſubito erumpunt: eosque viuerra perſequitur. Verba quibus poſtremum hoc exponit Strabo, hæc ſunt. καὶ δὴ καὶ γαλέας ἀγρίας, ἃς ἡ Λιβύη φέρει, φέρουσιν ἐπίτηδες· ἃς φιμώσαντες, παρίασιν εἰς τὰς ὀπάς. Vnde autem acceperim Latinum nomen, quo ipſas appellaui, indicabo: a Plinio enim ſumpſi, qui idem tradens & de peſte, quã afferrent ſatis omnibus cuniculi, diſputans, ad extremum inquit, Magna propter venatum eorum viuerris gratia eſt: iniiciunt eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terris, vnde & nomen animali atque ita eiectos ſuperne capiunt. Narrauit autem mihi acris ingenii iuuenis, & multarum, rerum peritus, ciuis meus, honeſto quidem loco natus, & omni honore dignus, Alphonſus Cambius importunus hanc venationem cuniculorum in inſula Prochytá hodie exerceri: cuius incolæ e Sicilia afferunt beſtiolas, quibus eodem pacto eos captant, has ipſas ab illis vocatas forettas. puto ego eſſe, quas nos patrio ſermone vocamus donnolas, aut eiusdem generis aliquas.

Acuta quædam ſententia Dantis & incredibilis, inuenta etiam apud Euripidem. Cap. XXI.

APVD Euripidem ἱκέτισι chorus eius fabulæ, qui conſtabat è mulieribus Argiuis, matribus ducum illorum, qui interfecti fuerant apud Thebas, cum miſerum ſuum ſtatum aperire vellet: condicionemque quandam vitæ nouam & ante eum diem inauditam, dixit ſe neq; in mortuis, neque in viuis numerari poſſe, ſed nactum eſſe ſortem quandam ſeparatam ab illis extremis & contrariis inter ſe. Verba eruditi atque ingenioſi poëtæ: & pars denique eius luctuoſi cantus, quæ vocatur ἀντιστροφὴ, ſunt hæc.

Ἑπτὰ ματέρες ἑπτὰ κούρους
Ἐγεινάμεθ' αἱ ταλαίπωροι
Κλεινοτάτους ἐν ἀργείοις.

Καὶ νῦν ἄπαις, ἄτεκνος
Γηράσκω δυςτυχέστατος
οὔτ' ἐν τοῖς φθιμένοισιν,
οὔτ' ἐν ζωοῖσιν ἀριθμουμένη
Χωρὶς δή τινα τῶνδ' ἔχουσα μοῖραν.

Idem autem quod acute excogitauit Græcus hic poëta, in mentem quoque venit noſtro, non minore ingenio neque doctrina prædito, poetæ Danti, qui ſi politiore hoc ſeculo natus fuiſſet, vndique cultior & ipſe atque ornatior extitiſſet: obfuit enim ipſi non nihil inſcitia illius ætatis, qua vixit: nec ſiuit ipſum integram abſolutamque ingenii gloriam adipiſci, qua de cauſa etiam putari non poteſt eum ſententiam hanc ab Euripide accepiſſe, ſed naturæ ſuæ diuinitate, idem quod antea tragicus ille magnus viderat, & ipſum vidiſſe: locus autem hic eſt, cum oſtendere cuperet ſubitum quendam ingentem metum, qui animum eius occupauit, viſa horribili re, vel potius audito ſermone doctoris ſui, qui timore ipſum impleuerat.

Io non mori: & non rimaſi viuo
Penſa horamai per te, s'hai fior d'ingegno,
Qual'io diuenni, d'uno & d'altro priuo.

Magni quondam piratæ, Antiates, coacti deſerere artem à Romanis, rogantibus id diligenter Græcis, honoris eorum cauſa.
Cap. XXII.

QVI Antium, non ignobile Italiæ oppidum, antiquitus incolebãt, in ſtudio non ſatis honeſto, vel turpi potius & iniuſto verſabantur: piraticæ namque dediti erant, & mare propinquum omne infeſtum habebant. cum igitur Græci crebras ab illis iniurias acciperẽt, nec poſſent æquo animo id pati, queſti ſunt de his rebus cum ſenatu Romano, in quorum poteſtate, vt reliqua cuncta Italia, ita illi tunc erant, & libere ipſum accuſarunt: docueruntq; ſatis acute, rem facere populum illum, quæ admirabilis ac valde abſurda foret, & tamen illo ipſo tempore, quo de his factis cum ipſis expoſtularunt, nonnullos eorum hominum a ſe captos remiſerunt: dixeruntque ſe illos dono dare reipublicæ: nec in eos, quamuis iure poſſent, animaduertere voluiſſe ob cognationem, quam cum ipſis haberent: non tamen ſibi videri honeſtum, vt iidem homines imperium Italiæ obtinerent, & in Græciam prædones mitterent; Præterea non conuenire, vt cum in foro ædem Caſtoris & Pollucis ædificaſſent: eoſque deos in ſummo hono-

re haberent, quos omnes nautarum conſeruatores nominant, mitterent poſtea in Græciam, qui patriam eorum diriperent. His igitur argumentis impulerunt ſenatum, vt Antiatibus præciperet in alio ſtudio: condicioneque vitę occuparentur. Alexander autem prius & poſtea Demetrius reges, vt memoriæ mandauit Strabo, huiuſcemodi litteras Romam miſerunt.

Sublatum mendum è primo libro M. Varronis de re ruſtica. Cap. XXIII.

FVGIT olim me, neſcio quomodo, locus hic maculoſus M. Varronis, cum operæ multum dedi ipſi emendando, & nitidiori vndique, ope antiquorum librorum, faciendo, quod arbitror me multis locis, vel infinitis potius præſtitiſſe: vbi enim præcipit de inſtrumento fundi, quod ſemiuocale appellauit, ita ſcriptũ eſt in omnibus excuſis libris nullo ſenſu. Ea ſola, quę agri colendi cauſa erũt, & ſolent eſſe pecuaria, pauca habenda. in cunctis autem calamo exaratis, vt in illo, vetuſtiſsimo omnium & fideliſsimo pro pecuaria, recte legitur peculiaria: vocat autem pecora peculiaria, quę propria illius agri ſint, & ipſi colendo neceſſaria exiſtimantur. Ex iis autem, quæ ſequuntur, perſpicitur hanc veram eſſe lectionem: reddit enim ipſis rationem ſui conſilii. Quo facilius mancipia, quę ſolent, ſe tueri & aſsidua eſſe poſsint: ſi namque multitudo maior pecoris, quam ea quę haberi ſolita eſt, illic aleretur, hæc inde incommoda naſcerẽtur: in illo namque cuſtodiendo & cibo ipſi parando, plures ſerui occupati forent. quare cum definitus eorum numerus ſit, & tantus ſolum, vt fundo colendo idoneus exiſtat, non reſtaret illis tempus ad ſe reficiendos è magnis & continuis laboribus, quos in fundo colendo ſuſtinent: hoc enim exiſtimo valere, quod inquit, tueri ſe, nec poſſent etiã, impediti altera illa cura, aſsidui in opere ſuo eſſe. Hęc autem huius loci lectio mirifice probatur Ioanni Caſelio Germano, viro optimo & maximo ingenio: ſingularique doctrina prędito, qui mecum diligenter legit libros hos M. Varronis, cum ambo nos eruditiſsimum hunc: politiſsimumque ſcriptorem admiremur: nec minus ſtudio, quod tradit agri colendi, delectemur.

Intemptatum dixiſſe Virgilium imitatione Græcorum, qui ἀπείρατον omne tale appellabant, Cap. XXIIII.

INtemptatum, quod vocatum eſt a Virgilio, vbi callida conſilia & præſtigias Caci exponit, à Demoſthene ἀπείρατον dictum eſt: idem enim prorſus ſignificare voluit, cũ in oratione pro Cteſiphõte de iniuria & importunitate aduerſariorũ querens, inquit. καὶ οὔτ' ἀπόνοια σωσικλέους, οὔτε συκοφαντία φιλοκράτους, οὔτε διώνδου καὶ μελάνου μανία: οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἀπείρατον ἦν τούτοις κατ' ἐμοῦ. Qui autem in aliquo facto ſe ita gerunt, vt quamuis priores doli ac fallaciæ ipſis nõ ſucceſſerint, tamen ſemper noui aliquid experiantur, manifeſto impudentes ſunt ac vecordes, vt improbiſsimus ille mortalis, vel monſtrum potius, Cacus. Eodem argumento, ac verbo quoque vſa eſt apud eundem poetam Venus, cum Iunonem inſimularet, nec vlli rei parcere ſignificaret, vt perderet Troianos: inquit enim, cum iuſta ira commota quaſi obiiceret id, quod defendi non poſſet, & omnes numeros in ſe ſæuiſsimi facti contineret.

Nunc etiam manes (hæc intemptata manebat
Sors rerum) mouet, & quæ ſequuntur.

Sed Horatius quoque hoc verbo vſus eſt, cum tamen laudaret eos, qui hoc commiſerant: & honore dignos eſſe, non ignominiæ vlli affines, arbitraretur: inquit enim de Latinis hominibus, qui tenerentur ſtudio poëtices.

Nil intemptatum noſtri liquere poetæ,
Nec minimum meruere decus, veſtigia Græca
Auſi deſerere: & celebrare domeſtica facta:
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas:

quomodo etiam ſuperius verbum cepit Herodotus in VII. libro hiſtoriarum in longe maiore re exponenda: cum inquam feciſſet Mardonium Xerxi regi Perſarum ſuadere, vt bellum Græciæ inferret: affirmauit enim ille in extremo ſuæ orationis, oportere viros omnia experiri in vita, quia nihil boni ſponte ſua ad nos peruenire ſolet, ſed cuncta, quæ obtinemus, à periculo illorum impetrandorum facto, exoriuntur. inquit igitur. ἴστω δ' ὢν μηδὲν ἀπείρητον.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXII.

Erratum Theodori patefactum, in vertendo problemate Ariſtotelis. Cap. I.

ARISTOTELES ſæpe, dum nititur res aliquas obſcuras aperire atque ipſis plurimum lucis adferre, vtitur ſimilibus; quæ ſimilia, niſi nobis cognita ſint, quod aliquando noſtra culpa contingit, non iuuant, ſed aliquid potius nouæ caliginis inducunt. danda igitur in primis opera eſt, vt quaſi oculis videamus rem illam: non ſemper autem id facere poſſumus, valde mutatis tam longo temporis interuallo moribus & inſtitutis mortalium. Sed vt ad id veniamus, de quo nunc agere volumus, hæc verba ſunt Ariſtotelis in primo eorum problematum, quæ faciunt ad ſudorem. ὥσπερ τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κλεψυδρῶν, ὅταν πλήρεις οὔσας, ἐπιλάβῃ τις. quærendum igitur quæ nam potiſsimum ſint clepſydræ, quas intelligit: neque enim ipſum arbitror nunc ſignificare vas, quibus horæ, ſpatiaque temporis notantur. vt autem primum oſtendam, quid de hoc ſentio, exiſtimo vocatum quoque fuiſſe à Græcis hoc nomine vas illud, quo mos eſt, hortos irrigare. vt ipſum quoque in conſuetudine illorum fuerit. nam contingit plane in hoc, quod tradit hoc loco Ariſtoteles, vt cum ſuperius foramen latum aliquis digito clauſerit, è tenuibus illis inferioribus foraminibus aqua exire non poſsit: ipſo autem aperto, ſtatim fluit e tenuibus illis aqua, quæ roris ſpeciem habet: & ante oculos ponit hominem corpore ſudantem. Theodorus qui, niſi fallor, in hoc lapſus eſt, ita hoc ſimile expreſsit. Vt in aqua fit vaſis, quod in mare demiſſum, dulcem intra ſe colligit humorem. Solebant ſane nautæ aliquanto in magna egeſtate aquæ, vas in mare demittere, ſed cereum, quod nulla aperta foramina in ſe contineret. cum tamen cera rara ſit: &, quæ fallunt oculos, crebra foramina habeat, ſine ſale, & quaſi purgata aqua

per illa ipſa eo penetrabat, qua ſitim lenirent nautæ. ſed hoc, vt patet, nihil ad rem.

Explicatus accurate locus Ciceronis, initio II. Philippicæ: indicatique patres ipſi duo loci duorum Græcorum oratorum.

Cap. II.

MAGNA vis eſt horum verborum, quæ Cicero, vehementer commotus animo, effudit non longe ab initio ſecundæ orationis, quã habuit in M. Antonium. Quid putem? contemptum ne me? non video nec in vita: nec in gratia: nec in rebus geſtis: nec in hac mea mediocritate ingenii, quid deſpicere poſsit Antonius. quis autem non intelligit quam moleſtum & graue ſit ingenuo homini & libero, cum videt ſe cõtemni: & in eo genere hominum collocari, qui poſſunt ſine vllo metu a quolibet lædi ac violari? Eadem autem ſententia vſus eſt contra C. Antonium & L. Catilinam competitores, vt oſtendit Aſconius, qui hæc inde verba citat. Me qua amentia inductus eſt vt contemneret, conſtituere non poſſum. ſed etiam ſimilitudo quædam ipſius extat apud Lyſiam, qui in oratione aduerſus ſodales, qui ipſum maledictis prouocaſſent, inquit. καὶ μὴν οὐδεὶ οὗτος ἐξεῦρεν, ὁπόθεν αὖ εἰκότως ὑπερεῖδεν τὴν ἐμὴν ὁμιλίαν. Valet igitur apud ipſum ὑπερειδεῖν, quod apud Latinum oratorem contemnere. nam Demoſthenes, cum idem ſignificare vellet: irritaretque animos ſuorum ciuium, ignominiæ inſolentium, in Philippũ Macedonem, quẽ indicat in epiſtola quadã ſua, quã ad populũ Athenienſem miſerat, ipſos deſpicere, alio verbo vſus eſt. hęc ipſius verba ſunt in oratione de Halonneſo. ἆρ' ὑμῖν δοκεῖ πεφυλαγμένως ἅπαντα πρὸς ὑμᾶς ἐπιστέλλειν, ἀλλ' οὐ σφόδρα καταπεφρονηκέναι; Sed idem etiam ſupra in eadem re oſtendenda, iiſdem verbis vſus fuerat: dixerat enim. ταῦτα δὲ οἴεσθε ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι ἀξιῶσαι ἂν ὑμᾶς συγχωρῆσαι αὐτῷ, εἰ μὴ ὑμῶν πάνυ κατεφρόνει. Quod vero in ſuperiore exemplo ſummus orator inquit, πεφυλαγμένως, idem ſignificare volens Terentius, dixit accurate, cum & ipſe aliquo modo doceret ex perſona Simonis, æquiore animo poſſe quempiam ferre, ſi fallatur ab aliquo clam, quã ſi palam: tunc enim plane intelligere poteſt ſe deſpici: ita igitur ille loquutus eſt cũ Dauo. Ita ne tandem idoneus tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis? Saltem accurate, vt metui videar certe, ſi reſciuerim.

Diſputatio de loco Ciceronis, qui ſimulachrum quoddam cæleſte vocat lupam, cum effigies lupæ non videatur in ſideribus collocata.
Cap. III.

M. Cicero, cum in III. libro de natura deorum, ζώδια quædam, vt Græci ipſa appellant, ſigna vocata à Latinis, nominaret, in illis poſuit lupam: cuius beluæ ſimulachrum, effigiemque numquam memini me legiſſe relatam eſſe inter ſidera. Verba ipſius hæc ſunt. Singulas enim ſtellas numeras deos: eoſque aut beluarum nomine appellas vt capram, vt lupam, vt taurum, vt leonem: aut rerum inanimarum, vt argo, vt aram, vt coronam. nec tamen me fallit iuniores quoſdam beſtiolam, quam dextra manu tenet Centaurus, exiſtimaſſe eſſe lupum, deceptos nomine Græco: θηρίον namque ab ipſis vocatur, cum tamen θηρίον omnis belua, experſque rationis animans appelletur, & non fera tantum & immanis. prȩterea θηρίον pars ſigni eſt, & non ſignum. quare ſi ipſe quoque Cicero putaſſet effigiem illam referre lupam, non numeraſſet ipſam in plenis & integris ſignis. hoc autem indicaſſe nō alienum mihi viſum eſt. Eodem autem loco illud quoque mihi animaduertendum videtur, quod ἄστρα vocat ſtellas & adiungit etiam ſingulas, cum tamen ſigna cuncta conſtent e pluribus ſtellis: ἄστρονque ſit, ſidus vocatum à Latinis, coagmentatio plurium ſtellarum.

Inuenta apud Homerum locutio frequens in ore medicorum; cunctorumque qui aliquid proprium eius artis præcipiunt.
Cap. IIII.

QVOD medici, illi veteres, paſsim dicunt: & Latini ſcriptores omnes, qui aliquid tradunt, quod ad artem eam faciat, vt iubeant hoc aut illud ȩgroto dari ex aceto, ex melle, ex vino, ex aqua, vſurpatum antea fuerat ab Homero. vnde multæ huiuſcemodi ſermonis concinnitates fluxerunt: apud ipſum enim ita Penelope loquitur in xix. libro Odyſſeȩ.

χῆνές μοι κατ᾽ οἶκον ἐείκοσι πυρὸν ἔδουσιν

ἐξ ὕδατος. ſed etiam M. Varro in libro III. de re ruſtica, quo loco præcipit quomodo itidem anſeres ali debeant, inquit. Pullis primum biduo polenta aut ordeum apponitur; tribus proximis naſturtium viride, confectum minutatim ex aqua in vas aliquod. Plautus quoque Mercatore, cum Acanthio, cum hero loquens, dixiſſet Tua cauſa rupi ramices, iamdudum ſputo ſanguinem, ita fecit Charinum ipſi reſpondentem Reſinam ex melle Aegyptiam vorato, ſaluom feceris.

Non penitus vere videri præcepiſſe Virgilium de flore Medicæ arboris, ſignumque indicatum, quod declarat eam prorſus eſſe, quam citrium vocamus. Cap. V.

VIRGILIVS, vbi Medicam arborem deſcribit, quæ nunc in multis Italiæ locis frequens eſt: perſequiturque omnem hiſtoriam ipſius, de flore non ſatis diligenter videtur locutus, cum dicat. Flos apprime tenax: duo namque in ea ſunt genera florum, valde inter ſe diſcrepantia: alterum namque illorum ſterile & infecundum eſt, quod Theophraſtus vocat ἄγονον: neque enim inde vmquam pomum exiſtit, cum principio careat: videturque ipſum ornatus tantum gratia a natura in ea stirpe creatum: alterum vero fecundum, γόνιμον ab eodem appellatum, contrarium multis partibus illius. qui ſane flos firmus illic eſt & stabilis. quare recte vocatus eſt tenax a poeta, quod ἐπίθετον illi alteri nullo modo quadrat. Auxilio autem horum, diuerſorum inter ſe, florum certo tenetur, quæ ſit arbos, quam antiquitus Medicam uocabant. Quare miror Athenæum, Macrobium, ceteros, qui de hoc ſedulo quæſiuerunt: ac multa vndique teſtimonia citarunt, vt probarent, quod oſtendere volebant, malum Medicam eſſe citrium, hoc firmo argumento vſos non eſſe: nam arbos eiuſdem generis, quam nos à colore pomorum malum ranciũ vocamus, flores omnes ſimiles inter ſe habet: & qui idonei ſint, niſi aliquid obfuerit, fructui ferendo: Addam autem hic, nõ alieno loco, quod mihi non ſine cauſa (vt arbitror) negotium exhibet apud Plutarchum, vt tota res accurate ponderetur: vbi enim ille in V. libro συμποσιακῶν quęrit, cur Homerus malum arborem potiſsimum vocarit ἀγλαόκαρπον, narrat, cum in cena doctorum virorum ſermo de hoc incidiſſet, Tryphonẽ quendam medicum dixiſſe, ita fructum hunc vocatum fuiſſe, id eſt lætum & ſpecioſum, ex collatione ipſius ad arborem, quæ, cum valde puſilla ſit & aſpectu tenuis, pomum formoſum & amplum gignit: fructus ſane mali ſimpliciter appellatæ, pulcher eſt: nec vllo modo exilis; ſed tamen arbor ipſa humilis & tenuis non eſt: taliſque demum vt mirari debeamus eam tam honeſtum & grandem fructum ferre: quare venit mihi in mentem aliquando ſuſpicari Tryphonem Medicam hanc malum intellexiſſe: de illa namque hoc vere proferretur: nulla enim fortaſſe tam humilis stirps, tam ſpecioſum: & tam amplum fructum fert: & ſane (vt veteres grammatici volunt) cognorat arborem Medicam poeta, quamuis alio nomine ipſam appellarit, id eſt θύον: hæc enim ipſius verba ſunt, vbi de inſula Calypſo is loquitur. θύου δ᾽ ἀνὰ νῆσον ὀδώδει. Sed tamen videtur huic opinioni repugnare, quod pomum Medicæ mali, ſua ſponte formoſum eſt

ac valde quidem formoſum, vnde Athenæus tradit veteres illos minime ſolitos id comedere, ſed domi tamquam pulchrum quiddam & ſpectaculo dignum, tenere.

Vetus quæſtio de loco Euripidis ex Oreſte, renouata: opinioque prior auctoris non negligenter confirmata. *Cap. VI.*

Ἄκρας τρίχας valere apud Euripidem Oreſte partem illam capillorum, quę capiti hæret: non ſummam ipſorum partem, ſi quis accipiat ita ſummam, quaſi terminum ipſorum, & quantum denique illi creuerunt, hoc etiam non malo, vel ſolido potius huius rei argumento intelligi poteſt: Sophocles enim Electra eodem pacto locutus eſt, cũ eandem rem exponeret; fideliterque ipſam commemoraret: neque enim illic dolus eſſe poterat, ſuſpicioue fallaciæ vlla manebat. Quo igitur loco eadem, magni animi virgo, ſororem Chryſothemin alloquitur: rogatque vt abiiciat quę ſepulchro Agamemnonis munera dederat ipſi nefaria mater ferenda: proque cæſarie Clytemneſtræ iubet ipſam portare ſuam ipſius comam, integram & ad cutem vſque detonſam: hoc enim pietas hortabatur: pollicetur que etiam ſe ann illi ſe daturam, iisdem pæne verbis vſa eſt, quibus ſuperiore in loco alterius poëtæ: hoc certe, de quo lis eſt, idem prorſus eſt. inquit igitur.

σὺ δὲ
τεμοῦσα κρατὸς βοστρύχων ἄκρας φόβας
Κἀμοῦ ταλαίνης, σμικρὰ μὲν τάδ', ἀλλ' ὅμως
Ἄχω: δὸς αὐτῷ τήνδ' ἀλιπαρῆ τρίχα.

Non igitur, vt putarunt qui contrarium ſenſum inde eruerunt: ipſumque defendere omnibus viribus conati ſunt, ſi ad cutem totondiſſe Helenam capillum ſignificaſſet, dicturus fuiſſet ἐν χρῷ aut ἐν βάθει, ſed quemadmodum locutus eſt, cum appareat Sophoclem, etiam ipſum politiſsimum ſcriptorem & ciuem Atticum, eodem pacto locutum eſſe. Qui autem rem ipſam ſibi ante oculos propoſuerit; & quomodo comæ ſtent in muliebri capite attenderit, facile, vt opinor, veritatem huius quæſtionis videbit: apparebant enim illæ propter longitudinem valde pendere, ac pæne terram attingere: quare merito vertex, vnde illæ cadunt, ſumma ipſarum pars excelſaque dici poteſt: contraque non male etiam vocaretur altera pars ima atque humilis. Hoc autem eſt, niſi fallor, quod omnem ſcrupulum euellit & veritatem ipſam aperit. Nec tamen inficiarer, quod ad vim notionemque verbi facit, aliquo modo poſſe etiam vocari ἄκραν τρίχα, vt nos quoque vulgo loquimur, aciem capillorum & ſanè futuram

ſummam extremamque partem, vt videtur cepiſſe Sophocles in Oedipo Coloneo, cum metum oſtendere vellet, excitatum ob ingentem ſonitum: inquit enim.

> ἴδε μάλα μέγας ἐρείπεται
> κτύπος ἄφατος ὅδε
> διόβολος. ἐς δ᾽ ἄκραν
> δεῖμ᾽ ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν

Sed cogitare oportet cum hoc contingit, ſtare capillos horrereque, non cadere & deorſum ferri. quare tunc pars illa non ſine cauſa ſumma celſaque vocatur: eſt enim ſublimior, atque elatior.

De caſeo, ὀπίας vocato: eundemque ab eadem re, ſed nomine alio nuncupatam, appellatum κραδίνην. Cap. VII.

CASEVM ὀπίαν vocauit Euripides, a ſuco, vnde in ipſo faciendo lac coiiſſet, non qui alia vlla re diuerſus foret. e fico autem potiſſimum ſucus ille erat. apud hunc igitur poëtam ita loquitur Cyclops, ſuas diuitias commemorans, in fabula, cui ipſe nomen dedit. καὶ τυρὸς ὀπίας ἐστὶ καὶ βοὸς γάλα. cum vero non huius tantum arboris ſucus ὀπὸς appelletur, ſed aliarum etiam, vt herbarum quoque nõnullarũ hoc ipſo, quem oſtendi, vti paſtores conſueſſe docet M. Varro in extremo libro de re pecuaria his verbis, quæ ipſe olim, cũ admodum corrupta forent, emendaui: & in eo loco reſtituendo citaui ſuperiorem Græci tragici verſum. Alii pro coagulo addunt de fici ramo lac, & acetum aſpergunt. Item aliis aliquot rebus, quod Græci appellant alii ὀπὸν: alii δάκρυον. Addere autem nunc libet, videri eundem caſeum vocatum κραδίνην ab eadem re, ſed vocabulo alio. nam κράδην Attici ſcriptores vocabant (niſi fallor) cacumen rami, ſurculumque fici, vnde maior vis copiaque ſuci flueret, ita autem partem illam pluribus locis vocauit Theophraſtus. Heſychius vero eſt, qui in ſuo lexico teſtatus eſt, ita vocatum genus quoddam caſei: inquit enim κραδίνης τυρὸς, ὁ ἀπὸ τοῦ ὀποῦ τῆς κράδης πηγνύμενος. Nec tamen me fallit interpretem Ariſtophanis putare κράδην eſſe fici ſpeciem, vbi declarat locum hunc eius poëtæ è Veſpis: in quo mentio eſt caſei, opiæ vocati. ὀπίαν δ᾽ οὐκ ἔστι γενέσθαι.

Declaratum, M. Varronis locum, nihil ſane vitii continentem, poſſe tamen aliter legi ex veſtigiis veteris lectionis.

Cap. VIII.

NON reprehendo, quę nunc videtur probari omnibus, lectionem; & quam ipſe etiam olim recepi: & nunc quoq; non damno, ſed tamen quid in antiquiſsimo libro offenderim, quod tunc reticui, & quo coniectura ferar, indicare nunc volo: cum enim ita hic locus M. Varronis è libro de re pecuaria legatur in excuſis, Et veteres poëtæ, qui alios vocant πολυάρνας: alios πολυμήλους: alios πολυβούτας, & quę ſequuntur, vetuſtiſsimum & optimum exemplar pro πολυάρνας, habet polyrnas. in quo iuncto nomine aperte eſt aliquid mendi. videndum igitur puto, an πολύρρηνας legi debeat; ita namque vocati ſunt, qui habent multas oues: ῥῆνη enim in vetere Græco ſermone appellabantur, quæ poſtea vocata ſunt πρόβατα: nec tamen me fallit Homerum appellaſſe πολυάρνας diuites, vt vbi de ſceptro Agamemnonis loquitur: inquit enim ipſum Atreum reliquiſſe πολύαρνι Θυέστῃ. ſed cum è veſtigiis illis veræ lectionis erui poſsit vtrumque nomen, placuit mihi hoc admonere: ex polyrnas enim, ſiquis poſt r duplicatum ponat e fiet polyrrenas, non minus quam ſiquis ante eandem litteram reponat a: eadem enim fere licentia vtrumque ex manca illa & mutilata voce effici poteſt. quin autem hoc quoque nomine vocarint ea ætate diuites, dubium non eſt: idem enim princeps omnium poëtarum facit Agamemnonem hunc verſum pronuntiaſſe, cum prædicaret bona trium illorum oppidorum, quę ſe daturum Achilli pollicebatur dotis nomine. Ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες, πολυβοῦται.

Acutæ duæ rationes excogitatæ ad frenanda furta ſeruorum.

Cap. IX.

PLVTARCHVS in VII. libro συμποσιακῶν, dum morem quendam veterum illorum Romanorum hominum explicaret, meminit nouæ cuiuſdam & callidæ rationis, quam, cum fruſtra multa alia temptaſſet, excogitauit Polycharmus quidam ad cohibēda furta ſeruorum, quos domi haberet: cum enim ſæpe cognoſſet illos e lucernis extinctis oleum ſurripere, non poterat furti illos cōuincere: dicebant enim aut nihil aut parum olei reliquum illic fuiſſe tunc, cum illæ extinctæ fuere. cœpit igitur ipſe, ne poſſent eo cōfugere, ſtatim vt extinctæ lucernæ forent, ipſas implere, ne dicerentur, quæ plenæ inuentæ forent, inanes relictæ fuiſſe, cum lumen extinctum eſt. quia igitur facit ad tuendam rem familiarem,

& nouum quoddam, ſatiſque acutum repertum eſt, libuit ipſum adnotare: nec non quia ſimile quoddam, & quod eodem prorſus faceret, narrat Q. Cicero in epiſtola ad Tironem matrem ſuam facere ſolitam: illa enim lagœnas inanes obſignabat, ne dici poſtea poſſent inanes fuiſſe, quę furtim eſſent exſiccatæ. ambo igitur hi idem animo viderunt: nec tam conati ſunt primo furta coërcere, quam ne purgare ſe poſſent, qui manus non abſtinuiſſent, efficere: ita enim ſperabant eos magis in officio futuros: magiſque ſibi à furtis temperaturos. nam non eandem materiam, liquoremque, eadem ferme ratione ambos ſeruare ſtuduiſſe, apertum eſt: in lagœnis enim vinum condebatur, vt teſtimonio hoc etiam Plauti declaratur. qui in Curculione inquit. Quaſi tu lagœnam dicas, vbi vinum ſolet chium eſſe. index capitis, vnde id cepimus, eſt apud Plutarchum: Non paſſos eſſe priſcos R. menſam inanem tolli & in qua prius lucerna extincta foret. cuius veteris inſtituti meminit quoque Plinius.

Non habuiſſe veteres Latinos, vt nos habemus duo nomina, quibus oſtenderent in oleis, quod in ceteris ſtirpibus florere vocamus.

Cap. X.

IN noſtro patrio ſermone duo verba habemus, quibus oſtendimus, poſſe nos non ſine cauſa ſperare olearum eo anno vbertatem futurã. cum ſcilicet contingit in arboribus ipſis, quod appellamus migniolare, & cum eaſdem poſtea bene defloreſcere dicimus. Eſt igitur apud nos diſtinctum florere ab eo, quod vocamus migniolare: prius enim fit in oleis, quod hoc verbo appellamus, quã ipſæ florere incipiant vt nos capimus in ipſis hoc verbum florere. nec tamen duobus nominibus vtimur in floribus vllis aliarum arborum notandis, ſed vno tantum contenti ſumus. cum attenderim autem, non inueni duobus vti ſolitos in olea etiam Latinos, vt ex ſcriptis, quæ reſtant, intelligere licet: dicunt enim ſemper florere: nec geminos illos quaſi ſtatus, in floribus, duobus diuerſis vocabulis oſtendunt. nos vero florere oleas dicimus, cum copia baccarum ea, quã vocamus mignia, aperta eſt: tunc enim magis refert florem: ſpeciemque ipſius maiorem præbet. M. certe Cicero (vt opinor) eo verbo vſus eſſet, ſi ipſi habuiſſent, cum in primo libro de diuinatione de Thalete inquit. Omnem oleam, ante quam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur: exiſtimo enim ipſum intelligere voluiſſe, quod nos dicimus migniolare. nec tamen hoc etiam ipſum certum ſignum eſt: contingit enim aliquando id: uel ſæpe potius, nec tamen baccæ ſequuntur. ſed neque etiam flos ipſe eſt ſatis certa nota: tunc enim agricolę melius ſperare

incipiunt,

incipiunt,cum flores perforati cadũt. quare non omnino recte Cicero inquit in II. eorundem librorum. Vt agricola cum florem oleæ videt, baccam quoq; ſe viſurum ſperat: potius enim recte deflorere, quam florere ipſum, baccarum futurarum ſignum eſt. quod teſtatur etiam Theophraſtus: affirmatque ſui quoque temporis ruſticos vt noſtri faciunt, eo ſigno vti ſolitos. eius autem hæc verba ſunt in primo libro de ſtirpium hiſtoria. οἷον ἄμπελος ἐλαία. ἧς καὶ διαπίπτοντα διατετρημένα φαίνεται. καὶ τοῦτο σημεῖον λαμβάνουσιν, εἰ καλῶς ἀπήνθηκεν: ἐὰν γὰρ συγκαυθῇ ἢ βρεχθῇ, συναποβάλλει τὸν καρπὸν καὶ οὐ τετρημένον γίνεται. eſt autem διατετρημένον ἄνθος, flos, quem ipſe quoque vocaui perforatum. Quod vero doctiſsimus ſcriptor inquit, συγκαυθῇ, oſtendens alterum eorum, quę lædunt flores, idem malum ſignificare volens Horatius in epiſtola ad Celſum, dixit: oleamq; momorderit ęſtus. In ode vero quadam, quod fecit illic Theophraſtus, ambo coniunxit, quæ interitum afferunt floribus, ita canens. Fundusque mendax arbore nunc aquas Culpante; nunc torrentia agros, Sidera. Non tamẽ illic de olea tantum poeta loquitur, ſed de omni arbore, vt apparet, qui etiam tertiam quandam cauſam adfer interitus ipſarum. ideſt hiemes iniquas. Superius incommodum videtur Aeſchylus Eumenidibus φλογμὸν vocaſſe, cum ita induxit deas illas, vltrices ſcelerum, loquentes. optabant autem eo tempore omnia bona agro Attico. Δενδροπήμων δὲ μὴ πνέοι βλάβα, τὰν ἐμὰν χάριν λέγω. φλογμός τ' ὀμματοστερὴς φυτῶν, & quæ ſequuntur.

Emendati duo loci coniectura è libro M. Varronis de villaticis paſtionibus. Cap. XI.

SVSTVLI olim multa & magna menda e libris M. Varronis de re ruſtica, auxilio vetuſtiſsimi libri, ſed quia nullum eſt tam antiquum & fidele exemplar, in quo non aliquid labis reperiatur, cum poſtea eoſdem libros diligenter legerem, notaui quædam, quæ mihi videntur correctione egere: & tamẽ in illo quoque exemplari (niſi fallor) corrupta ſunt. vnum eorum hoc eſt: vbi de rebus differit, quæ ſunt adfictę villæ: cum enim illic legatur in omnibus libris. Leporaria te accipere volo, non ea, quę tritaui noſtri dicebãt, vbi ſoliti lepores ſint, ſed omnia ſepta adficta villæ quæ ſunt. puto enim hic pro ſoliti, vna minus ſyllaba: atque ea quidem extrema, legi debere, ſoli. quod ex contrario perſpicitur, infra poſito. id eſt omnia. præter quam quod illo modo non eſſet plena oratio. Additur his argumentis teſtimonium A. Gellii, qui in II. libro cap. XX. vbi docet accurate, nouum verbum eſſe viuaria, & à nullo vete-

rum vſurpatum, ponens hoc exemplũ Varronis,& ipſe ita legit. Eodem pacto vereor, ne erratum ſit in his verbis,quibus dignitatem pecori cõparare vult,vt toto illo capite. Et quod nomina multa habemus ab vtro que pecore.à maiore & à minore. A minore Porcius,Ouinius & Caprarius . ſic à maiore . Equitius,Taurus . ipſe ſane arbitror Taurius hic,non Taurus legendum; planum enim eſt nomina familiarũ deſinere plærunq; in ius: illud autem cognomen fuiſſet,non nomen,de quibus cognominibus,ab iiſdem rebus ductis,poſt id verbum, ipſe ſedulo diſſerit: in aliiſq; nonnullis hoc etiam ipſum ponit:inquit enim . Cognomine adſignificari dicuntur,vt Annii Capræ,Statilii Tauri, Pomponii Vituli: & à pecudibus alii multi .

Ventidium,illuſtrem ducem,qui mulio ab aduerſariis vocatus fuit, videri Etruſcum fuiſſe. Cap. XII.

VENTIDIVS ille , cuius poſtea nomen valde clarum & illuſtre fuit,ita obſcurus primo erat vt vix patria ipſius: locusque , in quo natus foret aut ne vix quidem,ſciretur. Quidam enim Picentem eum faciebant: alii Sabinum. ipſe videor mihi e Cicerone elicuiſſe, ipſum Etruſcum fuiſſe: nec tamen ille propriam ipſius ſedem oſtendit: neque etiã aperte regionem. Locus eſt,vnde mihi ſuſpicio hæc,tenuis quidem illa, orta eſt,in XII.Philippica : inquit enim in ea Cicero. Dic mihi præterea Panſa, Ventidius vbi ſit ? cui fui ſemper amicus,& quæ ſequuntur. loquitur autem de Caſsia via,quæ Etruriam diſcriminabat,vt ipſe paulo ſupra loquutus eſt . ſignificare igitur his verbis videtur, Ventidii domum in ea via eſſe: aut non valde remoto loco ab ea . quare ſe tuto non poſſe illac tranſire. Eodem enim pacto ſupra dixerat de Ceſenio Lentone,inimico itidem ſibi homine,quem ſine vlla dubitatione facit Etruſcum: hæc enim ipſius verba ſunt . Scimus ne igitur Panſa,quibus in locis nunc ſit Lentonis Ceſenii ſeptemuiralis auctoritas ? nobiſcum nec animo certe eſt, nec corpore . ſi autem aut domi eſt, aut non longe à domo,certe in Etruria eſt,id eſt in via. Cum autem Caſsiæ viæ mentio facta ſit , non alienum puto affigere hic veterem memoriam,quam ignotam prius, licet in aperto loco,& ante oculos omnium poſitam , primus notauit & ad nos miſit Onufrius Panuinus,omnis antiquitatis valde peritus,& horum monimentorum è tenebris eruendorum ſtudioſiſsimus,cum Romam rediens è Gallia Ciſalpina,montem Politianum acceſsiſſet: in ea enim vrbe in publico poſita eſt columna,in qua hæc inciſa ſunt,ſed nonnullis locis vetuſtate,& aliis iniuriis exeſa & conſumpta. Contigit igitur in hac re no-

bis,neſcio quomodo,quod Cicero narrat Syracuſanis, ſe quæſtore, viſu veniſſe,vt cum ignorarent ſepulchrum Archimedis,ſui ciuis , acutiſsimi viri,illud ab Arpinate homine ipſis monſtraretur:ita cum hoc monimentum,quod aliquid valet ad priſcam dignitatem noſtrę ciuitatis teſtandā, multis modis certam,non animaduerſum adhuc à nobis eſſet , primum à Rauennate homine ipſum diſceremus. Sed cum multo plura ille & maiora,ſedulitate ſua & induſtria comparaſſet,quæ mirifice profutura eſſent cupidis veterum inſtitutorum intelligendorum:illaque in animo haberet cito edere,hæc pręclara ipſius voluntas,contentioque vehemens iuuandi mortales,in medio curſu morte hominis,fracta eſt.

IMP. CAESAR
DIVI TRAIANI
PARTHICI FIL
DIVI NERVAE NEP.
TRAIANVS HADRIANVS
AVG. PONT. MAX.
TRIB. POT. VII COS. III
VIAM CASSIAM
VETVSTATE COLLABSAM
A CLVSINORVM FINIBVS
FLORENTIAM PERDVXIT
MILIA PASSVVM
. . . .
XXCL.

Ciceronis locus explanatus,quem interpunctiones,non ſuo loco poſitæ, perturbabant. *Cap. XIII.*

MALE diſtincta ſunt interpunctionibus hæc verba primæ Philippicæ,in editione etiam Faerni. Denuntio vim,arma remouete. ita autem (niſi valde fallor) interpungi illa debent. Denuntio vim,arma:remouete. Neque enim auctor erat Cicero patribus C.vt arma remouerent . quæ arma,quod incommodi ac mali in ea re moliri poterant , iam effecerant . ſed vt remouerent leges eas , per vim latas. Eodem autem pacto ſupra quoque locutus fuerat, vt in excuſis quoque libris legitur. Demonſtro vitia, tollite . vt ambæ periodi deſinant in vno tantum verbo . tollite ſcilicet & remouete. Preterea ſupra quoque coniunxit eadem verba,vim inquam & arma . vbi inquit. Quo iure ? an eo,quod vi & armis omne ſublatum eſt ? ac multo quoque infra . vbi docet nullam cauſam M.Antonium habuiſſe reſtituendi Licinium Denticu-

lam, de alea condemnatum. Vi oppreſſum & armis. Hoc ego, ſi non omnino magnum, quod tamen in ſcriptis tam elegantis auctoris turpe ac moleſtum eſſet, cum multo antea ad notaſſem, vidi poſtea Michaelem Brutum, magno ingenio, & doctrina prædituin virum & ipſum correxiſſe in illa ſua editione harum orationum, quas (vt mos eſt) in tres partes diſſectas miſit amanter, nec ſine iudicio, ad tres nobiles & eruditos adoleſcentes, Iacominios fratres, affines meos, quos tamen ego nō minus ob ſingularem probitatem, & ſpem egregiam, quam de ſua virtute excitarunt, quam ob ſocietatem ſanguinis diligo, & opera ſtudioque meo in ſcientia bonarum artium foueo & orno.

Mos diſputandi, ortus à Chryſippo, cuius meminit Cicero, monſtratus apud Græcos auctores. Cap. XIIII.

QVOD a M. Cicerone in Lucullo traditum eſt, de more inſtitutoque Stoicorum in diſputando, qui cum metuebant ne aliquid fallaciæ captioniſque foret in interrogatione, ſoliti erant quieſcere, auctore eius conſilii Chryſippo, inuentum quoque eſt a me apud Græcos auctores. verba ipſius Ciceronis hæc ſunt. Placet enim Chryſippo, cum gradatim interrogetur. verbi cauſa, tria pauca ſint, an ne multa, aliquanto prius quā ad multa perueniat, quieſcere, id eſt quod ab his dicitur ἡσυχάζειν. per me ſtertas licet inquit Carneades, non modo quieſcas. & quæ ſequuntur. Primum igitur Sextus eandem pæne rem his verbis exponit. φασὶν οἱ περὶ χρύσιππον, ὅτι ἐφ᾽ ὧν μὲν φαντασιῶν ὀλίγη τις οὕτως ἐστὶ διαφορά, στήσεται ὁ σοφὸς καὶ ἡσυχάσει· ἐφ᾽ ὧν δὲ πλείων προσπίπτει, ἐπὶ τούτων συγκαταθήσεται τῇ ἑτέρᾳ, ὡς ἀληθεῖ. Deinde Plutarchus in libro aduerſus Coloten epicureum. vbi inquit, ſubtiliter diſputans contra illum ipſum. ὁ γὰρ μὴ τιθεὶς, μήτε ἀρνούμενος, ἀλλ᾽ ἡσυχάζων, καὶ τῷ τιθέντι τὴν δόξαν ἧττον μάχεται τοῦ ἀρνουμένου καὶ τῷ ἀρνουμένῳ τοῦ τιθέντος. Sed etiam Simplicius in cōmentariis in Categorias hanc conſuetudinem tangit. qui inquit. διὸ καὶ ἐν τοῖς παρωνύμοις συλλογισμοῖς ἡσυχάζειν οἱ διαλεκτικοὶ παρακελεύονται, ἕως ἂν ἐπ᾽ ἄλλο σημαινόμενον ὁ ἐρωτῶν ἐπαγάγῃ τὸ ὄνομα.

De inſtituto Athenienſium, valde diuerſo à noſtris moribus, in puniendis illis, qui alienam vxorem conſtrupaſſent. Cap. XV.

EX oratione Lyſiæ erutum, libet mihi adnotare Athenienſes maiore pœna ſolitos afficere illos, qui alienam vxorem pretio aut illece

bris corrupiſſent, quam qui eaſdem vi adhibita violaſſent. illos enim morte multabant: hos vero dupli pœna afficiebant, damnum quod inlatum eſſet æſtimantes. ita autem ſubtilis orator conſilium eorum interpretatur: putatq; eos hoc ſecutos fuiſſe: qui enim vim mulieri adhibuerũt odio habentur ab illis, quas violarunt: cõtra autẽ qui ad ſtuprũ pellexerunt, animos etiã corrũpunt earum, quas ſibi cõciliarunt. atque ita quidẽ corrumpunt, vt ſibi ipſas magis beneuolas quã uiris reddant, vnde omnis viri domus in manu & poteſtate adulteri ſtatim ſit. Hoc autem verum eſſe, atque ita prorſus ſe habere, non alienum eſſe arbitror claro exemplo demonſtrare. & ſi factum improbiſsimum Clytemneſtræ ſatis ſuperque poteſt id comprobare. quę coniugem, clariſsimum virum, necauit & filium etiam interficere conata eſt. exemplum autem, quod intelligo, eſt id quod accurate proditum memorię fuit à Tacito, prudentiſsimo ſcriptore, initio quarti libri hiſtorię de Seiani adulterio, Liuię oblato. verba ipſius ponam, quæ totam rem non ſine diligenti ſingularum partium animaduerſione commemorant. inquit igitur, cum Seianum appellaſſet, qui iniuriam acceptam a Druſo vlciſci cupiebat. Igitur cuncta temptanti promptiſsimum viſum ad vxorem eius Liuiam conuertere. quę ſoror Germanici, formæ, initio ætatis, indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, vt amore incenſus, adulterio pellexit: & poſtquam primi flagitii potitus eſt: neque femina amiſſa pudicitia alia abnuerit, ad cõiugii ſpem, conſortium regni, & mortem mariti impulit.

Circumuallare apud Terentium, exprimere, quod Græcis eſt περιστοιχίζεσθαι.
Cap. XVI.

TERENTIVS, cum, verbo tranſlato vtens, inquit. Tot me vndique circumuallant incommoda, expreſsit vt arbitror, quod apud Græcum comicum erat, περιστοιχίζεται: id enim proprie eſt circumuallare: in caſtris enim muniendis certo quodam ordine & e regione collocabantur valli. Græco ipſo verbo eodem pene modo vſus eſt Demoſthenes in prima Philippica, cum ciues ſuos excitare niteretur, monſtrato illis magno malo, quod ipſis impenderet: inquit enim de Philippo rege. καὶ κύκλῳ πανταχῇ, μέλλοντας ἡμᾶς καὶ καθημένους, περιστοιχίζεται. Maiores noſtri, cum operibus cingere oppidum aliquod ſignificare volebant, Græco verbo vtebantur. quod in patrium noſtrum ſermonem tranſiit: dicebantque ſteccare. hoc autem crebrum eſt in noſtris hiſtoriis. vnde orta eſt vox illa, acuta ſane, ſed ſcurrilis, & quę flagitium eius non texerit, Lupi, quæ celebratur: cum enim ipſe, prȩfectus oppidi, videret

ſe ita claudi ab hoſtibus aggere ac vallo, timidus homo & ignauus, ſubito caſtellũ tradidit, dicens naturam lupi non ferre vt in clauſis ſeptisque locis maneat.

Indicata duo loca Demoſthenis, quæ videntur inter ſe repugnare.
Cap. XVII.

NON idem duobus locis de eadem re videtur dicere Demoſthenes, quæ tamen tempore immutari variarique non potuerit, cum facta iam præteritaque foret: in II. enim nunc vocata Philippica oſtendit Philippum Macedonem, cum decepiſſet Theſſalos, ſuaſque ipſis leges & libertatem ademiſſet, quos antea cœperat ornare, impoſuiſſe illis X. viros, qui rem publicam eorum, vt ipſi commodum eſſet, gubernarent. in III. vero, cum eandem in illos iniuriam Philippi, fraudemque exponeret, tradit quattuor fuiſſe illos, impoſitos itidem ab eodem, qui ſummam apud eos, voluntate ipſius, poteſtatem habuerint. prior eorum locorum hic eſt. τί δὲ οἱ Θετταλοὶ; ἆρ' οἴεσθε ἔφην, ὅτε αὐτῶν τοὺς τυράννους ἐξέβαλε, καὶ πάλιν Νίκαιαν καὶ Μαγνησίαν ἐδίδου, προσδοκᾶν τὴν καθεστῶσαν νῦν δεκαδαρχίαν ἔσεσθαι παρ' αὐτοῖς; planum autem & exploratum eſt δεκαδαρχίαν eſſe dominationem X. virorum. & cum paruus ille numerus vniuerſam aliquam gentem aut ciuitatem regit. poſterior vero hic. ἀλλὰ Θετταλία πῶς ἔχει. οὐχὶ τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας αὐτῶν παρῄρηται καὶ τετραδαρχίαν κατέστησε παρ' αὐτοῖς; multo minorem igitur fuiſſe tradit numerũ eorum. nunc videndum igitur quomodo hoc manere poſſit: ne cogamur dicere, ſummum & accuratum in primis oratorem in re tanti ponderis ſibi ipſi aduerſari. Harpocration in libro, quo explicat voces Atticorum oratorum, alterum hunc locum teſtem citat. Lacedæmonios vero tradit eos fuiſſe, qui ſoliti eſſent creare δεκαδαρχίαν in oppidis ac nationibus a ſe ſubactis. In coloniis autem & municipiis Romanorum magiſtratus creabatur, qui ferè ex minore eo numero hominum conſtaret. vnde M. Cicero epiſtolam ſcripſit IIII. viris & Decurionibus Fregellanis: & in epiſtola itidem ad Atticum de M. Antonio, inquit. Euocauit litteris è municipiis denos: & IIII. viri venerunt ad villam eius: in lapide tamen, qui non multo ante in vinea fodienda Præneſte è terra erutus eſt, cum decuriones & populus appellentur, non nominantur IIII. viri, vt vides: hic enim inſcriptionem eam ponere volui, miſſam ad nos ab Iulio Columna, Stephani, fortiſsimi ducis filio, vetere ac certo iure domino eius vrbis.

SECVRITAT. AVG.
SACRVM
DECVRION. POPVLVSQ.
COLONIAE PRAENESTIN.

Correctum ſcripturæ vitium in commentariis de bello Gallico. *Cap.* XVIII.

DIV fui huius opinionis:exiſtimauique locum, quem nunc corrigere temptabo,deprauatum eſſe in IIII.commentario C.Cæſaris de bello Gallico:vbi enim fabricam pontis,quem fecit,Rhenum trãſiturus,exponit, ita hęc verba in omnibus,quos vidi libris,leguntur. Ac nihilo ſecius ſublicę ad inferiorem partem fluminis obliquæ adigebantur. quę pro ariete ſubiectæ & cum omni opere coniunctę,vim fluminis exciperent: & alię item ſupra pontem mediocri ſpatio, vt ſi arborũ trunci,ſiue naues,deiiciendi operis cauſa,eſſent a Barbaris miſſæ,his defenſoribus earum rerum uis minueretur. arbitror igitur illic legi debere pro pariete,loco illius,pro ariete: neque enim video quem locum hic aries habere poſsit, cum parietem contra appellet, ſiue potius inſtar parietis fuiſſe dicat, ordinem illum ſublicarum, qui parietem referebat. quia pontem defendebat a duabus rebus,quę contrariis in locis ipſum labefactare poterant. parietem vero huic rei efficiendę idoneum eſſe apertum eſt. ſi vna igitur tantum littera illi nomini pręponatur,locus(niſi fallor) reſtitutus eſt. Huic veteri coniecturæ meæ,quæ ſine alio firmamento,nõ tenuis,neque imbecilla viſa fortaſſe foret, additum poſtea eſt teſtimonium grauis auctoris,qui & ipſe eodem pacto, in re ſimili tradenda, locutus eſt: M.enim Varro in III.libro de re ruſtica, cum ornithonem ſuũ deſcriberet,inquit. Inter columnas exteriores pro pariete reticuli e neruis ſunt vt perſpici in ſilua poſsit & quæ ibi ſunt, neque auis ea tranſire. intra interiores columnas pro pariete rete auiarium eſt obiectum. duobus igitur vicinis locis eundem dicendi modum vſurpauit: quod arguit ita ſæpe Romanos homines loqui ſolitos:vocat autem reticulos e neruis ex ea materia confectos, quam nos vulgo minugia appellamus. qui tamen potius nunc ipſos e ferro æreque facimus: rete vero auiarium e lino, qualia retia ſunt, quibus aues capimus.

Defenſa communis lectio in epiſtola M.Ciceronis ad Q. fratrem, à nonnullis ſine cauſa inſimulata: eademque explicita. *Cap.* XIX.

PLVRIMVM negotii exhiberet accurato lectori, qui rem totam non noſſet,locus hic Ciceronis in epiſtola quadam ad Q. Fratrem, in qua de ſcriptis Philiſti diligenter loquitur,ac quid ſui iudicii ſit de omni hiſtoria ipſius oſtendit. Siculus ille capitalis, crebrer, acutus,

breuis . pęne puſillus Thucydides: ſed vtros eius habueris (duo enim ſunt corpora) an vtroſque, neſcio : me magis de Dionyſio delectat: ipſe eſt enim veterator magnus, & perfamiliaris Philiſto Dionyſius. Vnde fuere, qui putarent ſuperuacaneam eſſe, & tolli debere præpoſitionem de, cum tamen illa eo loco neceſſaria ſit. cum autem perierit Philiſtus, neque poſsit inde accipi veritas huius facti, Dionyſius Halicarnaſſeus omnem caliginem diſiicit: in epiſtola enim ad Cn. Pompeum, in qua ille exiſtimat de antiquis oratoribus atque hiſtoricis, de Philiſto Syracuſio ita loquitur: traditque ipſum hiſtoriam ſuam diuiſiſſe in duas partes, quæ diuerſis indicibus notarentur: prior enim de Sicilia inſcripta erat, poſterior vero de Dionyſio: hoc igitur eſt quod ſignificauit Cicero cum inquit. Me magis de Dionyſio delectat: alterum ſcilicet corpus, in quo de Dionyſii rebus geſtis egerat. vnde ab ipſo vocari voluit, vt magis caperet animum illius. Mentionem feciſſe Philiſti M. Ciceronem pluribus etiam aliis locis, notum eſt: nec ſolum in his ipſius libris, qui ſuperſunt: verum etiam in illis, qui amiſsi ſunt, vt indicio Nonii cognouimus.

Non omnes antiquitus principium feciſse ſignorum enumerandorum arietem, quem tamen ipſorum ordinem nos hodie ſequimur.

Cap. XX.

ERVDITE M. Varro, vbi de dignitate pecoris diſſerit in II. rerum ruſticarum, inquit multos peritos ſiderum: non omnes (quod libenter feciſſet, ſi potuiſſet: erat enim aptum conſilio ipſius) numerare XII. ſigna ab ariete & tauro: neque enim omnes ab illis initium olim ducebant vt nunc fit: ſed potius à cancro, vt Græci ferè cuncti: intelligitur hoc teſtimonio etiam Arati, qui cum in Phænomenis ſuis, ſigna ordine enumeraret, primum eorum, longe aliud ſpectans, cancrum nominauit. verſus ipſius hi ſunt, cum ſigniferum orbem, quem vocant ζωδιακόν, deſcriberet.

τῷ ἐνὶ καρκῖνός ἐστι. λέων δ' ἐπὶ τῷ. καὶ ὑπ' αὐτῷ

παρθένος, & quæ ſequuntur: quinque enim verſus in illis appellandis conſumit. interpres autem Arati docet morem fuiſſe eius poëtæ à cancro incipere: quia principium ſemper ſumeret rerum illarum tradendarum à ſeptentrionibus. nullum autem magis aquiloni propinquum ſignum eſſe in illis cancro.

Poëtæ

Poetæ Græci quidam, ornare flores volentes, veris filios ipſos appellarunt, alii vero pratorum, ſed alii etiam eiſdem parentes alios dederunt.

Cap. XXI.

ATHENAEVS Δειπνοσοφιστῶν libro XIII. tradit Chæremonem vocaſſe flores, nunc veris filios, nunc vero pratorum filios, ſatis acute atque eleganter. teſtimoniaque hæc ipſius citat. ἐν ἰῷ. Ἀνθηροῦ τέκνα ἔαρος πέριξ στρώσαντες. ἐν κενταύρῳ. ὅπου. ἔνθεν μὲν αὐτῶν εἰς ἀπείρονα στρατὸν τῶν ἀνθέων, ἀλόχων ἐστράτευσαν ἡδοναῖς θηρωμένων τὰ λειμώνων τέκνα. Animaduerti autem ipſe (hoc enim exemplum eius ille nõ ponit) Aeſchylum eoſdem appellaſſe terræ filios: hæc enim ipſius verba ſunt ἐν πέρσαις.

Ἄνθη τε πλεκτὰ παμφόρου γαίας τέκνα. Noſter vero, ſuauiſsimus omnium, non minus lepide & ingenioſe de illis canens, fecit illos è fauonio natos, qui inquit.

Zephiro torna, e'l bel tempo rimena
E i fiori, & l'herbe, ſua dolce famiglia.

Veterem quandam conditu ram olearum, in vſu etiam eſſe apud nos.

Cap. XXII.

M. Catonis ętate oleas eſui in lentiſco condiebant, ſed contuſas, non integras: quæ cõditura ipſarum in aliquo adhuc vſu eſt apud nos: inueniuntur enim hodie qui ipſas contundant atque ita inde nucleos elidant: hoc enim eſt contundere oleas: poſteaque in ollam condant plenam, non lentiſci foliorum, ſed ſtirpis iucundioris ac magis odoratę, ideſt arboris Medicę, ſiue eiuſdem generis alius, quibus omnibus cum veteres illi carerent, ſe ad lentiſcum, vt non ingratam ori ſtirpem, nec inſuauem, coniiciebant: puto enim lentiſci folia amaroris aliquid oleis adferre ſolita. Huius quoque veteris conſuetudinis, præceptique Catonis, qui ipſe non nihil ſtudii poſuit in huiuſcemodi rebus tradendis, & non totus manſit in documentis propriis ruſticorum exponendis, meminit M. Varro his verbis. Oleas eſui optime condi ſcribit Cato orchites, & pauſeas, aridas vel virides in muria, vel lentiſco contuſas. quas autem contuſas ambo vocarunt: noſtri, quod verbo Latino illi egregie reſpondet, appellant, acciaccate. facilius autem ita conditę corrumpuntur. quare opus eſt ipſas non multo poſt promere, & in menſam adponere.

Emendata plura loca in libro Ariſtotelis de admirandis rebus: *Cap. XXIII.*

LIBET locum emendare in commentario Ariſtotelis, cuius index eſt περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, quod in eo collectæ ſunt multæ res nouæ & inauditæ auribus Græcorum, vel potius plures reſtituere illic interſe vicinos locos; ſimulque oſtendere veteres illi Tyrrheni, qui Volaterras incolebant, quantopere fuerint ſtudioſi libertatis retinendæ. mendum autem eſt (niſi fallor) in nomine eius ciuitatis: illic enim neglige̅tia librariorum pro οὐολατέῤῥα legitur οἰναρέα, niſi credere malumus verum nomen eius vrbis auctori huius libri expoſitum non fuiſſe. nam Strabo ita ipſam appellat. cum igitur oſtendiſſet id oppidum in excelſo colle conditum, natura loci valde munitum fuiſſe, addidit, ciues timentes ne ab aliquo ſuorum, freto opibus, imponeretur communi libertati, ſolitos magiſtratus creare libertos, qui apud ipſos antea ſeruitutem ſeruiſſent, qui cum legibus definitum tempus imperii abſoluiſſent, in eorum locum alii eiuſdem generis ſufficiebantur: atque ita ſemper ipſos volentes illic traditum eſt ſe iuſto imperio priuaſſe, & ad indignos honorem illum detuliſſe, ne aliquando iniuſto imperio inuiti premerentur. omnem autem eam narrationem ad Volaterranos pertinere, præter quam quod ex ſitu & poſitura loci perſpicitur, intelligere etiam licet e ſuperiore proxima expoſitione, in qua de Ilua inſula, propinqua ſedibus ipſorum, quiddam commemoratur, cuius commemoratione incredibilis rei, cum extremum ſit in excuſis libris τυῤῥηνοὶ οἱ τὸ ποτιπάνιον οἰκοῦντες, legi debet illic ſine vlla dubitatione, ποπλώνιον: intelligit namque Populoniam: ſic enim quoque vocat hoc vetuſtiſſimum oppidum, cuius etiam nunc non parua veſtigia apparent, Strabo. Sed in principio etiam eiuſdem narrationis macula eſt. αἰθάλεια namque, non θάλεια à Græcis appellabatur inſula, vocata Ilua a Latinis. Sed multo infra etiam in alia narratione Græcum nomen eiuſdem inſulæ corruptum eſt: αἰγιαλεία namque ipſa falſo illic nominata eſt: cum prorſus eadem inſula intelligatur, vt teſtimonio quoque Strabonis cognoſcimus, qui eandem, antiquam admodum rem, co̅memorat. Verba aute̅, in quibus hoc vitium eſt, hæc ſunt. καὶ ἐν τῇ αἰγιαλίᾳ δὲ νήσῳ, κειμένῃ ἐπὶ τῷ τυῤῥηνικῷ πελάγει. & quæ ſequuntur. quod corrigetur ſi ἐν τῇ αἰθαλείᾳ δὲ νήσῳ, ſcribetur. Sed quia alia præterea errata ſunt illic apud excuſos libros, quæ auxilio ſane exaratorum exemplariorum tolluntur, non alienum erit ſuperiorem illam totam narrationem hic adſcribere. Ἐν δὲ τῇ τυῤῥηνίᾳ λέγεταί τις νῆσος αἰθάλεια ὀνομαζομένη. ἐν ᾗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου πρότερον μὲν χαλκὸς ὠρύσσετο, ἐξ οὗ φασὶ παντα κεχαλκευ-

μόνα παρ' αὐτοῖς εἶναι. ἔπειτα μηκέτι εὑρίσκεσθαι. χρόνου δὲ διελθόντος πολλοῦ, φανῆναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου σίδηρον ᾧ νῦν ἔτι χρῶνται τυρρηνοί, τὸ καλούμενον ποπλώνιον οἰκοῦντες. Ἔστι δέ τις ἐν τυρρηνίᾳ πόλις οἰναρέα καλουμένη· ἣν ὑπερβολῇ φασὶν ὀχυρὰν εἶναι: ἐν γὰρ μέσῃ αὐτῇ λόφος ἐστὶν ὑψηλός, τριάκοντα σταδίους ἀνέχων ἄνω. καὶ κάτω ὕλην παντοδαπὴν καὶ ὕδατα· φοβουμένους οὖν τοὺς ἐνοικοῦντας λέγουσι μή τις τύραννος γένηται προϊστάναι αὐτῶν τοὺς ἐκ τῶν οἰκετῶν ἠλευθερωμένους, καὶ οὗτοι ἄρχουσιν αὐτῶν, κατ' ἐνιαυτὸν δ' ἄλλους ἀντικαθίστανται τοιούτους.

Confirmata vetus emendatio, quæ cum tota nixa foret fide antiqui libri, nunc auctoritate teſtium comprobatur.

Cap. XXIIII.

CORREXI olim (vt opinor) hunc locum in Oratore Ciceronis, quo loco vocem quandam Carneadis commemorat: aiebat enim ille. Clitomachum eadem dicere: Charmidam autem eodem etiã modo dicere. legebatur autem prius in excuſis. pro Charmidam perperam Carneadem. deleui igitur tunc hanc maculam, ſecutus veſtigia veteris ſcripturæ, quæ Charmadam habebat. nunc autem quis fuerit hic Charmidas indicabo: Sextus enim meminit ipſius, vbi de variis Academiis diſſerit. nam plures αἱρέσεις philoſophorum illo nomine vocatas, conſtat. ἔνιοι δὲ καὶ τετάρτην προστιθέασι, τὴν περὶ φίλωνα καὶ χαρμίδαν. iiſdem autem pene verbis Euſebius προπαρασκευῆς εὐαγγελικῆς. ἔνιοι δὲ καὶ τετάρτην προστιθέασι τὴν τῶν περὶ φίλωνα καὶ χαρμίδην. Item Sextus quo loco de arte dicendi agit. οἱ δὲ περὶ τὸν κριτόλαον καὶ οἱ ἀπὸ τῆς ἀκαδημίας. ἐν οἷς ἐστὶ κλιτόμαχος καὶ χαρμίδας, εἰώθασιν. & quæ ſequuntur.

E fu vn fuoco di paglia.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXIII.

Conueniſſe noſtris hominibus in re tenui & quæ cito extinguitur, monſtranda, cum veteribus Græcis. Cap. I.

EODEM pæne nos, quo veteres illi Græci, prouerbio vtimur, cum rem, imbecillam admodum & nullarum virium oſtendere volumus: videtur enim id ipſos vocare ſolitos καλάμινον πῦρ, ideſt ignem, qui ex arundinibus conflatus ſit: & illa materia alatur. nos vero à palea, quæ infirmior adhuc tenuiorque eſt appellare ipſum conſueuimus: cum enim rem aliquam, quæ cito tranſeat, repenteque ſe nobis ex oculis eripiat, ſignificare volumus, dicimus. E ſu vn fuoco di paglia. In VI. igitur quęſtione tertii ſegmenti problematum Ariſtotelis, quibus omnibus in quæſtionibus diſſeritur de his, quæ a temulentia proficiſcuntur, ſunt hæc verba in extremo. καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ· καὶ γὰρ τοῦτο, διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθένειαν, ἀσθενέστερον ἐστὶ τοῦ ξυλίνου, loquitur autem illic de hominibus, qui largius bibere merum conſueuerunt: traditque in ipſis, vinum, quod calidum eſt, vna cum calore a natura inſito, magis abſumere, quæ in ipſorum corpore exiſtunt, viatica & alimenta ſui ac proprii caloris: illumque ipſum calorem eſſe imbecillum adiungit, quia materies, in qua adhuc conſeruatur, talis & ipſa eſt, ideſt infirma. ſimili autem, quod docet, illuſtrare volēs, addit quæ ſuprapoſita ſunt, verba. illa vero ita Theodorus interpretatus eſt. Quomodo ignis, quem arundo reddiderit: hic enim, propter materię imbecillitatem, infirmior eſt, quam qui a ligno præſtatur. Habet igitur, vt opinor, hoc quoque ſimilitudinem prouerbii. καλάμινον autem ἀπὸ τοῦ καλάμου arundineque deductum eſſe vocabulum, putare videmur debere: ita enim quoque cepit hoc nomen Herodotus in V. libro hiſtoriarum, cum quomodo Sardis captæ forent à Perſis exponeret, vnde factum ſit vt prædam nullam ex ea copioſa vrbe victores egerint: docet enim maiorem partem domorum ex arundinibus conſtructas fuiſſe: & quę latericiæ erant, tecta tamen ex illa materia ha-

buiſſe. quare cum iniecto in ipſam igne, vna illarum combuſta foret: flammaque propinquam corripuiſſet, ita vniuerſam vrbem incendio abſumptam. Non poteſt autem dubitari, quin hic καλάμιναι, quo verbo ipſe vſus eſt, arundinaceæ valeat: nam qui omnino vellet omnibus partibus par eſſe prouerbium Græcum noſtro: putaretque ἀπὸ τῆς καλάμης deriuatum id nomen, quæ Græcis ſtipula eſt, niſi ipſe fallor, erraret: & ſi teſtimonio etiam Homeri intelligamus, eam, quam dixi notionem eſſe huius nominis, qui fecit ab Vlyſſe hoc pronuntiari.

ἀλλ᾽ ἔμπης καλάμην γέ σ᾽ ὀΐομαι εἰσορόωντα
γινώσκειν. quem verſum citat etiam Ariſtoteles in III. libro de de arte dicendi: docetque verbum illud καλάμην ſatis acute translatum illuc, ingenioſeque fuiſſe.

Quæſtio propoſita de loco Catulli, eademque diſſoluta. Cap. II.

CVR dixit Catullus, Aſinium Marrucinum non belle vti manu ſiniſtra, qui fur eſſet? hæc autem poëtæ verba ſunt. Marrucine Aſini, manu ſiniſtra Non belle vteris in ioco atque vino: Tollis lintea negligentiorum: neque enim leua ſolum fures vtuntur, cum rem alienam clam auferunt, ſed dextra quoque: & ſanè crebrius dextra. vt quę promptior ſemper ac paratior eſt ad omnem rem tollendam. idem igitur Vibennios, patrem & filium, exagitans, inquit. O furum optime balneariorum Vibenni pater, & cinęde fili. Nam dextra pater inquinatiore. ſed auctoritate opus nõ eſt, cùm hoc planum & apertum ſit. An in illo genere furtorum, quorum inſimulabat tunc poëta Aſinium, qui ſurripiebat lintea familiarium hominum præſentium, nec tamen attendentium, magis vtilis manus illa eſt: faciliusquè ipſa poſſunt fallere, qui hanc ſordidiſsimam artem habent: nam ad dextram eorum, qui coram ſunt, magis intentos oculos habere ſolemus.

De lingua continenda in ira, quod precepit M. Cicero, inuentus itidem Græcus ſenarius. Cap. III.

M. Tullius in epiſtola illa longa ad Q. fratrem & quæ plena eſt optimorum præceptorum, iram intelligens, cui plurimum Quinctus indulgebat, inquit. Cumq; ea maxime animum moueat, tum tibi eſſe diligentiſsime linguam continendam. exiſtimari igitur poteſt illic Cicero reſpexiſſe ad ſententiam illam peruulgatam, quæ legitur nũc

in γνώμαις illis, collectis e pluribus veteribus comicis aut tragicis poëtis. his autem verbis continetur. γλώσσης μάλιστα πανταχοῦ πειρῶ κρατεῖν. non nullas etiam alias veterum illorum poëtarum expreſsit variis locis Cicero, quæ nunc illic leguntur.

Quomodo Græci dicant, quod apud Terentium eſt, ſomnum oppreſſiſſe Pamphilam, cum cœpit illa dormire. Cap. IIII.

APVD Terentium Eunucho Chęrea de Pamphila inquit. Interea ſomnus virginem opprimit. Ariſtoteles vero in VI. ſegmento problematum, cum idem oſtendere vellet, duobus verbis vſus eſt: primum enim inquit. ὕπνον ἐπέρχεσθαι quoſdam. deinde in alia quæſtione, quę extrema eſt eius ſegmenti, eundem, ſomnum ſcilicet λαμβάνειν alios. poſterioris huius loci verba ſunt hæc: εἰ γὰρ τῷ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. aliter tamen Ariſtoteles dixit ſomnum capere nos celerius in tenebris & vbi nihil videmus: aliter M. Cicero, qui in epiſtola quadam ad Atticum inquit. Ego ſi ſomnum capere poſſem, tam longis tę epiſtolis non obtunderem: quis enim non videt ſignificare ipſum voluiſſe ob moleſtias magnas: & ſollicitudinem animi, ſe, cum maxime cuperet: daretque operam illi rei, non poſſe vllo pacto ſopiri.

Diſputatum diligenter de lectione verſus Horatiani, contra ſententiam nonnullorum. Cap. V.

PLVRES, eruditi & ingenioſi viri, epiſtolam Horatii, in qua multa collegit præcepta, pertinentia ad artem poëtarum, interpretati ſunt & inde ſane non parum caliginis depulerunt. cum autem valde dubitatum ſit, quomodo verſus hic legi debeat.

Intererit multum Dauus ne loquatur, an heros: quidam enim pro his duobus extremis verbis putant reponendum, herus ne. nec deſunt etiam qui arbitrentur legi debere diuus, non Dauus. Vt alii quoque, qui ambabus ſimul vocibus immutatis ſcripſerint, diues ne loquatur, an Irus, quid mei iudicii ſit de hac re aperire libet: ipſe enim melius eſſe arbitror peruulgatam lectionem tueri, quam etiam in omnibus antiquis libris manere animaduerti. vidi autem non pauca uetera exemplaria huius poëtæ. mouit etiam me non parum quaſi teſtimonium quoddam Plutarchi: hic enim grauiſsimus ſcriptor in collatione illa Ariſtophanis & Menandri comicorum, quam facit, cum inſimularet Ariſtophanem, qui vt ipſe affirmat, in hoc vitio toto corpore volutatus eſt; atque eodem ſermone ſemper indu:

xit vtentes magnopere inter ſe diſtantes perſonas, inquit. καὶ οὐκ ἂν διαγνοίης εἴτε υἱός ἐστιν, εἴτε πατήρ. εἴτε ἄγροικος, εἴτε θεός. εἴτε γραῦς, εἴτε ἥρως ὁ διαλεγόμενος. nec tamen quamuis Plutarchus in perſonis notandis, quæ longe alium ſermonem requirunt, meminerit dei, ſentio cum illis qui malunt apud Horatium diuus legi, quam Dauus: valde enim diſtantes perſonas & quaſi e regione poſitas, nominaſſe exiſtimo poëtam, non propinquas. quem ordinem ſecutus eſt etiam Plutarchus vt apparet. nec Plutarchus ſolum, verum etiam Plato. qui in Ione, illum ipſum vt ſibi videbatur, optimum artificem harum rerum quaſi hoc præcipientem inducit: facit enim eum ita loqui cum Socrate. Ἃ πρέπει, οἶμαι ἔγωγε, ἀνδρὶ εἰπεῖν, καὶ ὁποῖα γυναικὶ, καὶ ὁποῖα δούλῳ, καὶ ὁποῖα ἐλευθέρῳ, καὶ ὁποῖα ἀρχομένῳ, καὶ ὁποῖα ἄρχοντι.

Emendatus locus Ciceronis pro A. Cluentio, ſimilitudine etiam Græci ſermonis. Cap. VI.

IN his verbis Ciceronis, quibus vſus eſt pro A. Cluentio, de L. Craſſo loquens, mendum eſſe puto: ita enim in excuſis libris leguntur. Qui cum L. Plancum defenderet, accuſante M. Bruto, homine in dicendo vehementi & callido & quæ ſequuntur. cum tamen videatur legi debere. & calido: neque enim cohæret poſterius illud nomen cum priore: neque facile videtur poſſe aliquis in ſuis factis eſſe vehemens & callidus: qui namque callidi verſutique homines ſunt, non ſunt, vehementes & acres: contraque calidi homines vocantur, qui ſunt in omni ſua vita vehementes & inconſulti. Idem autem mendum occuparat locum Terentii Eunucho, quod tamen Gabriel Faernus inde ſuſtulit, accurate redditis rationibus ſui iudicii. intelligo autem cum Parmeno Chæreæ inquit. Vide ne nimium calidum hoc ſit modo. nam Græci quoque (quod tamen non addidit corrector ille prudens: puto autem valere ipſe ad vtrunque locum confirmandum) dicebant calidum factum. vt Ariſtophanes, apud quem eſt.

ὦ θερμὸν ἔργον κἀνόσιον καὶ παράνομον,
τολμῶντε δρᾶν ἀνθρωπαρίω κακοδαίμονι.

Defenſa vetus lectio loci Catulliani, quæ falsò putata eſt à nonnullis corrupta.
Cap. VII.

VERSVS hi Catulli, ex elegia expreſſa e Callimacho, ita leguntur in iis, quos vidi, libris ſcriptis: vidi autem plures: nec vllum tamen (vt verum fatear) ex illis ſatis vetuſtum.

Qui cum ego, dum virgo quondam fuit, omnibus expers
Vnguentis, vna milia multa bibi.

ſed etiam qui primis illis temporibus huius inuenti, excuſi fuere, lectionem eandem retinent. extitere poſtea qui, coniectura ducti, mutato caſu eius nominis, pro vnguentis fecerunt vnguentorum. ipſe tamen arbitror priorem illam lectionem veram eſſe: nec mutari vllo pacto debere: ſenſumque hunc inde duco vt coma dicat. numquam ſane ſe, antequam nupſerit Berenice, guſtaſſe vnguenta (neque enim moris erat vt innuptæ vnguentis vterentur) poſtea tamen quam illa in matrimonio collocata eſt, cõmemorat ſe plurimum vnguenti bibiſſe, quo maxime delectantur: vndeque capiunt vtilitatem magnam, comæ. Valet etiam ad hanc lectionem confirmandam, quod contumelia eſſet aliquo modo, dicere nobilem & ſummo loco natam virginem, expertem omnium virorum fuiſſe: neque enim aliter exiſtimari de illa ſine iniuria poteſt. Morem vero non fuiſſe, vt virgines vterentur libere vnguentis, præter quam quod ex noſtris etiam inſtitutis intelligi poterat (ſemper enim certa quædam præcepta ſeruari veriſimile eſt: neque decet vllo pacto ætati illi nimis indulgere, & huiuſcemodi teneris ſtudiis valde ipſas delinire) probat aliquo modo Xenophon in Sympoſio his verbis. αἱ μέντοι γυναῖκες (ἄλλως τε καὶ ἢν νύμφαι τύχωσιν οὖσαι, ὥσπερ ἡ Νικηράτου καὶ Κριτοβούλου μύρου μὲν τί καὶ προσδέονται: αὐταὶ γὰρ τούτου ὄζουσιν. cum enim doceat mulieribus ſolis conceſſa eſſe vnguenta, præſertim nuptis, declarare videtur vſum eorum virginibus, quæ domi cuſtodiuntur fuiſſe, interdictum eſſe. Sed etiam Electra apud Sophoclem, quæ, vt nomen quoque declarat, virgo atque expers coniugii erat, comam ſuam vocat ea de cauſa ἀλιπαρῆ, ideſt ſqualidam & quæ vnguentis illita non foret. quod tamen aliquis, qui repugnare vellet, diceret ob ſollicitudinem mæroremque ingentem illi contigiſſe, non quia domi, grandis iam virgo, maneret. Declarat autem Callimachum apte mentionem feciſſe vnguentorum, loquentem de Berenice, quod proditum eſt memoriæ ab Athenęo: ille enim narrauit in primis, quæ conficiebantur Alexandriæ vnguenta laudari ſolita, & propter eius vrbis copias, & propter ſtudium, quod hæc regina in illis ponebat: nec tantum ipſa, verum etiam Arſinoe. Locus tamen hic non legitur in excuſis libris, ſed in calamo exarato, qui

cuſtoditur

cuſtoditur in bibliotheca Medicea, illo loco XV. libri, vbi in impreſsis ad notatum, deſiderari plura: & ſanè multæ paginę in eo ſcriptæ præterea ſunt, in quibus de floribus, & vnguentis copioſe agitur.

Quod Græci ſæpe dicunt ἔχειν φρένας, Latinos dicere vno verbo ſapere.
Cap. VIII.

QVOD Græci paſsim dicunt, ἔχειν φρένας, valet ſapere. Oedipus apud Sophoclem, cum ſe iam cognoſſet eſſe miſerum: ac ſolum mutare vellet, conuerſus ad filias, adhùc teneras, inquit.

σφῶιν δ' ὦ τέκν', εἰ μὲν εἰχέτην φρένας,
πόλλ' ἂν παρῄνεσα. M. vero Cicero, in eadem pæne aduerſa fortuna cõſtitutus, eodem animo dixit in epiſtola ad Terentiam. Nam quid ego de Cicerone dicam, qui cum primum ſapere cœpit, acerbiſsimos dolores; miſeriaſque percepit. Item in II. Philippica. Vt pro tanta merce de nihil ſapere diſceres. nec non in eadem. In qua, quamuis nihil ſapias, nihil tamen tibi poteſt eſſe iucundum. nec non Catullus, quem etiam libenter pono in illis, qui puro ſermone vtuntur.

Inſulſiſsimus eſt homo: nec ſapit pueri inſtar.

Sed extremis pæne his cunctis exemplis poteram ſuperſedere: poſita namque illa iam fuerant ab Achille Statio, diligenti & erudito interprete huius poëtæ. Nec tamen ſemper Græci duobus verbis id exprimunt, ſed aliquando etiam, vt Latini, vno vtuntur, vt idem acutiſsimus tragicus in Aiace, cum illum ipſum, vnde fabula vocata eſt, induceret cum puero filio loquentem, quem portari ad ſe iuſſerat, vt poſtremum ipſum videret.

Καίτοι σὲ καὶ νῦν τουτόγε ζηλοῦν ἔχω.
Οθ' οὕνεκ' οὐδὲν τῶνδ' ἐπαισθάνῃ κακῶν.
Ε'ν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος.
Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ' ἀνώδυνον κακόν.
Εὼς τὸ χαίρειν καὶ τὸ λυπεῖσθαι μάθῃς,

Cum autem fortunatum ipſum vocet, qui nihil eorum malorum intelligat, quæ domum ipſius premebant: putetque in eo ſtatu animi vitam eſſe iucundiſsimam; non multum enim ſapere fatetur eſſe malum, ſed tamen malum, quod careat dolore, exiſtimat vſque eo verum eſſe, quod dixerat: ſententiamque eam probari debere, donec aliquis ad eam ætatem venerit, vt poſsit iam recte ſtatuere, quibus rebus dolendum, quibusuè lętandum ſit.

Similitudo oſtenſa, in prouerbiis notandis, Græcorum & Latinorum.
Cap. IX.

NOTVM eſt Græcos auctores, cum vocem aliquam peruulgatam eſſe oſtendere volebant ac prouerbii denique vim habere, addere ſolitos φασὶ, quo declarabant, non ſuam tantum ſententiam eam eſſe, ſed reliquorum etiam fere omnium mortalium. Id expreſsit Catullus, cum inquit.

Hoc eſt quod dicunt, Ipſa olera olla legit. nec nō etiā altero hoc loco.
Hoc eſt quod dicitur illud,
Fraternum vere dulce ſodalitium.

Sed M. quoque Varro ita locutus eſt ſtatim in principio primi libri de re ruſtica. Quod, vt dicitur, ſi eſt homo bulla, eo magis ſenex. & nō multo infra. Et ſimul cogitans Portam itineri dici longiſsimam eſſe. ſed exempla deeſſe non poſſunt: eſt enim hoc ſatis frequens, quamuis nō ſemper eo verbo vterentur, ceu Terentius, qui aiunt, inquit. Sed ille præterea ſine aduerbio vt, & ſine pronomine, quod more Græcorum dixit.

Vt quimus aiunt, quando vt volumus non licet.

Vt autem tenuem hanc animaduerſionem meam, ſed tamen non inutilem, neque iniucundam (vt arbitror) futuram illis, qui puro Latino ſermone delectantur, ornem: & aliquid ipſi addam, quod acuminis aliquid in ſe, diligentiæque contineat, extremo huic M. Varronis prouerbio, puto nos habere in patrio noſtro ſermone, quod penitus reſpondeat: dicimus enim quoque nos, idem ſignificare cupientes. Il piu duro paſſo e quel della ſoglia. quia, qui profecturi aliquo ſunt, non ſine moleſtia ſollicitudineque aliqua animi, deos penates, ac caras ſibi perſonas relinquunt: ſed cum progredi cœperint ac ſe itineri dederint, poſthabitis omnibus illis curis, alacri animo pergunt. Valet demum idem pæne prouerbium hoc Latinum, quod Græcum illud ἀρχὴ ἥμισυ τοῦ παντός.

Vti aliquando etiam Homerum tenuibus collationibus, ſed mirifice aptis ad res illuſtrandas. *Cap. X.*

ADNOTAVI in ſuperioribus libris Catullum tenui admodum, puſillaque collatione vſum fuiſſe, ſed illa tamen appoſita: mirificeque rem, quam declarare volebat, illuſtrante. Sed non tantum Catullus, humilis plerunq; poëta, humili illa collatione eo loco vſus eſt, ſed etiam Homerus, grandis ſemper & amplus, aliquando idem fecit, qui vt oportet, in eam tantum rem toto animo incumbit, vt auxilio rei notæ

& ſæpe ſpectatę, rem obſcuram & incertam illuſtret. vt cum monſtrare vellet, quam breui ac ſine vllo negotio Apollo diruit monimenta caſtrorum, quę maximis cum laboribus ac diuturno tempore cōſtruxerant Achiui, inquit non magis ipſum laboraſſe quam pueri faciant, qui cum in littore aceruum harenę extruxerint: ipſaque imaginem alicuius rei reddiderint ludentes, paulo poſt iidem ludendi itidem animo, in eam fabricam manibus pedibuſque incurrunt, ac totam ſubito diſſipant: nihil enim Homerus excogitare potuit magis aptum ad rem declarandam: quodque vt valde omnibus notum eſſet, ita etiam in primis humile ac tenue foret: vnde vetus hoc ſcholion antiquus liber eo loco habet. quod paucis verbis totum hoc docet & explanat. ταπεινὴ μὲν εἰκὼν, ὅμως πᾶσι γνωστή. Fatetur igitur imaginem humilem eſſe: amandam tamen illam affirmat, cum valde nota foret.

Animaduerſum aliter vſurpare Plutarchum hoc verbum χρῆσθαι, ac vulgo ipſum capi ſoleat.

Cap. XI.

NOTANDA eſt, non valde frequens apud bonos auctores, notio huius verbi χρῆσθαι: ita enim cepit Plutarchus in IIII. libro quæſtionum, conuiuiis accommodatarum, cum dixit puerum ἄρτῳ χρῆσθαι, tamquam ſi idem prorſus valeret, quod panem ipſum comedentem, vno illo cibo contentum eſſe, & non quærere ſuauiores epulas. ſed idem etiam eodem loco χρήσιμα appellauit, cuncta, quę famem ſedare poſſunt, & eundem vſum hominibus ex ſe præbent. exempla autem ſunt hæc. ἰδὼν δὲ τὸ παιδίον ἅμα τῷ φίλωνι, τὸ νέον, ἄρτῳ χρώμενον, ἄλλου δὲ μηδενός, δεόμενον. & infra. ὅν φασι μήτε ποτῷ χρησάμενον ἄλλῳ, μήτ' ἐδέσματι, πλὴν ἢ γάλακτος, διαβιῶσαι πάντα τὸν βίον. Videtur autem Horatius eodem pacto Latinum verbum, quod huic Græco reſpondet, cepiſſe, cū inquit.

Quali igitur victu ſapiens vtetur. in ſatyra, quæ idem fere argumentum habet, quod quæſtio Plutarchi: index enim eius eſt. εἰ ἡ ποικίλη τροφὴ τῆς ἁπλῆς εὐπεπτοτέρα, in hac vero laudatur tenuis victus, & in cælum ſummis laudibus fertur.

Valde illuſtrem et expolitum Virgilii locum, expreſſum ab eo fuiſſe ex Homero. *Cap. XII.*

QVIS non videat ornare voluiſſe Virgilium locum, quem in manibus habebat, repetita ſæpe voce, quæ rem ſignificat ornamenti plenam: & quã mortales vti cõſuerunt, cum aliquid illuſtrare volunt, & plurimum ipſi ſplendoris afferre? hęc enim profecto mens ipſius fuit, cum de Chloreo, ſacerdote Cybeles, ita cecinit.

Aureus ex humero ſonat arcus, & aurea uati
Caſſida. tum croceam chlamydemque, ſinusque crepantes
Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Sed paulo etiam ſupra, eandem materiam appellarat. Nec eo ſane vno tantum hoc in loco ſe contulit, ſed aliis etiam nonnullis, vt cum Didonis ſtudium in ſe ornanda ſignificare voluit, quo magis amatori ſuo placeret. inquit enim.

Cui pharetra ex auro. crines nodantur in aurum
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Quin etiam cum de ornatu equorum Latini regis, quos oratoribus Aneę dono dedit, loqueretur.

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Sumpſit autem Latinus poëta a Græco eiuſdem generis, omnium optimo decus hoc, lumenque orationis: ille enim multo prius idem hoc fecerat, magna cum ingenii laude: de Neptuno enim, altero fratre Iouis, loquens: ſpeciemque omnem illius aperire volens, inquit. equos autem, quibus vehebatur, prius attigit.

ὠκυπέτα, χρυσέῃσιν ἐθείρῃσι κομόωντε,
χρυσὸν δ᾽ αὐτὸς ἔδυνε περὶ χροΐ, γέντο δ᾽ ἱμάσθλην
χρυσείην. & quæ ſequuntur. ſed ipſe quoque, propinquo in loco antea nobilem eandem materiam appellarat, cum de domiciliis eius dei loqueretur: vocauerat enim illa χρύσεα, vt declaretur, omni adhibita induſtria, locum eum expreſſum fuiſſe a Virgilio. ſed non tantum concinnitate hac & elegantia illuſtrauit ſuum locum Homerus: qui grauiſſimus erat, ſed etiam ſententiis, quæ dignitati Neptuni conuenirent, vt accurate docuit eruditiſsimus magiſter dicendi: & maximus exiſtimator veterum ſcriptorum, Dionyſius Longinus. hoc tamen nunc mihi oſtendere propoſitum non eſt. Sed Homerus ornatus itidem gratia in deſcribendo curru Iunonis, eaſdem voces repetit: & ſi ponit illa longiore interuallo inter ſe diſtantia. Ouidium etiam adumbrare hunc ornatum duo-

rum horum ſummorum poëtarum notum eſt, cum & ipſe cecinit.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſumma
Curuatura rotæ.

Plura loca poetæ, cuius ſcripta amiſſa ſunt, eruta è veterum commentariis. Cap. XIII.

EVPHORIONIS poëtæ teſtimonia multa citant veteres grammatici, cuius poſtea ſcripta vetuſtate conſumpta ſunt, niſi putamus cauſam fuiſſe, quod ille iterum interierit, obſcuritatem operum ipſius. nam Cicero quoque memorię prodidit eum nimis obſcurum fuiſſe. ipſius opera in Latinum ſermonem vertiſſe Cornelium Gallum narrauit nobis Seruius Virgilii interpres. qui etiam tradit illum ſignificatum fuiſſe a Virgilio, cum Maro ex perſona Galli cecinit.

Ibo & Chalcidico, quæ ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor auena.

Thcon, Arati interpres, vbi poëta ille loquitur de hydra, tres hos ipſius verſus ponit: ſtudet enim probare apud poëtam, quem explicat & erudite ſane, ſubtiliterque explicat, αἰθομένην, de hydra prolatum nomen, valere, quæ veneno imbuta eſt ardente.

ἢ μὲν πάνθ', ὅσα που φύει εὐθαλέτελος αἶα.
ἢ φύλλον γε ἢ ποίην. ὅτ' ἐχρίμψατο, λυθρὴν
ὡς πυρὶ καρφόμενον, ψαφαρὴ ἐνδάλλεται πέφρη.

Sed etiam vetus ſcholion in locum eum Homeri, vbi inducit Agamemnonem in rebus aduerſis Græcorum, neſcientem ſolum remedium inuenire tantorum malorum, confugere ad Neſtorem, vt vna cum ipſo conſilium caperet de ſalute exercitus, ut ægrotus ad medicum ſe confert, vt ope ipſius depellat à ſe morbum. hæc vero verba ſunt eius declarationis. πρὸ ὀλίγου δὲ χωρισθεὶς ὡς αὖ εἰς ἰατροῦ νοσῶν θέλει φοιτᾶν πάλιν ὥσπερ καὶ εὐφορίων φησί.

πολλάκι τὸν κλισίῃσι πεληγενέεσσί τε νηυσὶν
εὐνύχιοι πίτναντο νόσῳ. ἀτὰρ ἰητῆρος.

Stobæus quoque, vbi ſententias de pueris prolatas collocauit, quinque eiuſdem continentes verſus citat, quibus mater filio exponit faſtidia, quę ſuſtinuit, cum ipſum in vtero geſtauit, partuſque itidem dolores; nec non labores, cum eundem poſtea lacte ſuo aluit. Sed idem etiam, quo loco collegit, quæ apta ſunt ad ægritudinem leniendam, duos eiuſdem integros verſus ac dimidiatum tertium poſuit, quibus oſtenditur oportere adhibere modum in mœrore ac luctu, ob interitum ſuorum.

Explanatum à duobus ſummis poetis ſtudium mulierum, in tegenda ſua fucata pulchritudine. *Cap. XIIII.*

LOCVS Lucretii, quo diligenter deſcripſit ſtudium mulierum in ornando corpore: totamque eam rem poſuit nobis ante oculos, quã tamen ipſæ conantur tectam & abditã eſſe omnibus hominibus: in primis autem amatoribus ſuis: locus inquam ille, valde ſimilis eſt Homerico huic, cum ingenioſiſsimus poëta & qui vitam omnem mortalium eximie expreſsit, fecit Iunonem, vt imponeret Ioui & ſpecie corporis ipſum ad ſe alliceret, vnde arctus ſomnus conſequeretur, formam illam ſuam ornaſſe & cuncta feciſſe, quę mortales feminæ facere eo tempore conſuerunt, addidit. ante quam tamen aliquid, quod eo faceret, attingeret, narrat ipſam partem eam domus, quo ſe contulerat, ſepſiſſe, ne aliquis eo penetrare poſſet. Idem autem ſignificauit Lucretius, diligentiã videlicet plurimã, quam adhibent mulieres in artificio hoc ſuo celando: nam inquit, cum ſordidum & humile omne illud miniſterium eſſe oſtendiſſet, & tale vt prorſus cognitum & perſpectum auerſurum eſſet ab amore:

Nec Veneres noſtras hoc fallit, quo magis ipſæ
Omnia ſummopere hos vitæ proſcænia celant.
Quos retinere volunt, aſtrictosque eſſe in amore.

Eodem igitur pacto Homerus inquit de illa dea. θύρας ἐπέθηκε φαεινάς. reliqua pręteribo, quæ paria admodum ſunt: quia in illuſtri, & qui fugere neminem poſsit, loco poſita ſunt: & pro illis ponã hic vetus ſcholion, quod hoc ipſum callidum conſilium ipſarum explicat: fertque in cælum artificium poetæ, qui accurate pinxerit totam eam rem. θαυμασίως δὲ τὴν μίμησιν· ἐν ἀπορρήτῳ γὰρ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν. ὡς ἂν μὴ ὑποβολιμαῖον ἐκ τέχνης κομματικῆς αὐτοῖς τὸ κάλλος, ἀλλὰ γνήσιον φαίνηται.

Aratum non minus imitatorem fuiſſe Heſiodi, quam Homeri: quamuis ipſum multum amaſſe Homerum, exploratum ſit. *Cap. XV.*

EXISTIMATVS eſt a veteribus illis Aratus in poëmate pangendo non ſolum propoſuiſſe ſibi ad imitandum Homerum, quod reliqui fere omnes poëtæ faciebant: verum etiam Heſiodum, & non minus ſane hunc quam illum, cuius gloria maior erat, exprimere conatus eſſe & certe, ſi multi ipſius loci diligenter attendantur, nullo negotio intelligetur, non ſine cauſa hoc ipſos in incerto reliquiſſe. ipſe nunc duos locos

indicabo, vnde cognoſci poſsit induſtria Arati & amor ipſius par erga ambos hos vetuſtiſsimos poëtas. Heſiodus, cum curſum fluminis deſcriberet, fecit ipſum ſimilem ſerpenti. Aratus contra dixit ſerpentem, qui inter arctos aſpicitur, ſimilem eſſe fluuio. Heſiodi verſus eſt, citatus à Theone, καί τε διεργόμενος ἠπειγμένος εἰσὶ δράκων ὥς. Arati vero.

τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας, οἵη ποταμοῖο ἀπορρώξ,
εἰλεῖται μέγα θαῦμα, δράκων

Infra Aratus de ſerpente hoc ipſo inquit. παλίνορσος quaſi ille metueret ac fugeret arctum. Homerus vero eo verbo vſus eſt cum loqueretur de illo, qui retro cedit, repenteque ſe conuertit viſo ſerpente, quem illic minime expectabat: inquit enim in collatione.

ὡς δ' ὅτε τίς, δράκοντα ἰδὼν, παλίνορσος ἀπέστη. Aratus vero.
ἐκ δ' αὖτις παλίνορσος ἀνατρέχει.

Coniectura emendatus locus è primo libro Varronis de re ruſtica. Cap. XVI.

CVM olim purgarem M. Varronis libros de re ruſtica, auxilio antiquorum librorum, reliqui hunc locum (vt opinor) maculoſum. quia nihil inde adminiculi, vnde ſolebam, accipere potui ad notam, quæ inſederat, delendam. Nam huiuſce pedes ſolent dolere, in fronte contrahere rugas. Suſpicor igitur contrahe legi debere, atque ita ſententiam reſtitui, ſi ab indefinito modo ad imperandi modum transferis. ſunt autẽ verba C. Stolonis irridentis, vt ſupra fecerat, præcepta quędam e libris Saſernę. cum autem ſuperioribus illis vnum additurus eſſet, quod in primis inſulſum ipſi, ridiculumque videbatur, homo facetus, primum iubet C. Fundaniũ attente audire: expectareque, toto animo ad eam rem conuerſo, graue id, nouumque documentum. εἰρωνικῶς autem loquebatur: & longe aliud intelligebat. qui autem ſe ilico audituros putant rem ſeriam & vnde multum vtilitatis ad ſe peruenturum ſit, hoc habitu animi, corporiſque eſſe ſolere notum eſt.

Monſtratus locus Ciceronis in Philippicis, cui videtur macula hærere. Cap. XVII.

HAEC verba M. Ciceronis e II. Philippica mendi aliquid in ſe continent. Veniſti e Gallia ad Quæſturam petendam. aude dicere prius ad parentem tuum veniſſe, quam ad me? multo enim antea Marcus, illius pater, mortuus erat. quomodo igitur poterat filius do-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mum ad eum accedere. Hoc verum eſſe, docet hic alter locus ex eadem oratione. Tenes memoria prętextatum te decoxiſſe: patris inquies iſta culpa eſt. præterea Plutarchus aperte narrat M. Antonium domi P. Lentuli educatum. nam mater ipſius, poſt interitum prioris viri, illi nupſerat: videndum igitur an parentem tuam legi debeat, vt illam ipſam intelligat, quam viduam domi poſterioris viri vixiſſe veriſimile eſt. quid autem valeat omnis hęc commemoratio apertum eſt: fuiſſe enim tempus docet, quo M. Antonius multum præſidii, ad id quod volebat obtinendum, in M. Ciceronis patrocinio poſitum putaret: & eius ſibi beneuolentiam ſummo ſtudio conaretur conciliare.

Quod reprehendit M. Cicero in ſententia, quam ſenator dixit, videri poſſe Demoſthenem laudare, ſed falſo tamen.
Cap. XVIII.

QVESTVS eſt magnopere Cicero de Fufio Caleno in Senatu: ipſumque præſentem modice accuſauit, qui decreuerit litteras M. Bruti ad eum ordinem, recte & ordine ſcriptas eſſe: addiditque (totus autem locus eſt in X Philippica) Quid eſt aliud librarium Bruti laudare, non Brutum. multaque in eam ſententiam, quæ declarant hoc ipſum iniquo & maleuolo animo feciſſe: Demoſthenes tamen oſtendit in oratione περὶ ἁλοννήσου in plebiſcitis Athenienſium, ſiue in ſententiis dicendis oratorum, cum litteras aliquas laudabant, ſcribi dici ve ſolitum epiſtolam illam εὖ γεγράφθαι. videndum igitur accurate vnde natum fuerit, vt eandem rem vnus eorum factam reprehenderit: alter vero probarit. Inſimulat ſane Græcus quoque orator eos, qui ita decreuerant. verum alia de cauſa: accuſat enim ipſos quod cauſam agerent Philippi, & illi, inimico Athenienſium, occulte fauerent. reprehendit igitur animum voluntatemque eorum, qui dixiſſent id recte ſcriptum eſſe, quod improbe & iniuſte ſcriptum foret. nam plena erat epiſtola illa iniuriarum contumeliæque in populum Athenienſem? rationem tamen illam ſcribendi, dicendique ſententiam non reprehendit, vt videtur facere Cicero.

Verbum

Verbum κατακλύσαι, fuiſſe translatum eleganter à Xenophonte. *Cap. XIX.*

VERBVM hoc κατακλύζω, quod, ſua in ſede poſitum, valet inundare & aquis operire. vnde κατακλυσμὸς Ogygis à M. Varrone vocata eſt eluuio terrarum, tranſtulit eleganter Xenophon ad aliam rem, in ſuo οἰκονομικῷ, cum induxit ſanctiſsimum virum Socratem ita loquentem. ὥσθε, πάνυ μικρὰ ποριζόντες, κατακλύσειαν ἂν ἀφθονίᾳ τὴν ἐμὴν δίαιταν: ſignificare enim voluit. implerent copia & vbertate meam domum. ſed in Latinis verbis non eſt eadem quæ in Græcis, venuſtas. Loquitur igitur politiſsimus ſcriptor de copia illa bonorum tamquam de aqua, & ipſa quidem copioſa. quæ præſtat id, quod dictum eſt. Sed animus ęquus Socratis faciebat, vt non magna uis earum rerum efficeret, quod in aliis facit ſolum copia & abundantia. M. Cicero (vt opinor) cum idem hoc exprimere cuperet, dixit redundare.

Cum dictum ſit, tragicos Græcos vocaſſe lunam ſolis filiam, qui nam fuerint hi. *Cap. XX.*

INTERPRES Arati Theon: & diligens ſane atque eruditus interpres eius poëtæ (fuit enim valde peritus rerum cæleſtium, & præterea quæ ad artificium poëtarum intelligendum faciunt, non ignorabat) tradit tragicos poëtas appellare ſolitos eſſe lunam ſolis filiam: quia cum lumen accipiat a ſole, ſine luce & cæca ſua vi exiſtens, quaſi gignitur ab ipſo. cum hæc igitur & alia huiuſcemodi nonnulla dixiſſet, quæ plana & explorata ſunt, addidit. διὸ καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἡλίου θυγάτηρ λέγεται. Viſum igitur mihi eſt indicare, quos potiſsimum tragicos intelligat: cum eorum nomen reticeat. Euripidis hæc verba ſunt e Phæniſsis. ὦ λιπαροζώνου θύγατερ ἀελίου σελαναία, χρυσεόκυκλον φέγγος. Sed Aeſchylus etiam eiuſdem ſententiæ fuit. cum Heſiodus fratrem ipſius ſolem eſſe cenſuerit: quem manifeſto Virgilius ſecutus, cecinit.

Nec, fratris radiis obnoxia, ſurgere luna.

Notam propinquorum imbrium à lucernæ fungis, quam expoſuit Virgilius, ſumptam ab Arato. Cap. XXI.

VT alia fere cuncta, quibus agricolæ præſentire poſſent, quid ſibi a ſuperis ſedibus impenderet, ita etiam hoc ſignum futurorum imbrium ſumpſit Virgilius ab Arato, cum cecinit,

Ne nocturna quidem carpentes penſa puellæ.
Neſciuere hiemem, teſta cum ardente, viderent.
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Locus autem Græci poetæ hic eſt.

ἢ λύχνοιο μύκητες ἀγείρονται περὶ μύξαν.

Sed etiam Callimachus, qui eadem ætate, vt memoriæ proditum eſt, qua Aratus floruit, idem animaduerterat: ipſius enim hoc teſtimonium citatur a Theone interprete. εὖτ᾽ ἂν

λύχνου δαιομένου ἄλδην ἐγένοντο μύκητες.

Sed verius fortaſſe diceretur, ſi, qui primus hoc memoriæ prodiderit, oſtendendus foret, Theophraſtum hanc notam obſeruaſſe, qui tempore vicit tres hic ſupra appellatos poetas; ille namque in libello, quem ſcripſit de notis ventorum, pluuiæ, ſerenitatis: huiuſcemodique omnium rerum, quæ μετέωρα vocantur, hoc quoque litteris mandauit, eodem, quo Aratus & Callimachus vſi ſunt, vocabulo, eandem rem nominans; quod etiam, ab illis acceptum, expreſſit Virgilius: inquit enim.

Καὶ οἱ μύκητες, ἐὰν νότια ᾖ, ὕδωρ σημαίνουσι. putari igitur debet hæc nota ſatis certa, poſtquam a tot claris ingeniis probata & celebrata eſt. Sed etiam noſtræ mulieres hoc verum eſſe affirmant.

Quæ Græci vocant ἐπιρρήματα θέσεως Latinos recentiores appellaſſe gerundia. Cap. XXII.

NOTVM eſt Græcos grammaticos huiuſcemodi vocabula, frequentia in ſermone veterum illorum, θετέον, λεκτέον, & infinita alia huiuſcemodi, ſolitos vocare ἐπιρρήματα θέσεως: quia conſtituant rem aliquam & prorſus efficiendam eſſe oſtendant. Latini, inferioris ætatis, appellarunt gerundia: vt cum Virgilius cecinit. & pacem Troiano a rege petendum. Salluſtius quoque in hiſtoria ſcripſerat, quod eſt eiuſdem generis. Agendum atque obuiam eundum eſt. quem locum ipſius vt ſuperiorem etiam noſtri poëtæ, in teſtimonium vocauit Donatus, cum verba illa Terentii interpretaretur. vxor tibi ducendaſt Pamphile hodie. nam inquit. Mire ducenda. ſemper hoc genus declinationis neceſſitatem importat. & quæ ſequuntur.

Quid valeat ψεκάδιον in Græco ſermone, quæ minuta pluuia, declarata illo nomine, idonea eſt cochleis captandis. *Cap.* XXIII.

Ψεκάδιον, imminuto eo nomine, Græci vocare ſolent tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. nos patrio ſermone ſpruzzaglia vocare ſolemus: idest aſperſionem, quia ſimilis imber ille eſt puſillę aquæ, qua aſpergimus leuiter alienum aut noſtrum os: hoc enim facere apud nos eſt ſpruzzare. vnde etiam ſæpe noſtri agricolæ, translato hoc verbo ad aliam rem vt mos ruſticorum hominum eſt, dicũt pomorum aliquorum tantum ſpruzzaglia quandam eſſe, cum infrequentiam & paucitatem ſignificare volunt. ſed ad Grecum vocabulum redeamus: vſus eo eſt Ariſtias comicus, cuius verba hæc leguntur apud Athenæum de quodam, qui captaret cochleas. καὶ κοχλίας, γενομένου ψεκαδίου, ἀνηγρεύετ᾽ αὖ, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit hoc potiſsimum tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem: neque magnos calores ferre poſſunt: vt ſignificauit etiam M. Varro in III. libro de re ruſtica, cum de illis alendis ſedulo multa præciperet: inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior, quem & non coquit ſol: & tangit ros: nam de altero eorum apud Plautum etiam eſt. Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent.

Duo loci manci apud Donatum Terentianum, in integrum reſtituti. *Cap.* XXIIII.

Male factum eſt, quod in Donati Terentiani cõmentariis multis locis verba Gręca relicta olim fuere ab imperitis eius linguæ librariis: quibus grammaticus ille diligens & magiſter dicendi non contemnendus, aliquod lumen aut in verbis aut in ſententia a comico poſitum ſignificarat: & aliquando etiam teſtimonium Græci ſcriptoris citarat. cum autem aliàs etiam nonnullos (vt opinor) locos in illis, coniectura ductus, reſtituerim, libęt nunc duos locos indicare, quos eodem pacto, ſatis tuto tamen, arbitror poſſe emendari. Vbi igitur in Hecyra Parmeno inquit. Atq; eccum. video ipſum egredi. quam triſtis eſt. interpres ille, aperire artem poëtæ volens, inquit. vt nunc legitur in pluribus, quos vidi libris, vel potius non legitur. locuturi Pamphili. Si quis igitur reponat. προοικονομία, appoſite (niſi fallor) lacunam expleuerit. non neceſſe autem eſſe puto, cum ſatis plana ſit, coniecturam hanc meam valde confirmare: quis enim neſcit, quæ in epiſtola oratione ve aliqua, μεταφορικῶς vocata ſit οἰκονομία? vnde, addita huic nomini præpoſitione, hoc iunctum nomen conformatum eſt. Significat autem hic, cum

valde triſtem eum dixerit, orationem Pamphili futuram querelarum plenam: hoc enim non ſcænici tantum poetę, ſed Homerus etiam facere conſueuit, vt vno aliquo ſæpe verbo aut altero, antequam aliquis verbum faciat, indicet quid ille dicturus ſit. Non me fallit autem inuentos quoſdam, qui aliter locum hunc ſuppleuerint: ſcripſerintque χαρακτηρισμὸς: illos tamen ego deceptos puto: χαρακτηρισμὸς enim longe aliud oſtendit, vt magiſtri dicendi, qui de figuris ſcripſerunt, teſtantur: non deſcribit autem accurate hic poëta mores & vitam Pamphili, quod cum ſit, vocatur hoc lumen illo Græco verbo. Eodem pacto in Phormione, vbi Nauſiſtrata ita cum Demiphone agit. Quid mihi nunc adfers, quamobrem expectem, aut ſperem porro fore? adnotarat, vt affirmare auſim, Donatus. Callidius vſa eſt ad vltimum ἀποστροφῇ. conuerſa ad ipſum defenſorem mariti. quis autem non fateatur hanc eſſe ἀποστροφὴν? quæ forma orationis, in ſententia poſita, multum valet ad animum cómouendum, & loco eſt vſurpata ab ingenioſo poeta. verbum tamen id Gręcum deſideratur in cunctis, quæ vidi, exemplaribus. pro ipſo tamen in eodem illo, in quo docui, perperam correctum fuiſſe ſuperiorem locum: legitur πύσμαλ: quod ita huic loco non quadrat, vt pigeat ipſum confutare: vocari autem ἀποστροφὴν hanc formam loquendi, frequentem apud oratores & poetas, non πύσμα, qui attendere voluerit, facile intelliget.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM

LIBER XXXIIII.

Exploſa ſententia Eratoſthenis, qui poetas propoſitum tantum habere putauit, delectare auditores. *Cap. I.*

INſIMVLATVS eſt olim Eratoſthenes, ille geographus, qui dixerit poëtas propoſitum habere oblectare eos, qui audiunt, & huic vni rei toto animo inſeruire, nõ meliores etiã facere ipſos ac lepida quadã ratione vitam eorum emendare. cum contra graues ac docti viri affirmarent poëticam eſſe veterem philoſophiam, quæ homines a teneris annis erudiat: doceatque & mores & motus animorum & facta, atque hæc omnia iucunde permixtaque cum voluptate præceptione vtili. ita etiam de ipſa ſenſiſſe Stoicos apparet, qui ſapientem illum ſuum ſolum poëtam eſſe exiſtimabant. nec non cõſenſum omnium politarum ciuitatum, quę ſtatuerint, vt pueri in ſtudiis poetarum exerceantur, quod noto etiam loco Cicero tetigit, & ſi illic ipſos etiam aliquando obeſſe, ſignificauit: hæc autem ipſius verba ſunt. Accedunt etiam poetæ, qui cum magnam ſpeciem doctrinæ ſapientięque præ ſe tulerint, audiuntur, leguntur, ediſcuntur, & inhæreſcunt penitus in mentibus. Sed redeamus ad eos, qui teſtimonio ſuo non minus prodeſſe poetas cupere, quam oblectare confirmarunt, inquibus Horatium Flaccum fuiſſe, nemo eſt qui ignoret. Sed Ariſtophanes etiam in illa ipſa fabula, in qua, quantum ei libuit, irriſit tragicos poetas: ad extremumque cõcertantes etiam eos inter ſe induxit, ita fecit Aeſchylum cum Euripide agentem, cum ipſum contrarium feciſſe eius, quod poetam facere oportebat, oſtenderet, ideſt vitæ moribusque hominum plurimum nocuiſſe.

τίνος οὕνεκα χρὴ θαυμάζειν ἄνδρα ποιητήν;

Cui reſpondet alter, qui & ipſe erat eiuſdem opinionis. Δεξιότητος καὶ νουθεσίας, ὅτι βελτίους τε ποιοῦμεν τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς πόλεσιν. Plura igitur dixit Euripides de vtilitate, quam de voluptate, quam poetæ ſtudioſis ipſorum afferre conantur. Sed Proclus etiam, cum defenderet iudi-

cium Platonis de arte poetica, non eſſe propoſitam poetis voluptatem auditorum: nec oportere illam ſibi ipſos tamquam finem aliquem perſequi, firmo argumento conſtituit. Cum enim inquit imitetur poeta, ſi laudem adipiſci vult, ita imitari debet, vt rem ſimilitudine exprimat, ſiue illa voluptatem magnam, ſiue nullam gignat.

Quod proditum eſt à M. Varrone de facilitate partus mulierum Illyricarum, narratum fuiſſe à Strabone de Liguribus feminis. *Cap. II.*

REM admirabilem memoriæ prodidit M. Varro de inſtitutis & duritie corporis mulierum Illyricarum, vbi de paſtoribus & vxoribus ipſorum agit: quem enim acerrimum dolorem in pariundo ceteræ mulieres vix ferunt, ipſas pæne non ſentire oſtendit: verba Varronis hæc ſunt. Nam in Illyrico hoc amplius, prægnantem ſæpe, cum venit pariendi tempus, non longe ab opere diſcedere, ibique enixam, puerum referre, quem non peperiſſe, ſed inueniſſe putes. cum autem idem pæne, ſed non de iiſdem mulieribus apud Strabonem legerim, placuit mihi duos hos diuerſorum ſcriptorum locos inter ſe conferre: tradit autem ille, id quod narrat, litteris mādatum fuiſſe a Poſidonio, qui Poſidonius in hiſtoria affirmarit ſe id a Maſsilienſi quodam Charmoleo accepiſſe ipſum illum, cum vt agrum foderet, conduxiſſet operas, in quibus etiā mulieres quędam erant, vnam illarum doloribus partus ſubito correptam, non longe ab eo loco diſceſsiſſe: nec multo poſt, cum iam peperiſſet, reuerſam, ne mercedem amitteret, quam cum ille, conſpexiſſet in opere grauius verſari, nec cauſam illius ſubitæ defatigationis ſciret, audita illa poſt aliquod tempus, dediſſe ipſi ſuos nummulos ac protinus dimiſiſſe: ea vero cum ad fontem quendam infantem portaſſet, eo loco ipſo, quibus poterat pannis inuoluto, eum ſaluum domum tuliſſe. Cum igitur exponat Strabo hoc ſcriptum poſtea fuiſſe a Poſidonio, cuius monimenta familiaria fuerint Romanis hominibus, non mirarer ipſum illum locum intellexiſſe & exprimere voluiſſe M. Varronem, qui tunc gentis ipſius nomen non recordatus fuerit, nec tamen non idem variis in locis vſu venire potuit: nam dura etiam & aſpera gens erant Illyrici. Sed idem quoq;, acceptum ab alio, memoriæ prodidit Ariſtoteles in libro de rebus admirandis, auditione acceptis, qui & ipſe cōſuetudinem hanc fuiſſe Ligurum mulierum narrat, quo magis in eam opinionem venio, vt in hoc memoria fugerit Varronem, qui cum eos libros ſcripſit, iam octogenarius erat. Verba Ariſtotelis hæc ſunt de Liguribus autem ſupra locutus fuerat.

ἴδιον λέφασι καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἶναι. αἱ γυναῖκες ἅμα ἐργαζόμεναι τίκτουσιν, καὶ τὸ παιδίον ὕδατι περικλύσασαι, παραχρῆμα σκάπτουσι, καὶ σκάλλουσι, καὶ τἄλλα οἰκονομοῦσι, ἃ καὶ μὴ τικτούσαις αὐταῖς ἦν πρακτέον. Valet etiam aliquid (vt opinor) ad ſententiam meam conſtituendam, quod Ariſtoteles tradit, hoc proprium fuiſſe Ligurum feminarum: nam ſi idem Illyricæ mulieres factitare ſolitæ eſſent, hoc non fugiſſet Ariſtotelem: mores enim Illyriorum, propter locorum vicinitatem, magis noti erãt Græcis.

Monſtrati plures loci, quibus Cicero expreſſit, quæ vocantur à Græcis ἐπαινούμενα. Cap. III.

CVM M. Cicero inquit in II. quæſtione Tuſculana. Itaque ſemper Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus habebat, cuius in primis laudabat illud, quod diceret. Eoſdem labores nõ eſſe ęque graues imperatori & militi, quod ipſe honos laborem leuiorem faceret imperatorium. Itemque in III. Ex hoc & illa iure laudantur. Ego cum genui moriturum ſciui, & quæ ſequũtur. Pręterea paulo poſt. Itaque apud Euripidem a Theſeo dicta laudantur. Cum inquam Cicero omnibus iis in locis dixit illa laudari, exprimere manifeſto voluit ἐπαινούμενα: ita enim Græci vocabant loca quædam optimorum ſcriptorum, quæ mirifice probabantur eruditis viris. & prudentiæ plena conſiliique exiſtimabantur.

Quid valeat χινίζεσθαι, quod verbum infrequens eſt. Cap. IIII.

Χινίζεσθαι apud Athenæum (neque enim alibi memini me hoc verbum legiſſe) valet (vt opinor) delicate aliquid & molliter facere, quia qui teneri homines erant, ore ſemper σχῖνον ideſt lentiſcum tenebant, vt dentes candidiores redderent: vnde etiam iidem dicebantur σχῖνον τρώγειν eadem de cauſa: quamuis enim re polita ſuauique vterentur, non, vt Celtiberi olim, ſpurciſsima, nimium tamen ipſorum ſtudium in candore dentium comparando, grauibus hominibus non probabatur: inde autem (niſi fallor) hoc verbum ortum eſt. Inquit igitur ille in XIIII. libro de Hilarodo, qui cantus erat, poemaque ſane tenerum: non ita tamen tenenerum, vt quędam alia eiuſdem generis, quod ipſe his verbis teſtatur. σεμνότερος δὲ τῶν ποιητῶν ἐστι ποιητῶν ὁ ἱλαρῳδὸς: οὐδὲν γὰρ χινίζεται; & paulo poſt de altero genere poematis laſciuiore, ὁ δὲ μαγῳδὸς καλούμενος τύμπανα ἔχει καὶ κύμβαλα καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτὸν ἐνδύματα γυναικεῖα: χινίζεται τε, καὶ πάντα ποιεῖ ἔξω κόσμου.

Defenſa communis lectio in II. libro Ariſtotelis de republica: eademque declarata. Cap. V.

LAPSVS eſt, vir doctus & magno ingenio præditus, Geneſius Sepulueda Ariſtotelis locum in II. libro politicorum, corrigere volens, qui integer erat: nec opera vllius emendatoris egebat. viſum igitur mihi eſt hoc admonere, ne auctoritas ipſius optimo ſcriptori hac parte noceat, quæ ipſi aliis multis locis valde profuit. intelligo autem cum philoſophus exponit, quas putet fuiſſe veras cauſas, cur reſp. Athenienſium delapſa ſit ad popularem licentiam: è ſuisque priſcis finibus migrauerit: inquit enim. τῆς ναυαρχίας γὰρ ἐν τοῖς Μηδικοῖς ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος, ἐφρονηματίσθη. ſignificant igitur hæc verba, ex victoria nauali, quã reſp. Athenienſium adepta eſt, populi virtute ac robore, factum eſſe, vt illi haberent præfecturam nauium: nec ſuas tantum reliquo tempore triremes in bello ducerent, ſed etiam ſociorum: ſocii enim perſpecta & cognita tanta ipſorum virtute, libenter ſe ad ductum illorum applicuerunt. multo autem maius fuit, cauſam eſſe huius gradus honoris dignitatisque, quam victoriæ, quæ tantum bonum non peperiſſet: quod contingit aliquando in bello. non opus igitur fuit, exploſa hac vera lectione, pro ναυαρχίας ſcribere perperam ναυαγίας. Nam ipſe quoque aliquo modo vidit correctionem illam ſuam duram eſſe: vocare namque ναυαγίαν victoriam naualem: interitumque claſsis aduerſariorum, inſolens & inauditum eſt: & tamen, vt ſententiam ſuam tueretur, eò quoque cõfugit: quod ſi cogitaſſet dignitatem illam præſtantem, natam ex ea victoria: populoque Athenienſi tribui debere eam quoque laudem, non veram certamque lectionem, ſua ſede eieciſſet.

Diſputatum diligenter de duobus locis in oratione pro M. Marcello. Cap. VI.

ARBITROR maculam irrepſiſſe in hunc locum Ciceronis e pulcherrima oratione, quæ macula prorſus delenda ſit, ne violet aliquã in partem ſpeciem ipſius: cum enim ita legatur in excuſis libris, vbi, celeritate, propria ipſius, vſum, oſtendit Cæſarem multas & longinquas terras, victorem ſemper, peragraſſe. Nec vero diiunctiſsimas terras citius, cuiuſquam paſsibus potuiſſe peragrari, quam tuis, non dicam curſibus, ſed victoriis illuſtratæ ſint, exiſtimo, cõiectura fretus, in extremo, vna minus priore ſyllaba, luſtratę ſint, legi debere: neque enim C. Cęſar terras illas, in quibus victoriã aliquã cõſecutus eſt, illuſtrauit, aut aliquid ipſis

quid ipſis dignitatis attulit, ſed contra potius obſcurauit, cum ipſas ſubegerit & afflixerit. Nec tamen facit aliquid (niſi fallor) contra iudicium meum, quod aliquis diceret certa quædam loca, vbi pugnatum ſit, reddi ita clariora, cum contingat poſtea crebriorem ſermonem de illis haberi: neque enim intelligit orator hęc loca, ſed valde remotas regiones. Quin autem ita crebro M. Cicero loquatur, dubitandum nõ eſt, ſed tamen hoc ipſius exemplum rei confirmandæ non inutile erit. Cur ipſe Pythagoras & Aegyptum luſtrauit & Perſarum magos adiit. In eadem oratione hic quoque locus (vt opinor) mendum continet, quod tamen mendum fallit multos: ſententia enim aliqua: & ea quidem minime falſa, inde elicitur. præponenda tamen hæc eſt illi, cum acutior ſit, & magis vera. nam ſecum habet antiqui libri, in quo eam offendi, auctoritatem. cum igitur excuſi ita habeant. Et in ipſo bello eadem etiam cum capitis mei periculo ſenſi. ſignificat autem Cicero ſe ſemper, in medio etiã ardore ciuilis belli, ſuaſorem pacis fuiſſe. In vetuſto exemplari legitur, cum partis meæ periculo. Quid autem valeant hæc verba perſpicitur: oſtendit enim Cicero, cũ in caſtris Pompeianis eſſet, non paucos aliquãdo ipſi minatos fuiſſe, quod hortaretur Pompeium ad pacem, & periculum etiam interitus ipſi creaſſe. Valet autem hoc multum ad cauſam Cæſaris adiuuandam, aduerſarios ipſius, ita inimicos fuiſſe pacis, vt nomen etiam ipſius perpeti non potuerint.

Videri poſſe valde illuſtrem locum Homeri imitatum eſſe Ciceronem.
Cap. VII.

QVOD Homerus inquit de Agamemnone, qui ſpreuit preces Chryſæ ſacerdotis, nec perſonam reſpexit, quã ille ſecum ferebat. ἀλλὰ κακῶς ἀφίει, expreſsit aliquo modo Cicero in II. de Oratore, cum loqueretur de Hannibale, qui & ipſe liber valde fuerat, in iudicio de philoſopho faciendo (vt exiſtimabat ille Pœnus, & non ſine cauſa quidem) arroganti ac ſtulto, cum audiente ipſo, diſputaſſet copioſe de officio imperatoris. hæc igitur Ciceronis verba ſunt. Dimitto autem eos, non tam contumelioſe, quam philoſophum illum Hannibal, & quæ ſequuntur. Sed etiam in III. eorundem librorum, cum Epicureos intelligeret, ait. Quare iſtos ſine vlla contumelia dimittamus: ſunt enim & boni viri, & (quoniam ſibi ita videntur) beati. Animaduertendum autem cognoſci potuiſſe reiectum & expulſum fuiſſe ſacerdotem illum Apollinis ab Agamemnone, quamuis etiam nullum verbum addidiſset, & tamen, quo magis aperiret iniuriam Agamemnonis, addidit poëta. κρατερὸν δ'

ἐπὶ μῦθον ἔτελλεν. quod valet, præterquam quod ſine honore vllo dimiſerat: nec habita ratione vlla dignitatis ipſius, addidit etiam verba contumeliæ ac minarum plena: & quæ peſsimum animum in illum oſtenderent.

Declaratum, non diſcrepare, vt videtur, à iudicio Ariſtotelis, Ariſtophanem comicum, in ornando Themiſtocle. Cap. VIII.

DOCVIT Ariſtoteles Periclem, ſummum oratorem, vocari debere φρόνιμον ideſt prudentem & omnes eos, qui cum laude bonoque publico in re communi verſarentur. quare & Themiſtoclem ea de cauſa dignum eſſe, qui eo nomine ornaretur: ille enim quoque reip. profuit: vicitque Perſas, & ceteros tales: & tamen Ariſtophanes νεφέλαις ipſum σοφὸν appellat, ideſt ſapientem: Ariſtoteli vero ſapientes ſunt Thales, Democritus, Anaxagoras, & φυσικοὶ demum, non πολιτικοί. Videndū igitur quomodo hoc fiat. ipſe ſane puto vocatum fuiſſe à comico Themiſtoclem σοφώτατον, non quia multum verſatus in rep. ſit. verum quia fuit vir maximi ingenii, ſolusq; vidit, quod ceteros omnes fallebat, ideſt quomodo accipi deberet oraculum illud, de muro ligneo ciuitatis. Nec tamen non idem etiam alio nomine prudens merito vocandus eſt: dubium enim nemini poteſt eſſe, quin ille, non patriæ tantum, verum etiam vniuerſæ Græciæ, vtilis conſilio ſuo & opera fuerit: ipſamque è maximo periculo eripuerit. Non me fugit etiam, auctores aliquando confundere ſolere hæc nomina, & vocare σοφοὺς eos, qui verius, ſiquis præſcriptum legemque Peripateticorum ſeruare vellet, φρόνιμοι appellandi forent: contraque. Thaletem vero conſenſu omnium vocatum fuiſſe ſapientem, idem cōmicus in eadem fabula aliquo modo ſignificauit, cum inquit. τί δῆτ' ἐκεῖνον τὸν θαλῆν θαυμάζομεν. quem videtur ſecutus Latinus eiuſdem generis poëta: Plautus enim Bacchidibus inquit. O Lyde es barbarus, Quem ego ſapere nimio cenſui plus quam Thalem.

Locum Ciceronis pro M. Marcello, emendatione non egere; & qui attigerunt, corrupiſſe. Cap. IX.

VNIVS aliquando litteræ perturbatio parit non paruum incommodum in veteribus ſcriptoribus, quare opus eſt valde diligentes eſſe, qui in hoc munere verſantur delēdi maculas ex antiquis auctoribus: & in quibus, plærunq; rebus, labi ſoliti ſint imperiti librarii, cognitū habere. Cum igitur in præclara Ciceronis oratione pro M. Marcello libri antiqui habeant effudit, pro effodit, vt ego plane puto, in hoc loco. Equi-

dem cum C. Marcelli, viri optimi & incredibili pietate præditi, lacrimas modo vobiſcum viderem, omnium Marcellorum meum pectus memoria effodit, extitit ingenioſus & eruditus vir, qui, non animaduertens, in quo peccatum foret a librariis: illi enim pro o temere u ſcripſerant, magis adhuc, quam illic foret, locum contaminauit. nam antecedens nomen, coniectura fretus, mutauit, & ad accuſandi caſum redegit, tota ſententia variata. eam tamen, quæ elicitur ex peruulgata lectione, exiſtimo veram eſſe; alteram vero illam importunam & ineptam: ſignificat enim Cicero, cum aſpexit lacrimas C. Marcelli, rediiſſe ſibi in animum dignitatem illius familiæ, in qua tot clari viri & valde vtiles reip. ciues extiterant. effodit autem idest aperuit μεταφορικῶς. memoria igitur & ſubita recordatio illorum patefecit ſibi viam in animũ Ciceronis, non ipſe, quod ei tempori aptum non erat, effudit memoriam illorum. erratum igitur vnius litterę, ſi ita appellare volumus, ſatis frequens in antiqua ſcriptura, anſam ipſi dedit peccandi: vt autem u pro o hoc loco cepere, ita cõtra (niſi fallor) in illo Taciti, vbi nunc in III. libro ſcriptum eſt. Eſſe apud ſe Cenchrium amnem. locum Ortygiam, o pro u: lucum enim arbitror legendum. nam infra etiam inquit. Deorumque monitu ſacratum nemus.

Quantum tribuerit Cn. Magnus Poſidonio. Cap. X.

EXPOSVIT M. Cicero in II. Tuſculana Cn. Magnum, cum Rodũ veniſſet, decedens ex Syria, Poſidonium audire diſputantem voluiſſe: & cum aliter non poſſet: nam pedum doloribus tunc ille premebatur, domum ad eum veniſſe, & de qua etiam re copioſe tunc princeps ille Stoicorum eius ætatis verba feciſſet, commemorauit. Idem quoque, ſed breuius, mandatum memoriæ fuit a Strabone, non longe ab initio XI. libri, qui tamen adiungit cum Pompeius ab eo diſcederet, ac rogaſſet ſiquid vellet, eum verſum hunc Homericum pronuntiaſſe, qui valde accõmodatus eſt ad homines deſiderio laudis inflammandos: cohortandoſque vt virtutem ſtudioſe colerent. Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. Idem etiam: & loco ſane, poſitus fuit à Cicerone in epiſtola ad Cæſarem imp. qua illi commendauit Precilium.

Fumare, quo verbo vſus eſt Virgilius de interitu Troiæ, videri ſumptum ab Euripide. *Cap. XI.*

QVOD Virgilius inquit.

Omnis humo fumat Neptunia Troia,

videtur acceptum ab Euripide, quem poëtam, vt reliquos tragicos, noſter epicus accurate legebat: indeque multos floſculos vel potius fructus decerpebat, quibus opus ſuum eximium ornaret: in prologo enim τρῳάδων ita Neptunus loquitur, iniquo animo ferens interitum eius vrbis, quam ipſe cum Apolline ſuis manibus extruxerat.

ἡ νῦν καπνοῦται· καὶ πρὸς ἀργείου δορὸς,

ὄλωλε πορθηθεῖσα. In fabula etiam Aeſchyli, quæ inſcribitur ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, ita chorus canit, referens mala, in quę cadunt ciuitates captæ ab hoſtibus.

ἄλλος δ' ἄλλον ἄγει,

φονεύει, τὰ δὲ καὶ πυρφορεῖ,

καπνῷ δὲ χραίνεται πόλισμ' ἅπαν. Sed tamen prior locus magis exprimitur verſu Latino. Accepi etiam regem Gallorum Franciſcum, cum de ſuis rebus geſtis contra Carolum Hiſpaniarum regem, magnifice, vt vere tunc facere poterat, loqueretur: initio enim illæ valde ſecundæ fuerunt: hoc verbo vti ſolitum: dicereque ſe feciſſe, vt multa oppida regni cuiusdā illius ante oculos ipſius fumarent, iniecto in ipſa igne a ſuis.

Diſputatum de verbo occare, cuius duo maximi ſcriptores, rationem longe aliam attulerunt. *Cap. XII.*

ANIMADVERTI duos magnos auctores, M. Tullium & M. Varronem, duo diuerſa ἔτυμα afferre huius verbi occare, cuius notio ſatis aperta eſt, ſed ipſum etiam nomen in vſu adhuc eſt, nulla mutatione facta, in aliquibus Italiæ locis, vt in Vmbria. In libello igitur de ſenectute Cicero, cum de voluptatibus agricolarum, loqueretur, inquit, terram intelligens. Quę cum gremio mollito ac ſubacto ſemen ſparſum excepit, primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata eſt. Occare igitur ab occæcare factum eſſe per ſyncopen putauit Cicero. Varro autem in primo de re ruſtica. Vineas nouellas fodere, aut arare, & poſtea occare, ideſt cōminuere, ne ſit glæba, quod ita occidunt, occare dicunt. Hic igitur doctiſſimus vir, & qui plurimum ſemper ſtudii poſuit in his nominum rationibus indagandis, exiſtimat occare dictum eſſe quaſi occidere: nam aliquo modo occiduntur glębæ, cum mi

nuuntur & franguntur. Putarem ſane ego opinionem Ciceronis anteponendam eſſe, & ſi meum non eſſe intelligo iudicium interponere inter tantos viros, niſi cum vineæ quoque occari dicantur in illo opere ſemen occuli non contingat, ſed potuit id verbum ortum habere ab occatione ſegetum: cum enim id fit ſemen terra operitur, & ipſius ſane tegendi ac defendendi cauſa videtur id opus fieri. In ſecunda tamen aratione, antequam feratur, videtur Varro oſtendere id vſurpari ſolitum. Non me fallit autem Gabrielem Faernum ſuperiorem locum Ciceronis aliter legere ſolitum, cuius iudicio, cum multum non ſine cauſa ſæpe tribuerim, in hoc tamen ipſi non aſſentior: ille enim, qui libellum eum de ſenectute curauit excudendum, meliorem profecto a ſe non paucis locis factum, pro occæcatum legit occatum. ipſe vero ſum huius opinionis, vt prorſus putem illic ἔτυμον eius vocis tangere voluiſſe Ciceronem: quid enim argutiarum haberet, dicere occationē dictam ab occare? quis namque hoc non videt? Illud vero Ex quo, demonſtrare videtur originem eius vocis & vnde primum profecta ſit.

Solitos quoque veteres illos ſcribere libros, in quibus, vt in his, varia materia explicata foret. *Cap. XIII.*

GRAECI veteres grammatici huiuſcemodi & ipſi libros conficiebant, in quibus varias & multiplices res explicarent: illos autem, vt videtur, σύμμικτα plærunque vocabant. citatum igitur eſt teſtimonium Philemonis, grammatici, nō comici, a Porphyrio Tyrio in quæſtionibus Homericis ἐν τοῖς συμμίκτοις: nec non etiam Didymi ab Hammonio in libello, quem confecit de ſimilibus & diſcrepantibus vocabulis: ita enim inquit. Ἀλεξίων δηλοῖ ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Διδύμου συμμίκτων. arbitror igitur cum Angelus Politianus volumen ſuum, par (vt opinor) illis, inſcripſit Miſcellanea, reddere ipſum voluiſſe: interpretarique Græcum id nomen. qui ſane, vt vocem inuenit variæ illi materiei ſignificandæ idoneam, ita non ſatis fortaſſe puram & ſeculo illi incontaminato frequentatam: & ſi quoddam genus columbarum, ex duabus ſtirpibus cōcretum, miſcellum vocat M. Varro, ſed huiuſcemodi ille vocabulis aut aſperioribus adhuc, delectabatur: quæ tamen vox aliis etiam, in eodem hoc genere ſcriptorum verſatis, placuit.

Captum aliquem eſſe oculis, non ſemper idem valere. *Cap.* XIIII.

CAPTVS aliquis oculis, non ſemper eodem ſenſu dicitur. nam apud Ciceronem valet delinitus & inductus ea corporis parte, & quaſi captiuus factus: ita enim ille de C. Verre loquutus eſt. Tam & ſi ne oculis quidem captus in hanc fraudem, tam ſceleratam ac tam nefariam decidiſti: ſignificat enim, vt apparet ei, qui totum locum legerit, ipſum numquam aſpexiſſe, quod tam ardenter tunc cupiebat. Quin vero apud Virgiliū valeat priuatus & orbatus luminibus illo in loco, dubium nō eſt.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.

Proferre in medium, idem Latinis oſtendere, quod Græcis εἰς μέσον φέρειν. *Cap.* XV.

EIς μέσον φέρειν à Xenophonte dictum fuit de rebus, quæ corpore carent, nec manu capi poſſunt, ſed animo tantum aliquo modo & oratione in eum quaſi locum portantur, in quo communia ſint, & a cunctis, qui illic adſunt, intelligantur: ita enim fecit ille in ſympoſio Calliā, qui conuiuio Socratem & familiares ipſius acceperat, reſpondentem. cum optimū illū & ſapientiſsimū virū in eū ſermonē induxiſſet, promiſſum Calliæ referentem: pollicitus enim fuerat Callias, ſi ſecum illi honeſtiſsimi viri cenaſſent, ſe ſuam ipſis ſapientiam patefacturum: nihil igitur ille veritus, inquit, καὶ ἐπιδείξωγε, ἐὰν καὶ ὑμεῖς ἅπαντες εἰς μέσον φέρητε, ὅ,τι ἕκαστος ἐπίστασθε ἀγαθόν. condicio vero hæc, quam ille tulit, æqua eſt: nec recuſare poſſunt, qui quempiam cogunt promere, quæ nouit, quin & ipſi aperiant, ſiquid in pectore habent, quod cognitu dignum ſit, & cum ipſis communicent. Eandem autem condicionem tulit Scrofa apud Varronem ſociis illius eruditę diſputationis de re pecuaria, & in ea re iis verbis vſus eſt, vt exiſtimari non inſulſe poſsit M. Varro ſuperiorem locum ſuauiſsimi ſcriptoris exprimere voluiſſe. ponam igitur verba Varronis, vt cum illis Gręcis conferri poſsint, quæ paria admodum interſe ſunt: in primis enim mihi adnotare placet, quę valde lepida & ingenioſæ ſunt, & vſurpata fuere ab optimis vtriuſque linguæ ſcriptoribus. Sed hæc ita a nobis accepietis, inquit Scrofa, vt vos, qui eſtis Epirotici, pecuarii athletæ, remuneremini nos, ac quæ ſcitis, proferatis in medium: nemo enim omnia poteſt ſcire. Sed cum idem etiam non multo ſupra Coſsinium lepide ſibi minantem inducat, quem fecit dicentem. Nos te non dimittemus inquit, antequam tria illa explicaris, quæ cœperas nuper dicere, cum ſumus interpellati, illud quoque videri poteſt prolatum ad imitationem

Platonis, & ab illo politiſsimo ſcriptore ſumptum, quem doctiſsimus omnium Latinorum ſemper in manibus habebat: ita enim quoque apud eum in ſermone de voluptate Protarchus cum Socrate agit, iubens illum ſtare promiſsis, ἡμεῖς σοι μετὰ παιδιᾶς ἠπειλήσαμεν ὡς οὐκ ἀφήσομεν οἴκαδέ σε, πρὶν ἂν, τούτων τῶν λόγων πέρας ἱκανὸν γένηται διορισθέντων.

Idem valere interuallum, & in ſua ſede poſitum, & alio translatum, quod διάστημα. Cap. XVI.

NON ſolum idem valet apud Latinos, bonos auctores, interuallum in ſua propriaque ſede manens, quod apud Græcos διάστημα ſiue διάστασις: verum etiam ambo hęc nomina eodem pacto transferuntur a tempore & loco ad diſsimilitudinem aliarum rerum oſtendendam, vt cum Ariſtoteles in IX. libro de moribus ad Nicomachum inquit, ἐν μεγάλῃ δὲ διαστάσει μάλιστα δῆλον γίνεται. Cicero quoque contra Rullum ſuum Latinumque nomen, quod huic reſpondet, μεταφορικῶς cepit: inquit enim. Videte quantum interuallum ſit interiectum inter maiorum noſtrorum conſilia, & inter iſtorum hominum dementiam. Item pro C. Rabirio, cum vero his rebus omnibus C. Gracchus omnes vicerit, quantum tandem interuallum inter te atque illum interiectum putas. ſignificat igitur ambobus his locis interuallum διαφορά.

Simili, valde apto, declaraſſe Deianiram apud Sophoclem, quam raro potita ſit viro. Cap. XVII.

ELEGANS admodum eſt ſimile, quo Deianira apud Sophoclem in prologo Trachiniarum obſcure ſignificauit, quam raro contigerit ipſi capere voluptatem ex viro. ſumpſit autem in ea re exponenda verba a re ruſtica, &, cum filios procreaſſet, dixit patrem eorum, inde ſubito abeuntem, imitatum fuiſſe genus quoddam agricolarum, qui cum fundum, valde remotum & longinquum arent, ſtatim illo ſato, domum reuertuntur, nec eo ante redeunt, quam tempus meſsis faciendę venerit. Verba poëtæ, quibus facit hoc illam edidiſſe, ſunt hæc.

κἀφύσαμεν δὴ παῖδας, οὓς κεῖνός ποτε
γήτης ὅπως, ἄρουραν ἔκτοπον λαβὼν.
σπείρων μόνον προσεῖδε, κἀξαμῶν ἅπαξ.

Verum autem hoc eſſe: & neceſſario aliquo modo inſtitutum id ſequi huiuſcemodi colonos, notum eſt. vnde etiam M. Varro in primo de re ruſtica, cum ſedulo de ſatitione: vtilitateque, quę ex ea capitur, loqueretur,

dixit agricolas eos,qui habent latas ſegetes,vt in Apulia,hac cultura ſuperſedere.

Declarare ingenium ſemper,& aliquando etiam fructum magnum ferre, tempore prolatam ſententiam nobilis poetæ.
Cap. XVIII.

QVAM lepidum, politique hominis proprium ſit,apte,temporeque vti ſententia alicuius nobilis poëtæ, & quantas ſæpe vtilitates id adferat, a veteribus optimis auctoribus, declaratum eſt, in quibus etiam hoc,quod narrabo a Sexto memoriæ proditum eſt. Soſtratum,doctum & acutum virum,cum miſſus foret a Ptolemæo ad Antigonum, vt rem,ſi poſſet,regi illi ſuo accommodatam, ab eo extorqueret, negante ipſo,obtinuiſſe quod volebat ſtatim cum his tantum Homericis verſibus pronuntiatis.

οὕτω δὴ κέλεαι γαιήοχε, κυανοχαῖτα
τόνδε φέρω Διὶ μῦθον ἀπηνέα τε κρατερόν τε
ἦ τι μεταστρέψεις, στρεπταὶ μὲν δὴ φρένες ἐσθλῶν

Auditis enim illis conſilium mutaſſe Antigonum: editi autem hi ſunt apud diuiniſsimum poëtam ab Iri, quę miſſa fuerat ab Ioue ad Neptunum, vt illi imperaret, diſcederet ſubito e prœlio: cum enim ille videretur nolle parere,& elato animo reſpondiſſet,ipſa quoque illis verbis ita verſauit animum ipſius,vt protinus dicto audiens maiori fratri fuerit. Audiui etiam centurionem quendam Germanum,cum vrbs Roma capta iam foret,nonnulli tamen priuatam domum munire vellent: cunctaque ſedulo pararent,quæ ad eam tuendam facere videbantur,ſpectato illorum inani ſtudio,exclamaſſe.

Non tali auxilio; nec defenſoribus iſtis
Tempus eget.

Sumpſiſſe à Græcis Latinos morem verſibus ludendi,in cuſtodem illum hortorum,quem non minus ridicule,quam ſtulte venerabantur.
Cap. XIX.

VT ingenioſi multi Latini viri: lepidique poëtæ,animi cauſa verſus elegantes & acutos olim in cuſtodem illum hortorum ſcripſerunt, quem vt deum colebant: ridiculum tamen deum,& qui multis modis merito contemnendus eſſet, ita etiam Græci, vt memoriæ proditum eſt: inde enim manauit hoc inſtitutum,et nomen etiam ipſum, quo hęc laſciua

ſciua poemata vocata ſunt, ab iiſdem profectum eſt: πριάπεια enim appellabantur: nonnulli tamen huius ætatis, docti homines & graues, cum candore ac ſuauitate eorum carminum non ſine cauſa delectarentur, honeſtiore vocabulo libellum illum, in quo multa collecta ſunt huius argumenti carmina, vocauerunt: &, vt erant, luſus inſcripſerunt. Apud Græcos autem Euphronius, qui præcipue multa luſit in illum, aperte ſuũ opus πριάπεια vocauit. cum autem ille, tenuis & ſalax deus, non Lampſaci ſolum, quæ patria ipſius fuiſſe ferebatur, fanum haberet, ſed in aliis etiam oppidis Græciæ, vt in eo, quod Orneæ dictum a propinquo fluuio fuit, non ignobili olim vrbe, ea de cauſa Euphronius hic, quem dixi Orneatem deum ipſum in ſuo poëmate appellauit.

Diſputatum de variis generibus ſtercoris illius, quod lætas facit ſegetes. Cap. XX.

QVOD optimum ſtercus eſſet, ſæpe a ſtudioſis agri colendi quærebatur. vnde qui de ratione hac ſcripſere, multa de hoc præceperunt. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum ceteris Caſsius, diligens ſcriptor rerum ruſticarum, putarit, et quod ſecundum ac tertium. cuius iudicium magna ex parte mihi conuenire videtur ſententiæ noſtrorum colonorum: niſi quod cum vno loco ponat & hoc ipſo ordine caprinum, ouillum, aſininum, exiſtimant apud nos, huius rei periti homines, diſcrimina etiam horum eſſe aliqua, ac pręſtare caprino ouillum, cuius etiam ratio aperta eſt, quia capręfrondes ac virgulta carpunt, quæ ſunt aridiora: oues vero herbis pinguioribus paſcuntur. nam aſininum etiam laudatur: cauſam autem hanc afferunt bonitatis ipſius, quod aſellus mandit cibum ſubtiliter: egregieq; conficit, quod ore ſumit.

Theophraſtus, qui & ipſe in II. libro de hiſtoria eorum, quæ oriuntur e terra de hac re ſedulo nonnulla narrauit, caprinum ſine cauſa videtur anteponere ouillo, ſed magis tamen, vt videtur, peccat, quod ſecundum gradum bonitatis aſsignat ſuillo, quod tamen viliſsimum habetur, & maiorem vim nocendi, quam iuuandi poſsidere exiſtimatur: quare non poſſum hoc non magnopere mirari. de humano vero ſtercore ſentit Theophraſtus cum Caſsio, & putat omnium optimum eſſe. poſtremum autem & ipſe locum dat aſinino. nam quod anteponit ipſi bouinum, quod & ipſum a noſtris non magni æſtimatur, non videtur poſſe probari.

Rationem quandam inſerendi, tactam à Varrone, difficilem eſſe & minime fructuoſam. Cap. XXI.

VT non diſcedam ab eo ſtudio, quo ſemper plurimũ delectatus ſum, loquitur M. Varro de quodam genere inſitionis, acuto ſane & artificii pleno, ſed (vt opinor) minime certo; nec vnde magni vmquam fructus expectari vlli poſsint: id quod extrema ſua ætate inuentum fuiſſe tradit. eſt autem cum in propinquis arboribus ramulus ex vna in alteram arborem traducitur: nec tamen ſurculus ille, vt vulgo fit, abſcinditur: indeque demptus, in alteram inſeritur, ſed hærens adhuc ſuæ ſtirpi & tamquam matri, ramulus, ea ratione, qua ipſe accurate præcipit, cum altero pari ramulo copulatur ac connectitur: deinde poſtero anno, cum iam comprehendit, vnde propagatur, præciditur, atque omnino fit pars arboris eius, in quam traductum eſt. vitium autem huius inſitionis; & vnde naſcatur, vt fructuoſam ipſam non putem, eſt, quia ramulus ille, qui demitur a ſua ſtirpe, non vt in arbore ſtabat, in alteram defigitur, ſed inuerſus & cacumine terram, non cælum ſpectans. quare veriſimile eſt eũ, & quidquid inde oritur, ſterile & infœcundum futurum: rami enim mali & fici, & aliarum itidem arborum, qui ita ſeruntur, plærumque intereũt: & ſi forte comprehendunt, non valde creſcunt, vnde nos patrio noſtro ſermone, vocabulo, quod fluxit e Græca lingua, nanos ficos illas, aut malos vocamus: translato ab animantibus nomine. non paucas enim huiuſcemodi in vaſibus, deliciarum cauſa, habere in vrbibus virgines conſuerunt. Habent tamen (vt hoc quoque addam) qui deliciis his capiuntur: & quaſi naturæ aduerſantur, rationem aliam, qua idem fiat: ſolent enim in puſillis malis ramulos, quiqui nati fuerint, ſtudioſe falce præcidere: atque hoc ita crebro facere, vt tandem defeſſa arbos, frequentibus illis plagis, amittat vim ſuam: ſtudiumque creſcendi: contentaque ſit ſua exiguitate. Sed ad ſuperiorem rationem reuertar. Laborare illo nomine ſtirpes ita ſatas, indicauit etiam Columella, vbi de ſeminariis olearum faciendis accurate diſputauit. Qui igitur excogitauit hanc ſpeciem, induſtriam potius ſuam oſtentauit, quam aliquid, quo fructus agrorum, auxerit, animaduertit, vt faciunt etiam qui in vlmum platanúmue multa & varia genera fœcundarum ſtirpium inſerunt: vnde apud Plutarchum in ſympoſiacis quidam monſtra hæc arborũ, appellat: ac ſimile quiddã ipſos facere dicit, ac poëtæ fecerunt, qui ſphingas & chimæras finxerunt. Nec tamen non hoc quoque ſtudium, quod magis poteſt oculos oblectare, quam ὀπωροθήκην implere, in Germaniam tranſiit, vt mihi narrauit Ioachimus Baſſeuitius, adoleſcens nobilis atque elegantis ingenii, qui cum iuri ciuili cognoſcen

do ſe nunc tradiderit: antea tamen plurimum ſtudii poſuit in omni ingenua arte perdiſcenda: multumque profecit, qua eſt natura præditus, in his etiam humanioribus & omni polito iuuene dignis, ſtudiis.

Inuenta, quæ fuerit apud veteres Græcos, forma poculi, quod vocabant ἀμφικύπελλον. Cap. XXII.

NON male collocari operam puto in eruendis e tenebris quibuſdam rebus, quæ in more fuerint veterum illorum Græcorum aut Romanorum hominum, ſaltem vt ſcriptores, qui de ipſis egerunt, melius intelligantur. quare nunc aperire ſtatui, inueſtigatam (niſi fallor) à me, quæ fuerit forma poculi, quod Græci antiquitus vocabant ἀμφικύπελλον, cuius poculi meminit pluribus me locis Homerus: præſertim cũ deã grãmaticos plæroſq; qui eam tradere voluerunt, erraſſe: nec vllam in partem, quod conati ſunt, præſtare potuiſſe; putarunt enim ita illi vocatum, quia περιφερὲς ac rotundum foret: ipſe vero arbitror appellatum, quia geminum ac duplex eſſet, eadem ratione, qua ἀμφιθέατρον dictum eſt, quia duo quaſi theatra e regione poſita ſunt, & alterum in alterum cõuerſum, & ἀμφίστομον & alia multa huiuſcemodi: nam quin altera pars huius iuncti nominis poculum valeat, dubium non eſt. vnde hodie quoque Romę vaſa quædam, vino ferendo facta, vulgo vocant cupelle, ſed vt ad integrum nomen redeam, ducor ad illo modo de amphicypello exiſtimandum, primum teſtimonio Ariſtotelis, deinde, ſi quid dubii reſtabat, re ipſa, quam totam diligenter ſpectaui. ille igitur in I X. libro de hiſtoria animantium, quo loco de apibus copioſe ſubtiliterque diſſerit; fauiſque ipſarum, oſtendens quomodo conſtruantur, de cellis fauorum ipſorum (ita enim M. Varro appellat, quas Ariſtoteles θυρίδας) loquẽs commemorat cellas, & eas in quibus mel apes condunt: & itidem eas, in quibus nouellas apes fingunt, habere duo quaſi contraria ora, & eſſe demum ἀμφιστόμους, cuius fabricę ſtatim rationem reddens, inquit. Circa vnum enim ſolum & quaſi fundamentum (βάσιν ipſe vocat) ſunt duæ cellæ, quarum altera intra; altera vero extra vergit, qualis eſt forma ἀμφικυπέλλων idest poculorum horum, quæ diximus, ſed rectum eſſe puto verba ipſius Græca cũcta huc transferre. Αἱ δὲ θυρίδες καὶ αἱ τοῦ μέλιτος, καὶ αἱ τῶν σχαδόνων, ἀμφίστομοι: περὶ μίαν γὰρ βάσιν δύο θυρίδες εἰσίν, ὥσπερ ἡ τῶν ἀμφικυπέλλων: ἡ μὲν, ἐντὸς: ἡ δὲ, ἐκτός. Vt igitur magis rem illuſtraret, imagine vſus fuit Ariſtoteles rei, quæ ipſius ętate nota erat, & omnibus horis diei manibus tenebatur; & ſane tunc nullum ſimile excogitari potuit, quod magis rem ante oculos conſtitueret. ſed quia res ea, non natura, ſed arte

conſtabat, & in moribus hominum: inſtitutisque manebat, qui mores faci le mutãtur, amiſſa forma eorum poculorum, lucem nullam afferebat, ſed tota illa imago irrita reſtabat. vnde etiam Euſtathius interpres Homeri, in illum locum eius poetæ ἐλίξατο χειρὶ κύπελλον, qui ſane locum ſuperiorem Ariſtotelis viderat, ipſe etiam de hoc queritur: affirmatque, quia cum etiam ille vixit, ignorabatur forma ἀμφικυπέλλων, eam imaginem lucem nullam afferre: potiuſque contra fauis apum notatis: celliſque illis diligenter animaduerſis, quæ variatæ non ſunt, indagari poſſe (quod tamen ipſe non præſtitit) quę fuerit olim ſpecies ἀμφικυπέλλων: ipſe autem cum ruri eſſem, ac partem illam doctiſsimi Latini ſcriptoris diligenter legerem, prompto ex alueo fauo, totam rem perſpexi: atque egregie reſpondere ei, quod refert Ariſtoteles, cognoui. & ipſam etiam Ioanni Caſelio, & Ioachimo Baſſeuitio, Germanis, qui mecum accurate legebant opus illud Varronis de re ruſtica, mõſtraui. Non poteſt igitur fallere amplius quempiam forma ἀμφικυπέλλου: & qui fauum aſpexerit, ſubito ipſam contemplabitur. Planum autem eſt cellas eas conſtare ſex angulis, totidem quod habet apis pedes. Si quis igitur longum vas aliquod confecerit, quod ſex latera habeat: intuſque media ſui parte diuiſum ſit, atque ita habeat baſim illam ac fundum communem vtrique poculo, is ἀμφικύπελλον confecerit. Poterat igitur vtraque parte huius duplicis poculi bibi, ſed non ſimul pocula illa vini plena eſſe; quod enim vacuum erat, ſi alicubi colloca re aliquis voluiſſet, vſum fundi pediſque præſtabat.

φορὰν & αὐχμὸν, rei ruſticæ propria nomina, translata fuiſſe eleganter ad alias res oſtendendas. Cap. XXIII.

VT Demoſthenes, transferens e ſua ſede verbum, vocauit φορὰν προδοτῶν, vbertatem & copiam nefariorum hominum, qui vtilitatem & dignitatem patrię proderent hoſtibus, empti pecunia, ita Plato, contrarium ſignificare volens, αὐχμὸν egeſtatem & penuriam doctorum & ſapientium virorum inquit. hæc enim apud eum in Menone Socratis verba ſunt, qui tamen, ne durior foret translatio veritus, ex ipſa fecit ima ginem. ἐνθάδε δὲ ὦ φίλε μένων τὸ ἐναντίον περιέστηκεν ὥσπερ αὐχμός τις τῆς σοφίας γέγονεν. καὶ κινδυνεύει ἐκ τῶνδε τῶν τόπων παρ' ὑμᾶς οἴχεσθαι ἡ σοφία. non eſt autem dubium quin αὐχμὸς verbum agricolarum ſit atque illic ſignificet ſquallorem & ſterilitatem annonæ, quæ inde naſcitur. Eodem autem pacto idem politiſsimus ſcriptor, translato verbo vſus, dixit. συμπένομαι τοῖς πολίταις τούτου τοῦ πράγματος: neque enim proprie paupertas de ſapientia dicitur. Simile quoque huic eſt illud Euripidis,

qui cum mendicitatem & ſordes ſignificare vellet: & animum denique tenuem & anguſtum, vocauit ipſum λιμὸν: eſt autem locus in Electra, vbi tradit nullam eſſe certam notam in hominibus, quæ declaret magnitudinem animi, ſed ingenia mortaliũ continere in ſe magnos errores & plurimam harum rerum confuſionem, cum inueniantur quidam, generoſis parentibus orti, qui nihili ſunt: eodemque pacto diuites puſillum & humilem animum habentes: contraque tenues homines amplo & proprio diuitum animo prędíti: inquit igitur, partem exprimens huius ſententiæ.

:λιμόντ' ἐν ἀνδρὸς πλουσίου φρονήματι

intellexitque, λιμὸν dicens, μεταφορικῶς, id, quod oſtendi. Animaduertendum autem, imitatum Demoſthenem, M. Ciceronem dixiſſe aliquando & ipſum vbertatem talium rerum vt Plinius quoque in epiſtola quadam appellauit eodem animo, prouentum poëtarum. φέρειν autem, vnde nomen illud Græcum conformatum eſt, non ſignificat ſimpliciter gignere, ſed præterea copiam eius rei & vbertatem oſtendit: vt perſpicitur etiam ex hac voce, quæ frequens in ore olim erat Græcorum agricolarum. ἔτος φέρει, οὐχὶ ἄρουρα.

Diſputatum diligenter de loco quodam Ciceronis, qui videtur errori alicui affinis. Cap. XXIIII.

VERBA hæc M. Tullii ſunt è II. libro de diuinatione, Hoc ſentit Homerus, quum querentem Iouem inducit, quod Sarpedonem filium à morte contra fatum eripere non poſſet. Si quis tamen locum illum Homericum diligenter attendet, facile videbit, minime facere poëtam id, quod narrat Latinus hic ſcriptor: neque enim inducit Homerus Iouem cum dolore dicentem, ſe non poſſe interitu liberare filium, cum cuperet, ſed dubitantem an hoc ipſum facere oporteat contra fatum, æter namq; illam ſeriem cauſarum, in ancipitique demum animum ipſius eſſe. Locus ſane eſt illuſtris. cum tamen omnis quæſtio de ſententia ipſius ſit, non eſt alienum ipſum huc transferre. Hæc igitur verba Iouis ſunt.

Ὢ μοι ἐγὼν, ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν,
Μοῖρ' ὑπὸ πατρόκλοιο μενοιτιάδαο δαμῆναι.
Διχθὰ δέ μοι κραδίη μέμονε φρεσὶν ὁρμαίνοντι
Ημιν ζωὸν ἐόντα μάχης ἄπο δακρυοέσσης
Θείων ἀναρπάξας λυκίης ἐνὶ πίονι δήμῳ.
Ἦ ἤδη ὑπὸ χερσὶ μενοιτιάδαο δαμάσσω.

Quid dicemus igitur? memoriam Ciceronem decepiſſe? ſic certe neceſſe eſt: neque enim video quomodo aliter hoc contingere potuerit? Vt

autem aliquid addamus, quod ad docendum valeat. Putarunt olim eruditi & acuti viri documentum hoc dare poëtam voluiſſe, aperireque quantus eſſet amor parentum erga liberos, & quàm ſæpe homines impellat ad ea, quæ recta honeſtaque non ſunt. cum Iuppiter ipſe omnia permiſcere vellet vt à morte filium eriperet, ſed Iuno deterruit ipſum ab eo conſilio: nec paſſa eſt virum tantopere peccare propter motum animi.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM LIBER XXXV.

Emendatus locus in I. de oratore: explicataque locutio, propria iuriſconſultorum. *Cap. I.*

LOCVM in primo libro de Oratore, ſine vlla dubitatione deprauatum, ope ſcriptorũ librorum, videor mihi correxiſſe. an verum hoc ſit, docti viri iudicabunt: cum enim in omnibus excuſis legatur. *I*ccirco qui, quibus verbis hercifceri oporteat, neſciat, idem herciſcundę familiæ cauſam agere non poſsit. mendum igitur manet in verbo herciſceri. quod indefinitum tempus, ſi locum illic haberet: notioque eius ſententiæ Ciceronis quadraret, herciſci eſſe debuit, hoc autem planum eſt. ſed totum id verbum inde remouendum eſt, pro eoque erctum cieri illic poni debet, vt fere legitur in libris, quos ſignificaui: vna enim tantum littera leuiter immutata, in ipſis, eretum cieri ſcriptum eſt. quod ſi ex e facias c, totus locus reſtitutus eſt. Quid autem ſit erctum cieri. quæ verba & quod factum, erant propria veterum illorum iuriſconſultorum, docet Sex. Pompeius aliquo modo hoc pacto. Erctum citumque ſit inter conſortes, vt in libris legum R. legitur. Erctum ab ercendo dictum, vt & erciſcundæ & erciſci. Citum autem eſt vocatum a ciendo. Sed & apud Ciceronem in aliis locis & in digeſtorum libro X. mentio eſt familiæ erciſcundę. nam ſine aſpiratione habet hoc verbum optimum quoque noſtrum Pandectarum exemplar, vt ſcriptum ipſum eſt apud Feſtum. Cum hæc multo antea adnotaſſem, vidi, appropinquante iam editione horum librorum, in volumine Ciceronis, quod excuſum eſt Lutetię ſtudio Dionyſii Lambini, legi erciſci cieri: quod ſane minus corruptum eſt quam ſuperior lectio: & ſi nullo modo integrum. Sed ille etiam, vir doctus, odoratus eſt veram lectionem: nec tamen potuit ad cubile ipſius peruenire, qui in ſcholio inquit, cum valde contaminatam lectionem cer-

ti libri repudiaret,ſe plane neſcire quid ſibi illa velit,niſi dicat illud eſſe arctum citumque,quod eſt apud Feſtum.

Virgilianum locum,expreſſum e Theocrito, videri habere altiorem originem Cap. II.

NON eſt dubium,quin Virgilius in paſtorali carmine,cum cecinit. Vt vidi vt perii,exprimere locum Theocriti voluerit,qui & ipſe, in eodem argumento tractando, prius dixerat,ὡς ἴδον,ὡς ἐμάνην. viſum tamen mihi eſt admonere,hanc elegantem concinnamque ſententiam fluxiſſe e fonte omnis ſuauitatis & eruditionis,Homero, qui pluribus locis luſit in iiſdem pæne nominibus: & eadem prorſus venuſtate, formaque dicendi:eleganter autem in primis & valde huic loco appoſite,cum finxit Iouem aſpexiſſe in Ida monte Iunonem,comptam & omnibus lenociniis exornatam,quo loco inquit.

ὡς δ' ἴδεν,ὡς μιν ἔρως πυκινὰς φρένας ἀμφεκάλυψεν.

Item,vbi facit Thetin ante pedes filii poſuiſſe arma: quæ, rogatus ab ea, ipſi fabricatus fuerat Vulcanus:inquit enim,cum prius narraſſet aſpectu eorum armorum cohorruiſſe Myrmidonas.αὐτὰρ ἀχιλλεὺς. Ὡς εἶδ',ὥς μιν μᾶλλον ἔδυ χόλος. deinde multo poſt,vbi cōmemorat Hectorem, cæde Polydori irritatum,ſtetiſſe contra Achillem,interfectorem eius vt fratrem vlciſceretur: inquit enim αὐτὰρ ἀχιλλεὺς. Ὡς εἶδ', ὡς ἀνέπαλτο. multis igitur & illuſtribus exemplis declaratum eſt ſummum poëtam auctorem fuiſſe huius quoque feſtiuitatis.

Locus M. Varronis, coniectura emendatus, quam adiuuat,idem tradens, Theophraſtus. Cap. III.

FVGIT me olim hęc macula in M.Varrone emendando,quare nūc oportere duxi eam delere, ne amplius pulcherrimum eius corpus inquinet. Vbi igitur in primo libro de re ruſtica in excuſis legitur. Neque radices longius procedunt,niſi quo tempore venit ſol,legi debet, ratione hoc docente, tepore, dempta e ſuperiore deprauato nomine, tertia littera. Locus Theophraſti,vnde omnis hæc ſententia ſumpta eſt, hoc verum eſſe oſtendit: negat enim radices arborum altius penetrare quam quo ſolis impetus, radiique perueniant. hæc vero illa ſunt. In primo libro φυτικῶν αἰτιῶν,εἴπερ ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος καὶ αἱ τούτων αὐξήσεις, οὐκ εἰς πλεῖον καταλαμβάνουσι βάθος, ἢ ὁ ἥλιος ἐφικνεῖται. Sed etiam Plinius, qui in XVI.libro,inquit. Quidam non altius deſcendere radices,quàm ſolis calor tepefaciat.

Explicatum

Explicatum quid valeat in epiſtolis ad Q. Ciceronem, προοικονομεῖσθαι.
Cap. IIII.

ERVDITE M. Cicero vſus eſt verbo Græco προοικονομεῖσθαι, in epiſtola quadam ad Quinctũ fratrem. nam eundem etiam, quod diſsimile non eſt, οἰκονομίαν a rei familiaris cura, ad epiſtolæ ordinem, alio loco tranſtuliſſe, planum & apertum eſt. hæc igitur ipſius verba ſunt. Hic προῳκονομησάμην quiddam εὐκαίρως, de iis, quæ in Seſtium apparabantur crimina. ſignificat autem ſe, nactum occaſionem quandam, in defenſione Beſtiæ de ambitu, non nulla edidiſſe, quę valde pertinebant ad Seſtii cauſam adiuuandam & quaſi viam muniebant futurę illi defenſioni. eodem verbo vſus eſt Proclus Lycius in commentariis in Euclidem, in cõſilio geometrarum aperiendo: nec geometrarum ſolum, ſed etiam reliquorum doctorum hominum, qui tradunt artem aliquam. quod igitur facere ipſos oportere Proclus docet, ſe feciſſe ſedulo teſtatur M. Cicero. Verba Procli ſunt. ἐπιστημονικὸν δὲ καὶ τεχνικὸν, προοικονομεῖσθαι τὰς λύσεις. ideſt expectatur merito ab eo, qui ſcientiam aliquam artemque tradit: propriumque hoc ipſius eſt, vt mature, antequam eo peruentum ſit, aperiat, quomodo nodi quęſtionesque, quæ oriri poſtea illic poſsint, diſſoluantur.

Qui ſit apud hiſtoricos Græcos ἀγὼν ὑπὲρ τῶν ὅλων. Cap. V.

AΓὼν, ſiue κίνδυνος, ὑπὲρ τῶν ὅλων a Græcis hiſtoriæ ſcriptoribus appellabatur, cum omnes copiæ cum hoſtibus depugnabant: & non tantum exercitus aliqua pars in aciem deſcendebat. vt ſi forte ipſa male pugnaſſet, reliquæ copiæ ſaluę incolumesque forent. Polybius certe ita locutus eſt pluribus locis. vt in V. libro, cum inquit. φίλας δεῖν, πρὸς μὲν τοὺς ἀποστάντας, στρατηγοῖς πολεμεῖν: πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖς, αὐτὸν ποιεῖσθαι τὸν βασιλέα καὶ τὰς ἐπιβολὰς, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνας. & in eodem libro multo poſt. μὴ τολμώντων τὸ παράπαν τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον εἰς τὸν περὶ τῶν ὅλων συγκαταβαίνειν κίνδυνον. Quare puto locum hunc apud eum auctorem mendoſum eſſe. & vt legitur in his exemplis, quæ poſui, ita etiam illic legi debere. ideſt pro ὑπὲρ τῶν νομάδων, quod plane corruptum, alienumque inde eſt, ὑπὲρ τῶν ὅλων. Διόπερ εἰς μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν νομάδων κίνδυνον, οὐχ οἷός τε ἦν συγκαταβαίνειν, προδήλου τῆς ἐλαττώσεως ὑπαρχούσης. eſt autem in III. libro: loquiturque illic auctor de Fabio Maximo: qui, ſummo conſilio vſus, decreuerat non depugnare cum Hannibale: intelligebat enim ſi id feciſſet, inferiorem ſe valde

in eo certamine futurum ac prorſus incommodum aliquod magnum accepturum.

Monſtratus Homeri locus, ſimilis Virgiliano: item alius C. Cæſaris.
Cap. VI.

M*Iratur molem Aeneas, magalia quondam:*
Miratur portas, ſtrepitumque & ſtrata viarum. & quę ſequuntur.

Hunc Virgilii locum, cum Aeneas, tempeſtate iactatus, Carthaginem venit, auſim affirmare expreſſum eſſe ex Homero: ille enim quoque naufragum Vlyſſem, cum, amiſsis ſociis, a Nauſicaa, regis Alcinoi filia, in vrbem Phæacum ductus eſt, fecit mirari & portus Phæacum & naues & mænia vrbis & fora. quibus omnibus rebus intelligitur amplitudo & dignitas alicuius ciuitatis, & publicorum in ea locorum. ambo autem principium ducunt a motu, qui ſubito inuaſit animos duorum illorum ſapientium virorum. verſus Homeri ſunt hi.

Θαύμαζεν δ' ὀδυσσεὺς λιμένας, καὶ νῆας ἐΐσας:
Αὐτῶν θ' ἡρώων ἀγορὰς, καὶ τείχεα μακρὰ,
Ὑψηλὰ, σκολόπεσσιν ἀρηρότα, θαῦμα ἰδέσθαι,

Sed alium etiam, as ſimilem his, locum oſtendere libet, magni & ipſius auctoris, ſed non poëtæ. qui & ipſe eximie declarauit eundem affectum, excitatum in repente in ſuo pectore, quum ſpectauit rem nouam & ſupra omnem ipſius expectationem: Cęſar enim in V. libro de bello Gallico, ita loquitur. Inſtitutas turres, teſtudines, munitioneſque hoſtium admiratur. Valet vero hoc multum ad ſignificandam ipſius virtutem: fortiſsimique exercitus conſtantiam ac robur, qui ſuperare potuerit tot tantaſque difficultates. Non eſt autem hęc, ſi diligenter attendimus, admiratio illa, quam vehementer accuſabat Democritus: ac vitam beatam impedire aut partam iam labefactare opinabatur, cum in primis laudaret ἀθαυμασίαν: animumque vacuum ab ipſa & qui deſpiceret cuncta, quæ ceteri ſine cauſa ſuſpiciunt: non putabat enim ille oportere, qui ſecuro animo eſſe vellet, admirari aurum, gēmas, veſtes pretioſas, picturas, ac ſtatuas, magno artificio confectas, populares honores & cetera huiuſcemodi, quorum deſiderio magno, qui tenentur, numquam ſitim illam ſuam explere poſſunt. quare in omni vita ſolliciti ſunt. contra autem quę præter opinionem noſtram ſunt ac videntur ſuperare vires ac fortunas eorum, qui fecerunt, poſſumus ſine culpa admirari. Intellexiſſe vero Democritum ea, quæ oſtendimus, docuit Horatius, qui initio epiſtolæ ad Numicium ſententiam illam ſibi propoſuit: accurateque explicauit, quamuis nomen

ſummi phyſici reticuerit. Nec tamen (vt opinor) illas tantum res non debere nos admirari, Democritus putauit, verum etiam multas, quæ natura fiunt, quarum cauſas qui ignoraret, neceſſario perturbaretur: metuque ſæpe magno ac ſuperſtitione vexaretur. Vſum vero fuiſſe Democritum Græco illo nomine, quod ſupra poſui, docuit Strabo, qui in I. libro τῶν γεωγραφουμένων, cum de admirãdis quibuſdam rebus, quæ terremotibus tempeſtatibusque aliis ſæuiſsimis factæ forent: ſiue etiam voluntate hominum incredibili ac pæne abſurda, loqueretur, vt de gentibus nonnullis, quę ſedes mutaſſent ac, relictis ſuis veteribus domiciliis, in longinqua loca ſe contuliſſent, inquit. προστιθέασι δὲ καὶ ἐκ τῶν μεταστάσεων μεταβολὰς, ἐπὶ πλέον τὴν ἀθαυμασίαν ἡμῖν κατασκευάζειν ἐθέλοντες. ἣν ὑμνεῖ δημόκριτος, καὶ οἱ ἄλλοι φιλόσοφοι πάντες: παράκειται γὰρ τῷ ἀθαμβεῖ, καὶ ἀταράχῳ, καὶ ἀνεκπλήκτῳ. Plutarchus vero in libello περὶ τοῦ ἀκούειν, tradit hoc Pythagoram edidiſſe, qui cum ex eo quæſitum fuiſſet, quid ei ſupereſſet ex diuturno illo ſtudio ſapientiæ, reſponderit, nihil admirari: Neque tamen exiſtimandum eſt alterutrum horum erraſſe: Strabo enim quoque affirmat non Democritum ſolum, ſed etiam ceteros philoſophos, idem probaſſe, qui cuncti è pectoribus ſuis ſumma cura eiecerint admirationem nimiam quarundam rerum. hos autem ipſos phyſicos inquam & toto animo occupatos in cauſis rerum inueſtigandis putare debemus intellexiſſe Horatium in epiſtola illa, cum ſcripſit δεικτικῶς.

Hunc ſolem & ſtellas & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent. quid cenſes munera terræ?
Quid maris, extremos Arabas ditantis & Indos?

Quid ſit apud Euripidem σῶμα ἄφυλλον, *declaratum: comprobatumque id auctoritate noſtri grandioris poetæ. Cap. VII.*

APpellauit Euripides Oreſtem in fabula, cui ille nomen dedit, cum huius ipſius miſeri iuuenis faciem intelligeret, σῶμα ἄφυλλον: ipſe enim Oreſtes illic de ſe ipſo ita cum patruo loquitur, cuius opem eo tempore implorabat.

ἱκέτης ἀφύλλου σώματος ἐξάπτων λιτάς.

Declaratio Græca ita locum accipit, putatque Oreſtem hoc dicere, quia non manu geſtet ramos ſupplicum, quibus monstratis mos erat miſericordiam excitare. eodem pacto etiam Heſychius ſuo in lexico id interpretatur, his verbis vtens. ἄνευ ἱκετηρίας. quid tamen ego ſentiam de hoc loco libet aperire: exiſtimo enim ἄφυλλον verbũ eſſe hic translatum; valereq;

macrum ac ſine carne: caro enim in animantibus reſpondet foliis arborũ, vt contra oſſa, ramis ac truncis. quin autem huiuſcemodi foret tunc Oreſtes dubium non eſt: confectus enim curis & cruciatu maximorum dolorum, amiſerat non modo colorem ac ſpeciem, ſed ſucum etiam ac ſanguinem corporis: confirmauit autem me in hac mente, quia video Dantem noſtrum, ſummi ingenii poëtam, eadem metaphora vſum, cum & ipſe tenuem hominem, macieque conſumptum ſignificare vellet. & vt tragicus vocauit ἄφυλλον σῶμα. ideſt ſine foliis & omni illo honore carens, ita ipſum dixiſſe sfogliare. totus locus noſtri poëtæ hic eſt.

La faccia tua, ch'io lagrimai gia morta,
Mi da di pianger mo non minor voglia
Riſpuoſi lui, mirandola ſi torta.
Pero mi di per dio, che ſi ui sfoglia

Indicatus Thucydidis locus, quem cum exprimeret Lucretius, non videtur verum ſenſum eius percepiſſe. Cap. VIII.

NISI forte ipſe fallor, non vidit verum ſenſum Thucydidis Lucretius, in certo quodam loco exprimendo illius peſtilentiæ, quã deſcripſit diligenter ille hiſtoricus. indicabo igitur ipſum & quid vitii illic putem manere, aperiam, vt accurate res examinetur ab eruditis viris. Cum igitur Latinus ita reddiderit omnem eam partem,

Profluuium vero, cui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in neruos hic morbus & artus
Ibat, & in partes genitalis corporis ipſas:
Et grauiter partim metuentes limina leti,
Viuebant ferro priuati parte virili.
Et manibus ſine nonnulli, pedibusque manebant
In vita tamen & perdebant lumina partim.
Vſque adeo mortis metus hic inceſſerat acer.

videtur ita ipſam accepiſſe: vt non defuerint etiam qui, mortem valde metuentes, poſt quam omnis uis morbi ingruiſſet in extremas illas partes corporis, quas appellat, æquo animo paſsi ſint a chirurgo membra illa præcidi: vt fieri ſolet in cancro curando, ſi forte illas partes occupauit, aut ipſimet ſibi ipſis ea membra amputauerint: quod enim inquit ferro, videtur hoc plane oſtendere: & præterea quod addit de tanto illo metu: quarum rerum mentio eſt nulla apud Græcum ſcriptorem. exiſtimo igitur ipſe, impetu morbi membra ea extincta fuiſſe, non manu medici, aut extrinſeca vlla vi adhibita. ſed de hoc vt dixi, cogitabunt docti & pru-

dentes viri. locum vero in II. libro illius hiſtoriç hic ponam, vt melius inter ſe ambo conferri poſsint. καὶ ἄλλως ἐκ τῶν μεγίστων περιεγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε· κατέσκηπτε γὰρ καὶ εἰς αἰδοῖα καὶ ἐς ἄκρας χεῖρας καὶ πόδας καὶ πολλοὶ, στερισκόμενοι τούτων, διέφευγον· εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν.

Quod feciſſe narrant Tarquinium in filio ad ſcelus imbuendo, idem antea feciſſe Periandrum. Cap. IX.

TECTA illa & callida ratio, qua vſum fuiſſe Tarquinium patrem in filio erudiendo, & ad ſcelus perficiendum exacuendo, narrat Liuius, videtur ſumpta ex Græca hiſtoria. Periander namque prius idem fecerat & aſtute admodum, quid fieri oporteret ab eo, qui in libera ciuitate dominari vellet, ſignificarat. tetigit quoque hanc rem Ariſtoteles & in III. & in V. libro de republica, breuius tamẽ poſteriore loco. cũ autem in re illa exponenda Liuius dicat. Huic nuntio, quia (credo) dubiæ fidei uidebatur, nihil voce reſponſum eſt, non videtur ſatis acute factum illud interpretatus eſſe: nec rationem earum rerum tractandarum tenuiſſe: neque enim obſcure ſignificauit Tarquinius illi nuntio, quid facto opus eſſet, quia ſuſpectam fidem eius haberet: veriſimile namque erat a Sexto e multis delectum eſſe fidelem in primis hominem, ſed quia huiuſcemodi conſilia, cum fieri poteſt, non ſunt vlli cõmittenda, variis multiſque de rebus. Nam cõtingere etiam potuiſſet, vt ab eo, ſi forte captus fuiſſet, veritas eius facti quęſtionibus extorqueretur: atque ita conſilium totum diſturbatum fuiſſet: exitiumque filio creatum. quare Ariſtoteles prudenter id non attigit. In eodem autem conſilio cõmemorando diſſentiunt etiam, quod Liuius ſumma papauerum capita decuſsiſſe Tarquinium tradit. Ariſtoteles vero sũmas & eminentiores ſpicas: inquit enim ἀφαιροῦντα δὲ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων. Sed Herodotus etiam in Terpſichore, vnde philoſophus hiſtoriam hanc accepit & iiſdem pęne verbis expoſuit, eaſdem appellauit: nam inquit. καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰς ἴδοι, τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντας τῶν ἄλλων. Sed etiam Euripides in fabula, cuius index eſt ἱκέτιδες, cum induceret Theſeum accuſantem tyrannidem & hoc etiam in aliis multis ſceleribus, eos iniuſtos principes moliri doceret, eadem materia ſtirpeque vſus eſt. nam inquit.

ὅταν τις, ὡς λειμῶνος ἠρινοῦ στάχυν,
τόλμας ἀφαιρῇ κἀπολωτίζῃ νέους.

Cum inſimulet Cicero Homerum, qui humana facta diis tribueret, demonſtratum feciſſe idem liberius adhuc Græcos quoſdam auctores.

Cap. X.

QVOD Cicero inquit, loco ſatis illuſtri. Fingebat hæc Homerus & humana ad deos transferebat, dictum antea fuerat à Græcis, doctiſsimis hominibus. qui, pietati dediti, parum æquo animo ferebant, naturam deorum immortalium violatam eſſe commenticiis huiuſcemodi fabulis: & rebus, quę non ſolum ipſis, verum etiam hominibus, ſi ab ipſis gerantur, inurunt turpes admodum notas. Xenophanes, qui de pietate & natura deorum apud Græcos verſibus ſcripſit, queſtus & ipſe eſt de hoc conſilio poëtarum & principes eorum nominatim accuſauit: hi enim verſus ipſius leguntur apud Sextum.

πάντα θεοῖς ἀνέθηκεν ὅμηρός θ' ἡσίοδός τε,
ὅσσα παρ' ἀνθρώποις ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστὶν
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

eſſe vero ipſos Xenophanis ille antea ſignificarat. Sed etiam apud Euripidem Iphigenia in Tauris vt ſacerdos, ſed tamen deæ illius miniſtratrix, quæ putaretur gaudere cęde hominum, idem facit: affirmatque illos mortales: neque enim vniuerſe de omnibus loquitur, verum de illis tantum, apud quos degeret, & barbaros & immanes, cum ipſi cædibus cotidianis inquinentur, improbe affingere eandem culpam illi deę. ante vero eadem quaſi inſimulans poëtas & qui hæc comminiſcebantur, oſtendit ſe nullo modo credere deos aliquando humanam carnem voraſſe. id eſt in conuiuio humerum Pelopis abſumpſiſſe. cum igitur ita loquatur. ἐγὼ μὲν οὖν·

τὰ ταντάλου θεοῖσιν ἑστιάματα
ἄπιστα κρίνω, παιδὸς ἡσθῆναι βορᾷ,

Idem de eadē re dixit quod Pindarus, vt notum eſt. Sed ad Ciceronem redeamus: qui ſuperioribus verbis addidit. mallem diuina ad nos. Vellem autem me Cicero docuiſſet, quomodo id efficere Homerus potuiſſet. nam cum humana facta diis tribueret, minuebat ſane multum de maieſtate & pietate eorum, ſed tamen ab artificio ſuo non diſcedebat: quomodo vero ipſe diuina ad homines comportare poſſet, niſi verbis tantum, non video. Vt autem Xenophanes accuſauit Homerum atq; Heſiodum, qui facta improba ac propria hominum impurorum, tribuerent diis, ita Empedocles reprehendit eoſdem: ac ceteros omnes poëtas, qui ſpeciem hominis ipſis affingerent, quę nullo modo, vt ipſe docet, diis congruebat. Hi autem verſus ipſius leguntur apud Hammonium in commenta-

rio in ſegmentum IIII. Ariſtotelis περὶ ἑρμηνείας: quibus Agrigentinus ille ſapiens queritur in hanc culpam incidiſſe mortales. tunc autem de Apolline loquebatur: nec tamen non ceteros etiam deos intelligebat, qui omnes forma illa præditi fingebantur.

οὔτε γὰρ ἀνδρομέῃ κεφαλῇ κατὰ γυῖα κέκασται·
οὐ μὲν ἀπαὶ νώτων γε δύω κλάδοι ἀΐσσουσι,
οὐ πόδες, οὐ θοὰ γοῦνα, οὐ μήδεα λαχνήεντα,
ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ, καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον,
φροντίσι κόσμον ἅπαντα καταΐσσουσα θοῇσι;

Sententiam grauem Ciceronis editam fuiſſe prius à Græco ſcriptore, ſed incerto. *Cap. XI.*

QVOD Cicero pro Q. Ligario protulit. Homines ad deos nulla re propius accedere, quam ſalutem hominibus dãdo, expreſſum ab ipſo fuit e Græco ſermone: dixerat enim id antea eius gentis homo, ſapiens (vt apparet) & acutus. Strabo in X. libro τῶν γεωγραφουμένων eius vocis meminit: quam etiam laudat, quamuis auctorem eius non nominet: & infra etiam conetur eam meliorem reddere. verba eius ſunt. εὖ μὲν γὰρ εἴρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. Sed etiam Longinus περὶ ὕψους, magnus magiſter dicendi: nec minor exiſtimator ſcriptorum alienorum, qui tamen alteram virtutem addidit. ideſt veritatem: nec tantum beneficentiam nominauit: inquit enim εὖ γὰρ δὴ ὁ ἀποφηνάμενος τί θεοῖς ὅμοιον ἔχομεν, εὐεργεσίαν εἶπεν καὶ ἀλήθειαν. Animaduertendum autem apud Ciceronem, Prope accedere ad deos, idem eſſe, quod μιμεῖσθαι illos. &, quantum a mortali homine fieri poteſt, eorum naturæ appropinquari. quemadmodum etiam idem locutus eſt, cum in P. Clodium dixit. Proxime ad deos acceſsit Clodius, propius quam tum, cum ad ipſos penetrarat, & quæ ſequuntur. Luſit quidem ille in hac voce, ſed tamen dum luſit, grauiter vulnerauit inimicum, exprobrans ipſi nefarium ſcelus, cum in opertum bonę deæ penetrauit: duplex enim notio eſt huius orationis.

Mendum ſublatum è Lucullo Ciceronis coniectura. *Cap. XII.*

HVNC Ciceronis locum e Lucullo mendoſum eſſe arbitror. Quid apud Euripidem Hercules, quum vt Euryſthei filios, ita ſuos configebat ſagittis, quum vxorem interimebat, quum conabatur etiam patrem, & quæ ſequuntur: neque enim Hercules vmquam in ea fabula

Euryſthei filios necauit, ſed ſuos: quos, inſania correptus, putabat eſſe Euryſthei filios. deleri igitur videtur debere particula ita, quæ corrumpit omnem ſententiam: & totus locus ita interpungi. Quum vt Euryſthei, filios ſuos configebat ſagittis. correctio hæc deprauati loci ſatis certa videtur. ſed tamen, ſi quis adhuc ſcrupulus in animo alicuius reſtaret, verba tragici ipſius, quę ſignificat M. Tullius, eum prorſus euellent. ſunt autem hæc, e tragœdia, quæ inſcribitur *ἡρακλῆς μαινόμενος*, ab eo habitu animi, quo vir fortiſsimus oppreſſus eſt.

> *κἀκ τόξ' ἑαυτοῦ παιδί, τοὺς εὐρυσθέως*
> *δοκῶν φονεύειν· οἱ δὲ ταρβοῦντες φόβῳ.*

Quod narrant M. Brutum feciſſe ſtatim C. Cæſare interfecto, alios itidem ſimili tempore effeciſſe. *Cap. XIII.*

NATVRA ipſa fert & cupiditas gloriæ, vt qui iniuſtum aliquem hominem & ſceleratum interfeciſſe ſibi videntur, aut ſuas ipſorum atroces iniurias vlti, aut publicas, ſtatim cruentum gladium oſtendant. obiectum hoc fuit M. Bruto a M. Antonio, vt memoriæ prodidit Cicero, qui hæc ipſius verba in II. Philippica ponit. M. Brutus, quem ego honoris cauſa nomino, cruentum pugionem tenens, Ciceronem exclamauit. ſignificat igitur, id quod dixi, ſtatim Brutum feciſſe. ſed etiam Cicero pro Milone, huius quaſi moris mentionem fecit, ubi inquit. Quam ob rem, ſi, cruentum gladium tenens, clamaret T. Annius. & quæ ſequuntur. Idem etiam Euripides indicat, apud quem in Oreſte chorus, de facto illo eius adoleſcentis loquens, quod pium & nefarium eodem tempore, ſed diuerſa mente, vocari poterat, inquit.

> *μελάνδετον δὲ φόνῳ*
> *ξίφος ἐς αὐγὰς ἀελίοιο δεῖξαι.*

Monſtratus locus Ciceronis, qui videtur expreſſus ex Euripide. *Cap. XIIII.*

NON ſine cauſa putaret aliquis elegantem hanc vocem accepiſſe M. Ciceronem ab Euripide. nam præter quam quod multis modis intelligi poteſt, quam magnus fuerit eius tragici amator, ipſe met id teſtatur ac plurimum ſe ingenio & ſapientię ipſius ſemper tribuiſſe ſignificat. intelligo autem cum initio libelli de ſenectute, ita de Ennio poëta locutus eſt. Vir haud magna cum re, ſed fide plenus: Euripides enim prius in Oreſte, induxerat nuntium Electræ narrantem res

aduerſas Oreſtis, ita de ſe loquentem.

σῷ γὰρ εὔνοιαν πατρὶ
Ἀεί ποτ' εἶχον, καί μ' ἔφερβε σοὺς δόμους,
πένητα μὲν, χρῆσθαι δὲ γενναῖον φίλοις.

Vterque igitur primum libere confeſſus eſt, quid incommodi in perſona foret, de qua ſermo erat, ſed compenſauit id malum maiore bono. vnde a Græcis hoc σχῆμα vocatur ἀντεισαγωγή. quo lumine orationis, in ſententia poſito, ſæpe vtuntur & oratores & poëtę. vt ſane idem tragicus non multo poſt in eadem fabula vſus eſt, cum laudaret ruſticum hominem, quē fuiſſe dicit, non ſane formoſum, ſed fortem & valde liberum: hæc enim quoque ἀντεισαγωγή eſt. omnis locus hic eſt: nam iuuat me ipſum ponere, quia ornat ſtudium agricolarum: vitamque hanc vacuam a multis flagitiis.

Ἄλλος δ' ἀναστὰς, ἔλεγε τῷδ' ἐναντία,
Μορφῇ μὲν οὐκ εὐωπὸς, ἀνδρεῖος δ' ἀνήρ.
ὀλιγάκις ἄστυ, κἀγορᾶς χραίνων κύκλον.
Αὐτουργὸς, οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι γῆν.
ξυνετὸς δὲ. χωρεῖν ὁμόσε τοῖς λόγοις θέλων,
Ἀκέραιον, ἀντεπίληπτον ἠσκηκὼς βίον.

quin etiam ſimilitudinem magnam habeat cum hoc loco M. Varronis, dubium non eſt: inquit enim de illa, quam tunc tradebat artem, doctiſsimus vir. Et qui eam colerent, piam & vtilem agere vitam credebant: atque eos ſolos reliquos eſſe ex ſtirpe Saturni regis. Cum autem ambo ferant in cęlum agricolarum vitam: & iiſdem ferè argumentis vtantur in ea celebranda, non minus intelligitur amaſſe ipſam Grecum, quam Latinus ſcriptor fecerit: cogebatur enim laudare illam, quā tradebat diligenter, M. Varro: Euripides autem nulla eius rei faciendæ neceſsitate premebatur: nactus tamen leuem occaſionem ipſam commendandi, noluit eam dimittere: & animo ſuo veritatique ſatisfecit.

Græcum prouerbium, quod diu fefellit, erutum ex obſcuro loco.
Cap. XV.

CONTRA hæc Terentii verba heauton timorumeno. Ah vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis, Aut largitate nimia, aut parſimonia. in libro, valde celebri, qui fuit Petri Bembi, adnotata ſunt hæc verba. Græce πᾶς πατὴρ μωρὸς. nec tamen ipſa puto Menandri fuiſſe: vnde hanc fabulam vertit Latinus comicus, ſed potius alicuius eruditi uiri, qui peruulgata hac voce, & quæ prouerbium olim fuerit, ſen-

ſum eius loci aperire voluerit: & oſtendere, vnde factum ſit vt Menedemus tantopere peccauerit: neque enim ille proprius ipſius error erat, ſed communis ipſi cum omnibus aliis patribus: qui ſæpe in iudicio faciendo de liberis, ita labuntur, vt merito poſsint ſtulti haberi. impulit etiam me, vt hoc adnotarem, quia Eraſmus huius, niſi fallor, prouerbii mentionem non fecit: neque præterea in ipſum incidi apud alium vllum veterem ſcriptorem: ne, quantum in me fuerit, periret.

Indicatus A. Gellii locus mendoſus: vetusque ipſius lectio propoſita omnibus. Cap. XVI.

CVM valde cupidus ſim illuſtrandorum veterum ſcriptorum, quacumq; ratione poſſum, non veritus ſum etiam locos quoſdam ipſorum deprauatos aliquando indicare: quamuis omnino inde tollere menda nō poſsim, vt ita patefaciam aditum aliis ad laudem ſibi pariendam, quidquid poſſum opis ipſis præbendo, quod nunc quoque efficiam. nam apud A. Gellium hic locus ſine vlla dubitatione corruptus eſt, qui eſt in cap. VI. libri XIII. Et cuiuſmodi Homerus dicat in Vlyſsis domo, σειρῆνες: quis enim non intelligit id verbum Græcum locum illic non habere: ſireniſque nihil commune fuiſſe cum ea domo. in libro vero calamo exarato & ſatis fideli, pro illo legitur ΑΔΥΡΗΝΕΣ. quod verbum tamen nuſquam in Odyſſea legi: nec præterea qui lexicon confecere, ipſius mentionem vllam fecerunt. Ego igitur quod potui præſtiti: reliqui nūc, qui ingenio valent, aut notionem vimque huius vocis aperient: aut, ſiquid eſt in ipſa vitii, emendabunt.

Inuentus apud Polybium locus Virgiliano ſimilis. Cap. XVII.

Eρριμμένοι καὶ μεθύοντες a Polybio in VI. libro hiſtoriæ vocati ſunt milites, qui ſecuro animo & ſine vllo metu hoſtium dormientes, oppreſsi ſunt ab aduerſariis & occaſionem illis dederunt rei bene gerēdæ, quales etiam inueniſſe Latinos, caſtra Troianorum obſidentes, Niſum & Euryalum commemorat Virgilius, cum cecinit.

paſſim vino ſomnoque per herbam
Corpora fuſa vident. ſed ſupra etiam Niſus ipſe ad Euryalum.
Cernis quæ Rutulos habeat fiducia rerum
Lumina rara micant, ſomno vinoque ſepulti
Procubuere. Quod vero in priore exemplo poëta vocauit corpora fuſa, cum ſtrata illa fuiſſe, ſignificare vellet: & vt hiſtoricus ſua lin-

gua dixit, milites ἐῤῥιμμένους, quod Latinum verbum proprie de aqua & omni humore, cum contigit id, vſurpari ſolet, imitatus eſt in hoc Homerum: ipſe enim quoque, cum Cærano, Merionis auriga, interfecto ab Hectore, commemorat habenas, quas ille antea tenebat, humi ſparſas fuiſſe, inquit. τὰδ᾽ ἡνία χεῦεν ἔραζε.

Explanatus locus M. Varronis: monſtratumque idem illic valere corium, quod apud Demoſthenem δέρμα.
Cap. XVIII.

VERBA hæc M. Varronis e libro II. de re ruſtica, quem ſenſum habeant, non eſt difficile intelligere. Videbo iam vos inquit balathrones, & huc adferam meum corium & flagra: oſtendere enim voluit, qui ea protulit, ſe æquum hominem eſſe, ac paratum omnem pœnam perpeti, ſi peccaſſet. verumtamen illa, de qua iocans locutus eſt, aliena erat ab ingenuo homine ac libero, corium igitur vocat, quod Demoſthenes, cum de ſupplicio ſerui loqueretur ad Timotheum, appellauit δέρμα: hæc enim ipſius verba ſunt. καὶ ἠξίουν αὐτὸν ἐν τῷ αὑτοῦ δέρματι τὸν ἔλεγχον διδόναι. & Terentius tergum: ita enim & ipſe induxit ſeruum loquentem. Numquam dices tam commode, vt tergum meum tuam in fidem committam. Quomodo etiam Virgilius, cum de Carthaginis ortu: conſilioque illo aſtuto loqueretur.

Taurino quantum poſſent circundare tergo.

Plautus vero in ea re ſignificãda, eodem, quo Varro, vocabulo vſus eſt. Phœnicium phœniceo corio inuiſes pergulam.

Cohortatio Cyri apud Xenophontem in ipſo ardore pugnæ.
Cap. XIX.

QVANTVM valeant, in media etiam pugna, ad milites incitandos, acrioreſque reddendos, ducum imperatorumque hortationes, facile omnes intelligunt. vnde qui res geſtas litteris diligenter mandant, hoc quoque exprimere conſuerunt. grauis autem in primis vehemensque eſt illa, quam Cyro, illi maiori, affingit Xenophon in III. libro Pædiæ: narrat enim eum, cum ante alios ſtaret, vicinis iam hoſtibus, commotum animo, oblitumque firmæ progreſsionis, currere cœpiſſe: ſimulque inclamaſſe (hæc enim, quibus vſum eum facit, verba ſunt) τίς ἕψεται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; quas voces, ab ipſo acceptas, adiungit, qui propinqui erant, & ipſos, ad remotiores cohortandos, cla-

Quid ſit Demoſtheni, λαβεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: aliterque Xenophontem ea verba cepiſſe. *Cap. XXI.*

ΛΑβεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ dixit Demoſthenes de rebus, quæ fieri non poſſent: & de inanibus aliquorum cogitationibus, qui cum ſperent ſibi præſidio futura, quæ, niſi ſtulti forent, non poſſent ſperare ad ſe vmquam peruentura, merito videri poſſunt ſimiles illis, qui ea inde ſe capturos putant ideſt e ſuperis ſedibus. verba ipſius ſunt. πόθεν γὰρ οἴεσθε ἄλλοθεν, τὸν μήτε λαβόντα παρ' ὑμῶν οὐδὲν: μήτε αὐτὸν ἔχοντα ὁπόθεν μισθοδοτήσει, στρατιώτας τε τρέφειν. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; οὐκ ἔστι ταῦτα. Xenophon vero inquit. λαμβάνειν ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν, cum ſignificare vellet, nullum capere fructum e prædiis, quia ipſa erant in poteſtate hoſtium, obſeſſa vrbe: hæc enim verba ipſius ſunt e II. libro ἀπομνημονευμάτων: refert enim ſermonem Ariſtarchi, qui querebatur de ſuis incommodis & anguſtiis rei familiaris: quare ille non ſine cauſa triſtis eſſet. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν: οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς: οὔτε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν: ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε. infra etiam multo, in fabella ouium exponenda, quę accuſabant paſtorem, & errorem animi illius ſedulo refellebant. quod cum ipſę illi pręberent maximas vtilitates. ideſt lanam, agnos, caſeum: canis autem nullas, nihil tamen contra ab eo caperent. niſi quod ipſæ morſu ſumpſiſſent e terra: canis vero copioſe aleretur, iners & qui nullum ipſi fructum ferret: verba dulciſsimi ſcriptoris hæc ſunt. Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν, ταῖς καὶ ἔρια σοι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις, οὐδὲν δίδως, ὅτι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν. & quę ſequuntur. nos patrio ſermone diceremus. ſe nō quel che noi ſpicchiamo di terra col dente.

Ver ſacrum, quod foret, L. Siſennæ verbis declaratum.
Cap. XXII.

VER ſacrum cuiuſmodi vocare veteres illi ſoliti eſſent, & quæ potiſsimum res eos impellerent vt id agerent, intelligitur teſtimoniis nonnullis eorum, qui hiſtoriam ſcripſerunt. in quibus in primis hoc declarat locus hic L. Siſennæ, quē ego coniunxi, vt apud auctorem ipſum eum olim fuiſſe continentem puto: cum apud Nonium, a quo citatur, diſcerptus ſit, & duobus remotis locis poſitus. Quondam Sabini feruntur vouiſſe, ſi res communis melioribus locis conſtitiſſet, ſe ver ſacrum facturos. quo voto damnati, fœtum omnem dicuntur eius anni ſtatim conſecraſſe. Sed etiam T. Liuius ipſius meminit, qui inquit. Pro his tantis, totque victoriis, ver ſacrum diis immortalibus agi, haberique: & in alio

etiam hoc è libro XXXIIII. Ver ſacrum videri pecus, quod natum eſſet inter Kal. Martias: & prid. Kal. Maias, P. Cornelio Scipione & Ti. Sempronio Longo conſulibus.

Cur in Velienſium, & Maſſilienſium nummis, idem ſignum exiſtat. *Cap.* XXIII.

IN argenteo nummo Velienſium imago leonis impreſſa eſt: infraque hæ litteræ. ΥΕΛΗΤΩΝ. in auerſa itidem parte nummorum, quos cudebant Maſſilienſes, leonem ſculptum uidi. vnde autem factum ſit, vt his remotis longinquiſque populis in hoc conueniret, arbitror me inueſtigaſſe. id autē eſt, quia & Velienſes & Maſſilienſes e Phocide oriundi erant: cuius, nobilis quondam vrbis, exiſtimare poſſumus inſigne leonem fuiſſe. tuebantur igitur illi patrium inſtitutum, vt mos erat omnium colonarū, quæ miſſæ in alias terras forent. nam Phocenſes fuiſſe, qui condiderunt Veliam, memoriæ quoque prodidit Strabo: qui in VI. libro inquit. ἐν ᾧ πόλις, ἣν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαιεῖς ὑέλην: οἱ δὲ ἔλην ἀπὸ κρήνης τινός: οἱ δὲ νῦν βελίαν ὀνομάζουσιν. nam de Maſſilienſibus, quin originem illinc duxerint, dubitari non poteſt: idem enim hoc quoque, vt alios taceam, teſtatus eſt, qui in IIII. libro inquit. κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκέων ἡ μασσαλία. Sed poſtquam huiuſcemodi inſignium mentionem facere cœpi; cum Strabo tradat Locrorum eorum, qui Heſperii vocabantur: iidemque ozolæ, ſignum publicum fuiſſe, σφραγῖδαque; qua litteras nomine reip. miſſas ſignarent, Veſperum ſtellam: in ipſorum quoque nummis eadem publica nota viſitur, quod animaduerterunt etiam, qui de veteribus nummis hac noſtra ętate ſcripſerunt: &, ne penitus hæc hiſtoria extingueretur, memoriæ prodiderunt.

Demonſtratum, Græcam ſententiam: & illam quidem valde celebrem, expreſſiſſe Terentium Phormione. *Cap.* XXIIII.

EXPRESSIT ſententiam Terentius Phormione: Latiniſque verbis edidit, quam Græcis: & quibus primum expoſita eſt, M. Cicero cōmemorauit, vel potius ſignificauit, vt plærumque facere conſueuit in huiuſcemodi peruulgatis vocibus & quę prouerbii vim obtinerent: intelligo autem, cum admirationis lætitiæque plenus apud comicum Chremes inquit.

Di voſtram fidem, quam ſæpe forte temere
Eueniunt, quæ non audeas optare? offendi adueniens

Quo cum volebam, atque vt volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo operę maximè dabamus operam, vt fieret,
Sine noſtra cura maxima, ſua cura hæc ſola effecit.

Quis igitur non videt idem dicere voluiſſe in epiſtola ad Atticum Ciceronem, qui etiam verum hoc eſſe re ipſa, vt narrat, cognouit: intelligo autem cum inquit. Tito mandaui σκήψεις atque ἀναβολάς. ſed neſcio an ταὐτόματον ἡμῶν: nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere. Integer vero verſus, quem tetigit: & quo continebatur ſententia hæc, eſt

ταὐτόματον ἡμῶν κάλλιο βουλεύεται,

qui legitur in ſententiis illis ſelectis variorum, comicorum & tragicorum poëtarum, vbi quę de fortuna caſuque, in illis fabulis, dictę ſunt, ſententiæ fuerunt collocatæ. Cum autem litteris proditum ſit Latinam fabulam, verſam fuiſſe ex Apollodoro, non ſine cauſa fortaſſe exiſtimaret aliquis, verſum hunc Græcum, inde acceptum fuiſſe: neque enim mihi dubium eſt, quin ſententiam hanc illic inuenerit Terentius.

ſit difficile cum irato & furore percito homine confligere: hi enim vt animo ſatisfaciant: vlciſcanturque dolorem ſuum, nullam curam habent propriç ſalutis. ita autem accipi debere vocem Heracliti cognoui, quia pluribus in locis ipſam celebratam inueni: & in illis quidem aliquanto pleniorem, vt apud hunc ipſum in V. libro πολιτικῶν: quem locum qui accurate legerit, nullo negotio intelliget hoc dicere voluiſſe Heraclitum: eſt autem hic: ἀφειδῶς γὰρ ἑαυτῶν ἔχουσιν οἱ διὰ θυμὸν ἐπιχειροῦντες, καθάπερ καὶ ἡράκλειτος εἶπε. χαλεπὸν φάσκων εἶναι θυμῷ μάχεσθαι: ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι. Sed etiam Plutarchus in vita C. Martii, & ſi nomen illic Heracliti ſiletur, vnde etiam perſpicitur, eam, quam dixi, vim eſſe huius vocis. transferam autem & ipſum huc, quia plenior eſt & integrior, vt puto. ſermo vero illic eſt de Coriolano, qui merito iratus ſuis ciuibus, omnia expertus eſt, vt iniuriam ſibi inlatam vlciſceretur. μαρτυρεῖαν ἀπέλιπε τῷ εἰπόντι, θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν: ὃ γὰρ ἂν θέλῃ, ψυχῆς ὠνεῖται. Sed idem etiam auctor in libello περὶ ἀοργησίας ipſius meminit, quo ſane in loco, vt in ſuperiore hoc ipſo, legitur quod reliquit Ariſtoteles: nec non in ſermone etiam, cuius index eſt ἐρωτικὸς: quo ſane in loco, qui teſtimonio hoc vſus eſt, vſurpauit ipſum, vt hic facit Ariſtoteles: valde enim ſimiles inter ſe ſunt hi duo loci. inquit igitur amori difficile eſſe repugnare, non excandeſcentię, vt putauit Heraclitus: quod enim vult, animo ac vita emit, vt damno etiam aliarum rerum, quas appellat.

Fuiſſe in vſu Græcorum, verbum, quod reſpondet huic M. Varronis, contenebrare. Cap. II.

QVIS non putaret M. Varronem in II. libro de re ruſtica, quo loco de ouibus facit T. Pomponium diſputantem: in aliiſque multis hoc etiam dicentem. Ab occaſu, paruo interuallo interpoſito, ad bibendum appellunt: & rurſus paſcunt, quoad contenebrauit, quis inquam non putaret verbum hoc Græcum συνεσκότασεν extremo illo ſuo exprimere voluiſſe: vt enim Græci ſuo vtuntur, ita ipſe Latino vſus eſt. nuſquam autem offendi Latinum illud apud vllum alium auctorem. Græci autem, hoc pacto vſurpati, citabo duos optimos teſtes: Demoſthenes enim contra Cononem inquit. τοσούτου ἐδέησαν πεύσασθαι ἢ αἰσχυνθῆναι, ὥστε ἐπειδὴ θᾶττον συνεσκότασεν, εὐθὺς ὡς ἡμᾶς ἐσεπήδησαν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ. Item Xenophon in IIII. libro pædiæ. ὁ μὲν οὖν κῦρος, δειπνίσας τοὺς πέρσας, ἐπειδὴ συνεσκότασε, κατὰ πεντάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμπε.

Vt Virgilius inquit ferre pedes Moerin, ita Homerum dixiſſe φέρειν πόδας multos. Cap. III.

VIRGILIVS pedes eum, cuius ſunt membra ferre, proficiſcentem aliquo, dixit in paſtorali carmine: notum eſt enim illud Lycidę.

Quo te Moeri pedes, an quo via ducit, in vrbem?

nec tamen exiſtimandus eſt hic ſermo agreſtis: propriuſque ruſticorum hominum, vt interpretes nonnulli falſo putarunt: nam Homerus quoque eodem pacto locutus eſt ἐν τῇ παλιώξει, cum exponeret Patroclum, viſis rebus Græcorum in maximo periculo, diſceſsiſſe è tabernaculo Eurypyli vt videret ſi poſſet ſodalem ſuum Achillem impellere ad remedium illi graui malo ferendum. ita igitur poëta inquit. τὸν μὲν ἄρ' ὡς εἰπόντα πόδες φέρον. declaratio etiam quædam illic vetus adnotauit hunc modum loquendi, cuius hæc verba ſunt. ὅτι οἱ πόδες αὐτὸν ἔφερον, οὐκ αὐτὸς τοὺς πόδας. πρὸς ξυνόδοτον, ὅτι ἀναγράφει, ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει. Videndum potius an ita ſignificetur feſtinatio: ſtudiumque.

Parum verecundam Catulli ſententiam videri ex Euripide expreſſam. Cap. IIII.

CATVLLVS in extremo illo hendecaſyllabo, quo rogauit amicam vt ad ſe ipſum accerſiret, eo diei tempore, quod propter æſtum atque otium, impertiri ſolet ab intemperantibus hominibus talibus voluptatibus, inquit, vrgēns eam vt properaret, cauſa allata tantæ feſtinationis: & ea quidem turpi & inuerecunda.

Verum, ſi quid ages, ſtatim iubeto:
Nam pranſus iaceo: & ſatur, ſupinus,
Pertundo tunicamque palliumque. Videri igitur non ſine cauſa poteſt hoc expreſſum ex Euripidis fabula, quę vocatur κύκλωψ. tragædia vero hæc ſatyrica & laſciuiuſcula eſt quibuſdam ſui partibus: in ipſa enim poëta inducit Polyphemum de ſe idem prædicantem: ſępe enim & ipſe, large antea epulatus, eodem etiam habitu corporis ſe ſomno ſubtecto dare ſolitum tunc oſtendit. verba poëtæ hæc ſunt.

ἢ μόσχον ὀπτὸν, ἤ τι θήρειον δάκος,
δαινύμενος ἐν στέγοντι γαστέρ' ὑπτίαν,
ἐπεκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα, πέπλον
κρούω. Aut igitur inde accepta eſt hæc parum honeſta ſententia, aut idem in mentē venit Latino poëtę, quod multo antea Græco venerat: qui tamen id edi fecit à perſona immani, & cui quadrabat omnis non

ſolum turpitudo verborum, verum etiam factorum. nam quod ſe ſaturũ eo tempore cubare ſolitum narrat, & contra Romanorum hominum cõſuetudinem, erat: & id ipſum eſt, quod reprehenditur vehementer à Platone, inſimulante vitam Siculorum: dixit enim, bis die ſaturum fieri: illi vero, qui ſatur meridie eo pacto iaceat, id vſu venire mirandum non eſt. Huiuſcemodi autem quiddam de Nitiobrigum rege narrat C. Cæſar in VII. libro de bello Gallico, cuius ingentem negligentiam irridet, qui vicinis hoſtibus, & hoſtibus ſane acerrimis, tam ſecuro animo interdiu dormiret: inquit enim. Ac tanta fuit in capiendis caſtris celeritas, vt Theutomatus, rex Nitiobrigum, ſubito in tabernaculo oppreſſus, vt meridie conquieuerat, ſuperiore corporis parte nudata, vulnerato equo, vix ſe è manibus prædantium militum eriperet. Nec tamen omnino idem id, quod de ſe narrat Catullus: contrario enim corporis habitu rex ille cubabat ac pronus denique: partem tamen illam nudatam habere: conſpicique ab aliquo natibus apertis, indecorum eſt.

Indicatum Virgilium ſumpſiſſe à Theophraſto locum eum omnem, quo docet quomodo ſunt ſerendæ arbores.

Cap. V.

DILIGENTER legerat Virgilius libros Theophraſti de ſtirpibus: & eos, quibus ille cõmemorat, quę acceperit ab aliis de natura ipſarum aut ipſe viderit: & eos itidem, quibus cauſas affert omnium illarum rerum: ex poſterioribus autem his, iiſdemque eruditioribus libris plura fortaſſe ſumi poſſunt, quę faciant ad ſtudium illud ornandum, quod habebat in manibus ac ſedulo tractabat poëta, cum georgica ſcripſit: quin autem omnis hic locus, refertus multis & vtilibus præceptis, qui ab ipſo in II. eorum librorum includitur, inde expreſſus ſit, dubitari non poteſt.

Quod ſupereſt, quæcumque premes virgulta per agros,
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra:
Aut lapidem bibulum, aut ſquallentes infode conchas:
Inter enim labentur aquæ, tenuiſque ſubibit
Halitus, atque animos tollent ſata: iamque reperti,
Qui ſaxo ſuper atque ingentis pondere teſtæ
Vrgerent. & quę ſequuntur. in III. enim libro φυτικῶν αἰτιῶν accurate copioſeque de his omnibus diſſeruit: & de lapidibus certis quibuſdam, quos in ſcrobibus infodere prope radices ſtirpium valde vtile putat: inquit enim, ὅπως δὲ καὶ τῶν ὑδάτων τοῦ χειμῶνος ἀπολαύωσι καὶ τοῦ

θέρους καταψύχονται, διὰ τοῦθ' ὑποβάλλουσι κάτω λίθους, ὅπως συρροὴ γίνηται τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦ θέρους οὗτοι καταψύχωσι τὰς ῥίζας. οἱ δὲ, κληματίδας ὑποτιθέασιν: οἱ δὲ, κέραμον παρακατορύττουσιν ὕδατος. Sed infra etiam eodem libro. συμφέρει δὲ καὶ ἄμμον ποτίμον παραβάλλειν. καὶ ψήφους ἐκ ποταμοῦ ἢ χαράδρας: ἀποστέγει γὰρ ταῦτα καὶ ἅμα δι' αὐτῶν παρέχεταί τινα δύναμιν. Sed non tantum Theophraſtus, qui hanc curam ſuſceperat ac de natura omnium, quæ oriuntur è terra accurate diſſerebat, huius præcepti (vt debebat) meminit, verum etiam Ariſtoteles non minus diligenter, cum aliud doceret, ac de vita & morte omnium, quę viuere dicuntur, diſputaret: ipſe enim quoque tradidit eo pacto non nullis ſtirpium morbis remedium adhiberi: nam σφακελίζειν aliquando illæ dicuntur, vt quãdoque etiam, cum ſubito intereunt, ſidere quaſi ici & ἀστρόβλητα eſſe. addidit autem, iiſdem pæne verbis vtens. διὸ καὶ γίνη τινα λίθων ταῖς ῥίζαις ὑποβάλλουσι καὶ ὕδωρ ἐν ἀγγείοις, ὅπως αἱ ῥίζαι ψύχωσι τῶν φυτῶν. Non nulli itidem noſtri homines, periti rerum ruſticarum, hoc malum reformidantes, eodem pacto ipſi occurrunt. ſed pro lapidibus bibulis aut vaſculis, aquæ plenis, infodiunt in ſcrobibus cornua arietum: in quibus etiam ſeruatur diu aqua, non minus atque in vaſibus.

Emendatus (vt arbitror) locus Ciceronis è II. libro de legibus. Cap. VI.

Locvs hic eſt Ciceronis deprauatus in II. libro de legibus. videor autem mihi ipſum partim coniectura: partim ope antiqui libri reſtituiſſe. nam quæ antecedunt hæc; prorſus corrupta & deſperata ſunt. Feriarum feſtorumque dierum ratio in liberis, requietem habet litium & iurgiorum: in ſeruis, operum & laborum. quas compoſitio anni conferre debet & perfectionem operum ruſticorum. Primum igitur arbitror coniunctionem & e poſtremo loco tollendam: quæ temere ſit repetita ex antecedente ſyllaba: locoque illius ponendam præpoſitionem in. cum autem vetus liber habeat ſupra compoſitor pro compoſitio, ſequor libenter auctoritatem ipſius; exiſtimoque id verius eſſe, vt intelligat qui componit annum & ſtatuit, qui dies ſacri & profani ſint: vult enim Cicero ipſum eodem tempore ſeruire pietati & non impedire cultum agrorum. quod ſi contulerit ferias dierum in anni tempora, quibus maiora opera abſoluta ſunt, id obtinebit. Quod autem hic præcipit Cicero, ſupra etiam hoc ipſo in libro, ſed obſcurius, tetigerat, cum quaſi leges ferret: inquit enim illic. Feriis iurgia amouento, eaſque in famulis (operibus patratis) habento. itaque vt ita cadat in annuis anfractibus deſcriptũ eſto.

Declaratum conſilium C. Cæſaris in Rheno tranſcundo, ſimile fuiſſe conſilio Ageſilai, cum exercitum in Aſiam transportauit.
Cap. VII.

CVM C. Cæſar exponeret cauſas, quę ipſum mouerunt, vt Rhenum cum exercitu tranſiret, primam earum attulit, quam etiam iuſtiſsimam ſibi fuiſſe dixit (vtar autem verbis ipſius: quo modo enim melius rem, ab eo expoſitam, commemorare poſſem:) quod cum videret Germanos tam facile impelli vt in Galliam venirent, ſuis quoque rebus eos timere voluit, cum intelligerent & poſſe & audere populi R. exercitum Rhenum tranſire. Vere igitur affirmauit ille hanc cauſam ſibi optimam huius rei fuiſſe: quid enim magis ipſum, honeſtiuſque ad rem magnã & periculi plenam impellere potuit, quam dignitas populi R. ſtudiumque frangendi animos bellicoſiſsimæ nationis? voluit igitur ipſis par pro pari reddere, oſtendereque quod periculum aliis crearent, ſibi etiam ipſis impendere. atque ita retundere, ſi poſſet, ferociam illorum. Ageſilaus quoque Spartiates, non multo poſt quam regnum adeptus eſt, cum Perſarum rex diceretur claſſem ornare & exercitum cogere contra Gręciam, cupidus eius belli depellendi à finibus patriæ, pollicitus eſt, ſi ſibi modicas copias dediſſent ſui ciues, ſe liberaturum ipſos omni hoc timore ac malo: in Aſiam enim tranſiturum: bellumque illic ipſi facturum, quã ipſius vocem libenter Spartiatæ audiuerunt, vt narrat in ipſius laudatione Xenophon: mirificeque lætati ſunt veniſſe in mentem regi ſuo. quemadmodum Perſes olim in Græciam tranſiſſet, ita etiam ipſum in Aſiam exercitum comportare: multum enim valebat hoc ad Spartæ gloriam augẽdam magnitudinemque animi illius reip. ſignificandam. Verba Xenophontis hæc ſunt. Εὐθὺς μὲν οὖν πολλοὶ πάνυ ἠγάσθησαν αὐτὸν τοῦτο ἐπιθυμῆσαι. ἐπειδὴ ὁ πέρσης πρόσθεν ἐπὶ τὴν ἑλλάδα διέβη, ἀντιδιαβῆναι ἐπ᾽ αὐτόν. Cum igitur hi loci valde ſimiles ſint: conſiliaque hæc duorum magnorum virorum paria fuerint, id eſt præclara ambo & honeſta, eundemque prorſus finem habentia, placuit mihi hoc adnotare, & locos ipſos inter ſe conferre. Sed etiam hæc animaduerſio valet aliquid ad ſermonis vtriuſq; proprietatem elegantiamque declarandam: quomodo enim Latini dicant id, quod Græcis eſt διαβῆναι, inde perſpicitur. Nam illud ἠγάσθησαν, de Spartiatibus prolatum, ſignificat, eundem animi habitum, quem celebrauit Virgilius in pectore Alethis Troiani, cum audiuit quod non expectabat: neque ab illis poſtulare auſus eſſet, forte illud conſilium Niſi & Euryali: ipſe enim quoque mirifice lætatus eſt, nec ſe maius aliquod bonum a quopiam eo tempore accipere poſſe exiſtimauit. Idem etiam dulciſsimus

ſcriptor infra in eodem libello iterum ac tertium idem verbum eodem pacto cepit: inquit enim. Ἄξιον γε μὴν καὶ ἐντεῦθεν ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ. & poſt. ἀλλὰ μᾶλλον τόδε αὐτοῦ ἄγαμαι.

Runcare ſegetes quid valeat: deque omni ratione ſemen iam ſatum natumue colendi. Cap. VIII.

RVNCARE ſegetes quid ſit, docuit (vt opinor) M. Varro. verum quia verbum hoc obſoletum eſt, non alienum puto me de ipſo aliquantulum: totaque ratione ea colendi ſegetes diſputare. ſi forte id facere eſt, quod ego puto, adhucque in vſu eſt noſtrorum agricolarum, quamuis nomen apud nos immutatum ſit. ex Plinio præterea id elicitur, qui tria hæc opera diligentium agricolarum appellat. occare, ſarire, runcare. & quo tempore, quibuſque in frugibus ſingula recte fiant, declarat. primum, de quo etiam antea diſſerui, nomen vetus retinuit in pluribus terris. ſecundum, quod & ipſum non poteſt ſine magno damno relinqui, parum immutato nomine apud nos vocatur: quod tamen videtur potius à ſarculo conformatum, quam à ſuperiore illo verbo profectum. tertium hoc itidem vocabulum antiquum penitus amiſit. & ſi ipſum quoq; in aliis terris id cuſtodiuit, quemadmodum ego accepi, vt in Flaminia & Etruriæ parte illa, quæ ad occidentem ſolem expoſita, eſt vt igitur primum munus omittamus, quod potius ad ſemen ſparſum in terram tegendum pertinet, quam ad ſegetem iam natam adiuuandam, quid ſit ſarire, quod nos quaſi ſarculare dicimus, neminem fallit: cum enim adpetente vere humiles adhuc ſegetes purgantur, ideſt auena ſterilis, ceteræque inutiles herbæ inde ſarculo eliduntur, tunc ſeges ſaritur. cum vero grandiores iam ſegetes eſſe cœperint, articulumque, quem nos nodum vocamus, habuerint, nec poſſunt ea de cauſa amplius ſariri, tunc runcantur. ideſt manibus agricolarum inde inutiles herbę euelluntur. & ſane ita rem hanc ipſi vocant: dicunt enim ſe manibus ſegetes purgare. In faſtis antiquis, qui è lapide vetuſto deſcripti ſunt, legitur menſe Maio. Segetes runcantur. Varronis autem è primo libro de re ruſtica verba ſunt. ſegetes runcari, herbam ex ſegetibus expurgari. Plinii locus, in quo plenius de hoc diſſerit, quia longior eſt: inuentuque facilis, à me huc non transferetur. Quod vero Latinis eſt runcare, Græci videntur ὑποτίλλειν dixiſſe. ita certe Theodorus vertit locum è II. libro Theophraſti, de iis quæ oriuntur è terra, in quo auctor vſus fuerat hoc ſuo verbo: diſſerit autem illic de cultu vitium, quas, cum incipiunt nigreſcere botryones, tradit quoſdam affirmare non eſſe tangendas. quod operam nullam agricolę requirunt, niſi tum, cũ totæ ni

grę redditæ fuerint: & ſi non deſunt, qui ne tum quidem velint eas vllo pacto colendas: tantumque poſſe eo tempore euelli herbam. verba hæc vltima ſunt Gręci ſcriptoris. πλὴν ὅσον ὑποτίλαι τὴν βοτάνην. Theodorus inquit, cum hoc exprimeret. Niſi quod runcandum ſit.

Cum & Ariſtoteli & M. Varroni conueniat in accuſando phyſico, qui falſum litteris mandarat, diſſentire eos in nomine ipſius.
Cap. IX.

M. Varro in. II. libro de re ruſtica videtur diſſentire ab eo, quod traditum eſt ab Ariſtotele de natura caprarum memoriæ proditum fuiſſe à vetere phyſico: nõ enim eundem ambo auctorem eius incredibilis rei nominant, ſed diuerſos. Latini ſcriptoris hęc verba ſunt. De quibus admirandum illud, quod etiam Archelaus ſcribit. non, vt reliqua animalia naribus, ſed auribus ſpiritum ducere ſolere, paſtores curioſiores aliquot dicunt. Græci vero, qui hoc tribuit Alcmęoni, ipſumque valde errare affirmat, hæc. Ἀλκμαίων δὲ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἶγας κατὰ τὰ ὦτα. Plinius, qui idem commemorat, teſte citato huius nouæ rei, ſequitur M. Varronem: ita enim loquitur. Auribus eas ſpirare, non naribus: nec vmquam febri carere, Archelaus auctor eſt.

Defenſa vetus lectio loci, cum ſtomacho magno prolati, in epiſtola ad Atticum. *Cap. X.*

NON puto ſpernendam eſſe vllo pacto libri mei nobilis lectionẽ in hoc loco epiſtolarum ad Atticum. Tacita eſſe poterit indignitas noſtra: pati poterunt oculi me cum Gabinio ſententiam dicere. quã lectionem ego quondam probaui, & peruulgatæ antepoſui: illa enim pro indignitas habet in id dignitas, vt vocauerit hic Cicero indignitatẽ, quã Græci appellant ἀγανάκτησιν. Ariſtoteles autem νεμεσᾶν dixit. & nõ id quod plęrunque apud ipſum valet hoc nomen: ſententia enim mihi mirifice conuenire videtur: ſine dubio enim Cicero hunc ipſum motum animi intelligit, qui ægre fert: nec tolerare vllo pacto poteſt indignorum honores. præterea compoſitio verborum illa durior mihi videtur, & fortaſſe ſermo non ſatis purus ac Latinus. Vſus autem eſt verbo hinc conformato Virgilius, cũ inquit, animũ tribuens, ſenſumque rei ſenſu carẽti,

Pontem indignatus Araxes. quod fecit etiam magnus ſcriptor Plutarchus: ipſe enim quoque ſuo verbo, quod Latino huic reſpondet vſus eſt de nouo vino, oleoque loquens: dixit enim ipſa indignari: cum feruet ſci-

licet vinum & quaſi pati non poteſt, ſe claudi & vaſe aliquo contineri: eodemque pacto recens oleum non ita quietum ſedatumque eſt, ardens in lucernis, vt poſtea, cum tamquam maturitatem ſenſit: quo tempore nõ ſcintillat, vt Virgiliano verbo vtar, & quo grauis ille poëta vſus eſt hoc ipſum ſignificare volens. Verba Plutarchi ſunt in ſympoſiacis ſuis quæſtionibus. οὐ γὰρ τὸν οἶνον εἰκός ἐστι μόνον ζῆν καὶ ἀγανακτεῖν: οὐδὲ τοὔλαιον, ἂν ᾖ νεουργὸν, ἐν τοῖς λύχνοις.

Deleta tandem macula, quæ locum in epiſtola ad Atticum fœdabat, multis prius id facere fruſtra conatis. *Cap.* *XI.*

EXPLORATVM eſt, quod ego primus admonui, libros calamo exaratos, in loco illo epiſtolarum ad Atticum, qui ita vulgo legitur. Ita belle nobis flauit ab Epiro leniſsimus auſter mitis. pro auſter habere anches: peruulgatæ vero illius lectionis vitium multis modis intelligitur. cum igitur tunc ego tenebras inde penitus pellere non poſſem, ſatis habui veterem lectionem indicaſſe. ſed nulli præterea alii licuit eorum, qui vigiliis ſuis expolire epiſtolas illas aggreſsi ſunt, locum eum perpurgare, & reliquũ diligentiæ meæ implere: ſolus autem hoc nuper præſtitit Latinus Latinius, magni ingenii vir & Græcarũ Latinarumq; litterarũ beneperitus: ipſe namque arbitratur peccatum illic eſſe in prima littera eius nominis: legique debere, coniuncta illa voce cum ſequente, atque ita è duobus nominibus vno facto, ὀγχησμίτης: cum certum ſit ὀγχησμὸν portum eſſe Epiri, vnde ventus, qui illinc flaret, ita appellari potuit: nõ enim eſt dubium, quin multi venti à locis, vnde ſpirant, vocati ſint. portus huius, qui vocabatur ὀγχησμὸς, meminit Ptolemęus & Strabo, apud quem tamẽ in excuſis perperam ὄγχῦμος ſcriptum eſt. ventus igitur, qui inde flaret, erat Ciceroni, Brundiſium nauiganti, ſecundus. Quod vero excogitauit Adrianus Turnebus, Anchiſites, magis remotum perſpicitur à veſtigiis veteris lectionis, & vt arbitror, falſum & explodendum eſt. Vtinam autem hic vir, ſanè doctus ac multę lectionis, non tam cupidus vndiq; fuiſſet omnia emendandi: melius nobis: melius exiſtimationi ſuæ conſuluiſſet. Superiorem autem animaduerſionem docti & acuti viri, cum mihi ſignificaſſet voluntate illius Hieronymus Mæus, homo mecum multis officiis cõiunctus, non alienum duxi me hic eam adponere: neque enim hoc ipſi moleſtum futurum puto: & non dubito quin gratum futurum ſit studioſis harum grauiſsimarum epiſtolarum.

Declaratum quid valeat, ἐν χειρὸς νόμῳ in III. libro πολιτικῶν: pluraque exempla ipſius poſita. Cap. XII.

Χειρὸς vel χειρῶν, νόμον (qui modus loquendi creber eſt apud hiſtoricos) perſpicitur vocaſſe veteres illos, cum pugnabatur cum hoſtibus & manibus res gerebatur: totum enim eo tempore poſitum eſt in ferro ac viribus: & illud potiſsimum, quaſi ius quoddam, attenditur quod concedit tempus illud. Ita autem locutus eſt Herodotus in VIII. libro, vbi narrat paucos Græcos in pugna nauali, qua pugnatum eſt cum Xerxe, mortuos, quia nare ſciebant, & Salamis propinqua erat: ſoloſque illos deſideratos, quos vis Martis, ferrumque abſumpſiſſet. Verba eius ſunt. ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθείροντο, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διένεον. Preterea Polybius in primo libro hiſtoriarum, vbi exponit cladem acceptam in Africa à Pœnis, duce ipſorum Xanthippo: narrat enim cornu illius, quod aduerſus elephantos poſitum fuerat, primos, qui in beſtias inciderunt, impetu & robore ipſarum loco pulſos & oppreſſos, illic mortuos aceruatim videri potuiſſe, & addidit ἐν χειρὸς νόμῳ. quod valet illic, in medio ardore pugnæ manibus hoſtium eos cæſos fuiſſe. Sed etiam multo infra in eodem libro, cum loqueretur de bello, quod geſtum eſt in Sicilia inter eoſdem potētiſsimos populos: cum enim vicini forent exercitus, contingebat crebra inter ipſos prœlia committi, quæ tamen leuiora forent: inquit igitur: τούτους καὶ αὐτοὺς ἀεὶ συνέβαινε διαφθείρεσθαι κατὰ τὰς συμπλοκὰς, τοὺς ἐν χειρῶν νόμῳ πεσόντας. in excerpto quoque quodam XI. libri, commemorans atrocem pugnam, quæ commiſſa erat inter Machanidam tyrannum Lacedæmoniorum & Philopæmenen ducem Achæorum, qua in pugna interfectus fuit à Philopæmene tyrannus ille, vſus eſt his verbis. καὶ πατάξας τῷ δόρατι καιρίως καὶ προσενεγκὼν τῷ σαυρωτῆρι πληγὴν ἄλλην ἐκ διαλήψεως, ἐν χειρῶν νόμῳ διέφθειρε τὸν τύραννον. reſpexit igitur ad hunc modum loquendi: apteque ac loco ipſum vſurpauit, Ariſtoteles in III. libro πολιτικῶν, quo loco ſubtiliter de variis generibus regni diſputauit: cum enim primum ipſius genus explicaret: erant autem illi reges quaſi quidam perpetui duces militarium copiarum, narrat huiuſcemodi reges non poſſe ſemper indemnatos ciues necare, vt fiebat etiam priſcis temporibus, ſed tantum cum ex vrbe, caſtris ue, copiæ eductę forent: tunc enim in poteſtate ipſorum ſitum erat, ſi res poſceret hoc libere facere, hac ipſa ratione, qua diximus. Verba philoſophi ſunt. καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐξόδοις ἐν χειρὸς νόμῳ: hoc enim tantum diſcrimen eſt inter ipſum & Polybium, quod Ariſtoteles, vt Herodotus, vnius numero inquit χειρὸς: ille vero plurium,

χειρῶν. Planum autem eſt locum hunc Ariſtoteleum vitio vacare: nec maculæ vlli affinem eſſe. quare immerito ſuſpectus fuit Sepuluedæ: dumq; ipſum corrigere ille voluit, deprauauit, qui putarit ſcribendum eſſe ἔγχειρος νόμῳ.

Collationem Homericam, valde laudatam, propter eximiam ſuam virtutem peperiſſe non paruum incommodum.

Cap: XIII.

CVM in rebus ſimili aliquo illuſtrandis admirabilis ſemper fuerit Homerus, illa in primis ipſius collatio celebratur, & à magnis auctoribus in aſtra tollitur, cum, interfecto ab Hectore Patroclo, principes Græcarum copiarum ſe eo repente contulerunt, ne corpus ipſius ad ſe traherent hoſtes: ludibrioque ipſum afficerent; contraq; Troiani, & ipſi conferti, duce Hectore, plenam integramque victoriam illã adipiſci conati ſunt, ac globo facto fortiter reſtiterunt Græcis: concurſum enim eum, clamoremque editum ab vtraque parte, illuſtrare volens poëta, fecit eum ſimilem magno fluctui, qui incurrit in fluuium auctum imbribus, & ipſum magnam vim aquarum effundentem in mare: vnde vicina littora, percuſſa fluctibus, clamant: ſonoremque ingentem edunt. omnis igitur hæc collatio multis magniſque virtutibus referta eſt. in primis autem tertius ipſius verſus, quo ſingulari quodam artificio: ſermoniſque eius facilitate, mirifice exprimit ſono litterarum, ſonorem eũ, quem dixit eo excitari. eſt autem hic, valde notus.

ἠιόνες βοόωσιν ἐρευγομένης ἁλὸς ἔξω.

Vt autem magis adhuc hanc collationem celebrem, libet hic adponere, quod in antiquo libro declarationis loco adnotatũ inueni: legitur enim illic imaginem hanc cauſam fuiſſe, vt Plato combuſſerit ſua poëmata: factum namque in ea eſſe, quod videtur naturę repugnare, vt quod auditur planius euidentiuſque ſit, quam quod aſpicitur. in alio tamen ſcholio in eundem locum, traditur hoc contigiſſe Soloni, quod mihi ſane minus veriſimile eſt: neq; enim ita grãdis ille poëta fuit, vt contendere de ſummo loco potuerit cum Homero: & præterea poëmata ipſius leuia plærumque: & aliquando etiam mollia laſciuaque erant.

dd

Magis credendum Plutarcho, quam Ciceroni, in hiſtoria de Sophocle narranda. **Cap. XIIII.**

NON omnino verum eſt: neque etiam veriſimile, quod memoriæ prodidit M. Cicero in libello de ſenectute, cum vocatus eſſet in iudicium Sophocles à filiis: vt ipſum quaſi deſipientem, remouerent à re familiari, recitaſſe illum eam fabulam, quam in manibus habebat & proxime ſcripſerat, Oedipum Coloneum: quæſiſſeque, num illud carmen deſipientis videretur: neque enim ille totam fabulam recitauit, neque tempus illud ac locus hoc patiebatur, ſed tantum πάροδον ipſius: ac primum chori cantum, quo mirifice commendatur ciuitas illa, & omnis ager Atticus fertur in cœlum ſummis laudibus: nactus enim poeta occaſionem aliquam illius rei, eam non dimiſit è manibus, ſed plurimum ſtudii poſuit, vt patriam, claram multis rebus, magis adhuc illuſtraret: egregieque, quod cõnatus eſt, effecit: id autem valuiſſe etiam aliquid arbitrari debemus, ad eum abſoluendum: voluntas enim tam præclara & facultas magna, quod volebat, præſtandi, compenſari aliquo præmio debuit. ego tamen, vt verum fatear, ſi vnus ex illis iudicibus fuiſſem, ipſum condemnaſſem: neque enim tam lepidum ſuaueque carmen effici poſſet ab eo, qui patrimonium non negligeret: contraque ſuas omnes cogitationes in eo tuendo augendoque conſumeret, ſed hoc iocandi cauſa dictum ſit. Plutarchus autem cõmemorat partem tantum eam, quam dixi illius fabulæ Sophoclem iudicibus legiſſe, & ſi fortaſſe totam illam, vt fidem faceret, in manibus tunc habebat. qui præterea addidit, cum cantilena illa omnis mirifice placuiſſet, poëtam e foro tunc, tamquam e theatro victorem, magno cum plauſu & clamore omnium, qui præſentes aderant, domum perductum fuiſſe.

Deleta (vt opinor) macula coniectura è III. libro πολιτικῶν. **Cap. XV.**

MENDVM ſcripturæ videtur manere in eo loco Ariſtotelis III. libri πολιτικῶν, quo incipit quærere, quid interſit inter probum virum & bonum ciuem: cum enim, ante quam ad hunc nodum diſſoluendum aggrediatur, exiſtimet oportere tenere, quæ ſit virtus ciuis, orditur eam à ſimili: quodque illi rei ſimili vſu venire demonſtrat, idem ſtatim contingere declarat in ciue. ſimilem autem eſſe oſtendit ciuem nautæ, quorum omnium hominum, diuerſa munera obeuntium (quæ tamen cuncta ſaluti nauis: rectoque ipſius curſui ſeruiunt) cum propria quædam

ſit ratio, ſi quis ſubtiliter exquiſiteque definire velit, eſt tamen alia quędam communis eorundem, idem autem ſtatim docet fieri in ciue. In ſuperiore igitur ſententia, cum in excuſis omnibus & calamo exaratis, quos vidi, libris, legatur, ὁμοίως δὲ καὶ κοινός τις ἐφαρμόσει πᾶσιν, puto legi debere pro prima earum voce, ὅμως, pæne vna, media ſyllaba, minus. facit autem vt ita exiſtimem, ſenſus ipſe, ſupra à me explicatus. ſed etiam locus alter, valde huic ſimilis, integer ac ſine macula, in VII. libro de moribus ad Nicomachum: illic enim quoque id, quod habebat in manibus explicare volens: erat autem illud, incontinentem nõ ſemper eodem modo accipi, cum alter eorum ſimpliciter dicatur incontinens: alter vero incõtinens irę, honoris, pecuniæ, ſimili vſus eſt inquitque. ὥσπερ ἄνθρωπος, ὁ τὰ ὀλύμπια νενικηκώς: ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρῷ διέφερεν, ἀλλ᾽ ὅμως ἕτερος ἦν. Arbitror igitur planum eſſe illo modo, quem ſupra indicaui, legi debere. facit vero aliquid ad propria officia oſtendenda eorum, qui verſantur in naui, hoc à Cicerone expoſitum in libello de ſenectute. Vt ſiquis gubernatorem in nauigando agere nihil dicat, cum alii malos ſcandant, alii per foros curſent, alii ſentinam exhauriant; ille autem, clauum tenens, ſedeat in puppi.

Hiſtoria de Iano, quæ magis adhuc ipſum ornat, eruta ex abdito loco.

Cap. XVI.

IANVS, qui deus eſt habitus & pater etiam vocatus, fertur inueniſſe coronam & alia non nulla, vnde non parua vtilitas capi poſſet: primuſque hoc capitis ornamento vſus fuiſſe: magni enim ingenii vir fuit, vel diuini potius, quod teſtantur honores, quos olim in Latio, peregrinus licet homo, adeptus eſt: & fluuius namque & mons, in quo ille habitauit, ab ipſo appellatus fuit. non pauca ſane de Iano hoc à Latinis auctoribus memoriæ prodita ſunt: quid tamen præterea inuenerim de ipſo apud Græcum ſcriptorem, Athenæum in XV. libro, commemorare volo; ac totum denique eum locum hic adponere, quia pars illa eius libri, quæ ſane magna eſt, & valde vtilis, in excuſis adhuc deſideratur. gratum autem in primis me facturum arbitror illis, qui nomiſmata antiqua diligenter tractant, ac quid in illis inciſum ſit, ſubtiliter inueſtigant. adnotatum autem illic eſt in aliis, ipſum nummum aheneum primum incidiſſe. nec nõ quemadmodũ huius inſtituti & ſuperioris, ipſum inuentorem fuiſſe, ita ratũ ac nauigiorũ. vnde morem ſecutũ illic exponitur, vt in altera parte nomiſmatũ ipſius incideretur corona, ſiue ratis, ſiue nauis. Sed hęc omnia & plura etiam ex verbis ipſius intelligi poterunt. quæ ſunt hæc.

ἐπεὶ δ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου ἐσμὲν, συμβαλοῦμαί τι μέλος ὑμῖν εἰς ἔρωτα καθ' ἑκάστου θήρειον ποιητὴν, ὅτι ἰανὸς ὁ παρ' ἡμῖν θεὸς, ὃν καὶ πατέρα προσαγορεύομεν, πρῶτος εὗρε στέφανον; ἱστορεῖ δὲ τοῦτο δράκων ὁ κερκυραῖος ἐν τῷ περὶ λίθων. Ἰανὸν δὲ λόγος ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι, τὸ μὲν ὀπίσω· τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμὸν, καὶ τὸ ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζεσθαι, κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους. πρῶτον δὲ καὶ στέφανον πρῶτον εὑρεῖν καὶ σχεδίας καὶ πλοῖα καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ τὰς κατὰ τὴν ἑλλάδα πολλὰς πόλεις καὶ τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ σικελίαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον δικέφαλον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν ἢ στέφανον ἢ πλοῖον. τοῦτον δὲ τὴν ἀδελφὴν γήμαντα καμασινὸν μὲν αἴθηβα· θυγατέρα δὲ ὀλϊσκήνην γεννῆσαι καὶ αὐτὸν ὡς μειζόνων ὀρεγόμενον πραγμάτων εἰς τὴν Ἰταλίαν διαπλεῦσαι καὶ οἰκῆσαι τὸ πλησίον ῥώμης ὄρος κείμενον, τὸ ἀπ' αὐτοῦ Ἰανουκλὸν ὀνομαζόμενον.

Trudere aliquando, vt ὠθεῖν apud Græcos, ſtudium ac beneuolentiam ſignificare. Cap. XVII.

VT M. Cicero in epiſtola quadam ad Atticum, vſurpauit trudit: neque enim ſignificare illic voluit eum, qui hoc fecit, impedimẽti aliquid aut iniuriæ, adferre voluiſſe illi, in quem id factum eſt, ſed beneficium & honorem dare, ita quoque Homerus, quod huic reſpondet, ὠθεῖν. ambos igitur locos in medium adferam. primum autem Ciceronis, cuius hæc verba ſunt. In qua, omnibus inuitis, trudit noſter Magnus A. F. notum enim eſt valde ſtudioſum eo tempore fuiſſe Gn. Pompeium honoris L. Afranii: nec vlli rei pepercisſe, vt ille obtineret conſulatum. Homerus vero cecinit. τὸν δὲ ζεὺς ὦσεν ὄπισθεν. fauebat autem ipſi Iuppiter, præclarumque aliquod facinus ab eo effici cupiebat. non igitur reiecit eum, quod ſæpe valet hoc verbum, ſed à tergo ſtans, impulit illum. Alterum vero illud: & contrarium denique, oſtendit idem hoc verbum apud Plutarchum in Agide. narrat autem factum id, cum miſer ille rex in carcerem ab inimicis coniectus fuit. ἄλλων δὲ ἐπιθοῦντων ὄπισθεν ἐκ παρασκευῆς· οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος, ἀλλ' ἐρημίας οὔσης, ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς δεσμωτήριον. Eadem autem eſt ratio huius verbi διώκειν: cum enim ſæpe valeat, ſequi aliquam rem aliquem, deſiderio illius incenſum, ſignificat tamen apud Xenophontem in Ageſilao, depellere à ſe longe & fugare. hæc vero ipſius verba ſunt, ferentis in cælum eum regem. καὶ πάντων τῶν καλῶν ἦρα· καὶ πάντα αἰσχρὰ ἐδίωκεν. poteram ſane ſuperſedere exemplis in contraria notione comprobanda, quia ſatis ea plana apertaque eſt, ſed tamen hoc Ariſtotelis è III. libro de rep. ponere non erit inutile: loqui-

tur autem de ciuitatibus, quæ reguntur à multitudine: αὗται γὰρ διώκουσι μάλιστα τὴν ἰσότητα. quis autem neſcit ipſas expetere præter ceteras, æqualitatem. Vnde vere dictum fuit illud, eruditeque à Terentio de rep. Athenienſium. Hicine libertatem aiunt eſſe æquam omnibus.

Diſputatum accurate de loco Terentii ex Adelphis: vetuſque lectio ipſius indicata. Cap. XVIII.

MIROR Gabrielem Faernum, eruditum atque accuratum virum: & qui plurimum ſtudii poſuit in eo poëta reſtituendo, nō animaduertiſſe locum hunc Terentianum ex Adelphis, aliter legi in Bembino illo exemplari, quod merito ipſe celebrat. Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus: in eo enim pro paruolus, ſcriptum eſt paululus. quam lectionem nullo modo repudiandam arbitror: exiſtimo enim Latinum comicum in eo Græcum, vnde fabulam expreſsit, ſecutum fuiſſe. apud quem fuerit ὀλίγον. Præter quam quod alii etiam Latini ſcriptores ita locuti ſunt, vt T. Liuius, qui in XXXV. libro inquit. Equi hominesque pauluſi & graciles. Docet autem Ariſtoteles, in libro quem habemus, de arte poëtarum Homerum etiam hoc aliquando feciſſe, ad alias res transferentem hoc nomen ab illis, quibus oſtendendis primum ipſum inuentum fuerat. vt cum fecit Polyphemum præ ſe contemnentem Vlyſſem: corporiſque ipſius breuitatem irridentem, vocare ipſum ὀλίγον: nec non cum appellauit ὀλίγην menſam, cum tamen μικρὰν paruamque intelligeret. Quod vero magis reſpondet huic loco Terentii, Theocritus etiam ὀλίγον κοῦρον inquit, cum puſillum puerum intelligeret: alius quoque Græcus poëta ὀλίγον λίθον uocauit, vt Heſiodus ὀλίγην νῆα eodem conſilio & ornatu. Nos etiam ſæpe eodem pacto in patrio noſtro ſermone verbum transferimus, vt cum ſignificare volumus virginem aliquam gracilem ac minutam: dicimus enim ipſam pocolina. cuius verbi ſedes eſt in alio genere quanti. Sed etiam Cæſar cum inquit in cōmentario II. de bello Gallico. Nam Gallis plærumque, præ magnitudine corporum ſuorum breuitas noſtra contemptui eſt, dedit corpori, quod proprium erat temporis. quod tamen arbitror ipſum duxiſſe ex conſuetudine: tempus enim proprie breue & longum vocatur: vt Dantes quoque noſter, qui puſillam admodum in tætro carcere feneſtram, breuem μεταφορικῶς, & ipſe quoque atque eleganter appellauit. Sed, vt ad Terentium redeamus, cum infra in eadem fabula inquit. Hic ſuos fecit paulo ſumptu, non auſim affirmare ipſum eodem pacto cepiſſe idem nomen: videtur enim paulum de ſumptu pecuniaque prolatum (quæ ſunt in quanti genere ſecreto) potius proprie, quā μεταφορικῶς dici.

Apte ſignificaſſe Ciceronem ægritudinem ingentem honeſti viri, qua ille ob publica mala opprimebatur. Cap. XIX.

CVM dolorem ingentem Ser. Sulpicii oſtendere vellet M. Cicero, quem ille è publicis maximis malis capiebat: quibus malis ſapiens ille vir remedium nullum adhiberi poſſe arbitrabatur, ac de ipſis accurate flebiliterque in longo ſermone, cum Cicerone queſtus fuerat, inquit in epiſtola ad Atticum. Atque hæc ita multis cum lacrimis loquebatur, vt ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. Non potuit igitur Cicero magis aperire mœrorem illius, ac vim ingentem lacrimarum, quas effundebat, quam fecit his verbis vel potius hac ipſa φαντασίᾳ: quæ ſi diligenter attendatur, valde ſubtilis eſt, ſed tamen fortaſſe magis conuenire videatur poëtæ & illius ſtudii homini, quam alicui, qui rem ſimpliciter & πολιτικῶς narret: nec ſtudeat aliquo huiuſcemodi artificio ipſam augere. Euripides in fabula, qua induxit ſeptem illas Argiuas feminas, matres ſeptem clariſsimorum ducum, qui in Thebano bello interfecti ſunt, Theſeo ſupplicare, cum illum ipſum gregem calamitoſarum mulierũ fecit lamentari ſuam deterrimam fortunam: condicionemque vitæ afflictam, tantum (quæ ſententia communis & vſitata eſt) induxit illas dicentes: ſe lacrimis opplere pectus ac veſtem madefacere. Verba eius tragici ſunt hęc.

γόοισι δ' ὀρθευομένα,
δάκρυσι νοτερὸν ἀεὶ πέπλων
πρὸς στέρνῳ πτύχα τέγξω.

Perſpicitur igitur acumen Ciceronis in eo loco: & quantum ingenio valuerit in ſingulis rebus exprimendis. nam locus etiam ille in alia epiſtola eiuſdem libri ſimilitudinem aliquam cum hoc habet, cum inquit de Dionyſio illo, Græco homine, cui valde ſuſcenſuit, quia putabat fortunã ſuã, in quam tamen nulla propria culpa inciderat, ab eo deſpectam eſſe. Velim vt tibi amicus ſit, hoc cum tibi opto, opto vt beatus ſis: erit enim tandiu.

Valde dura Ciceronis compoſitio verborum, monſtrata. Cap. XX.

INCIDIT in idem vitium M. Cicero, in quod aliquando, in fabula quadam ſua, Euripides, qui vno eodemque verſu multis vſus ſit vocibus, in quibus frequentaretur littera σ. quare irriſum eſt id carmen à multis, qui compoſitionem eam verborum, valde negligentem moleſtamque auribus, improbarunt. quomodo autem culpa illa, admiſſa ab aliquo, vo-

cetur à grammaticis notum eſt. Verſus Euripidis è Medea, valde celebris ob inſigne hoc vitium, eſt hic.

Ἔσωσά σ᾽ ὡς ἴσασιν ἑλλήνων ὅσοι. & quæ ſequuntur.

Verba autem ſunt Medeę, exprobrantis ingrato ſuo amatori maxima ſua in illum & nota cunctis ſociis ipſius, beneficia: Ciceronis verba ſunt in libello de ſenectute, quæ videntur eidem culpæ affinia, hæc ipſa. Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit. nec tamen non ſciebat Cicero hoc reprehendi ſolere & offendere aures, ſed tamen in ſcribendo vix poſſunt ſemper huiuſcemodi lapſiones vitari, & graues ſcriptores diſertique per imprudentiam aliquando in huiuſcemodi aliquam negligentiam incidiſſe notati ſunt: neque enim omnes tanto otio abundant & tam minuti ſunt in ſcribendo, quam Iſocrates fertur fuiſſe: de quo Plutarchus ſcripſit magis eũ reformidaturum fuiſſe, ne oratio aliqua ſui parte hiaret, quam feciſſet Epaminondas, ille Thebanus, magnus imperator, ne phalanx, dum pugnaret cum hoſtibus, aperiretur. vnde tantum incommodum, pernitiesque totius exercitus proficiſci poſſet.

Declaratus locus Euripidis: parque eſſe ac ſimilis Horatii ſententiæ demonſtratus. *Cap. XXI.*

HECVBA in fabula Euripidis, quæ vocatur τρωάδες, oppreſſa grauibus malis: & quibus maiora nulla addi poſſunt, cum humi iacens ſubleuaretur ab ancillis, admonitis vt hoc facerent à choro, caſtigans illas: piumque id ipſarum officium repudians, inquit

Ἐᾶτέ μ᾽· οὔτοι φίλα τὰ μὴ φίλ᾽ ὦ κόραι,
κεῖσθαι πεσοῦσαν quibus in verbis obſcuritas aliqua ſubeſſe videtur: quis enim dubitat, quin grata acceptaque non ſint, quæ talia non ſunt: illud tamen eius generis erat, quod gratum eſſe ſolet: qui vero, quæ infra adiungit, accurate legerit, non magno negotio intelliget, quæ vis ſit illorum verborum: oſtendit enim Hecuba conuenire fortunæ ſuæ ſtatum illum corporis: ſordeſque. quare quod aliis temporibus acceptum ei fuiſſet, tunc ipſi moleſtum & odioſum erat, cum & pateretur acerba mala: & anteą quoque perpeſſa eſſet: ac videret ſe reliquo tempore neceſſario perpeſſuram: nec enim ſpes vlla ipſam tenebat meliorum rerum. Eſt igitur ſimilis locus hic ſententiæ illi Horatianæ, cum poëta inquit.

Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti

valet enim illa quoque, opem ferre alicui, liberareque ipſum periculo mortis, qui extingui velit, idem prorſus eſt atque eripere vitam alicui; qui

qui viuere cupiat: animus enim ſemper voluntaſque eius, qui accipit bonum, vel malum, ſpectanda eſt.

Reſtitutus locus Euripidis, miſere laceratus. *Cap.* XXII.

LOCVS quidam eiuſdem fabulæ mancus ita mutilatuſque eſt in excuſis libris, vt intelligi nullo pacto poſsit: eſt autem, vbi Caſſandra, furore percita, multa ariolatur, quę portenderent grauia mala Græcis: quorum tamen tunc venti erant valde ſecundi: cum enim ipſa infra incommoda illa magna exponat, incipit à ſententia admirabili: ſe namque demonſtraturam pollicetur, gentem Troianam, quæ tunc afflicta & calamitoſa vulgo exiſtimabatur, beatiorem eſſe, quam Græci ſint: inquit autem, vt in illis legitur

πόλιν τε δείξω τήνδε μακαριωτέραν,
Ἢ τοὺς ἀχαιοὺς, στήσομαι βακχευμάτων.

deſideratur enim in medio poſterioris huius verſus reliquum ipſius: & principium conſequentis, qui terminatur vocibus, quę huic perperam hęſerunt, vt ita integer legatur.

Ἢ τοὺς ἀχαιοὺς· ἔνθεος μὲν, ἀλλ᾽ ὅμως
τοσόνδε γ᾽ ἔξω στήσομαι βακχευμάτων.

notio verborum, quę reſtituta ſunt, aperta eſt: fatetur enim Caſſandra ſe ſanè tunc plenam dei eſſe ac commoto animo: ſed tamen, quæ de Græcis loquetur ſe extra furorem & minime lymphatam dicturam: quare ipſi credi debere. Auxilio autem mihi fuit ad hunc locum reſtituendum magni ingenii, raræque eruditionis iuuenis, Fuluius Vrſinus, qui cum hanc fabulam contuliſſet cum antiquo & eodem fideli libro, quęcumque illic repperit à peruulgata lectione variata, ad me amanter miſit, vt eſt humaniſsimus & optimorum auctorum omni ratione expoliendorum ſtudioſiſſimus: quam etiam ipſius laudem naturęque bonitatem celebrauit vir doctiſsimus & de omni vetere memoria egregie meritus, Carolus Sigonius, cum & ipſe in re, quæ faceret ad inſtitutum quoddam veterum Romanorum cognoſcendum, liberaliter ab eo adiutus fuiſſet.

Terentianam ſententiam & prius & integrius pronuntiaſſe Euripidem. *Cap.* XXIII.

VERAM Terentii ſententiam, apud eum a Charino prolatam, videtur multo prius Euripides, opifex multarum ſententiarum, in Alceſtide edidiſſe: cum enim Latinus comicus dixerit. Facile omnes,

cum valemus, recta conſilia ægrotis damus: Tu, ſi hic ſis, aliter ſentias. Tragicus poëta induxerat Admetum Herculi, conſolanti ipſum ob triſtẽ interitum vxoris, ita reſpondentem. ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν mira igitur breuitate, & non parua elegantia, vſus Euripides, hoc, quod tempus illud poſcebat, atque vtile vitæ eſſe intelligebat, pronuntiauit. Terentius alteram tantum ipſius partem γνωμικῶς edidit: quod poſterius autem Euripides fecerat, immutauit, & diſcedens a communi: quodque in vniuerſum ita ſe habet, ad certam perſonã conuertit, vt apparet. quare ſimplex eſt apud eum γνώμη, non geminata, ſed Aeſchylus etiam eandem ſententiam (quod ante me quidam animaduerterunt) edidit: nec mirum ſane hoc debet videri: cui enim in mentem non veniret, quod & certum eſt: & cotidie contingere perſpicitur. Nos quoque patrio ſermone, idem ſępe ſignificare volentes, dicimus, Nemini vmquam alterum hortanti, vt fortiter dolorem ferat, caput doluiſſe.

An recte accuſarit Quintilianus Euripidem, cum Phœniſſis Eteocles fratrem inſimulans argumentatur à nomine.

Cap. XXIIII.

NON eſt fortaſſe tam frigidum & inſulſum quam putat Quintilianus, quod Eteocles apud Euripidem Polynici obiicit, conuenire nomen illud ingenio & moribus ipſius, ac diuino conſilio ipſi a patre impoſitum fuiſſe, quod oſtendit iurgia ac ſimultates. nam argumentum ab etymo non eſt leue aut contemnendum. preterquam quod ab ipſo in altercatione omitti non debuit: cuncta enim qui contendunt cum aliquo eo pacto, arripere debent, quæ valeant aliquid ad cauſam ſuam adiuuandam, & aduerſarium infamandum. Latini rhetoris verba hæc ſunt. Nam & illud eſt apud Euripidem frigidum ſane, quod nomen Polynicis vt argumentum fracer morum inceſsit. Eſt autem locus, quem intelligit hic in Phœniſsis.

Ἔξελθ' ἐκ χώρας· ἀληθῶς δ' ὄνομα πολυνείκης πατὴρ
Ἔθετο σοι θείᾳ προνοίᾳ, νεικέων ἐπώνυμον.

Sed etiam Aeſchylus, non poëta ſolum, ſed doctiſsimus vir ac merito philoſophus exiſtimatus, vtitur eodem argumento in eadem perſona notanda: vitioque, cui affinis erat, demonſtrando, in fabula cui nomen eſt ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. atque id non ſemel. vnde etiam perſpicitur ipſum id non leue, nec nugatorium exiſtimaſſe: neque enim tam crebro eodem ſe contuliſſet. primum igitur.

ἐξευπιάζων ὄνομα Πολυνείκους βίαν,
δίς τ' ἐν τελευτῇ τοὔνομ' ἐνδατούμενος. deinde
ἐπωνύμῳ δὲ κάρτα Πολυνείκη λέγω,
τάχ' εἰσόμεσθα τοὐπίσημ' ὅποι τελεῖ. postremum
οἳ δῆτ' ὀρθῶς κατ' ἐπωνυμίαν
καὶ πολυνεικεῖς
ὤλοντ' ἀσεβεῖ διανοίᾳ. Non ſolum autem, vt ad Euripidem redeam, argumentatur ille à ratione nominis ſuperiore in loco, ſed etiam in aliis nonnullis, vt in Troadibus Hecuba, Helenæ argumentum refellens: dignitatemque omnem Veneri eripere volens, quæ ἀφροδίτη ſermone Græco vocatur, dixit deæ nomen initium ducere ab ἀφροσύνης, ideſt ſtultitia & errore magno animi. Nec non cum in Bacchis, ſiue Pentheo (in calamo enim exarato libro hic eſt index fabulę) inquit Penthei nomen videri factum ad res aduerſas, miſeraſque oſtendendas, cum à luctu, quod Græcis eſt πένθος, conformatum ſit. Eodem etiam pacto apud Sophoclem Aiax in fabula, cui ipſe nomen dedit, nomen ſuum mirifice conuenire dicit ſuis grauibus malis, quod & ipſum deductum ſit à voce αἶ αἶ, quæ gemitum ęgritudinemque oſtendit.

PETRI VICTORII VARIARVM LECTIONVM

LIBER XXXVII.

Sublatum coniecturis mendum è lege Alſeni, quod optimum etiam noſtrum exemplar fœdauit. Cap. I.

VERBVM eſt in Digeſtis de verborum ſignificatione tit. vi. l. Alfeni. in lege cenſoria, in extremo, quod putatur deprauatum atque id non ſine cauſa. cum autem magni iuriſconſulti corrigere ipſum conati ſint, quo ego coniectura ferar, in ea macula delenda, exponere volo. Quæritur illic, qui ſint ſerui, quos herus vſus ſui cauſa pararit. totus vero locus hic eſt. Et ſibi videri eos demum vſus ſui cauſa patrem familias habere, qui ad eius corpus tuendum, atq; ipſius cultum præpoſiti, deſtinatique eſſent. quo in genere iunctores, cubicularii, coci, miniſtratores, atque alii, qui ad eiuſmodi vſum parati eſſent, numerarentur. Andreas Alciatus peruulgatam prius lectionem ſequitur, in qua eſt vectores, atque ita interpretatur. Solebant veteres vel lecticis deuehi, vnde ſerui vectores dicti, quo genere lecticarii, agaſones, mulioneſque ſunt, quos tamen vſu ſuo habeant. Arbitror ego pro iunctores, legi debere ſine prima littera vnctores. vocabantur autem vnctores ſerui, qui in balneis dominum vngebant atque illi muneri deſtinati erant. conſuetudo veterum ſingulis diebus antequam cibum caperent in balneo ſe lauandi, & poſtea vnguendi, nota eſſe debet. expoſuit totius huius rei ordinem M. Cicero in epiſtola illa ad Atticum, quæ poſtrema eſt libri XIII, cum Cæſarem accepiſſet in fundo quodam ſuo. ſunt autẽ illic verba hæc.

Poſt H. VIII. in balneum, tum audiuit. De Mamurra non mutauit, vnctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat, itaque & edit, & bibit ἀδεῶς & iucunde. Idem etiam ſignificat hoc Terentii è Phormione, quod poëta fecit illum impurum hominem, vnde fabula vocata eſt, loqui.

Ten aſymbolum venire; vnctum atq; lautum è balneis,
Otioſum ab animo; cum ille & cura, & ſumptu abſumitur.

Sed nihil tam accommodatum eſt ad hanc rem confirmandam, quam hoc Ciceronis ex epiſtola ad Fabium Gallum. Ille autem qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere: & ſat bonum vnctorem, diſceſsit à me, vt mihi videbatur, iratior. cuius (Ciceroniani loci) cum certa ſit ratio, cumque notio huius nominis mirifice quadret ſententiæ ipſius: ſignificare enim voluit artem humilem & abiectam, miror extitiſſe qui ipſam immutare conati ſint, & pro vnctorem, quod inuenitur in omnibus libris & ſcriptis & excuſis, legendum putarint, opinionem ſuam ſecuti, & illam quidem inanem, cantorem, ſed magis miror valde ingenioſum & eruditum virum illi aſſenſum eſſe, atque id ſcriptis ſuis prodidiſſe. Sed, vt reuertar ad ſuperiorem locum, appellauit quoque vnctorem Plautus: nec non Martialis. rem ipſam plurimis locis tetigit Celſus. Præterea Romę in antiquo lapide ſpectatur vnctor, dextra manu guttum tenens: ita enim vocabant puſillum vas, olei plenum, quod guttatim fundebat ſeruus hic in dorſum domini. & non longe etiam ab eo forma ſtrigilis inciſa eſt. monimentum autem hoc ego vidi: nec defuerunt etiam qui imprimerent in libello, in quo Roma quadrata, vt primum illa condita fuit, expreſſa eſt. Sed gutti etiam & moris huius mentionem fecit Horatius in ſatyra. VI. primi libri, ita loquens.

Vilis cum patera guttus, Campana ſupellex.

Quod vero facit ad ſententiam Alciati temptandam; docendumque non quadrare huic loco quod ipſe probauit, vectores à Cicerone vocantur, qui vehuntur in naui, nec tamen aut nautæ ſunt, aut mercatores, ſed ex vno in alium locum naui vehi & tranſire volunt, & hoc ſane conſilio in nauem aſcenderunt. & vt hi, ita etiam qui vehunt. Serui qui lecticam geſtabant lecticarii nominabantur. cum autem plura genera vehiculorum eſſent: in quibus rheda, ciſium, eſſedum erant. quæ mulis aut equis traherentur, qui ipſi moderarentur eodem pacto ab illis rhedarii, ciſiarii, eſſedarii vocabantur: nec tamen fortaſſe tam commode vereque hi parati eſſe vſui domini dici poſſunt, quam vnctores, qui illi tantum ipſi ſeruiebant. Poſtquam autem opinionem hanc meam argumentis, vt arbitror, non leuibus comprobaui, viſum etiam mihi eſt auctoritatibus doctiſsimorum hominum ipſam corroborare: & in re, quæ propria eſt iuris peritorum, illos imitari: teſtimoniiſque ipſorum vti. Cum igitur ſuſpicionem hanc meam aperuiſſem magni iudicii viro & exquiſitæ doctrinę, Guidoni Ferrerio cardinali, quem vidi initio huius autumni, redeuntem à Balneis Lucenſibus, non ſolum tunc verbis: verum poſtea quoque lit-

teris mihi illam vehementer laudauit. Idem etiam fecerunt plurimum in eodem ſtudio laudati & valde celebres iuris interpretes, Lęlius Taurellius, optimus & ſapientiſsimus ſenex: & Dominicus Bonſius, gener meus, qui & ipſe non paruam laudem & gloriam in eadem ſcientia conſecutus eſt.

Diſputatum diligenter de loco Plinij, quem videtur ex Ariſtotele parum fideliter expreſsiſſe. Cap. II.

QVAESIVIT ex me quondam per litteras amicus ſummus meus, Christophorus Rufus, vir vtriuſque linguæ peritus: & in Peripateticorum diſciplina diligenter verſatus, incidiſſem ne vmquam in hiſtoriam eam, quam tangit Ariſtoteles in IX. libro de hiſtoria animalium, vbi coruorum naturam tradit: appellatque Mediæ ξένους. quem locum exprimere volens (vt perſpicitur) Plinius in X. libro inquit. Corui in auſpiciis ſoli videntur intellectum habere ſignificationum ſuarum: nam cum Mediæ hoſpites occiſi ſunt, omnes è Peloponneſo, Atticaque regione euolarunt. ſe namque vereri ne Plinius in ſententia eorum verborum reddenda deceptus ſit. Præterea non ſatis compertum habere, quæ ſit certa integraque Græca lectio. cum pro ἐδηλώσεως, legatur etiam δηλώσεως. Totus autem philoſophi locus hic eſt. περὶ δὲ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἀπώλοντο οἱ Μηδίου ξένοι ἐν Φαρσάλῳ, ἐρημία ἐν τοῖς περὶ ἀθήνας καὶ πελοπόννησον ἐγένετο κοράκων. ὡς ἐχόντων αἴσθησίν τινα τῆς παρ' ἀλλήλων ἐδηλώσεως. Reſpondi tunc ego ipſi, me arbitrari ξένους apud Ariſtotelem valere milites mercede conductos: & non hoſpites, vt interpretatus eſt Plinius, nam quin ita illi vocari ea ætate ſoliti eſſent, dubium nõ eſt: ſi namque interfecti tãtum fuiſſent aliqui, quos domi Medias accepiſſet: & qui hoſpitii iure cõiuncti cũ eo eſſent, nõ potuit tantus odor ex ipſorum corpore excitari, vt corui, remoti etiã nõ magno ſpatio terrarũ, eo ſe cõferrent: præter quam quod ſepulti fuiſſent: quis enim pateretur hoſpitũ ſuorum corpora abiecta manere? Veriorem itidem dixi me lectionem pluribus de cauſis putare, quæ haberet δηλώσεως. quam vocem videtur Plinius ſatis commode interpretatus eſſe, vocabulo illo ſignificatione: nam exiſtimo prorſus hoc oſtendere voluiſſe & Græcum & Latinum ſcriptorem, auem illam ſignificare ſui generis auibus quid ipſis accommodatum aut inimicum ſit: illaſque intelligere ſenſum monitaque ipſarum. quare tunc coruos, qui in Theſſalia erant, nuntiaſſe coruis longinquis, in ea terra eſſe facultatem magnam ſe paſcendi, vnde factum ſit, vt è Peloponneſo & agro Attico omnes eo conuolarint. Eſt autem valde ſimile

hoc illi, quod commemorat Porphyrius in III. libro περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων ſua ætate de Apollonio Tyaneo dici ſolitum. illum, cum audiſſet hirundinem vnam cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis, quorum non paucos ſecum habebat, expoſuiſſe indicare eam ceteris aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe: frumentumque humi fuſum eſſe: videri enim ille volebat linguam auium intelligere, vt veteres augures Melampus & Tireſias, memoriæ proditi ſunt. Eſt autem hoc admirabile, vt alia nunc taceam: quia hirundines non veſcuntur frumento. Porphyrius ſane ipſe, de quo accurate diſſerit, erat huius ſententię, vt aues ſcientiam haberent vocis cantusque ſui generis auium ac, quod ipſis accommodatum foret, poſſent aliis demonſtrare. Hiſtoriam vero ſuperiorem & quis fuerit Medias hic, cuius mercennariæ copiæ occiſæ ſint in prœlio, me nuſquam inueniſſe confeſſus ſum, quod in primis ille, vt eſt in omni ſuo ſtudio accuratus, audire cupiebat.

Vetus lectio in epiſtola ad Atticum defenſa: Græcumque verbum, quod inde exturbatum erat, eo reuocatum. Cap. III.

QVI primi putarunt Græcum verbum in epiſtola Ciceronis ad Atticum immutandum eſſe: ac pro ἐσάλπιζεν ſcribendum ἐλάπισεν, ductum ab illis conformatumque ex inferiore Græco nomine, magnopere peccarunt: vtraque enim Græca vox egregium ſenſum habet, atque illi loco, quem in mea editione tenet, mirifice congruit. Primum igitur totum locum, vt in illa ſcriptus eſt, hic adnotabo: deinde paucis de ſententia ipſius diſſeram. loquitur autem Cicero de Cęſare. Nam ego hunc ita paratũ video peditatu, equitatu, claſsibus, auxiliis Gallorum, quos Matius σαλπίζει, vt puto, ſed certe dicebat, peditum, equitum, ſe polliceri ſumptu ſuo annos decem, ſed ſit hoc λάπισμα. magnas habet certe copias & habebit. cur igitur σαλπίζει è ſua ſede, quam iuſte poſsidet, eiciendum eſt? ſiue ἐσάλπιζεν legendum ſit: in meo certe libro σαλπίζειν legitur, non omnino integre. quis autem non intelligit hoc verbum huc translatum eſſe? à tubaque ſumptum? qua etiam metaphora Homerus vſus eſt in noto, non tamen omnibus eodem pacto probato, verſu. nam legitur hic σαλπίζει: magis enim mihi conuenire videtur hoc verbi tempus: tunc ipſum enim Matius copias & apparatum Cæſaris efferebat. valet inquam celebrat & peruulgat, atque hoc magnifice & clare facit, qualis eſt ſonus tubę. non potuit igitur melius exprimere Cicero studium Matii, amplificantis opes Cæſaris, quam fecit, dicens, eum in hoc imitari ſonum tubæ, quo clarior nullus, ampliorque eſt. inferiore autem Græ-

co vocabulo oſtenditur poſſe, quod dicebat Matius, vanum eſſe & multo plus quã veritas eius rei ferret, auctum: λάπισμα enim eſt hoc ipſum id eſt oratio alicuius glorioſa, qui res ſuas iactet. Initio igitur narrat Cicero ſe putare ornare Matium ſtudioſe apparatum ac vires Cęſaris, atq; id ita agere, vt ab omnibus facile firmitas copiarum ipſius intelligatur. poſtea concedit aliquo modo orationem illius mendacio alicui affinem eſſe poſſe: apertius enim poſteriore Gręco verbo exponitur vitium illius orationis. vtrumque igitur loco manere debet. in Latinis verbis diſcrimen nullum eſt. niſi quod exemplar illud nobile pro ſe habet ſi. nec tamen non opinor hic mendi aliquid manere: videtur enim deſiderari numerus illorum auxiliorum. nec tamen ita cupidus vnquam fui omnem plagam huius nitidiſsimi corporis curandi, vt remedia importuna adhiberem: & quæ quidquid eſt adhuc veri ſincerique ſuci in eo corrumpant. quare miror inuentos, doctos ſane & ingenioſos viros, qui incertas & ab audacia ingenti profectas Maleſpinæ coniecturas probarint & ſine vlla dubitatione receperint.

Imagine ab eadem re ducta, quæ diſsimilis aliquantum inter ſe eſt, diſsimitudinem aliarum rerum lepide oſtendiſſe acutos viros. *Cap. IIII.*

SAPOR longe alius carnis eiuſdem animantis, quæ tamen animans diſtinguitur manſuetudine ac feritate: diſsimilitudoq; illa valde accommodata eſt rebus aliis diſtinguendis. quæ cum ſint eiuſdem generis, ſuperat tamen vna ipſarum reliquas bonitate. intelligo autem diſcrimen non paruum ſuci, quod interiectum eſt inter carnem apri & carnem manſueti ſuis. Apud Athenæum in III. libro, Magnus, qui pollicitus eſt ſe de hoc pomo diſputaturum, quia ſuauitate ipſius valde caperetur, oſtendere volens nobilitatem ficorum illorum, qui in inſula Paro naſcebantur: & à colore rubro αἱμώνια σῦκα vocarentur, quia cruorem referrent, & quãtopere ſapor ipſorum vinceret ſaporẽ ceterorum omniũ, dixit tanto meliores eſſe hos reliquis, quanto melior eſt apri caro carne omni manſuetorum ſuum. Cum autem prǽſtare ceteris bonitate tradiderit hos ficos, coloremque rubrum habere ac ſanguini ſimilem, fortaſſe erant illi, quos nos ab ambroſia deorum cibo, vt opinor, ambroſiottos appellamus: concurrunt enim ambo illa in noſtris. quos magno conſenſu iudicamus ſuauitate reliquis omnibus antiſtare. Sed tamen in eodem loco illo mirifice commendatur genus quoddam ficorum, quę appellabãtur Romæ, vt narrat idem calliſtrutiæ: illos enim quoque præſtare dicit

cunctis, qui omnibus in terris naſcuntur: illorum autem meminit quoq; Plinius cum de ficubus loqueretur, quæ in Italiam ex aliis tranſierant gentibus, cuius verba ſunt hæc. Et calliſtrutiæ partim ſapore præſtantiores, ficorum omnium frigidiſſimæ. Neuter tamen horum notam vllam affert, auxilio cuius intelligi poſſint: tantum ornant ipſas teſtimonio ſuo. Sed redeamus ad ſuperiorem varietatem ſaporis eiuſdem pæne beluæ. vnde etiam lepide argumentum duxit Romanus imp. T. Quinctius, cum inanem ſonitum orationis legati Antiochi refellere & copias eius regis extenuare vellet: docereque illas conſtare cunctas è gentibus abiectis & minime bellicoſis: vſus enim eſt imagine, vt rem totam conſtitueret ante oculos eorum, qui audirent, atque inquit. Eſt autem res ſimillima cænæ Chalcidenſis hoſpitis mei, hominis & boni & ſciti conuiuatoris, apud quem ſolſtitiali tempore comiter accepti quum miraremur, vnde illi eo tempore anni tam varia & tam multa venatio: homo, non quam iſti ſunt, glorioſus, renidens, condimentis ait varietatem illam & ſpeciem ferinæ carnis ex manſueto ſue factam. Hoc dici apte in copias regis, quę paulo ante iactatę ſunt, poſſe, & in varia genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dacas, & Medos, & Caduſios, & Elimæos, Syros omnes eſſe, haud paulo mancipiorum melius, propter ſeruilia ingenia, quam militum genus.

Diſputatum de vetere prouerbio, quod apud Græcos erat: & quaſi affirmabat ſpeciem nullam rerum tam ſimilem inter ſe eſſe, quam eſt ficus fico.
Cap. V.

VETVS prouerbiū erat de ficorum inter ſe ſimilitudine. quod etiā videtur oſtendiſſe teſtimonium antiqui (vt opinor) comici, ſed tamen mihi ignoti. quod citatum eſt à Cicerone in epiſtola quadam ad Atticum. hoc igitur totum, quod facit ad tradendam ſimilitudinem huius pomi, ſæpe me dubium habuit: cum enim mecum diligenter cogitarim, non potui vmquam videre, quæ res impulerit eos, qui primi dixere ipſos ſimiles, vt hoc affirmare auderent. præſertim cum vnus aut alter non fuerit huius opinionis, ſed conſenſus totius alicuius gentis: huiuſcemodi enim ſunt prouerbia: intelligebam enim & formam ficorum eſſe diuerſam, & colorem & ſaporem, vt ſuperiore quoque diſputatione declaratum eſt, & magnitudinem etiam. non ceſſaui pręterea de hoc loqui cum ingenioſis hominibus, & peritis rerum ruſticarum. nec tamē inuenire potui qui mihi hunc ſcrupulum euelleret ex animo: placuit igitur mihi inſcitiam huius rei meam hic quoque teſtari, & in hoc exercere ingenia

eruditorum: neque enim puto huiuſcemodi quęſtiones indignas eſſe polito homine, & ſtudioſo antiquitatis. prouerbium autem, quod ſignificaui, legitur in libello, quo deſcribuntur mores diuerſorum ingeniorum; qui inſcribitur ea de cauſa, χαρακτῆρες, & Theophraſto vulgo attribuitur: vbi enim exprimit mores aſſentatoris: narratque ipſum ingreſſum ſtatim domum fortunati alicuius viri: laudare filium ipſius, in aliis notatum eſt ipſum dicere. σύκου ὁμοιότερος. ſententia vero Græci poëtæ, quæ idem oſtendit, & qua vſus quoq; eſt M. Cicero in epiſtola quadã ad Atticũ, eſt: σύκῳ μὰ τὴν δήμητρα σύκον οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν. Nam alterũ prouerbium huic par ac pæne idem, niſi quod materia diuerſa eſt, de ouorum inter ſe ſimilitudine, dubitationem nullam habet. meminit illius Cicero in Lucullo; Sed etiam Alexander in commentariis in primum librũ Topicorum tetigit hanc ſimilitudinem, cum doceret, oportere, ſiquid ſimile inter ſe habeant res valde diſsimiles, perſcrutari: quia nemo quærit, ſi ouum ouo ſimile eſt: ſiue mulus aſino: aut Caſtor Polluci: planum enim eſt ſimilia illa inter ſe eſſe: neque tamen diſertus ille interpres mentionem vllam fecit ſimilitudinis ficorum.

Laudatas quoque eſſe à Græcis ſcriptoribus caricas Cauneas, quarum meminit Cicero. Cap VI.

VT autem tertiam hanc animaduerſionem ſuperioribus duabus addam, in quibus tangitur aliquid de eodem ſuauiſsimo pomo, intelligitur indicio M. Ciceronis ficos Cauneos nobiles antiquitus fuiſſe: in. II. enim libro de diuinatione, quo loco de ominibus diſſerit, hæc verba leguntur. Quum M. Craſſus exercitum Brundiſii imponeret, quidam in portu caricas, Cauno aduectas, vendens, cauneas clamitabat & quę ſequuntur. conſueuerunt autem venditores tales à loco etiam, vbi nata ſunt, quæ vendunt, laudare, atque ita pretium ipſorum augere. Sed teſtimoniis etiam Græcorum ipſorum illę commendantur. perſpicitur vero Ciceronem intellexiſſe caricas Cauno, vrbe Carię, aduectas. nam cũ Cauni ſint ciuitas Aeoliæ: in illa quoq; terra nati fici honorem habebant, & pręſtantis ſaporis eſſe exiſtimabantur. mandauit autem hoc litteris Athenæus in III. libro Δειπνοσοφιστῶν. non longe ab initio fracto illius libri, qua in parte copioſe diligenterq; diſputatur de variis generibus ficorũ, qui tunc celebrarentur, & magnos amatores nacti eſſent: in quibus etiam ſunt, qui idem nomen, à remotis tamen valde locis adepti forent. nec tamen meminit Athenæus illorum, quos Zacynthos gigneret. ipſos vero videtur Plautus laudaſſe, cum in mercatore induxit Charinũ ita loquentẽ.

Hoſpes reſpondit Zacyntho ficos fieri non malas.

Declaratum iiſdem pæne tranſlatis verbis vocaſſe Latinos auctores ſubitam incurſionem hoſtium, quibus Theopompus, ille Chius, eandem rem appellarit. Cap. VII.

PRODITVM eſt memoriæ à Plutarcho in Ageſilao, Theopompum μεταφορικῶς in hiſtoria, cum bellum, quod magno impetu incurriſſet in vnam gentem & ita graue foret, vt facile illam oppreſſurum videretur, appellaſſe ipſum ῥεῦμα καὶ κλύδωνα πολέμου: quale fuit tempus illud, cum Thebani ſociique irruperunt in fines Lacedæmoniorum, & prope vrbem caſtra poſuerunt: quare Ageſilaus, rex prudens, non ſiuit fortem ſuum populum decertare cum hoſtibus. Lucretius autem, quod admonendum ſtatui, eadem tranſlatione vſus eſt: inquit enim

Aereque belli
Miſcebant fluctus: & vulnera vaſta ferebant.

Et Sophocles quoque in Antigona, qui inquit.

Δορός τ' αὖ ἐν χειμῶνι προστεταγμένον,
Μένειν δίκαιον κἀγαθὸν παραστάτην.

Sed hæc apud poetas crebriora ſunt: conceditur enim illis vt liberius huiuſcemodi tranſlationibus vtantur. Cicero vero pro Milone, vt Theopompus, audacius: apte tamen & eleganter. Et quidem ceteras tempeſtates & procellas in illis duntaxat concionum fluctibus ſemper putaui Miloni eſſe ſubeundas. Nam cum oſtenderim Lucretii ſuperiorem tranſlationem ſimilitudinis aliquid habere cum Teopompina illa, quod idem μεταφορικῶς itidem vocauit cupiditates & ſollicitudines vulnera vitæ, Aeſchylus quoque prius eadem mala & res aduerſas appellauit πληγὰς βιότου in Eumenidibus ex perſona Mineruæ.

Exemplis multis comprobatus modus loquendi, inuentus in vetere lapide, quo celebratur ſummum artificium pueri. Cap. VIII.

AMICVS quidam meus, politi ingenii vir, dedit mihi quondam inſcriptionem hanc, quã ſe in antiquo lapide Antipoli, coloniæ Maſſilienſium prius: deinde Romanorum, legiſſe affirmauit. viſum autem mihi eſt ipſam hic adponere, quia rem in illa etiam ætate infrequẽtiorem narrat: & valde vſitatum modum loquendi, è vetereque conſuetudine ſumptum, retinet. eſt autem hęc.

D. M.
PVERI SEPTENTRIONIS,
QVI ANNORVM XII.
ANTIPOLI IN THEATRO
BIDVO SALTAVIT
ET PLACVIT.

Solitos autem eſſe veteres illos, cum aliquã rem ſpectaſſent, quæ ipſos valde oblectaſſet: laudareque ipſam vellent, ſibi placuiſſe illam dicere ex prologis Hecyræ intelligitur: nec non ex his verbis prologi primæ fabulæ eiuſdem comici. Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas. Et ex his quoque Ciceronis è libello de ſenectute: Neque enim hiſtrioni vt placeat, peragenda eſt fabula. Sed idem etiam declarat altera hæc antiqua inſcriptio, quam accepi à viro maxime illuſtri ac claro: multiſque ac magnis animi dotibus ornato, Mario Columna.

DIS. MAN.

C. Iocundo C. F. exq. qui XII. an. vixit & ſepties, ſpectantibus Impp. Ser. Galba. Othone Siluio. A. Vitellio & populo R. ſaltauit, cantauit & placuit. pro iocis, quibus cunctos oblectabat, ſi quid oblectamenti apud vos eſt, manes inſontem reficite animulam. Fauſtus nunc infauſtus, pater filio & ſibi fecit.

Sed etiam in monimentis noſtræ pietatis: ſanctiſsimoque ſcripto illo, quo commemoratur exitus vitę triſtis Diui Ioannis Baptiſtæ (ſi decet vti tam graui teſtimonio in re leui confirmanda, conſuetudineque ſermonis) legitur. Die autem natalis Herodis ſaltauit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi,

Quis Cicero ſpes inanes & fallaces vocat, Aeſchylus ſua lingua fractas diſsipat atque dixit. Cap. IX.

CVM id boni, quod ſibi aliqui promiſerunt, repente euanuit: elapſumque ipſis eſt è manibus, Cicero ſpes illas fallaces vocare ſolet atque inanes, vt in peroratione fecit pro Milone: inquit enim: O ſpes fallaces, ò cogitationes inanes noſtras. Aeſchylus vero in Agamemnone, vbi inducit præconem, qui miſſus erat vt Clytemneſtræ nuntiaret captum eſſe Ilium: aduentareque Agamemnonem, ſalutare Argos, ſedesque eas omnes, facit illum dicere, ſe tandem, cum multæ prius ſpes ipſius fractæ forent, vnam nactum. loquitur igitur de ſpe, quæ ſine corpore eſt, tamquam de re ſolida: hæ namque proprie franguntur & diſsipantur. propter ſimilitudinem tamen res quoque vacuæ à corpore rũpi dicuntur. vt Cicero in proœmio II. libri de oratore locutus eſt, qui inquit. O inanes noſtras contentiones, quæ in medio curſu ſæpe franguntur: Verba tragici illius ſunt.

πολλῶν ῥαγεισῶν ἐλπίδων μιᾶς τυχών.

Videndum autem an, quod illic declaratiò vetus tradit, verum ſit. tranſlationem eam ſumptam eſſe ab anchoris, quarum cum multę in aqua fractæ ſint, vna aliqua nauim conſeruat: mihi enim hoc non valde probatur: veriusque arbitror, quod ſupra à me tactum eſt: & à Cicerone vſurpatum.

Eadem forma vſos Demoſthenem ac Ciceronem, cum pleni lætitiæ, res ſuas efferre vellent. Cap. X.

ILLVSTRES viri ac valde cupidi laudis, cum factum aliquod ſuum ornare volunt, conferunt ipſum cum facto aliquo honeſto magnopere laudati viri; docentque ſuperare ſuum dignitate illud, quod vehementer omnibus probatur. hoc ſedulo fecerunt duo magni oratores, & qui ambo principem locum inter ſuos tenuerunt, Demoſthenes & Cicero. nec mirum ſane hoc videri debet: in ſtudio enim illo nutriti fuerant, quod artem illam habet: ac ſæpe vtitur, cum rem aliquam aut augere aut conterere vult, συγκρίσει. Cicero igitur in epiſtola quadam ad Atticum inquit. Quæ mihi res multo honorificentior viſa eſt, quam aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem, teſtimonium dicentem, prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ (vt mos eſt) circunferrentur, noſtri iudices aſpicere noluerunt. Proditum itidem memoriæ eſt Demoſthenem ſtatim poſt reditum ſuum, cum intendiſſet manus ad cælum, ſe

beatum propter lætitiàm eius diei vocaſſe,quia melius,quam Alcibiades fecerat,in patriam rediiſſet:perſuaſos enim,non coactos,vique ipſis adhibita,ciues ſuos ſe in vrbem recepiſſe.

Pluribus teſtimoniis & lapidum & librorum antiquorum,probatum commutaſſe ſæpe inter ſe librarios inſcribendo litteras I & L.

Cap. XI.

APERVI ego nonnulla antea,monſtrauique,quæ non parum valent ad maculas delendas ex antiquis auctoribus,quia in ipſis ſæpe labi imperiti librarii ſoliti eſſent. addam vero nunc illis,cum in vetere ratione ſcribendi,vt in noſtra quoque,ſimiles magnopere ſint hæ duæ litteræ,quæ longe alium ſonum habent,i,& l.aliquando ipſos incuria & inſcitia commutaſſe ipſas,& alterā pro altera cepiſſe. nam in Bruto etiam,qui putantur fideliores excuſi libri Staienos habent pro Stalenos. eodemque pacto nobile meum exemplar epiſtolarum ad Atticum, quod animaduertit olim Politianus,pro cerula habet ceruia in illo loco. Quæ quidem vereor ne cerula tua pluribus locis notandę ſint. Sed etiam in epitaphio,quod ego,in antiquo lapide inciſum,inueni in ædicula quadam iuxta Diui Caſsiani,colonus illo modo exaratum eſt.eſt autem hoc.

C.VMBRICIVS	VOLTVRNIAB
C.F.SCA.CANSO.	C.FILIAE.
COION. ADLECT.	TERTVLLAB
D.D.FLORENT.	VXORI.
SIBI. ET.	

Exiſtimo igitur conſuetudinem illam veterum, parum inter ſe diuerſas fingendi has litteras,corrupiſſe hunc quoque locum in epiſtola quadam ad Atticum è libro XI.Vel omnium maiorum:arbitror enim malorum legi debere:quod enim ſupra dixit.Omnia timuimus.& non nulla infra exposuit eorum periculorum,quę impendebant,videtur cum ſtomacho dixiſſe. Vel omnium malorum.quaſi illo tempore cuncta,quæ obeſſe poſſent,imminerent. Eſt ſane locus ille aliis etiam ſui partibus deprauatus. cuncta vero ipſius vulnera cum nequaquam nunc poſsim curare,hanc partem correxiſſe non ingratum eſſe debebit. Vt opinor autem in hoc quoque loco Plauti peccatum eſt. ſed contraria ratione.pro malorum enim, maiorum legitur. ita autem loquitur Pſeudolus in fabula cui ipſe nomen dedit.

Explicatum genus proſopopœiæ diuerſum aliquantum ab eo, quod plerunque hoc nomine appellatur. *Cap.* XII.

POETAE ſolent aliquando ſenſum atque animum dare rebus nō nullis corpore ac ſenſu carentibus: & de ipſis tamquam de hominibus loqui, quod fecit manifeſto Plautus in prologo trinummi, in quo, tamquam perſonas aliquas, induxit luxuriam & inopiam inter ſe loquentes. Luxuria igitur, quam fingit eſſe matrem inopiæ, quia, qui luxui dediti ſunt ad inopiam rediguntur, ita cum filia illic loquitur.

Primum mi Plautus nomen luxuriæ indidit:
Tum mihi gnatam hanc is eſſe voluit, inopiam.

P. Rutilius, in libello de figuris illis, quas Greci vocant σχήματα, putat hanc eſſe προσωποποιΐαν. & ſi comici alicuius exemplum non ponit, ſed oratoris, vt videtur. Nam cum crudelitatis mater eſt auaritia, tum pater furor: ea huic facinori cōiuncta, parit odium, inde item naſcitur exitium. inquit igitur rhetor ille, ipſam explicare incipiens. Hoc fit cum perſonas iis rebus conſtituimus, quæ ſine perſonis ſunt. ſtatimque addit. Hoc genere vſi ſunt poetę, qui fabulas ſcripſerunt, in prologis. nam humana figura produxerunt perſonas, quæ in veritate artis & voluntatis ſunt, nō perſonæ. Simile autem huic eſt illud Euripidis è Troadibus, cum fecit Andromacham, accuſantem Tyndaridas, quia Aſtyanactem filium crudeliter interficere ſtatuerant, ita in ipſos inuehi: dixit enim familiam illam natam eſſe è vitiis, quę erant propria illius ſtirpis, tamquam è maioribus ſuis. hæc autem verba calamitoſæ mulieris ſunt.

ὦ Τυνδάρειον ἔρνος, οὔποτ' εἶ Διός.
πολλῶν δὲ πατέρων φημί σ' ἐκπεφυκέναι.
ἀλάστορος μὲν πρῶτον. εἶτα δὲ, Φθόνου,
Φόνου τε, θανάτου θ': ὅσα τε γῆ τρέφει κακά.
οὐ γάρ ποτ' αὐχῶ Ζῆνά γ' ἐκφῦναί σ' ἐγὼ,
πολλοῖσι κῆρα βαρβάροις, Ἕλλησί τε.

Idem etiam aliquo modo fecit Homerus, cum commentus eſt pauorem fugamque formidinis ſociam eſſe. inquit igitur, de perterritis: in fugamque verſis Achiuis.

θεσπεσίη ἔχε φύζα, φόβου κρυόεντος ἑταίρη.

Non tamen hanc προσωποποιΐαν eſſe diceret fortaſſe aliquis: & ſi cum fugam affirmet eſſe timoris ſociam, videtur ex eo nomine ἑταίρα, de ambabus, vt de perſonis locutus fuiſſe: de hominibus enim id nomen proprie dicitur. Animaduertendum etiam non omnino eandem eſſe προσωποποιΐαν hanc atque illa eſt, qua vtuntur oratores & poetæ multis locis: vo

catur enim ita in eorum ſcriptis, cum inducitur aliquis loqui aut iam mortuus: aut abſens. quales ſunt illæ pulcherrimæ & cauſę magnopere accõmodatæ, in oratione pro M. Celio.

Rapax non vbique idem valere: & de pomis Hippomanis, quibus durum animum amicæ molliuit. Cap. XIII.

NOMEN hoc rapax vſurpatum eſt à Cicerone in Lælio, aliter atq; ipſe & alii vulgo ceperint: neque enim valet illic iniuſtus & πλεονέκτης, quique animo habendi, ad ſe trahat rem alienam, ſed quod ſtudio & arte, ſiue vi quadam ſua & natura alliciat ad ſe quippiam, cuius deſiderio teneatur. Verba Ciceronis ſunt hæc; Nihil eſt enim appetentius ſimilium ſui: nihil rapacius quam natura. oſtendere igitur voluit naturam aliquo modo vim adhibere & cogere. Eodem pacto videtur cepiſſe rapere auctor carminis, commẽdantis eximia quædam poma, quod carmen legitur inter luſus in cuſtodem illum hortorum: eſt enim in eo. Qualibus Hippomanes rapuit Schœneida pomis: valet enĩ illic rapuit, conciliauit ipſam ſibi ac beneuolam reddidit, vel potius inuitam ipſam ac recuſantem ad ſe vocauit. Non eſt autem admirandum, flectere potuiſſe animum illius virginis Hippomanem præſidio illorum pomorum, quæ, vt fabulæ poëtarum ferunt, dederat ipſi Venus, amori illius inſeruiens: & vt, quod ardenter cupiebat, Hippomanes aliquando obtineret: acceperat autem ipſa dea illa à Libero patre: ſignificare hoc voluit Theocritus cum cecinit.

Μᾶλα μὲν οἱ κόλποισι διονύσῖο φυλάσσων,

cuius verſus declaratio quædam citat teſtem Philetam Coum, qui in elegia quadam ſua idem his verbis prodiderat.

Τά οἵποτε κύπρις ἔλουσα
Μῆλα διονύσοιο δῶκεν ἀπὸ κροτάφων

Inuentum qui aliter ſentiret de natura & moribus M. Antonii ac Cicero fecit. Cap. XIIII.

VITVPERATIONE profecto illi digni ſunt, qui cũ culpę alicui magnæ affines ſint, quæ, valde impediat vſum rerum, non poſſunt ſibi ab ea, ne in rebus quidem aduerſis, temperare, & tunc cum maxime cura & vigilantia opus eſſet. Docet hoc verum eſſe ac ſeruari ſedulo debere Terentius in perſona humili & ſeruo denique, cum fecit Demeam, ſeuerum ſenem, his verbis corripere temulentum Syrum, cum tamen ille

ſibi

ſibi nihil feciſſe videretur, quod tanta pœna dignum foret.

In ipſa turba atque in peccato maximo,
Quod vix ſedatum eſt, potaſti ſcelus
Quaſi re bene geſta. exprobrauit idem hoc M. Cicero M. Antonio, qui vnus ſupra ceteros mortales deditus erat libidinibus, & in voluptatibus toto corpore volutabatur. An vere autē hoc fecerit, ſiue potius inimico animo & tota mente cōuerſus in hominis infamiā & dedecus, diligēter videndum eſt: nō enim deſunt qui longe aliter de illo homine loquātur. in III. igitur Philippica his verbis eū notauit Cicero. Nūquā, ne in metu quidem, ſobrio: Plutarchus enim, grauis in primis auctor, in vita ipſius, cōmemorat Antonium, cum è Mutinenſi prœlio, accepto illic magno incōmodo, fugeret, incidiſſe, vt victi in acie ſolent, in magnas omnium rerū difficultates, è quibus fames ſuperabat reliqua mala, quæ tamen mala ipſum fortiter conſtanterque tuliſſe narrat: affirmat enim Antonium in rebus aduerſis ſuperare ſemetipſum & vincere ſolitum in virtute colenda, & cū graui fortuna premeretur, ſimillimū omni tēpore viro bono extitiſſe. graue igitur hoc tanti viri teſtimonium eſt contra M. Tullium. ipſe autem ſemper exiſtimaui in natura M. Antonii & moribus iudicandis deceptum fuiſſe Ciceronem, qui putarit ipſum nullo pacto auelli poſſe à voluptatibus illis ſuis. nec aliud quicquam mente verſare, quam ipſas vndique explere, vt his verbis declarauit, quæ ſunt in epiſtola quadam ad Atticum. Tu tamen odorare Antonii διάθεσιν, quem ego puto magis epularum rationem habere, quam quicquam mali cogitare: perſpicitur enim ipſum, cum neceſſe erat, potuiſſe ipſis carere, & multum mali non ſolum cogitaſſe, verum etiam effeciſſe.

Explicatus locus Polybij, quo ſignificatur obſcure ſtudium Romanorum in viis, quas muniebant, ornandis. *Cap. XV.*

QVID valeat apud Polybium in III. libro hiſtoriarū, vbi iter Hannibalis, tranſitumque ipſius in Italiam cum exercitu exponit, βεβημάτισται & σεσημείωται, diligenter videndum eſt. loquitur autem illic potiſsimum de via quadam, quæ ſtudio atque opera Romanorū munita erat: ipſe autem arbitror primum eorum verborum pertinere ad oſtendendum morem eius ætatis: rationemque aſcendendi in equos, quę ratio cum facilis non eſſet: nam carebant his, quas vocamus ſtaphias, non ſine labore ac moleſtia, qui viribus non valebant: nec habebant quî in equos ipſos tollerent eam expedire poterant. illum igitur laborem vt minuerent, qui vias militares ſternebant, in lateribus viarum collocabant

altiores quoſdam lapides & tamquam quædam puſilla ſuggeſta excitabant, ex quibus paruo negotio quilibet, tenui etiam corporis firmitate, poterat ſe coniicere in dorſum equi. βῆμα autem hoc, quod dixi, valere apertum eſt: Cicero etiam in ea voce exprimenda hoc ipſo Latino verbo non vno loco vſus eſt, idem etiam, quod Polybius, in vita C. Gracchi narrat Plutarchus, qui Caius cum omni ratione cõſuleret et cõmodis multitudinis: ſtuderetq; cunctorum Italiæ populorum animũ ſibi conciliare, in aliis etiam plures vias ſtrauit, & cum ipſas commodas valde feciſſet atq; ornaſſet, curauit etiam vt lapidibus certa menſura poſitis & columellis quibuſdam notarentur milia paſſuum, & aliis itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur poſſent in eum facile aſcendere, ſine inſtrumento illo, quo huic rei facto, vtebãtur, cum imponi in equum vellent, & ἀναβολέα ipſum vocabant. Sed cum locus hic Plutarchi ſit quaſi declaratio quædam illius, quod breuiter obſcureque ſignificauit Polybius, præſertim prioris ipſius partis: exponitur enim diligenter eo, ratio rei, nobis obſcurioris, quia ipſam iam pridem dimiſimus, nec valde noua hac ratione inuenta, ea egemus, totum ipſum hic adponam. Inquit igitur Plutarchus, cum accurate antea locutus eſſet de vtilitate & ornatu illarum viarum. πρὸς δὲ τούτοις, διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν. τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ, κίονας λιθίνους, σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. ἄλλους δὲ λίθους ἔλαττον ἀπέχοντας ἀλλήλων ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, διέθηκεν, ὡς εἴη ῥαδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπιβαίνειν ἐπ' αὐτῶν, ἀναβολέως μὴ δεομένοις. Sed etiam plenius illum ipſum Polybii, atque id maxime, quia qui vertit in Latinum ſermonem ſcriptorem eum, Nicolaus Perottus, valde negligenter locum eum expreſsit, & ita demum vt à nemine ex verbis ipſius res hæ percipi & cognoſci poſsint. Polybii igitur verba ſunt. καὶ μὴν ἐντεῦθεν περὶ τὴν τοῦ ῥοδανοῦ διάβασιν περὶ χιλίους ἑξακοσίους: ταῦτα γὰρ νῦν βεβημάτισται καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ ῥωμαίων ἐπιμελῶς. Interpretis vero: ita enim ſumma cum diligentia dimenſa ea loca per Romanos fuere. nihil igitur tetigit quod valeret ad vim eorum verborum aperiendam.

Declaratus locus Euripidis: parque eſſe ac ſimilis Horatii ſententia demonſtratus. *Cap. XVI.*

HECVBA in fabula Euripidis, quæ vocatur τρωάδες, oppreſſa grauibus malis: & quibus maiora nulla addi poſſunt, cum humi iacens ſubleuaretur ab ancillis, admonitis vt hoc facerent à choro, caſtigans illas: piumque id ipſarum officium repudians, inquit

ἔα τέ μ᾽: οὔτοι φίλα τὰ μὴ φίλ᾽ ὦ κόραι,

κεῖσθαι πτεσοῦσαν: quibus in verbis obſcuritas aliqua ſubeſſe videtur: quis enim dubitat, quin grata acceptaque non ſint, quæ talia non ſunt: illud tamen eius generis erat, quod gratum eſſe ſolet: qui vero, quæ infra ipſa adiungit, accurate legerit, non magno negotio intelliget, quæ vis ſit illorum verborum: oſtendit enim Hecuba conuenire fortunæ ſuæ ſtatum illum corporis ac ſordes. quare quod aliis temporibus acceptum ei fuiſſet, tunc ipſi moleſtum & odioſum erat, cum & pateretur acerba mala: & antea quoque perpeſſa eſſet: ac videret ſe reliquo tempore neceſſario perpeſſuram: nec enim ſpes vlla ipſam tenebat meliorum rerum. eſt igitur ſimilis locus hic ſententiæ illi Horatianæ, cum poëta inquit.

Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.

valet enim illa quoque, opem ferre alicui, liberareque ipſum periculo mortis, qui extingui cupiat, idem prorſus eſt atque eripere vitam alicui, qui viuere ſtudeat: animus enim ſemper voluntaſque eius, qui accipit bonum, vel malum ſpectanda eſt.

Indicatæ aues aliæ, quæ formam eandem pedum habent, quam iynx. Cap. XVII.

SVbtiliter deſcribit Ariſtoteles in II. libro de hiſtoria animaliũ auem, in qua ſane non nulla noua ſunt, & admiratione digna. quare antiquitus veneficæ vtebantur ipſa ad cantiones, quæ res fecit vt Theocritus illam ſuam φαρμακεύτριαν fingeret ad ipſam confugere & rogare, vt quem vehementer amabat, ſpernentem ſe, inuitum ad domum ſuam traheret. appellatur autem illa Græco nomine ἴυγξ. verſus eius, crebro repetitus in eo carmine, eſt.

ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

Notat igitur diligens naturæ indagator, ipſam cum paucis aliis auibus, habere in pedibus duos tantum anteriores digitos, ſed in poſteriore parte itidem duos, cum ceteræ omnes tres anteriores: vnum vero ſolum poſteriorem habeant. quo pro calcaneo vtuntur. cõmuneque omnium animantiũ ſit, quæ corpus ita humo tollunt, quattuor habere. Animaduerti autem ego in paucis illis eſſe, qui eſt multis in rebus par huic, ſimiliſque, picum Martium: eandem enim formam pedum habere, quod à natura inſtitutum eſſe facile intelligitur ob ſalutem ipſius: cum enim formicis & ipſe alatur: ſcandatque rectus celſas arbores, niſi geminos illos digitos retro haberet, qui ipſum ſuſtinerent, non poſſet vllo pacto ſtatum illum ſuum tueri. Sed quemadmodum pedes, ita etiam linguam ſimilem admo-

lingua prolixa et rotunda, et similem linguae serpentium.

dum habet: vtraque enim prolixa & rotunda eſt. & quemadmodum docuit Ariſtoteles, ſimilem linguæ ſerpentium. Notaui etiam pſittacos, qui aluntur, imitatores noſtri ſermonis, eandem ſpeciem pedum habere, & ſi linguam diſparem gerunt: ipſi enim quoque credi debent eodem pacto aſcendere arbores, quemadmodum ſæpe videmus ipſos pendere in caueis ſuis. Picus, quem dixi, vocatur à nobis ſimili valde nomine, quod tamen non tam à vetere illo Latino profectum videtur, quam à verbo, quod refert in noſtro ſermone morem illorum feriendi roſtro arbores victus cauſa: ita enim formicas inde euocant. conformauit autem Gaza nomen, vt ſolet, quo iyngem appellaret: torquillamque vocauit nomine. videtur autem accepiſſe ipſum è noſtra conſuetudine: nos enim quoque iuncto nomine vocamus ipſam à colli contortione, quam frequentat. illam autem dixit ſummus philoſophus hanc auem communem habere cum ſerpentibus, quæ, reliquo corpore quieſcente, ceruices tamen torquent.

Indicatus Salluſtii locus Terentiano loco ſimilis, qui ambo loci teſtificantur peſſimum quorundam ingenium. *Cap.* XVIII.

SIMO Terentianus, peſſimum ingenium Daui, cuius dolos metuebat, oſtendere volens: ſeque non ſine cauſa timere, ne ille impediret ſua conſilia, inquit de ipſo.

Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia
Facturum, magis id adeo mihi vt incommodet,
Quam vt obſequatur gnato.

Videtur igitur Salluſtius, qui idem de animo plebis R. erga nobiles protulit, ſententiam hanc à comico accepiſſe: ipſe enim quoque inquit de bello Iugurthino. Sed plebs, incredibile eſt memoratu, quam intenta fuerit, quantaque vi rogationem iuſſerit, decreuerit, voluerit, magis odio nobilitatis, cui mala illa parabantur, quam cura reipublicæ tanta libido in partibus erat. Cum autem docuerim Ciceronem aliquando: quod à veteribus quoque non nullis animaduerſum eſt & litteris proditum, expreſſiſſe locos non paucos huius grauis acutique poëtæ, mihi ſane veriſimile eſt hoc ſcriptorem illum hiſtoriæ ab eodem accepiſſe: quem exploratum eſt antiquos Græcos & Latinos auctores accurate legere ſolitum: atque inde multas elegantes & vtiles viræ ſententias in ſcripta ſua transferre. quin certe valde ſimiles ſint hi duo loci dubitari non poteſt. Huiuſcemodi autem plures locos adnotauit, vt mihi ipſe litteris ſuis ſignificauit vir bene doctus & omni ratione veterum ſcriptorum adiuuandorum ſtudioſus, Ioannes Sambucus: cum enim præcepto Flacci obtemperans, diligenter manu verſet Græca exem

plaria; memoriaque valeat, nihil prçterit ipſum, quod à Latino vllo auctore inde acceptum videri poſsit. in aliis igitur vidit hoc Horatii ex epiſtola de arte poëtica.

Multa tulit fecitque puer. ſudauit & alſit. & quæ ſequuntur, poëtam ſumpſiſſe è ſympoſio Xenophontis, qui inquit. πολλοὺς μὲν πόνους: πολλὰ δὲ ἄλγη ἀνέχεται. quemadmodum etiam quod Virgilius de apibus eleganter cecinit.

Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.

dictum prius fuiſſe ab eodem politiſsimo ſcriptore, in libro de tuenda & augenda honeſtis artibus re familiari; vocauit enim ille quoque κηφῆνας ἀχρήστους. & paulo poſt addidit ἐκ τῶν σμηνῶν ἀφαιρεῖν.

Exemplis poſitis declaratum duos Græcos poëtas duabus in rebus vidiſſe idem ac celebraſſe ſuis verſibus, quod princeps medicorum Hippocrates.
Cap. XIX.

VIDIT idem, accuratus homo in legendo, & reconditæ doctrinę, Sambucus inquam, omni laude dignus vir ob eximias ſuas animi dotes, & non minus quia aliorum laudis valde liberalis eſt, Pindarum, acerrimi ingenii poëtam, ſubtiliter explicuiſſe caput illud optimi libri Hippocratis in ode quadam ſua, quæ vna eſt voluminis Pythiorum, cum cecinit. ὁ γὰρ καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει: quis enim neſcit hoc quoque à principe illo medicorum dictum fuiſſe. Poëtæ igitur antiqui, aut libros ſummorum doctorum diligenter legebant: aut ipſis, diuino ingenio præditis; eædem ſententiæ in mentem veniebant. A me quoque olim animaduerſum fuit, non minus atque Hippocrates fecerit, ſuſpectum habuiſſe Aeſchylum præſtantiſsimum corporis noſtri bonum. ideſt vt Grçci ipſum vocant, εὐεξίαν: bonam inquam vel eximiam potius, corporis habitudinem: intellexiſſeque illud lubricum ac valde periculoſum eſſe: ita enim inducit chorum in Agamemnone canentem, qui augurabatur graue malum inſtare Agamemnoni, cuius venti antea fuerant valde ſecundi. quare verebatur, neq; propinquus eſſet terminus proſperarum ipſius rerum.

μάλα γάρ τοι τᾶς πολλᾶς
ὑγιείας ἀκόρεστον
τέρμα: νόσος γὰρ
γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει.

Emendatus coniectura locus grauis in libris, qui vocantur ἠθικὰ εὐδήμια. Cap. XX.

DOLENDVM eſt libros de moribus, quos Ariſtoteles miſit ad Eudemum Cyprium, ita mancos corruptosq; ad nos perueniſſe: præter enim quã quod valde vtiles nobis per ſe forent, multum adiuuarent intelligentiam horum, quos plenos integroſque in manibus habemus, ab eodem miſſos ad Nicomachum filium. Studui ego quõdam, ope antiquorum librorum, delere maculas quæ hæſerunt reliquiis ipſorum: non profui autem (vt verum fatear) illis quantum ſperabam, non cupiebam modo: nec tamẽ me operæ illius pænitet: præclare enim poſita fuit, & partem etiam aliquam non magnam tam pulchri operis purgare non leue beneficium eſt. Sed his relictis, ita hic locus legitur in vltimo, qui nunc eſt, ipſorum libro, non longe ab extremo, mendoſe plane & miſere. καὶ ὀρθῶς τὸ σῶμα κρατητικὸν, ὅτι οὐδὲν ἰσχυρώτερον φρονήσεως, ἀλλ᾽ ὅτι ἐπιστήμην ἔφη, οὐκ ὀρθῶς: ἀρετὴ γὰρ ἐστι καὶ οὐκ ἐπιστήμη, ἀλλὰ γένος ἄλλον γνώς. Arbitror igitur, coniectura ductus (in hoc enim nihil varietatis inueni in calamo exaratis libris: à meque ipſo auxilium petere opus fuit) legi debere. καὶ ὀρθῶς τὸ σωκρατικὸν, ὅτι οὐδὲν & quę ſequuntur: vocat enim σωκρατικὸν vocem & ſententiam Socratis: præciſeque locutus eſt: intelligitur enim ἀπόφθεγμα. Fuiſſe autem Socratem huius opinionis: plurimumque ſemper tribuiſſe φρονήσει notum & exploratum eſt. Valet etiam ad opinionem meam cõfirmandam, quod ſtatim adiungitur: peccaſſe eundem, quemadmodum ſuperius illud recte dixerat, qui putauit illam eſſe ſcientiam, cum genus ipſius virtus ſit, non ſcientia. nemo autem eſt, mediocriter eruditus, qui non ſciat exiſtimaſſe Socratem, de quo ipſi cum Ariſtotele magna controuerſia fuit, virtutes cunctas eſſe ſcientias, & tradi à doctore, non vſu parari. Extremum eius ſententiæ, ita opinor, emẽdabitur. ἀλλὰ γένος ἄλλο γνώσεως. Præterea multo antea, vbi quæritur de amicitia: oſtenditurq; magis proprium ipſius eſſe diligere, quã diligi: & hic quoque locus deprauatus eſt, qui & ipſe poteſt ſatis tuto (niſi fallor) eodem pacto corrigi: argumentatur autem à ſigno & eo, quod vulgo fieri perſpicitur: additque poſtea, vt rem magis aperiat οἷον ἐν ταῖς ὑποβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσιν. Legi igitur debet ἐν ταῖς ὑποβολαῖς: ſignificat enim hoc quoque facere mulieres, quę mali alicuius vitandi cauſa, filios ſupponunt: ſatis enim eſt ipſis cognoſcere illos: lętanturque rebus eorum ſecundis: nec ſtudent cognoſci ab ipſis. ὑποβάλλειν vero valere ſupponere natos, notum & exploratum eſt. vnde ὑποβολιμαῖοι à Græcis vocati ſunt, qui à Latinis, ſuppoſiti, de quibus comici vtriuſque generis nominibus his fabulas confecerunt.

Explicata ratio, qua vtuntur qui poſtulant ſibi ignoſci: nec poſſunt aliter crimen defendere. *Cap. XXI.*

EXPRESSERVNT duo maximi oratores rationem, quam tenent, qui cauſæ ſuæ diffidentes, ad miſericordiam iudicum confugiunt: petuntque cum multis precibus ſibi erratoque ſuo ignoſci: quę cauſæ (ſi ita illæ vocandæ ſunt) raro, aut numquam in forum veniunt. Demoſthenes igitur, cum argueret Aeſchinem prauæ legationis, oſtendere volens crimen id ipſius certum eſſe, dixit, debuiſſe eum, ſi vacuus ab eo crimine foret, relicta illa ſua inani defenſione, confiteri peccatum & id mali quod acceptum eſſet, dicere profectum à Philippo, qui fidem violaſſet, ipſumque aſtute decepiſſet. quod cum non faceret, exiſtimationique ipſius parceret, ſignificabat ſe in culpa eſſe, ac publicam dignitatem ſalutemque patriæ pecunia ipſi vendidiſſe. inquit igitur ſummus ille orator. ἐγὼ δὲ, ἐκείνους τοὺς λόγους ἐζήτουν παρὰ τούτου, εἴπερ μὴ πεπρακὼς ἑαυτὸν ἦν. ἄνδρες ἀθηναῖοι, ἐμοὶ μὲν χρήσασθε ὅ, τι βούλεσθε. ἐπίστευσα. ἐξηπατήθην. ἥμαρτον. ὁμολογῶ. τὸν δ᾽ ἄνθρωπον ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι φυλάττεσθε· ἄπιστος, γόης, πονηρός. οὐχ ὁρᾶτε οἷα πεποίηκεν ἐμέ; οἷα ἐξηπάτηκε; Cicero autem pro Q. Ligario inquit. Cauſas Cæſar egi multas & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum: certe numquam hoc modo. ignoſcite iudices, errauit, lapſus eſt, non putauit, ſi vmquam poſthac, ad parentem ſic agi ſolet. ad iudices. Non fecit, non cogitauit, falſi teſtes, fictum crimen. Dic te, Cæſar, de facto Ligarii iudicem eſſe: quibus in præſidiis fuerit, quære. taceo: ne hæc quidem colligo, quæ fortaſſe valerent etiam apud iudicem: legatus ante bellum profectus, relictus in pace, bello oppreſſus, in eo non acerbus. tum etiam fuit totus animo & ſtudio tuus: ad iudicem ſic agi ſolet. ſed ego ad parentem loquor. Errauì, temere feci, pænitet, ad clementiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoſcas oro, ſi nemo impetrauit, arroganter: ſi plurimi, tu idem fer opem, qui ſpem dediſti. Totam igitur rem diligenter pleneque Cicero exponit. & quæ ratio ſit depellendi à ſe crimen. & quæ via pænam declinandi, cum id aliquis efficere non valet, ſed ad clementiam ſe confert eius, in cuius poteſtate eſt. Videndum tamen an id, quod putat Demoſthenes debuiſſe aduerſarium facere, ſit omnino deprecatio, ſiue potius deriuatio criminis in alium: nec tamen non multum retinet illius rationis, quia oportet legatum prudentem eſſe, & non temere credere: nec purgat eum oratio ea, qua docet, ſe deceptum eſſe, & id quod factum eſt, factũ iri numquam putaſſe.

Omni tempore ornaſſe orationem, quæ vocantur πάρισα & ὁμοιοτέλευτα: nec Iſocratem aut Gorgiam illa inueniſſe.

Cap. XXII.

GORGIAS Leontinus, non fuit primus, qui captauerit feſtiuitates orationis, ſtudueritque vt ſimiles voces, ſimilibus reſponderent. quæ nomina Græci πάρισα vocant. nam Aeſopus etiam ille λογογράφος, & qui lepidas, vtileſque admodum vitæ fabellas conſcripſit, fertur, cum rem grauem graui viro exponeret: ipſiusq; erratum corrigeret, in hoc quaſi luſiſſe: Solon enim in peregrinatione illa ſua Sardes venerat, & cum Cræſo rege Lydorum, accerſitus ab eo, accuratum, ſapientiæque plenum ac magnitudinis animi ſermonem habuerat: nimis tamen liberum, & qui offenderet aures opulentiſsimi illius regis, veritus igitur Aeſopus, ne Solon ſibi magnum aliquod malum conciliaret libertate illa loquendi, vt prudens vir, & qui diu domi Cræſi vixiſſet: cognitoſque haberet mores fortunatorum hominum, veritatis inſolentium, dixit oportere cum regibus agere ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα. ideſt, vt relicta concinnitate verborum, ſententiam exprimam aut non frequentare congreſſus ipſorum aut dare operam vt illis placeas ad voluptatemque loquare. fuit igitur aperte illud πάρισον: ſimilitudoque in ea voce eſt mirifica duorum illorum aduerbiorum. Recitauit autem hanc vocem Plutarchus in vita Solonis. Sed etiam Laertius narrat Socratem cum de ſua temperãtia, tenuitateque victus loqueretur, dicere ſolitum ſe ἥδιστα ἐσθίοντα, ἥκιστα ὄψου προσδεῖσθαι. & ἥδιστα πίνοντα ἥκιστα τὸ μὴ παρὸν ποτὸν ἀναμένειν. ideſt libenter comedere, bibereque poſſe, ſine exquiſitis epulis ac vino: Luſit igitur Socrates quoque in iiſdem aduerbiis. Sed Plato etiam in illis ſuis diuiniſsimis ſermonibus facit eum huiuſcemodi feſtiuitates aucupari, quas Socrates inquit ſe didiciſſe à magiſtris dicẽdi illius ętatis, quos irridendi animo appellat ſapientes. erant autem illi ſophiſtę noti eius temporis, quos ſemper exagitauit. Sed vt ad Aeſopum redeam, idque quod primum oſtendere volui, fabulator quoque ille ſimilitudinem verborum vidit ornare orationem, niſi ſi putamus Plutarchũ ipſum, dum colloquiũ illud commemoraret, ornatum de ſuo addidiſſe: nam Solonem etiam fecit, refellentem ſententiam illam Aeſopi, ſimilitudinem eandem, immutato tamen vno verbo, ſequi: inquit enim minime id verum eſſe, ſed oportere cum illis verſari ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα. ideſt aut ſe remouere à congreſſu illorum, aut quæ optima eſſent, loqui & edere.

Defenſa

Defenſa vetus lectio in epiſtola quadam ad Atticum, contra nouam & opinione nixam, quorundam emendationem. *Cap.* *XXIII.*

VERBA ſunt hęc Ciceronis ex epiſtola quadam ad Atticum, quam ille ſcripſit poſt pugnam Pharſalicam & relictas à ſe partes illas, cum valde commotus foret, & Brundiſii iaceret triſtis, quod nullum exitum, ſuę, quemadmodum ipſe vocat eam, temeritatis videret. Et me, quod adhuc, ſæpe rogatus, non feciſti, conſilio iuua. ſcio rem difficilem eſſe, ſed vt malis. fuerunt autem qui locum deprauatum putantes, corrigere aggreſsi ſunt: emendaruntque, quemadmodũ ſibi viſi ſunt, Vt in malis: de qua ſua opinione ſedulo copioſeque diſputarunt. ipſe arbitror nulli maculæ affinem locum eſſe, & vt paucis, quid de eo ſentiam, aperiam. puto malis verbum hic eſſe, non nomen. quaſi dicat, ſi incumbere in hanc rem volueris & neruos ingenii tui in ipſa contendere, efficies profecto quod vehementer cupio. vt malis igitur ideſt dummodo hoc potius quam aliud facere volueris. In primis autem me mouet, vt correctionem illam veram non putem, ſententia ipſa: non enim neceſſe fuit id addere, quia nemo ferè requirit conſilium alicuius, niſi in ſuis malis rebus: aut ſaltem difficilibus & obſcuris. Exiſtimo demum hunc locum ſimilem eſſe Terentiano illi ex Eunucho, cum Gnatho militi reſpondit. Difficile eſt. miles autem addidit. Si quid conlibuit. noui te.

Indicatum Sophocleam ſententiam, valde vtilem vitæ, à Terentio quoque celebratam fuiſſe. *Cap.* *XXIIII.*

SENTENTIA eſt grauis, quę hortatur homines, ad ſtudium curamque in rebus obſcuris adhibendam: pollicetur que, vel potius recipit, ſi hoc efficere voluerint, eos indagaturos quę videbantur antea deprehendi nullo pacto poſſe. edita autem eſt illa apud Sophoclem à Creonte, loquente cum Oedipo: qui Oedipus non ſperabat inueniri poſſe interfectores Laii, cuius acerba mors impunita premebat ciuitatem grauibus malis: dixit igitur ille diffidere non oportere, quia nihil tam occultum foret, quod inueſtigari non poſſet, quemadmodum contra, quod negligitur: ſine curaque vlla adminiſtratur, facile fallit cunctos. verba poëtæ ſunt.

τὸ δὲ ζητούμενον.
ἁλωτόν: ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.

Ff

Non eſt autem dubium, quin poëta Latinus, in altera ſcæna verſatus, eandem poſuerit in ore Syri, quem fecit dicentem.

Nihil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſsiet.

Placuit igitur mihi hoc admonere propter grauitatem ipſius ſententiæ, merito celebratæ, & elegantiam verborum, quibus illa à Terentio expreſſa eſt.

PETRI VICTORII
VARIARVM LECTIONVM
LIBER XXXVIII.

Monſtrati duo Virgilii loci, rem narrantes, quæ videtur ratione carere: diſputatumq; de via illarum culparum (ſi ita ipſæ vocandæ ſunt) defendendarum.

Cap. I.

VIRGILIVS narrat Troianos, induciis factis cum Latino rege, libere lignatum profectos: in materia vero, quam exponit eos tunc cecidiſſe, numerat cedros, quæ tamen arbos in hac noſtra terra non naſcitur. Verſus poëtæ ſunt.

Robora nec cuneis, & olentem ſcindere cedrum.
Nec plauſtris ceſſant vectare gementibus ornos.

Quærendum igitur quomodo hoc probari poſſit: vitio enim datur poëtis fingere aliquid, quod alienum à vero ſit: nec reſpondeat naturæ illarum rerum, quas tangunt: decet enim poëma integrum eſſe & ab omni macula vacuum. quis autem neſcit inſimulatum eundem eſſe, quod fecit ceruos ab Aenea in Africa ſagittis fixos, cum tamen in ea terra belua illa non reperiatur? Exiſtimo igitur ego ſimile hoc ſuperioris huius, quod nunc oſtendi, eſſe. & ſane non nulla huiuſcemodi peccata inueniuntur apud laudatos etiam poëtas: ita namque cupidi illi ſunt ornamentorum, vt non caueant, neque magnopere reformident huiuſcemodi culpas. Aut igitur huc confugiendum eſt, & exemplo reliquorum hæc culpa ipſi condonanda: aut, cum cedrum appellauit, intellexiſſe ipſum propter ſimilitudinem iuniperum putandum. quod verius puto. Plinius certe iuniperũ aſſimilem cedro eſſe inquit. nam quod addidit poëta, ornare hanc ſtirpem volens & naturam ipſius aperire, olentem, congruit etiam hoc mirifice huic, frequenti in hac tellure, ſtirpi: ſuauitate enim odoris, foliis, baccis, vt aliis rebus, valde ſimilis ipſa cedro eſt. & ſi

vincitur ab ipſa bonitate huius naturalis dotis. Huic ſimile eſt illud eiuſdem è Georgicis, neſcio quomodo appellem, quod cum de paſtoriciis canibus præciperet venatuque, inquit.

Sæpe etiam curſu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem: canibus venabere damas.

neque enim onagri vlli in Italia: quibus populis videtur ille artem colendi agros & paſcendi tradere voluiſſe, neque in vicinis etiam regionibus. teſtatur hoc M. Varro in libro de re pecuaria, de aſinis loquens. cuius hæc verba ſunt. Horum genera duo. vnum ferum, quos vocant onagros, in Phrygia & Lycaonia ſunt greges multi. Præterea ita celeres illi ſunt vt in curſu ſuperari non poſsint, ne à velociſsimis quidem equis: narrat hoc accurate Xenophon in I. libro ἀναβάσεως: cum enim Græci, qui ſecuti fuerant Cyrum minorem, cum reliquis ipſius copiis veniſſent in ea loca, in quibus magna vis foret horum ferorum aſinorum: erat autem illa Arabia: conatique eſſent, impoſiti equis ipſos captare: facile cognouere ſe fruſtra illo modo laborare. quia celeriores illi in curſu forēt, quare artem adhibuerunt, & plures, diſtantibus locis, poſiti, ita ipſos iam defatigatos excipiebant. carnem vero eorum ſimilem eſſe cōmemorat carni ceruorum.

Defenſus Ariſtoteles à turpi crimine, quod ipſi obiecit iniuſte, qui hiſtoriam eius rei ignorauit. Cap. II.

FVNGAR ego officio fortaſſe non valde neceſſario, ſed certe debito & pietatis pleno: cum enim extiterit qui Ariſtotelem accuſarit: atque improbe feciſſe dixerit, quod in II. libro πολιτικῶν, in refellendo ſtatu illo ciuitatis, qui ab Hippodamo Mileſio informatus eſt, nulla fide vſus fuerit, ſed longe aliter atque ille fecerat remp. eam expoſuerit: multaque ei affinxerit, quæ numquam ab homine prolata fuerunt. docebo hoc verum nullo modo eſſe: fideliterque, vt decebat, ſe ſummum philoſophum in toto illo negotio præſtitiſſe: cum enim libros eos Ariſtotelis non ſolum accurate legerim, ſed etiam ſtudio meo à multis mendis purgarim: idemque in animo habeam magis adhuc lectionem eorum vigiliis meis adiuuare, pati non poſſum auctorem ipſorum falſo tanti criminis inſimulari; defenſio autem illius loci facilis eſt: & argumentum, quo aduerſarius vtitur in ipſo arguendo, inane: neque enim Hippodamus ille, cuius ſententias multas è Stobæo collegit, idem Hippodamus eſt atque ille, cuius remp. non ſatis bene conſtitutam eſſe probat Ariſtoteles: Hippodamus enim Ariſtotelis Mileſius fuit, Stobæi vero (vt exiſtimare licet) Ita-

licus,quod diſciplina illius & ſermo etiam Doricus, quo vtitur, declarat. alter Hippodamus Ionico vſus fuiſſet: Miletus enim Ioniæ ciuitas fuit. Hoc ſaltem admonere debuit ipſum, valde peritum Græcæ linguæ, vt Hippodamos eos diuerſos eſſe cognoſceret. Quanto autem plura ſunt, quæ indicio Stobæi, in ſcriptis ipſius Hippodami diſcrepant à ſententiis Ariſtotelei, tanto facilius intelligere poterat ipſos longe alios eſſe: neque enim exiſtimandum eſt philoſophum ita perfricuiſſe frontem, vt tam aperte mentiretur, præſertim eo tempore, cum omnes nullo negotio hoc redarguere potuiſſent. Quod autem Ariſtoteles ſignificauit, eum, quem improbat, Mileſium fuiſſe, putari debet id feciſſe, vt diſtingueret ab altero hoc, eodem nomine vocato, Pythagoreo.

Sciſſe Drancem Virgilianum, quæ potiſſimum regiæ virtutes ſunt: aſſentirique ipſi Græcos maximos poetas.

Cap. III.

Disertvs fuit orator, vt à poëta quoque ille dictus eſt, Drances Virgilianus: cognoſcitur id multis modis: in quibus, etiã hoc, quod cum laudare vellet Aeneam, cuius rebus contra ſtudium Turni vehementer fauebat, miſſus ad eum legatus à rege Latino, cõmendauit ipſum præſentem à duabus, quæ requiruntur in vero rege, maximis virtutibus, ideſt iuſtitia & fortitudine, ſiue ſcientia rei militaris. hæc autem verba ipſius ſunt.

o fama ingens, ingentior armis
Vir Troiane: quibus cælo te laudibus æquem?
Iuſtitiæ ne prius mirer, belli ne laborum?

Homerus quoque, quo loco ornauit Sarpedonem mortuum, laudi ipſi dedit, quod iuſtitia & viribus liberaret omni malo Lyciam, quam terram ille regebat: ita enim de homine locutus eſt: veteribusque ipſius honeſtis factis.

ὅς Λυκίην εἴρυτο δίκῃσί τε, καὶ σθένεϊ ᾧ.

Vetus autem ſcholion in eo loco citat duos ſenarios Aeſchyli, qui, grauis & eruditus tragicus, fuerat eiuſdem ſententiæ: dixeratque copulam duarum harum rerum eſſe præter ceteras omnes ſolidam ac firmam: inquit igitur.

ὅπου γὰρ ἰσχὺς συζυγοῦσι καὶ δίκη,
ποία ξυνωρὶς τῆσδε καρτερωτέρα;

non ſunt autem hi in his fabulis ipſius, quæ reſtant. Recte igitur fecit Drances, qui hæc potiſſimum celebrauit, in eo, quem ferre in cælum volebat.

Oui vitellum à Græcis, vt à nobis, duobus nominibus vocari. Cap. IIII.

VOCABANT in oui s Græci χρυσᾶ, ob ſimilitudinẽ huius materiæ, nõ ὠχρὰ ſolum: quod & ipſum nomẽ à colore ipſis inditũ eſt; quos Latini vitellos appellare conſuerunt. nos quoque patrio noſtro ſermone eandem rem duobus nominibus oſtendimus. quorum alterum reſpondet huic Græco verbo: nam à colore ductum eſt, & ſi non omnino eodem, ſed aliquantum variato, ideſt voce, quæ rufum, non fuluum valet. Quod igitur coniector reſpondit (ita enim interpretatus eſt Cicero, quem Græci ὀνειροκρίτην dicunt) cum ad eum quidam detuliſſet, ſomniaſſe ſe ouum pendere è faſcia lecti ſui cubicularis, theſaurum defoſſum eſſe ſub lecto, facilius admonere ipſum potuit theſaurum illic latere, ob communionem illius vocis, quæ vna geminas res ſignificat, ideſt aurum & vitellum. quare acute ille poſtea reſpondit, cum viſus ipſi foret nimis parce ſe compenſaſſe, qui admonitus fuerat: miſerat enim ei tantum quantulum viſum fuerat de argento: Nihil enim ne inquit de vitello. totam rem accurate exponit Cicero in . II. libro de diuinatione. Græco hoc ipſo nomine vſus eſt Athenæus, cum loqueretur de olla, quam refertam optimis odoribus & ſuauiſsimis eſcis, vocabãt λοπάδα ἐρωτικὴν, vel potius coqui nobilis verba poneret: in illis enim rebus exponendis, quæ valde prædicabat hæc nominauit: inquit igitur in IX. libro. καὶ τῶν ὠῶν τὰ χρυσᾶ, μεθ᾽ ἅ ἔλαιον. γάρος. πέπερι. οἶνον & quæ ſequuntur.

De fructu, qui capitur ex hiſtoria, idem exiſtimaſſe Plutarchum, quod ſenſit M. Cicero. Cap. V.

NARRAT Plutarchus in vita ipſius, de diligentia loquens, quam adhibuit Paulus Aemilius, qui deuicit Perſen, regem Macedonũ, in ornanda vita ſua & omni virtute expolienda, ſolitum eum tamquam in ſpeculum, inſpicere in hiſtoriam atque ita ſtudioſe ſemper conatum eſſe imitari virtutes & præclara facta eorum, qui illic laudati forent. hæc autem profecto non parua vtilitas eſt, quæ capitur ex hiſtoria: ipſiusque omnes qui volunt & animum eo intendunt, participes eſſe poſſunt: expoſita enim hiſtoria eſt cunctis hominibus: nec vllos mortales à ſe reiicit. ſed tamen aliquanto maiores & vberiores inde fructus videntur capere poſſe qui ipſam ſcribunt: ſubtilius enim ipſi ponderant quę laude digna ſunt, & quæ contra. omneque ſtudium ſuum ponere debent in hominibus, qui recte aliquid fecerint, & vtiles valde ceteris fuerint, cele-

brandis. turpe autem ipſis foret ea, quæ illic commendarint, vita & factis non exprimere. Quare Cicero in epiſtola illa longa ad Q. fratrem, plenaque optimorum præceptorum, cum idem de hac re ſentiret, ita locutus eſt. oſtendebat autem tunc Quinctum multos ſecum habere, ſocios illius muneris, qui toto animo ſeruirent laudi & honori ipſius. Tubero, quem ego arbitror, præſertim cum ſcribat hiſtoriam, multos ex ſuis annalibus poſſe deligere, quos velit & poſsit imitari. ſunt igitur duo hi loci valde ſimiles & oſtendunt nobis quo animo & conſilio hiſtoriam in manus capere debeamus. Inſimulatum autem fuiſſe Salluſtium à Græco homine, qui & ipſe in eodem ſtudio verſatus eſt, notum puto. quod nullam in partem imitatus fuiſſet eos, quos in hiſtoria ſua in cælum tulerat: nec virtutes eas vita reddidiſſet, quas in aliis commendarat. vt tamen aliquid adferam quod valeat non nihil ad eum purgandum, arbitror ipſum poſtquam ex Africa rediit, quam expilauit, tedio illarum rerum confectum, ſe hiſtoriæ ſcribendæ dediſſe. nam ipſe quoque fatetur ſe in via vitę antea erraſſe, & in vitiis communibus illius ætatis prius volutatum eſſe.

Inſpirare aliquid aliquibus, quod inquit pluribus locis Virgilius, videri ſumptum ex Homero. Cap. VI.

Apte profecto atque eleganter Virgilius, imitatus Homerum, dixit inſpirare venenum, inſpirare ignem; quod ille, nomine mutato, inquit ἐμπνέειν μένος: vſus autem eſt pluribus locis hoc ſuo verbo Latinus poëta: in primis autem eximie cum fecit Venerem erudire filium: inſtruereque ipſum, vt melius efficeret, quod volebat: ac tempus illud requirere, ſuſpicabatur, id eſt vt in animo Didonis πάθος excitaret: inflammaretque ipſam amore Aeneæ, inquit igitur illa.

Occultum inſpires ignem: fallaſque veneno.

Vbi autem Vlyſſes apud alterum poëtam admonet Achillem, vt antequã educat copias in aciem, iubeat milites curare corpora: quia prœlium longo temporis ſpatio perduraturum erat: acriter pugnaturis Græcis ac Troianis, cum deus ambabus partibus robur dederit, ita locutus eſt. ἐν δὲ θεὸς πνεύσῃ μένος ἀμφοτέροισι. quemadmodum etiam in XV. quo loco hæc ipſius verba ſunt.

Ὡς εἰπὼν, ἔμπνευσε μένος μέγα ποιμένι λαῶν.

In alio autem loco ſuperioris libri, qui ante illum eſt, cum idẽ ſignificare vellet, verbum mutauit ac pro ἐνέπνευσεν vſurpauit ἐνῆκεν. intelligo cum poëta fecit Thetidem in pectus Achillis, prodituri in aciem; poſtquã diu

ceſſauerat ab armis,inſerere robur ac vires: erat enim tunc ille cōfectus mœrore ac vigiliis propter amiſſum ſodalem. verba poetæ ſunt.

μένος πολυθαρσὲς ἐνῆκεν præterea eodem pacto in XV. vnde exemplum ſupra duximus, de Apolline, qui in fugam vertit Græcos.

σὺ δ᾽ ἄπολλον

ἧκε φόβον.

Initio tamen V. libri eiuſdem operis, idem prorſus oſtendere volens, neutro eorū vſus eſt, ſed pro illis cepit, quod ſimpliciter valet, dedit: inquit. n.

ἔνθ᾽ αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη

δῶκε μένος καὶ θάρσος.

Sumpſit igitur Virgilius ab Homeri certo loco, non ſolum rem ipſam, verū etiā aliquo modo verbū, quo illa geſta fuiſſe narratur: eodemq; ſæpe poſtea recurrit, cum Homerus ipſum variauerit: perſpicitur enim Maro ipſo delectatus fuiſſe, vt cum de Alecto inquit. Vipereā inſpirans animam: & de apibus læſæque venenum Morſibus inſpirant: nec non de Aenea magnam cui mentem animumque Delius inſpirat vates. Et tamen aliquando & ipſe illud variauit, ac pro ipſo Immiſit inquit, niſi fallor, vt in hoc verſu.

Immiſitque fugam Teucris, atrumque timorem.

Quo tempore videtur voluiſſe exprimere locum poetę, quem ſupra teſtimonii loco citaui.

Declaratum vocem acutam & grauem T. Attici, expreſſam ab eo fuiſſe è Platone. Cap. VII.

LEGERAT accurate T. Pomponius Platonem ac ſine teſtimonio indicioque vllo verum hoc eſſe facile quilibet crederet: cui enim magis politiſsimus idemque grauiſsimus ſcriptor familiaris eſſe debuit, quam ornatiſsimo & doctiſsimo Romano homini? vel potius pæne Græco. quin certe, quod ille ſcripſerat in epiſtola quadam ad M. Ciceronem ſapienter & acute è Platone acceptum ſit, dubitari non poteſt. verba Ciceronis ponā, cū eo de ſententia illa, quā vt ingenioſam ac vere editam probarat atque animo receperat, agentis. Sermo autem eſt de Cn. Magno, qui reliquerat Italiam. Sol (vt eſt in tua quadam epiſtola) excidiſſe mihi è mundo videtur. Platonis autem locus eſt in oratione, qua laudantur publice Athenienſes, qui interfecti fuerant in bello pro patria. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκ τοῦ καθεστηκότος κόσμου τὸ φῶς ἐξέλοι, δυσχερὴς καὶ χαλεπὸς ἅπας ὁ λειπόμενος βίος γένοιτ᾽ ἄν, οὕτω τῶνδε τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεθέντων ἐν σκότει καὶ πολλῇ δυσκλείᾳ πᾶς ὁ πρὸ τοῦ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων γέγονε.

Plenius

Plenius autem copioſiusque totum ſimile perſequitur Plato, quod fortaſſe fecerat etiam in illis ſuis litteris Pomponius, ſed Cicero rem ipſam tangere: iudiciumq; Attici laudare ſatis habuit. Non eſt autem dubium, quin Plato, φῶς dicens, ſolem lucemque illius intellexerit: neque enim aliunde lumen habemus. Animaduertendum etiam Ciceronem quoque ipſum ſtatim, imitatione Attici, aliud ſimile attuliſſe, quod & ipſum oſtenderet quantum damni factum putaret conſilio illo, quod ipſe numquam probauit, Pompeii, relinquendi Italiam.

Demonſtratum vti aliquando Ciceronem ſententiis quibuſdam Homeri: atque id ita obſcure, vt vix cognoſcatur.

Cap. VIII.

NON eſt dubium, quin Cicero, cum in libello de ſenectute inquit. Optimis auſpiciis ea geri, quæ pro reip. ſalute gererentur: quæ contra remp. fierent, contra auſpicia fieri, de quo aliquando à me per litteras quæſiuit, probus & eruditus adoleſcens, Auguſtinus Paganellius, qui cum prius humanioribus litteris, vt decet nobilem hominem, diligenter incubuerit, nunc ad ius ciuile perdiſcendum ſe totum contulit: non eſt inquam dubium, quin reſpexerit ad ſententiam illam Homericam.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

qua vſus eſt etiam M. Cicero verbis iiſdem Græcis: ſuoque illi tempori accommodauit, in epiſtola quadam ad Atticum. Vtilis autem illa eſt conſilio eius, qui gerit aliquid contra auſpicia: & tamen publicum bonũ ſedulo procurat, quod certis quibuſdam temporibus fecerunt non nulli optimi & clariſſimi viri. Sed etiam ſimilitudinem aliquam illius retinet alter hic locus ex XI. Philippica Ciceronis, cum ille in ſenatu laudaret, non defenderet ſolum, M. Brutum & C. Caſſium, quos non expectata auctoritate publica putabat Dolabellam perſecuturos, cum ille ſe magno ſcelere contaminaſſet. Nec enim nunc primum aut Brutus aut Caſſius ſalutem libertatemque patriæ legem ſanctiſſimam & morem optimum iudicauit. Facturi ſanè id illi erant contra leges ſcriptas & inſtituta: neq; enim licet priuatos publicas iniurias perſequi, ſed ipſi propoſitum habebant (vt inquit) ſalutem ciuium ac patriæ libertatem: conuerterantque mentem ad naturæ legem, quæ non ſolum concedit, ſed etiam iubet hoc fieri ac ſine vllo metu adminiſtrari.

Indicati duo loci Latinorum auctorum, aliorum induſtria ſubtiliter emendati. *Cap. VIIII.*

MAGNVM damnum Latinus ſermo fecit, quod libri Sex. Pompeii de ſignificatione verborum vetuſtate pæne conſumpti ſunt: diligens enim hic & eruditus grammaticus multa notarat, quæ valde pertinerent ad rationem ipſius aperiendam ac veterum conſuetudinem tradendam, cunctaque illa ſummo ſtudio teſtimoniis optimorum auctorum confirmarat. declarant quanta vtilitas inde capi potuerit reliquię paucæ ipſius, quæ extant, licet mancæ atque interruptæ. Huic graui malo remedium, quod potuit adhibuit doctiſsimus & optimus vir Antonius Auguſtinus: vt enim veſtigia ipſius, quæ reſtant, curauit excudenda, cui cuimodi illa erant, ita locos complures eiuſdem ſuppleuit atque interpretatus eſt. Cum autem in illis ſuo loco legatur.

Neutiquam . . . .
. . . cum ait ſec . . . . . .
. . . lorum aſpect . . . . . .
. . . neutiquam . . . . . .

venit in mentem Riccardo Riccardio, probo & erudito adoleſcenti, & quem ego propter ſuauiſsimos ipſius mores valdę diligo, legi debere, quod ad exemplum facit. Sed mihi neutiquam cor conſentit cum oculorum aſpectu. qui verſus antiqui tragici, apud eum ab Alcmæone pronunciatus, legitur nunc in libro de academicis quæſtionibus. qui vocatur Lucullus duobus locis, priore integer: poſteriore dimidiatus, cum autem id verum omnino putem, volui ipſum in his meis libris memoriæ prodere: faueo enim bonis ingeniis: ipſaque quacumque ratione poſſum, orno. Sed redibo ad Auguſtinum: eſt ille quidem multo grauioribus litteris inſtructus: & iis demum omnibus, quæ conueniunt perſonæ epiſcopi, quam ſuſtinet, ſed tamen has quoque humaniores litteras enixe adiuuit, vt notum omnibus ſtudioſis ipſarum eſt. Notabo hic ego nunc, quod ille in epiſtola ad Lælium Taurellium voluit mihi per eum ſignificari. ſe arbitrari locum hunc Ciceronis è III. libro de natura deorum. Itaque & fontis delubrum Marſo ex Corſica dedicauit, mendoſum eſſe: legique debere pro Marſo, Maſo vt C. Papirius Maſo ſignificetur, qui de Corſis triũphauit: id quod præter faſtos capitolinos, Plinius & Plutarchus memoriæ prodiderunt. Sed hoc etiam cognomen, vnum è multis, fuiſſe Papiriorum intelligitur indicio Ciceronis, apud quem recte nunc ſtudio meo illud ſcriptum eſt, quod ego inueni in optimo illo exemplari, quod ſecutus ſum: prius enim perperam legebatur in excuſis, Maſſo & Maſſones,

cuius tamen lectionis integritatem quidam non videntes, ad vitioſam, quod eos facere non oportebat, redierunt. hęc igitur verba ipſius ſunt. ex epiſtola ad Pætum: Deinde L. Maſo ædilicius. inde multi Maſones: quę cuncta ſedulo Antonius Auguſtinus argumenta collegit, vt coniecturam ſuam confirmaret: & tamen in ſatis antiquo libro, qui cuſtoditur in diui Marci bibliotheca Marſo ſcriptum eſt; quod ego teſtari volui, non, vt fidem illius emendationis minuerem, ſed, vt acumen induſtriámque correctoris augerem. Sed etiam in nominibus illis fluuiorum, qui infra nominantur, apud eum diſcrimen nullum eſt: quę tamen nomina ſuſpecta ſunt aliquibus: putanturque mendi aliquid continere.

Diſputatum de dubia & incerta ſcriptura Ciceroniani loci, in quo agitur de Dionyſii Siculi rogo.

Cap. X.

CVM hic locus è III. de natura deorum de Dionyſio tyranno. Atque in ſuo lectulo mortuus, in tyrannidis rogum illatus eſt. non eodem modo in omnibus libris legatur, & non ſolùm excuſis, verum etiam calamo exaratis: ſunt enim in quibus tympanidis pro tyrannidis ſcriptum ſit, ipſe ſane olim malui tyrannidis in meis excudi, quia in fideliore exemplari, ita ſcriptum offendi: idem tamen fateor vidiſſe me librum litteris Longobardis exaratum, in quo erat tympanidis. Cum igitur de hoc dubii animi forem, & quidquid legerem, quod huc faceret, attente legerem, numquam potui penitus ſcrupulum hunc ex animo meo euellere. loci etiam, quos ſperaui hoc declaraturos, me fefellerunt. ipſos tamen nunc notabo. Athenæus igitur in V. libro δειπνοσοφιστῶν, vbi diſſerit de admirabilibus quibuſdam fabricis, citat Moſchionem quendam, qui collegerat multos maxime laudatos ob cõſtructionẽ ipſarũ aut accuratam deſcriptionem, in quibus mentionem facit Timæi hiſtorici, qui de funere Dionyſii, & rogo magnificentiſsimo, in hiſtoria ſua locutus fuerat. Verba hæc ipſius ſunt. τίμαιος δὲ ἐπὶ τῇ πυρᾷ, τῇ κατασκευασθείσῃ διονυσίῳ, τῷ σικελίας τυράννῳ. Sed Theon quoque ſophiſtes in pro gymnaſmaſin ſuis, quo loco exponit multa exempla accuratarum ἐκφράσεων apud veteres: in aliis enim commemorat Philiſtum in XI. libro hiſtoriæ deſcripſiſſe eximie funus Dionyſii & pulchritudinem, ornatumque ipſius rogi. Verba hæc ipſius ſunt. ἐν δὲ τῇ ια περὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ καὶ τῆς πυρᾶς τὴν ποικιλίαν. Quod ſi ſcripta alterius vtrius duorum horum ſcriptorum ad nos perueniſſent, omnis illa pompa funeris nobis nota fuiſſet: nec quicquã, quod in ea factum eſſet, nos fallere potuiſſet: nũc au-

tem nihil inde certi elicere poſſumus in tanta breuitate illius narrationis.

Vetitum fuiſſe priſcorum diis, vt fabulæ poetarum & Græcorum & Latinorum ferunt, quod factum ab vno eorum foret, ab altero temptari. Cap. XI.

OPINIONEM, quam habebant veteres illi Gręci de inſtituto quodam deorum & more, ſignificatam ab Ouidio in XIIII. libro *μεταμορφώσεως*, cum ipſam inuenerim apud Euripidem quoque, libet mihi adnotare. Eſt autem mos ille & lex hæc. Non licere alicui deo, quamuis factum non probaret, quod antea ab alio deo geſtum eſſet, diſturbare. nam quin ante quam res exitum habuiſſet, ſolerent aduerſari voluntati ac ſtudio aliorum, non eſt dubitandum: crebra enim huius diſſenſionis animorum exempla ſunt apud Homerum. & tamen ſemper, ſi diligenter attenditur, illa adminiſtrabantur contra conſilium Iouis. Ouidii igitur verba ſunt:

Et clauſura fuit, niſi quod reſcindere numquam
Dis licet acta Deum.

Euripidis vero ex Hippolyto coronato hæc.

θεοῖσι δ᾽ ὧδ᾽ ἔχει νόμος
οὐδεὶς ἀπαντᾶν βούλεται προθυμίᾳ
τῇ τοῦ θέλοντος, ἀλλ᾽ ἀφιστάμεσθ᾽ ἀεί.

Eſt autem locus in extrema fabula, cum Diana conſolatur Theſeum, quod innocentiſsimum filium errore ductus necauerit: ſeque eodem tempore purgat, quod ipſi, qui toto pectore eam colebat, auxilium non tulerit: exponitque verbis, quæ poſui, hanc legem. nam ſe non paſſuram fuiſſe vt ille Veneris odio interiret, niſi Iouem timeret teſtatur. ac depulſuram prorſus à ſe fuiſſe hanc turpitudinem: ignominiam enim ſuam ducebat, quod caſtiſsimus adoleſcens ac ſtudiorum ſuorum ęmulus, fraude illius interemptus eſſet.

Multis verbis oſtendiſſe Terentium, quod vno ſignificant Græci: vitium ſcilicet, cui plurimi obnoxii ſunt. Cap. XII.

ACCVSAVIT Charinus in Andria Pamphilum: grauiterq; in eum inuectus eſt, quod promiſſa non ſeruaſſet: in illo autem inſimulando, cum putaret eum primum pudore deterritum, ne ſibi, quod petebat, denegaret, ceteros etiam, qui eidem culpæ affines ſunt: parque ingenium habent, reprehendit: conſuetudinemque illorum maxime improbauit. his autem verbis in ea re vſus eſt.

immo id genus hominum eſt peſſimum
In denegando modo quis pudor paululum adeſt:
Poſt, vbi tempus promiſſa iam perfici
Tum coacti, neceſſario ſe aperiunt:
Et timent: & tamen res premit denegare.

ſignificauit igitur poeta multis illis verbis vitium, quod vno exponunt Græci auctores: δυσωπίαν enim ipſi appellant hunc pudorem, malum ſcilicet ac non parua reprehenſione dignum: præſtaret enim denegare aperte, quod aliquis facere non vult: ſiue quod ab ipſo parum honeſte poſtulatur. De hac ſanè non parua culpa libellum confecit Plutarchus, in quo conatus eſt ſummo ſtudio purgare animos noſtros hac labe: multaque excogitauit, quę plurimum valent ad hanc maculam delendam. Cicero in epiſtola quadam ad Atticum Græco nomine in ea ſignificanda, vſus eſt: inquit enim. De ſumma autem agi prorſus vehementer & ſeuere volo; & ſi ſponſores appellare videtur habere quandam δυσωπίαν. intellexit autem (vt opinor) rem eam eſſe, quã non poſſimus ſatis verecunde temptare: pudoremque ſuadere nobis, vt id timide agamus. quia cum aliter fieri poteſt, non valde decet, non omnino aſperum creditorem, moleſtum eſſe ſponſoribus.

Indicatus locus Homeri, qui, tenuem rem tangens, valde ſimilis eſt Terentiano. Cap. XIII.

VIDIT quoque Homerus, qui cum oculis orbatus eſſet, mentis tamen luminibus cuncta, minuta etiam cernebat, multum valere ad amorem erga aliquem gignendum: ipſumque diligenter in animo poſtea conſeruandum, infantem eum, tenerumque adhuc: & cum primum ille natus eſt, manibus cepiſſe; & in ſinu etiam geſtaſſe: cum enim comicus Adelphis induxerit callidum ſeruum, ita loquentem, qui cum ſimularet, hoc tamen ad iniuriam illam augendam accommodatum eſſe intelligebat.

non puduiſſe verberare hominem ſenem:
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis.

epicus ille antea Penelopem de Euryclia, nutrice ipſius, fecit hoc Vlyſsi dicentem, quem adhuc virum ſuum eſſe neſciebat.

Η κεῖνον δύστηνον ἐύτρεφεν, ἠδ᾽ ἀτίταλλεν,
Δεξαμένη χείρεσσι, ὅτε μιν πρῶτον τέκε μήτηρ.

docet autem ſe potiſsimum ipſam eligere illi muneri obeundo: pedibusque Vlyſsis lauandis: quia exiſtimabat eam id libenter facturam, cum ipſe

valde ſimilis foret alumno ſuo, non corpore tantum, verum etiam oratione & conſilio. Inde autem nata eſt ἀναγνώρισις: cognouitque nutrix nota illius vulneris, quod olim acceperat in crure, eſſe illum Vlyſſem. Huiuſcemodi etiam eſt illud in eadem Terentii fabula ab eodem ſeruo prolatum.

& quidem tuo nepoti, huius filio,
Hodie primam mammam dedit hæc.

Subtilis & plena artificii ratio, qua vſi fuere duo magni auctores, in eo, quod voluerunt, in cælum ferendo. Cap. XIIII.

PROBATVS merito eſt locus Homeri: artificiumque ipſius valde celebratum, qui cum induceret Achillem laudantem arma, quæ ſtudio gratiaque matris fabricauerat ipſi Vulcanus, fecit illum dicere arma ea talia eſſe, qualia decet eſſe deorum opera. cum igitur miniſterium Vulcani tenue foret: nec ſatis dignum opus perſona alicuius dei, nõ potuit magis ipſum extollere, quam fecit ingenio ſuo poëta: & ſine dubio hæc ſola laus ſuperat ceteras omnes, quibus aliquis bonitatem & pulchritudinem eorum armorum commendare potuiſſet. Achillis verba ſunt hæc.

Μῆτερ ἐμή, τὰ μὲν ὅπλα θεὸς πόρεν, οἷ᾽ ἐπιεικὲς
Ἔργ᾽ ἔμεν ἀθανάτων, μὴ δὲ βροτὸν ἄνδρα τελέσσαι.

Vidit autem antiquus quoque grammaticus acumen huius ſententiæ, cuius hæc declaratio extat, vna illarum declarationum, quas ego ſæpe non ſine cauſa laudo: ille etiam ſimile quiddam monſtrauit apud alium & ipſum valde celebrem poëtam: ſcholion ipſum, vt inueni in vetere exemplari, hic ponam, quia elegans & eruditum eſt. ἐν ἑαυτῷ δ᾽ πρᾶγμα τὴν ὑπερβολὴν ἔχον, ὑπεροχὴν οὐκ ἐπιδέχεται μείζονα. καὶ ἀνακρέων. κωμάζει δὲ ὡς ἂν δεῖ διόνυσος, αὐτὸν αὐτῷ συγκρίνας. quod igitur Anacreon dixit liberum patrẽ feciſſe, vt decet, par profecto huic eſt. Niſi fallor autem ſimile huic etiã illud Ciceronis in epiſtola quadã ad Atticum, quo laudauit litteras certas quaſdam ipſius, ad filium ſuum ſcriptas, quem voluerat ab eo per litteras caſtigari, quia Athenis nonnullis in rebus flagitioſe ſe geſſerat: inquit igitur. Ad Ciceronem ita ſcripſiſti, vt neque ſeuerius: neque temperatius ſcribi potuerit: neque magis quemadmodum ego maxime vellem. Extremum igitur hoc plus in hac re valet, quã ea, quæ ſupra poſuerat M. Cicero: & ſi diligenter attendimus, totum eſt. Nec tamen ſubito eo ſe contulit, vt fecit Homericus Achilles, ſed prius adhibuit nonnulla, quę oſtenderent prudentiam earum litterarum, hoc tamen vt firmius

maiориſque ponderis in extremo poſuit. Nec exiſtimari debet hoc Ciceronis non ſimile eſſe illi Homerico, quia perſonæ aliæ ſunt & quaſi contrariæ: Achilles enim apud eum dixit, opus illud reſpondere virtuti deorum: nec aliud ſane à Vulcano expectari potuiſſe. Cicero autem ad ſe iudiciumque ſuum rem refert: nec Atticum attendit, qui litteras ſcripſerat, quia huius rei norma eſſe debebat voluntas Ciceronis. præterea nō erat Pomponius is, vnde quidquid exierat, ſubito poſſet abſolutum & perfectum putari.

Varietas opinionis de veritate lectionis Ariſtotelei loci, inter auctorem & Dionyſium Lambinum. Cap. XV.

NOLLEM Dionyſium Lambinum, magni ingenii virum, magnæque doctrinę, corrigere aggreſſum eſſe locum hunc è VI. libro de moribus ad Nicomachum, qui à mendo vacuus eſt: nec vlla correctoris opera eget. nam præter quam quod in omnibus calamo exaratis exemplaribus, hoc modo legitur, ſententia ipſa præclara & ſubtilis eſt. quare non video cur, cum ita res eſt, oporteat veterem ſcripturam immutare. Eſt autem, vbi de ſapientia diſſerit: & ex quibus rebus ipſa cō flata ſit, declarat. ὥς' ἔιη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα, ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων: cum enim iam oſtendiſſet ſapientiam eſſe mentem ac ſcientiam copulatas: & quaſi quoddam concretum ex ambabus illis, magis adhuc aperire ſtudens vim & naturam ipſius, vſus eſt aliquo modo imagine: & ante oculos rem conſtituit, addens ipſam ſcientiam eſſe rerum maximarum: & omni honore digniſsimarum (nam ſtratum & materiam etiam monſtrare voluit) quæ ſcientia, tamquam caput haberet: caput autem vocat mentem, cuius vi & auxilio percipiuntur definitiones: initiaque ſcientiarum. quę definitiones à ſcientiis ipſis non explicantur: vnde è primo quoque libro poſteriorum analyticorum hæc ipſius verba ſunt. λέγω δὲ νοῦν ἀρχὴν ἐπιστημῶν. cognitio igitur, exquiſita etiam illarum rerum, quæ proficiſcuntur à principiis ſine mente, aliquo modo capite careret: quia initia ſcientiarum, vnde illa, quę demonſtrantur apta ſunt, nō perciperet: mente namque ſolum principia ſcientiarum intelliguntur: ſecum autem illa mentem habens, & quaſi capite ipſi addito, abſolutiſsima perfectiſsimaque eſt: videt enim quoque, vnde illa naſcantur. Nam quod addidit ὥσπερ, perſpicitur facile cur id fecerit: ſi namque ſimpliciter vocaſſet mentem caput, timuit, ne translatio inuerecundior videretur. quare immutauit eam & ex ipſa imaginem fecit: atq; ita retinuit perſpicuitatem & reprehenſionem vitauit. hoc autem accu-

ſa

ratiſsimum hunc ſcriptorem ſemper facere, cum periculum hoc reformidat, apertum eſt: crebraque ſunt apud eum huius locutionis exempla. Quod vero Lambinus, dempta è dictione κεφαλὴν extrema littera: variatoque ita caſu, putat legendum ὥσπερ κεφαλὴ ἔχουσα, prçterquam quod fortaſſe durior hic ſermo illic eſſet, non congruit ſententiæ: non eſt enim ſapientia ſcientia, quç rationem capitis habeat ad res illas præſtantes, quas perſcrutatur, ſed ſociam dicta ipſa eſt habere illius muneris: & tamquam ducem, mentem, quæ ipſi eſt inſtar capitis. Cum autem auctoritate quoque opinionem ſuam Lambinus confirmarit: dixeritque idem de hac re, quod ſibi, videri M. Antonio Mureto, docto ſane viro, opponã illi auctoritatem nõ minorem Antonii Angelii, de quo cum quçſiſſem, quid ſui iudicii eſſet de quæſtione hac, vt de aliis etiam aliquando nõ ſine cauſa facio, totus in meam ſententiam venit. Eſt vero hic ingenio tali & eruditione, vt præclare de his rebus exiſtimare poſsit: nam & Ariſtotelis rationem omnem cognouit, & litteras Græcas à pueritia ita percepit, vt ipſis, veteribus illis Athenis, non in Italia didiciſſe videatur: & ne diutius de doctrina ipſius loquar, is ipſe eſt, vt nullam in partem fratri ſuo Petro Angelio cedat, cuius nomen valde notum & celebre eſt, propter multa ingenii ipſius monimenta, præterquam quod ille Piſis, in qua vrbe humaniores litteras, diſciplinamque vitç ac morum docet, voce, quç quã taque ſit ipſius, ſcientia optimarum artium, cotidie declarat.

Victoriam illam in primis amandam eſſe, quæ nos ac res noſtras à poſteri etiam temporis periculis, tutas reddit. *Cap. XVI.*

VICTORIA profecto illa vera integraque eſt: & vt eam obtineamus, eniti ſemper magnopere debemus, quæ non tantum nos noſtroſque præſenti periculo ac ſeruitute liberat, verum etiam futuro: ſecurosque penitus nos reddit, ne amplius huiuſcemodi malum timeamus. Hoc vero exiſtimatur oſtendere voluiſſe Homerus, cum fecit Hectorem hortantem ſuos, vt fortiter pugnarent: commemorantemq; bona, quæ inde naſcentur, dixiſſe.

ἀλλ' ἄλοχος τε σόη καὶ παῖδες ὀπίσσω
καὶ οἶκος καὶ κλῆρος ἀκήρατος:

extrema enim illa vox antecedentis verſus ac quod addidit, ὀπίσσω, hoc ſine dubio valet: perpetuamq; illam ſalutem futuram pollicetur: conſecuturosque eos eſſe finem talem, vt numquam interrumpi labefactarique poſsit. Hoc olim animaduertit eruditus vir, cuius hoc ſcholion extat in eum locum: laudat enim poëtam, qui

qui addiderit, ὀπίσσω. docetque puſillum illud additamentum magnam vim habere ad eos alacres reddendos: eſt autem hoc. καλὴ δὲ ἐρχὴ ἡ προσθήκη τοῦ ὀπίσσω, αἰωνίαν διαδοχὴν τοῦ τέλους παρεσκεύασε. Simile igitur eſt huic illud T. Liuii, cum expoſuit qua hortatione vſi fuere duo maximi duces P. Scipio & Hannibal ad animos ſuorum militum ad graue illud prœlium, quod in Africa commiſſum eſt, exacuendos: eodem enim ſe ambo contulere, & quem viderunt maximum ſtimulum futurum, illis admouerunt. Pronuntiant ambo vt arma expedirent milites: animoſque ad ſupremum certamen, non in vnum diem, ſed in perpetuum, ſi felicitas adeſſet, victores.

Sic et Germani apud Tacit. lib. 3. Si tandiu viram ac maris finem capiant, haec acie parari.

Elegantem modum loquendi, quem vſurpauit Maro, videri acceptum ab Homero. Cap. XVII.

QVOD Virgilius duobus locis, quos nunc ego recordor, inquit Donat habere, primum de lorica Demolei: deinde de Palmi Thyrreni armis, qui à Mezentio in pugna obtruncatus fuit, videtur accepiſſe ab Homero: ad exemplarque ipſius protuliſſe. Prioris loci verba ſunt hæc, inde accepta, vbi Aeneas donis muneribuſque decorat, qui viciſſent in curſu nauium.

Loricam, quam Demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum Simoenta ſub Ilio alta.
Donat habere viro, decus & tutamen in armis.

poſterioris vero Latini loci hæc.

armaque Lauſo
Donat habere humeris & vertice figere criſtas.

Homerus autem de armis, quæ Patroclo mortuo Hector eripuerat: ſociiſque ad vrbem geſtanda dederat, videns eam rem ſibi gloriæ futuram, inquit

δίδου δ' ὅγε τεύχεα καλὰ
Τρωσὶ φέρειν προτὶ ἄστυ, μέγα κλέος ἔμμεναι αὐτῷ.

Monſtratus locus Ciceronis, valde ſimilis loco Homeri, quippe cum ambo augeant, quod exponunt: nec augeant tantùm, verum etiam illuſtrent. Cap. XVIII.

INDICABO locum Ciceronis, valde ſimilem loco Homeri: ambo enim eodem pacto rem auxerunt: ac quod oſtendere ſtuduere, pæne ante oculos eorum, qui audiunt, poſuerunt: Poëtæ igitur, cum Achilles ad contionem vocaſſet principes exercitus, vt illis ſpectantibus, recõciliaret ſe Agamemnoni: atque omnes, debiles etiam ac vulneribus tardati, eò ſe conferrent, poëtæ inquam verba hæc ſunt.

τὼ δὲ δύω σκάζοντε βάτην, ἄρεος θεράποντε,
τυδείδης τε μενεπτόλεμος καὶ δῖος ὀδυσσεύς,
ἔγχει ἐρειδομένω. ἔτι γὰρ ἔχον ἕλκεα λυγρά.

Ciceronis vero hæc pro C. Rabirio perduellionis reo, cum & ipſe narraret, quod Romæ factum eſſet in ſeditione Saturnina ac periculo magno reipublicæ: doceretque cognito illo S. C. quo ad arma cõſules vocabãr, cunctos fortes ac bonos ciues ad conſules accurriſſe: M. autem Aemiliũ antea nominarat. Cum denique Q. Scæuola confectus ſenectute, prępeditus morbo, mancus & membris omnibus captus ac debilis, haſtili nixus & animi vim & infirmitatem corporis oſtenderet. Vt autem alia relinquam, quæ paria ſunt, quod ambo dixere de haſta, qua ſui nixi forent, vt imbecillitatem corporis ſuſtinerent, idem prorſus eſt; quamuis Diomedem & Vlyſſem vulnera tardarent, Scæuolam autem ſenectus ac morbus: & certe non poteſt quicquam magis ſimile commemorari, quam illud ἔγχει ἐρειδομένω & haſtili nixus. nam cogitare etiam & animo cernere ſpeciem hanc mirifice commouet: & habet incredibilem vim amplificandi. Virgilius quoque huius ſtatus grauium perſonarum in duro tempore Troianorum, mentionem fecit: cum enim Aeneas abeſſet, caſtraq; à Turno obſiderentur, narrat, vt conſulerent communibus rebus, proceres Troianos eodem pacto manſiſſe: non tamen illi aut morbo aut vulnere grauati erant, ſed corpus firmabant rebus illis, quas tempus illud ac periculum magnum in manu ipſos tenere hortabatur. poëtæ verba ſunt hæc.

Stant longis adnixi haſtis ac ſcuta tenentes.

Indicatus locus Ciceronis, quem non ſine cauſa putaret aliquis è Platone expreſſum. Cap. XIX.

VIDERI poteſt M. Cicero imitatus fuiſſe Platonem: quem amabat, cuiuſque elegantiam orationis admirabatur: modumque ipſius dicendi expreſsiſſe, cum in epiſtola quadam ad Atticum inquit. Longumque illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quam hoc exiguum: intellexit autem aperte omne tempus, quod poſt ipſius mortem ſequi debebat: nec tamen mortem nominauit, quod odioſum fuiſſet. Politiſsimus igitur ille quoque ſcriptor in ſermone, quem Menonem vocauit, ita fecit Socratem cum Menone ipſo de puſione illo, quem ſubtiliter interrogarat, loqui: docere enim voluit, oportere illum ante quam veniret in vitam, ea quæ tunc recte reſponderat, tenuiſſe. cum aſſenſus eſſet Menon, qui ipſum domi ſuæ aluerat, cum numquam ab vllo didiciſſe, inquit Socrates. οὐκοῦν οὗτοσγε ἐςὶν ὁ χρόνος, ὅτ᾽ οὐκ ἦν ἄνθρωπος. Hoc igitur tantum diſcriminis eſt inter Latinum & Grecum auctorem, quod Latinus tempus, quod ſequitur illo modo ſignificauit: alter vero, quod præcedit.

Diſputatum de condimentis antiquorum; quibus ætatis noſtræ condimenta videntur anteponenda. Cap. XX.

ERANT ignobiliora, quibus epulas redderent ſuauiores, veterum condimenta, quam ſint ea, quibus nos vulgo nunc vtimur: neq; enim adhuc via patefacta erat iis ex India vſque petendis: & tanto cum labore periculoque vitæ, irritamentis gutturis ac ventris comparandis. Nec tamen non illis etiam, à menſis diuitum hodie reiectis, locus aliquis eſt apud tenuiores homines: & nonnulla ipſorum modicè aliquando irrepunt in patinas etiam locupletium, vt feniculum & allium. Quæ fuerint autem antiquorum condimenta, ἡδύσματα & ἀρτύματα vocata à Græcis, comici nobis vtriuſque gentis oſtendunt: inducunt enim ſæpe in fabulas ſuas, vt ratio illius poëmatis poſcit, coquos illa exponentes, vt fecit Plautus in Pſeudolo, apud quem glorioſus coquus, ceteros præ ſe contemnens: totamque conſuetudinem illorum irridens, ita loquitur.

Non ego item cenam condio, vt alii coqui:
Qui mihi condita prata in patinis proferunt.
Boues qui conuiuas faciunt, herbaſque aggerunt:
Eas herbas herbis aliis porro condiunt.
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus

Apponunt rumicem, braſſicam, betam, blitum
Eo laſerpicii libram pondo diluunt
Teritur ſinapis ſcelerata, cum illis, qui terunt
Prius quam triuerunt, oculi vt extillent facit.

Et eodem pacto Alexis, quem tradit Athenæus in III. libro, ſuis in cõmœdiis catalogum condimentorum feciſſe; primum autem locum hunc ipſius adducit è fabula, cuius index erat Lebes; in qua quidam rogat coquum, vt exponat tunc quibus eget: ne poſtea; ſi cenam coxerit iniucundam, penuria condimentorum, alienaque culpa id factum dicat. verſus Alexidis ſunt hi

Καὶ μὴ προφάσεις οὐ ταῦθά μοι, μὴ δ' οὐκ ἔχω:
Ἀλλ' ἄγε, λέγ', οὐ δὲ λείψομαι γὰρ πάντ' ἐγώ.
ὀρθῶς, τὸ πρῶτον μὲν λαβ' ἐλθὼν σήσαμα.
Ἀλλ' ἔστιν ἔνδον. ἀσταφίδα κεκομμένην.
Μάραθρον, ἄνηθον, νάπυ, καυλὸν, σίλφιον.
κορίαννον αὖον, ῥοῦν, κύμινον, σίραιον.
Σέσελι, πήγανον, πράσον.

Sed plenius id ille fecerat in altera fabula, quam vocauerat παννυχίδα vel ἐρίφους: illic enim induxerat coquum ipſa nominantem, qui itidem queritur cum eo, à quo conductus fuerat: docetque ſe omnibus carere, quæ arti illi ſuæ, cum laude exercendæ, neceſſaria forent: inquit igitur.

Κύκλῳ δ' ἐάσει περιτρέχειν με, καὶ βοᾶν,
Αὐτοῦ δέομαι. δεῖπνον αἰτήσεις με σὺ
Ἤδη παρελθών: οὐκ ἔχων δὲ τυγχάνω,
οὐκ ὄξος, οὐκ ἄνηθον, οὐκ ὀρίγανον.
οὐ θεῖον, οὐκ ἔλαιον, οὐκ ἀμυγδαλᾶς
οὐ σκόροδον, οὐ σίραιον, οὐχὶ γήτειον,
οὐ βολβὸν, οὐ πῦρ, οὐ κύμινον: οὐχ ἅλας
οὐκ ᾠὸν, οὐ ξύλον, οὐ σκάφην, οὐ τήγανον
οὐχ ἱμονιάν: οὐ λάκκον εἶδον: οὐ φρέαρ.
οὐ στάμνος δεῖ. διακενῆς δ' ἕστηκ' ἐγὼ
ἔχων μάχαιραν, προσέτι περιεζωσμένος.

Sed etiam idem accuratus ſcriptor eodem loco tertium quendam locum citat, in quo itidem illa narrantur, ſed breuius. Preterea in IX. libro, vbi exponit præcepta arti coquorum apta, citat teſtimonium Archippi comici, apud quem coquus itidem contemnit condimenta peruulgata & quæ in vſu erant ignobilium coquorum, celebrans nouum rationem, inuentã à duobus, quorum ſtudium admirabatur: illa vero condimenta ſunt ea, quæ ſupra appellata fuere, partem eius quoque carminis ponam, quia eſt elegans ac lepidum.

οὕτω τὰ μὲν παλαιὰ καὶ θρυλλούμενα
Ἀρτύματ' ἐξήλειψαν ἐκ τῶν βιβλίων:
Καὶ τὴν θυΐαν ἠφάνιζον ἐκ τοῦ μέσου·
οἷον λέγω κύμινον, ὄξος, σίλφιον
τυρὸν, κορίαννον, οἷς ὁ Κρόνος ἀρτύμασιν
Ἐχρῆτο. Animaduertendum autem poſteriorem hunc coquũ, vt ſe omnino male instructum declaret, addere etiam condimentis illis vaſa coquinaria: quibus etiam ſe deſtitutum eſſe affirmat: & Plautinus ille in condimentis enumerandis appellauit etiam herbas quaſdam, quæ ipſis condirentur: ſunt autem illæ, rumex, braſsica, beta, blitum. Nam de illis vt eſcis, non condimentis locutum poëtam, perſpicitur etiam ex verbo illo Apponunt: quod enim Græci παραθεῖναι dicunt, id Latini apponere, vt Cicero cum inquit. Quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem: ſuo vero verbo in illis verſibus tertium vſus fuit Archippus, quem ſupra dixi. Quod vero in primo, qui hic appoſitus eſt, appellatur rhus, intellexit ſemen ſtirpis, quæ vocatur nunc ſommachus: ipſo enim vtebantur, qui vim ſalis non habebant. nec tamen ipſum Plautus nominauit, quia fortaſſe in vſu non erat Romanorum: & tamen alia quoque non nulla ab eo ſilentur, quæ commemorauit Alexis. Quæ vero Plautinus coquus infra appellat, maioris pretii condimenta erant: & ſimilitudinis aliquid habebant cum his, quæ in conſuetudine noſtra ſunt.

Quæ veteres Græci vocarint verba ἀναμίμητα, declaratum.

Cap. XXI.

Vt Græci illi veteres loca quędam optimorum ſcriptorum pręclara ac ſummo artificio confecta vocabant, quod ego ſupra admonui, ἐπαινούμενα, cuius verbi vis aperta eſt, ita eodem animo verba nõnulla Homeri loco poſita & mirifice exprimentia, quod illic narratur: & quaſi ante oculos ipſum conſtituentia appellabant ἀναμίμητα, quia virtus eorum verborum, omni etiam contentione adhibita, vinci nõ poſſet. Apud Lucretium quoque & Catullum, addo etiam Virgilium, exempla horum verborum, quibus melius nihil aptiuſque excogitari poſſet, facile inuenirentur. ſed ego nunc vno Homeri contentus ero; cuius euidentiam antiquus interpres eius poëtæ cum commendaret, hoc, quod dixi, adnotauit: vbi enim Vlyſſes admonet Achillẽ, nec ẽ caſtris educat copias ieiunas: exponitque accurate quid incõmodi afferat inedia illis, qui magnum laborem ſuſcepturi ſunt, in aliis inquit, occurrens ei, quod aliquis dicere potuiſſet, non impedire alacritatem animi penuriam cibi.

Ει πϵρ γὰρ θυμῷ γε μενοινάα πολεμίζειν
Ἀλλά τε λάθρῃ γυῖα βαρύνεται·

Hoc igitur, quod inquit βαρύνεται, huius generis eſt. Declaratio priſca eius loci his verbis id tradit. Ἔνια τῶν ὀνομάτων ἀναμίλλητά ἐστι τῷ ποιητῇ καὶ τὴν σημασίαν ἐναργεστάτην ἔχοντα. ὡς καὶ αὐθάδε βαρύνεσθαι φησὶ τὰ γυῖα.

Quæ vocatæ ſint ab antiquis tibiæ dextræ & quæ ſiniſtræ, demonſtratum: rationemque horum nominum fluxiſſe è Græco ſermone: atque eius gentis ſtudio muſicorum.
Cap. XXII.

OMNES nouerunt vocatas fuiſſe tibias quaſdam dextras: alias vero ſiniſtras, quarũ ambarum diuerſis temporibus vſus eſſet in theatro: cum fabulæ agerentur. & aliquando etiam iiſdem, perſpicitur hoc ex iis, quæ, memoriæ mandata, ante comœdias Terentii leguntur, facientia ad tempus modumque, quo illæ fabulæ actæ ſunt: nonnullæ namque ipſarum & dextris & ſiniſtris ſimul vſæ ſunt: aliæ vero dextris tantum. vocabantur autem tibiæ dextrę, quæ dextra parte oris, manuq; itidem dextra tenebantur: eodemq; pacto ſiniſtrę, quę contraria parte oris & manus. dextris vero ſiniſtriſq; dicebatur is vti tibicen, qui ſimul ambas inflaret: nam hoc etiam fieri ſolitum aliquando, intelligitur ex antiquis monimentis, vt veterum Romanorum nummis & lapidibus, in quibus inſtitutum hoc inciſum foret, vt fabula etiam, niſi fallor, acta dextris & ſiniſtris, inqua partim tibiarum dextris, partim autem ſiniſtris vſi forent, quarum contrariarum tibiarum ſonus ſibi in cantu reſponderet. certi autem quidam calami tibiis dextris fabricandis & certo anni tempore cæſi, idonei erant: contra vero alii ſiniſtris; ſi quis rem ſubtiliter exquiſiteq; tractare vellet, quod diſcrimen ipſorum, diligenter ſeruatũ à Gręcis: & ex eorundem moribus diſciplinaq; profectum, mihi videor reperiſſe: illi enim quoq; eodem pacto diſtinguebant tibias: iiſdemq; vocabulis diuerſa ipſorum genera vocabant, quæ reſpondent his Latinis: Theophraſtus namq; in iiii. libro eorum, quæ oriuntur è terra, vbi diſſerit accurate de anni tempore, quo cæduntur calami, vnde fiunt tibiæ, inquit. συμφωνεῖν δὲ τὰς γλώττας τὰς ἐκ τοῦ αὐτοῦ μεσογονατίου: τὰς δὲ ἄλλας οὐ συμφωνεῖν, καὶ τὴν μὲν πρὸς τῇ ῥίζῃ ἀριστερὰν εἶναι: τὴν δὲ πρὸς τοὺς βλαστούς, δεξιάν. Quæ igitur lingue ex eodem internodio ſumptæ forent (expreſsi ego Grecum verbum, quo muſici ipſas appellant) ſibi ipſis in ſono concordabant, vt ait: minime autem, quæ è diuerſo: addit autem linguã,

quæ ex vna parte radiceque ſumpta foret, eſſe ſiniſtram: quę autem è ſuperiore: & vnde creſcit pullulatque, dextram, ideſt, ſi volumus hoc conuenire Latinæ horum nominum rationi, accommodata eſſe his aut illis fabricandis, quæ tam diligens harum omnium rerum obſeruatio, cum minuta foret & tædii plena, impulit multos, vt alia materia in illis conficiendis vterentur, quod ſignificare voluit Plinius, cum XVI. libro obſcure inquit. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendos ex reliquo curæ miraculo, vt venia ſit argento iam potius cani.

Herodotum μεταφορικῶς dixiſſe tyrannidem egiſſe radices, cum firma foret: Ciceronem itidem ἀλληγορικῶς de ipſa, vt de arbore locutum.
Cap. XXIII.

M. Cicero, in epiſtola quadam ad Atticum, cum de Cæſare interfecto loqueretur, accuſans auctores eius conſilii, qui non vna cum ipſo ſocios illius iniuſti regni ſuſtuliſſent, ἀλληγορικῶς inquit. Arbor exciſa eſt, nõ euulſa: itaq; quã fruticetur vides: arborẽ enim dicẽs, intellexit tyrannidẽ, quã cum illi excidiſſent, non euelliſſent, reliquerant ipſius radices. qui autẽ arborẽ extirpare vult, radices quoq; euellat oportet: aliter enim illa renaſcitur, & pro vna, quod cõtingit in multis, plures è radicibus ipſius exoriuntur. Vt autẽ Cicero, quãuis ipſas nõ appellarit, radices aliquo modo dixit tyrannidem habere, ita μεταφορικῶς Herodotus, cum Piſiſtrati tyrannidem, eo tempore, quo Athenis exactus eſt, firmam ſolidamque minime fuiſſe oſtendere vellet, dixit illam non dum egiſſe. verba ipſius ſunt. καὶ τὴν τυραννίδα, οὔκω κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων, ἀπέβαλεν, & infra mutatis rebus, eadem translatione vtens, inquit. οὕτω δὲ πεισίστρατος, τὸ τρίτον σχὼν ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα. Sed in topicis quoque Cicero ἀλληγορίᾳ vſus eſt, quo loco de pręceptis illis, auditoreque ipſorum tamquam de dapibus conuiuaque locutus eſt: & in ea oratione, vſurpatis pluribus translationibus, diutius manſit. inquit igitur. Sed quoniam auidum hominem ad has diſcendi epulas recepi, ſic accipiam, vt reliquiarum ſit potius aliquid, quam te hinc patiar non ſatiatum diſcedere. Plato ſane ab eodem ſimili verbum duxit: dixitque ἑστιᾶν, quod Cicero inquit accipere, vt in Phædro & in IX. libro πολιτείας, non longe à principiis amborum eorum librorum. Sed etiam in Lyſide, eodem pacto locutus eſt, cum induceret Cteſippum accuſantem Lyſiam & Socratem, qui ſoli loquerentur: nec ipſum participem facerent eius diſputationis: inquit igitur Socrates. ταῦτ' οὖν ἡμῶν λεγόντων πρὸς ἡμᾶς αὐτούς; τί ὑμεῖς ἔφη ὁ κτήσιππος αὐτὼ μόνω ἑστιᾶσθον: ἡμῖν δὲ οὐ μεταδίδοτε τῶν λό-

χων; vt apparet autem cito diſceſsit à ſimili eo Plato, quod ſeruauit etiã in reliquis illis locis, veritus, vt opinor, ne obſcuriorem redderet orationem. Quare non video, cur Cicero tunc in vnum locum congeſſerit tot trãslationes: dum enim voluit ſuauitatis plurimum orationi comparare, tenebras obduxit ei ſententiæ: & tamen præclare ſciebat hanc naturam eſſe frequentatarum translationum; ita enim de ipſis præcipit in III. libro de oratore. Sumpta re ſimili, verba eius rei propria deinceps in rem aliam (vt dixi) transferuntur. Eſt hoc magnum ornamentum orationis, in quo obſcuritas fugienda eſt: etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata.

Quid in fabula quadam ſua de Achille, admirabile prorſus, memoriæ prodiderit Aeſchylus. Cap. XXIIII.

HOMERI ſunt verba, vbi commemorat virtute Patrocli factum eſſe, vt Troiani, qui cum equis irruperant in caſtra Græcorum, impellente ipſos Hectore contra conſilium Polydamantis, inde ſubito eiicerentur: adiungitque illum fortiſsimum iuuenem potiſsimum tunc vim illam ſuam in ducem hoſtium effundere voluiſſe: atque in eum tela coniicere: quem tamen equi iam ex eo periculo aſportarant. verba inquam poëtæ ſunt.

τὸν δ' ἔκφερον ὠκέες ἵπποι

declaratio autem vetus eius loci narrat Aeſchylum in fabula quadã ſua, quę vna cum multis aliis vetuſtate amiſſa eſt, feciſſe Achillem ſimili tempore: cum inquam ipſum quoque oportuiſſet cedere, retro ſe cum armis, quibus corpus texerat, conieciſſe: atque ita ſaltu foſſam pertranſiſſe, ne tergum hoſtibus oſtenderet, quod factum ipſius, multis modis incredibile: atque ideo animaduerſum, par eſt illis, quæ noſtri temporis poëtæ magis adhuc admirabilia ac prorſus prodigioſa fingunt. Similitudinem autem aliquam ipſius habere videtur, quod fecit Virgilius Turnum diſceſtentem è caſtris Troianorum, in quæ ſolus inuaſerat: & vbi non paruam ſtragem hoſtium ediderat, ſe armatum conieciſſe in fluuium: atque ita è manibus ipſorum, qui conferti vndique in eum impetum fecerant, elapſum. poëtæ locus hic eſt.

Tum demum præceps ſaltu ſeſe omnibus armis.
In fluuium dedit.

quod enim inquit omnibus armis, expreſsit Græcum verbum πανοπλίαν, quo etiam vſa fuit, in ea re exponenda, vetus illa, quam dixi declaratio.

Q VIA, dum liber excuditur, quædam mihi in mentem redierunt, quæ pertinent aliquid ad ea, quæ ſupra notata ſunt, non alienum duxi hic ipſa adponere. Tu autem, qui legis: ſiue rurſus opus hoc imprimis, ſuo loco illa intexito.

Ad extremum cap. xxiii. libri XXVI.

Seruos vero & tenuis admodum condicionis homines, ſolitos pellibus veſtiri, intelligitur etiam hoc teſtimonio Euripidis, cuius hæc ſunt verba in Cyclope, pronuntiata à choro ſatyrorum. Δοῦλος ἀλαίνων σὺν τᾷδε τράγου χλαίνᾳ μελέᾳ. arbitror autem videndum, poſtquam ſuperiorem Ciceronis locum adduxi, an verior ſit lectio optimi illius libri, cuius auxilio infinitæ maculæ à me ex his epiſtolis deletæ ſunt: in illo enim pro διφθέραι, legitur διφθερείαι, vna plus ſyllaba, vt valeat pelliceæ: epithetonque ſit cartarum: mihi quidem certe hoc valde veriſimile eſt.

Ad extremum cap. iii. libri XXVII.

Demoſthenes quoque ita locutus eſt pro Cteſiphonte, cum oſtenderet Philippum Macedonem ſtuduiſſe caſtella quædam Athenienſium occupare, antequam iureiurando, pacem iam factam, confirmaret, ſperantem illa ſe retenturum, quamuis contra fœdus in ea inuaſiſſet. νομίζων inquit ὅπερ ἦν ἀληθὲς, ὅσα τῆς πόλεως προλάβοι, πρὸ τοῦ τοὺς ὅρκους ἀποδοῦναι, πάντα ταῦτα βεβαίως ἕξειν.

Pro capite vi. libri XXVII.

Cum ego neſcirem, hoc animaduerſum quoque fuiſſe à M. Antonio Mureto, in ſuis in Terentii fabulas ſcholiis, & ipſe idem imprudens notaui. quare, cognito poſtea errore meo, relinquo illi nunc ac condono communem θεωρίαν: neque enim vmquam alieno labore partam gloriam mihi ambitioſe, vel impudenter potius, arrogaui: & ſi aliquando falſo atque iniuſte ab eo huius criminis inſimulatus ſum. veniam autem, vt puto, mihi ille facilius dabit, quia in multo minore numero librorum, idem hoc ipſi aliquando contigit. Quod certe ille admonuit cap. xvii. ſecundi libri ſuarum Var. Lect. de loco Ciceronis corrupto in oratione pro M. Celio: ſimilitudineque, quam ille habet cum ſententia Euripidea,

quin prius à doctiſsimo viro animaduerſum fuerit & litteris proditum, in ſuis in M.Tullium adnotationibus, dubium non eſt. & ſane in hoc meo libello conficiendo, nulla in re tantopere laboraui, cuius rei teſtes mihi ſunt plures amici mei, qui ad hanc culpam vitandam præſidio fuerunt: ſtudui enim quantum potui, non ſolum me non ornare, vt cornicula illa Horatiana fecit, furtiuis coloribus, verum etiam non repetere, quod prius ipſe aliquibus meis ſcriptis mandaſſem. quod tamen neſcio an plene, vt volui, cõſecutus ſim. Sed hoc vitium (vt ſpero) ſi quando in ipſum inciderim, ab æquis lectoribus ætati ac multitudini meorum ſcriptorum condonabitur. Ne tamen rurſus apud hominem offendam, quem, cum aliena furta (vt ille putat) tam diligenter perſequatur, veriſimile eſt ſua acrius perſecuturum, peto etiam atque etiam à typographis, ſiquibus forte cura erit rurſus hoc opus imprimere, vt deleto illo capite hoc, quod infra eſt, ſedem eam inanem expleant.

Diſſentire aliquando inter ſe in rebus non nullis narrandis hiſtoriæ auctores. cap. VI.

NON eſt opus ſemper, cum aliquid inuenimus apud aliquem nobilem ſcriptorem è vetere memoria ſumptum, quod aliter litteris proditum ſit, ac fecerit quiſpiam antiquus rerum prçteritarum auctor, putare id negligentia commiſſum eſſe: imbecillitatique memoriç id aſsignare: nam iiſdem de rebus à variis auctoribus longe aliter aliquando ſcriptum fuerat. Quod igitur Cicero inquit de inexplebili cupiditate voluptatum, qua incenſus fuerit Xerxes rex Perſarum, non existimandum eſt ſtatim minime verum eſſe, quia Plutarchus (vt videtur) hoc Sardanapalo tribuit. certe regi Aſsyriorum: habuit namq; ille ſuos auctores, quorum fidem ſecutus, hoc ſine culpa teſtari potuit. Verba M.Tullii ſunt. Nam Xerxes quidem refertus omnibus præmiis doniſque fortunæ, non equitatu, non pedeſtribus copiis, non nauium multitudine, non infinito pondere auri contentus, prçmium propoſuit, qui inueniſſet nouam voluptatem, qua ipſa, non fuit contentus. Plutarchi vero è IIII. capite I. libri *συμποσιακῶν* hæc. *ὁ μὲν τῶν ἀσσυρίων βασιλεὺς ἆθλον ὑπὸ κήρυκος ἐπήγγελλε τῷ καινὴν ἡδονὴν ἐξευρόντι.* Quod igitur ſubleuat Ciceronem eſt teſtimonium Athenæi, qui commemorat Theophraſtum in libro de regno, quem miſit ad Caſſandrum (ſiue quis alius fuerit auctor ipſius: id namque parum conſtaſſe dicit) ſcripſiſſe reges Perſarum teneros nimis ac delicatos, ſolitos voce præconis grandem pecuniam denuntiare illis, qui inueniſſent nouam aliquam voluptatem. Quod vero ſu-

pra ipſe narraui de inconſtantia veterum ſcriptorum in iisdem rebus aliter memoriæ prodendis, intelligitur etiam verum eſſe auctoritate Ciceronis, qui non vno loco hoc ſignificauit: accurate autem in primis in epiſtola illa ad Atticum, quæ eſt prima VI. libri.

Ad extremum cap. xvii. libri XXIX.

Scholion autem vetus, explicans illud poëtæ, pronuntiatum ab Achille.

τῶ κ' οὐ πόσσοι ἀχαιοὶ ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας,

putat facere hoc illos, qui vulnerati ab hoſte in pugna procumbunt, propter indignationem ſtomachumque: nec non dolorem vulnerum illorum, quæ acceperunt.

Ad extremum cap. ii. libri XXX.

Luſit autem, vt mos ipſius erat, exagitans oratores, qui plurimum ſtudii in his cõcinnitatibus ponebant: eſt autem locus, ſi quis plenius ipſum ſcire velit, in ſermone, cuius index eſt Hipparchus: verbaq; ipſius ſunt hæc. τὶς οὖν ἐπιστήμων περὶ φυτῶν τῆς ἀξίας, ἐν ὁποίᾳ ἄξια φυτεύεσθαι καὶ χώρᾳ καὶ ὥρᾳ, ἵνα τι καὶ ἡμεῖς τῶν σοφῶν ῥημάτων ἐμβάλωμεν.

Ad extremum cap. iiii. libri XXX.

Sed alter etiam hic verſus antiqui, vt opinor, tragici, qui eandem ſententiam continet, adducitur ab Olympiodoro, interprete Gorgiæ Platonici: afferebat enim rationem illo quidam, cur non crederet res humanas conſilio deorum adminiſtrari. vel potius quid ipſum aliquando pæne de opinione deduxiſſet, bene ſentientem prius de diis immortalibus.

Κακοὶ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐκπλήττουσί με.

Ad extremum cap. iiii. libri XXXI.

Vt Ariſtoteles autem poſteriore loco, ita quoque locutus eſt Euripides in Ione, cum fecit illum ipſum æditūum Apollinis dicere, ſe nullum neq; thalamum, neque cubile certum habere, ſed ſolitum eſſe illic dormire, vbi ſomnus ipſum oppreſsiſſet. inquit igitur.

ἅπαν θεοῦ μοὶ δῶμ', ἵν' ἂν λάβῃ μ' ὕπνος. Sed etiam Alexis comicus, cuius hi quattuor ſenarii leguntur apud Athenæum. Hoc vero ipſius exemplum eo libentius hic pono, quod lepidam ſententiam con-

tinet: exponuntur enim illa incommoda, quę abeſſe non poſſe dicit à conſuetudine mala accubandi multo ante, quam cena parata ſit: alterum eorum eſt, qnod nemo tunc poteſt dormire: alterum vero, quia non attenditur ſermo illius, qui tunc aliquid non contemnendum dicat: atque id, quia animus eſt in patinis, vt ait Sanga ille Terentianus: idem enim prorſus, qui loquebatur apud eum comicum dixit. quare adhuc gratior hæc animaduerſio eſſe debet. verſus Alexidis, ſunt hi.

Ὡς ἐστι κατακεῖσθαι πρὸ δείπνου συμφορά
οὔτε γὰρ ὕπνος δήπουθεν οὐδὲν ἂν λάβοι:
οὐδ᾽ ἂν λέγῃ τις οὐδαμῶς μάθοιμ᾽ ἂν
ὁ νοῦς γάρ ἐστι τῆς τραπέζης πλησίον

Ad extremum cap. xix libri XXXIII.

Græco verbo eodem pacto vſus quoque eſt in Troadibus Euripides, vbi inducit Hecubam accuſantem Helenam: dicentemq; eam ſecutam fuiſſe Paridem, quia ſperabat ſe opimam vrbem Phrygum: auroque refertã, ſumptibus inundaturam eſſe. ita igitur locutus eſt.

Σπάρτης δ᾽ ἀπαλλαχθεῖσα, τὴν Φρυγῶν πόλιν
χρυσῷ ῥέουσαν ἤλπισας κατακλύσειν.

Ad extremum cap. xix. libri XXXV.

Similis autem eſt his hortatio illa, quam in fabula, vocata Heraclidis, expreſsit Euripides: in medio enim ardore pugnæ inter Athenienſes & Argiuos, narrat has voces audiri potuiſſe.

ὦ γᾶς ἀθήνας, ὦ τὸν ἀργεῖον γύην
σπείροντες, οὐκ ἀρήξετ᾽ αἰσχύνην πόλει;

Ad extremum viii. cap. libri . XXXVI.

Quod autem hic Theophraſtus inquit ὑπερτίλαι τὴν βοτάνην, indicat Plinius ſolitos etiam Græcos vocare βοτανίζειν: eius enim hæc verba ſunt. Poſtea pauci runcant, quod βοτανισμὸν vocant.

Ad extremum cap. xvi. libri XXXI.

Vt hunc ipſum è vita Socratis, quam ſcripſit Laertius: cum enim ita in excuſis nunc legatur (accuſabat autem ille tunc Euclidem, plurimum

ſtudii ponentem in cõcertationum plenis diſputationibus) ἄχρηστον ᾤετο εἶναι τὴν περὶ ταῦτα αἰσχρολογίαν, videtur omnino legendum ἀσχολίαν: nulla enim in illis contentionibus eſt turpitudo verborum. ita vero legi debere: vſurparique hoc verbum ſolitum de ſtudiis quoque litterarum, declarat alter hic locus eiuſdem ſcriptoris in vita Carneadis: cum enim tradat ipſum, totum deditum ſtudio ſapientiæ, neglexiſſe omnem cultum corporis, ita loquitur. ὅθεν καὶ ἐκόμα καὶ ἔτρεφεν ὄνυχας, ἀσχολίᾳ περὶ τοὺς λόγους.

Adiunge hoc capiti xiii. libri XXXIII. *poſthæc, quæ in eo ſunt, verba.*
ἄτερ ἰκτῆρος.

PRAETEREA verſus eiuſdem poëtæ adducitur à ſcholio altero in locum illum, quo Agamemnon per ſuperos & inferos deos iurauit, ſe non iniiſſe cubile Briſeidis: neque manus vllo pacto corpori ipſius admouiſſe, quem eo libentius indico, quia (vt videtur) celebratur ipſo Homerus: ad cuius laudem dignitatemque negat alium vllum poëtam peruenire omni etiam conatu poſſe. vtitur autem Euphorion verbo, quo, in ſuperiore ſententia exponenda, vſus antea illic fuerat Homerus, ideſt ἀπροτίμαστος: eius vero notio eſt, cuius vim facultatemque arduum eſt adipiſci. verſus, quem dico, hic eſt.

Μοῦσαι ποιήσαντο καὶ ἀπροτίμαστος ὅμηρος.

Sed interpres etiam in Θηριακῷ Nicandri plura huius poëtæ teſtimonia citat.

CVM incuria operarum contigerit, vt idem prorſus caput duobus locis collocaretur, volui nunc, errore cognito, vt potui, ipſum emendare: ſupplebit igitur hoc ſedem illius xxxvii. libro temere iterati: nam in antecedente libro prius recte excuſum fuerat.

Tempus in omni re gerenda diligenter ſeruandum, teſtimoniis optimorum vtriuſque linguæ poëtarum declaratum: diſputatumque de nominibus etiam, quibus opportunum tempus oſtenditur.
Cap. XVI.

QVANTA vis in omni re ſit temporis, docuit preclare Virgilius: quæ namque vix: aut, ne vix quidem, à fortunatis hominibus alieno tempore obtinentur, ea ſuo accõmodatoque non magno negotio ab iiſdem impetrantur: hoc vero in primis diligenter cuſtodiri debet

ab iis, qui volunt aliquid ſibi concedi, quod ſit illis, vnde extorquendum eſt, odioſum ac moleſtum: Cum igitur ille fecit AEneam ita loqui cum principibus ſuarum copiarum: aperireque quid ſui conſilii eſſet, in diſceſſu illo ex Africa: vel potius ſubita fuga, quam tegere occultamque eſſe Didoni, quantum res pateretur; ſtudebat, his verbis vſus eſt.

ſe ſe interea, quando optima Dido
Neſciat & tantos rumpi non ſperet amores,
Temptaturum aditus & quæ molliſſima fandi
Tempora; quis rebus dexter modus.

Sed etiam infra ex perſona Didonis, quæ, dolis cognitis, videbat ſi poſſet mutare animum ſui amatoris: atque ita cum ſorore egit, qua vſa ſemper fuit, tamquam interprete ſuarum curarum.

Sola uiri molles aditus & tempora noras.

Exemplum autem huius documenti, reperitur etiam apud Euripidem, qui in fabula Ione ita induxit Xuthum cum Ione ipſo, quem ex ſe natum putabat, loquentem: pollicebatur enim ſe illi regnum Athenarum daturum, quod tamen inuita vxore non facile præſtare poterat: ab illa enim ipſum acceperat: & tamen ſperabat ſe quandoque adhibita diligentia, vt id efficere poſſet: contentaque ea re ipſa foret, impetraturum. ita igitur locutus eſt.

χρόνῳ δὲ, καιρὸν λαμβάνων, προσάξομαι
δάμαρτ᾽ ἐᾶν σε σκῆπτρα τἄμ᾽ ἔχειν χθονὸς

λαμβάνειν igitur καιρὸν idem ſignificat, quod apud Latinum poëtam temptare aditus & tempora fandi molliſsima. hoc vero cum effici ſubito nullo modó poſsit, ambo ſignificarunt ſe loco temporeque id conaturos. Græci, vt apparet etiam ex hoc loco, verba diſtincta habebant, quibus oſtenderent duo hęc diuerſi generis tempora. Latini tempus ſæpe appellant, vt Virgilius hic facit, etiam καιρόν. Terentius quoque eodem pacto accepit hoc verbum, cum induxit Syrum cum Clitiphone ita loquentem: erit autem idem locus exemplum & notionis, quam dico eſſe huius nominis, & rei etiam ipſius, quam hic adnotaui.

In tempore ad eam ueni, quod rerum omnium ſt
Primum.

IOANNES Sambucus, cuius ſupra eruditionem laudaui ac voluntatem egregiam erga optimas artes & diſciplinas, ſcripſit ad me Viennа his ipſis diebus: miſitque plures locos à ſe ope antiquorum librorum, quorum ille bonam copiam ſibi parauit, in veteribus auctoribus emendatos, quod antea quoq; perhumaniter fecerat, cupiens credo (vt eſt vir probus) parua hæc ingenii mei monimenta augere: & ſuis ſuauiſsimis epulis agreſtes meas menſas ornare. male autem factum eſt, quod, cum editio hæc mea pæne abſoluta foret: operęque vt properarem vrgerent, litterę peruenerunt. quare non potui vti liberalitate ipſius: intexereque illa variis locis in meis libris. Sunt autem loci, quos correxit, partim Latinorum: partim Græcorum ſcriptorum, vt Quintiliani, A. Gellii, Thucydidis, Demoſthenis, Polybii, Phocylidis. eos igitur ille aut cum commodum ipſi erit ſua opera diuulgabit: aut aliquando ego, vtilitatis aliorum cauſa, ipſos in aliquod meum ſcriptum inſeram, poſtquam auctorem huius beneficii hoc non nolle perſpexi. Nunc vero ſolum in tãta breuitate temporis, duo treſue eorum indicabo, vt ſint tamquam ſpecimen quoddam reliquorum, in multo maioribus ſcriptoribus, fideliter emendatorum.

In. xxvi. igitur capite II. libri A. Gellius, vbi inducit Phauorinum ſententię ſuæ accommodantem verſum poëtæ, ita nunc vulgò ſcriptum eſt. Abſque te inquit nunc forſitan lingua profecto Gręca longe anteiſſet. ſed tu mi Fronto, quod in verſu Homerico eſt, id facis. καὶ νίκαν ἐπ᾽ ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας: legi autem debet. καί νυ κεν ἢ παρέλασσ᾽ ἢ ἀμφήριστον ἔθηκεν. Eſt vero integer Homeri verſus è penultimo libro Iliadis: quo in loco exponitur contentio vehemens inter Antilochum & Menelaum, qui Menelaus relictus fuerat in eo curſu paruo interuallo ab Antilocho. quare narrat, ſi ſpatium lõgius extitiſſet, futurum fuiſſe vt Menelaus aut ſuperaret Antilochum, aut ſaltem adæquaret: certamenque anceps atque incertum redderet: et tamen in excuſis libris aliquantum hic verſus variatus eſt. Auctoritate etiam idem antiqui libri vſus, cognouit hunc verſum deſiderari apud Phocylidem. Πᾶσιν δ᾽ ἄπλοος ἴσθι: τὰ δ᾽ ἐκ ψυχῆς ἀγόρευε: inſerendumque ſtatim eum eſſe poſt illum.

Μηδ᾽ ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου.

Sed hunc quoque, multo infra poſitum, in eodem poëta, qui optimis ſanctiſsimiſque præceptis vitam hominum expoliuit (ille autem in excuſis mancus deprauatusque eſt) ſic legi debere.

οὐδ᾽ αὐτοῖς θήρεσσι ξυνεύναδον ἄρσενες εἶναι.

Corrigito ita errata per imprudentiam.

13	cnm 13.	cum
12	qua Gn.Pompeium	qua L.Lucullum
15	iu	in
16	loqui nam	loqui. nam
16	culpam: declinet	culpam declinet
17	propoſito	propoſito
46	in in prœlio	in prœlio
52	admunitiones	ad munitiones
89	In curia	Incuria
98	cumà	cum à
106	ἀρύπλοντου	ἀρύτοντου.
120	tune	tunc
128	nuncupatam	nuncupata
123	Rauennate	Veronenſi
133	de de arte	de arte
244	Athenienſem?	Athenienſem.
163	cum deam	cum videam
163	me locis	in locis
185	C.Martii	C.Marii
186	ſubtecto	ſub tecto
189	ἀνάθηκαν	ἀνάθηκαν.
190	expoſita, eſt vt	expoſita eſt. vt
202	perſpicitur. Nos	perſpicitur? Nos
218	vſus eſt, idem etiam,	vſus eſt. Idem etiam,

INDICES RERVM MAGIS INSIGNIVM, QVAE HIS

libris continentur, confecti ſummo ſtudio ab Euphroſyno Lapino, erudito uiro & inprimis accurato trium, quæ nunc in honore ſunt, linguarum doctore: ille nanq; ob amorem ſingularem, quo me proſequitur, libenter ſuſcepit hoc onus: meq; omni hac moleſtia liberauit.

AVCTORVM NOMINA,

quorum teſtimonia citantur, aut loci illuſtrantur, aut Græca cum Latinis conferuntur.

A

AEſchyli 9.17.25.27.32.44.45.59.98.121.129.145.156.202 211.213.221.229.248.
Alcinoi interpretis Platonis. 5
Andreæ patricii. 103
Apollonii. 39
Ariſtarchi. 90
Arati. 72.102.128.141.142.146.171
Ariſtotelis de Gen. 188. de reb. adm. 150. Probl.113.132.134. ad Nicom.32.153.184. 196.234. Rhetor. 6.57.133. de Nat. auſcult. 97. de Somno 90. de Animal. 191.163.206. 219. Poet.96.104.198. Polit.48.152.154. 173.135.193.195.197.228
Ariſtophanis Ἱππ. 10. Νεφ. 16.21.154 Σφη. 29.118. πλουτ. 44.135. ᾐκκλ. 102.149. Εὐκκ. 180
Athenæi 61.68.116.117.129.147.151.196.210. 230.235.244
A. Gellii 121.178.
Auieni 103

C

Callimachi 146
Catulli 75.29.83 84.89.133.136.137.138. 180. 186
C. Cæſaris 42.92.93.136.189
Ciceronis uariis locis 37.60.165.167.218. I. de Orat.26. II.153.213. III. 57.104.153. 248. In Orat. 91.131. Bruto 5 86.214. Top. 247. pro Arch. 14.28.63.63.107. pro Sext. Roſc.27. pro Mil. 18.27.30.175.176. 211. 213 pro M. Marc.55 154 pro A. Cluen 24. pro A. Cæcina 101. pro L. Flac.36.49. pro L. Mur. 67. de Prou. conſ.53. pro M. Fōt. 54 pro M. Cœlio 216. pro c. Rabirio 159. 242. pro Q. Lig 175. 223. contra Rul. 159. de Aruſp. reſpon. 107. poſt red. 71, in Catil.64. Diuin.87.97.116.158. II. in Ver.87. III.37. IIII.87. VI.57. In Phil. 68.83. Phil. II. 15.21.114.137.143.176. Phil. III. 53. 217. Phil. V. 19.66 69. Phil. VIII.38. Phil. X. 35.144. Phi. XI. 99. 233. Phil. XII.53.122. in Aca. quæſt. 12.124 210.234. de Fin. I.33. de Fin. II.37.73.74. in Tuſc. I.28.174. Tuſc. II.32,65 149.151.155. Tuſc. III 151. Tuſc. IIII.153. Tuſc. V.47.105,125. de Leg. I 91, de Nat. Deo. I.73. II.80.115.234. de Diu. I. 16.120. II. 62.210. 230. In Catone 34.156. 176. 96.200.212.233. In Lælio 216. in Phænom.102 in epiſ.8.19.48.85.89.90.90.120 126.137.155.165,205. ad Q. Fra. II.78.127. 133.169.230. ad Attic.17 21.31.134.183.197. 199.204.210.213.214.214.217.237.238.243.
Cornelii Celſi 56.25
Columellæ 162

D

Dantis 105.110.172
Demetrii Phal. 55
Demoſthenis 27.31.74.86.88.112.113.125. 126.126.144.164.179.181.185.223.
Digeſtorum 167
Dionyſii Halicarnaſ. 128
Dionyſii Longini 32.72.140.175
Diogenis Laertii 14.74.224
Donati in Ter. 45.146

E

Eratoſthenis 149
Euſtathii 164
Euphorionis 141.25
Euangeliſtæ 212
Euripidis 17. Andr.55. Alc 201. Cycl. 118. 186. Elect.165. Hel.10.103. Hicet.11.109. 173,199. Hipp.42.59.101.236. Herac.101. 176. Ion.14.42.57.59.61.86. Iphig. in Ta. 107.174. Med.100.200. Ores.58.92.117. 171 176. Phæn.25.71.145.202. Troa.10.11. 12 13.14.23.26.39.41.46.58.62.81.83 85.156. 156.200.203.215.218

F

Franciſci Petrarchæ 104.129

G

Gabrielis Faerni 135

H

Hammonii 157.174
Harpocrationis 25.126
Hecatæi 32
Heſychii 171
Heſiodi 52.143 145.198
Herodoti 28.35.81.82.112.132.173.193.242
Higini 101
Hippocratis 221
Homeri Iliad.2.11.13.15.18.19.20.21.30.33.34. 34. 38. 38.39.42.46.47.48.50.51.51.53. 54. 60.63.66.68.68.71.72.76.76.82.84.89.90. 95.96.100.119.137.140.141.142.153.160.165. 168.179.186.194.197.206.215.229. 231. 232. 233.238.241.242.245.248. Odyſ.26.43.44. 46.47.59.71.85.115.116.155.170.237. Hom. 148.163
Horatii 61.85.112.121.121,134.139.149.170.171. 200. 205. 221

I

Iſocratis 13
Iuſtini 54

L

Lucretii 47.52.60.71.107.142,211
Luſus cuſtodis hortorum 216
Lyſiæ 4.24.114 124

M

Maximi Tyrii 32
Martialis 205
M.Catonis 85.129
Macrobii 116
M.Varronis 20.62.93.101.111.118. 127. 128. 129. 138.145. 147. 150. 156. 158.161. 163.168. 177.179.185 190.191.228
Menandri 31

N

Nonii 62.181

O

Olympiodori 84.
Ouidii 140. 236

P

Pindari 174.221
Platonis 17. 72. 80. 91. 105. 106.135.150. 159. 164.187.224.243.247
Plauti 71. 115. 120.147.154.205.210.214.215. 243. 245
Plinii 10. 50. 78. 105.109.120. 168. 190. 191. 209.247. Plin. in ep. 165
Plutarchi 6.17.28.29 36 50.56.57.61.64.90. 91. 99. 100. 105.116.119. 124. 134.159. 162. 172.185.191. 195.197. 200.211.217. 218. 224: 230.237
Pollucis 21
Polybii 94.99.99.169.178.193.217
Porphyrii 59.157.207
Procli 149.150. 169
Ptolemæi 192
P.Rutilii 215

Q

Q. Curtii 56

S

220.

Salluſtii 4.30.35.51.146.222
Scholii Hom. 22.30. 39.43.50.51. 60.68.69. 69.76.84.139.142.186.229.238.240. Eurip. 25. Ariſtoph.90.102.118. AEſchyli 98. Arati 128
Sententiarum variorum poetæ. 80. 80, 96. 134. 183
Sex. Pompeii 99. 124. 131. 131. 160. 167. 174. 234
Simplicii 124
Sophoclis 11. 40.47.84.88.117. 118.131. 136. 137.159.230.225
Statii 17
Strabonis 56.78.108.108.130.151.155 171.175. 182.192
Stobæi 19.141

T

Taciti 125
Theodori 131. 220
Theocriti 168.216
Thucydidis 51.52.55.67.105.172
Theonis Sophiſtæ 24. 101. 235. in Aratum 141.142,145
Theophraſtus 10.75 83.116.121. 146.161. 168, 187.190,210.146

Terentii 7i.246.And.80.ii4.i38.i46.20i. 2i2.2i0.236. Adel.67.86.97.i25.2i6.237. 238. Heau.20.26.3i.45.86.177. Hec.110. i47.2i2. Eun. i8.66.76.87.87.i34.i35. 225. Phor.98.148.179.182.198.204.225

T. Liuii 26.39.45.54.64.65.76.79.82.95.173. i81.i98.241

Trogi 54

V

Virgilii Buc 46.i4i.i68.i86. Georgic.I.47. i45.i46.i58 i92.22i. II.i87. III.64.228. IIII. 9.i0.232. AEneid.I.6i.62.i70.i79. 229.23i. II.4i.i60.180. III.i56. IIII.ii. 30.i40. VI.232. VII.6.i2.i3.i4.46.57.8i. i03.140.227.231.24i. VIII.8.ii2. IX.34. 47.51.83.178.178.189.i9i.232.242.248. X.i. 40.83.ii7. XI.7i.83.140.229. XII.29.53. 70.248

X

Xenophanis i74

Xenophontis 4.5.29.3i.69.i36.i45.i58.179. i8i.i85.189.221.228

FINIS.

Index II. continens.

Auctorum nomina quorum maculæ purgantur.

A

Ariſtotelis ad Eud. 3. Probl. 15. de ſomno. 90. Poet. 96. Rhet. 107. de admir. rebus 130. 130. Eth. ad Eud. 222.

C

C. Cæſaris. 127

Ciceronis Epiſt. 205. ad Att. 7. 192 207. 214. 214. 225. de leg. 122. Acad. quæſt. 175. pro Archia. 14 29. pro Deiot. 49. pro A. Cluentio 135. pro M. Marcel. 152. 153 in Phil. 144. 1. de orat. 167. in Bruto. 214

D

Donati in Ter. 97. 147. 142

M

M. Varronis 111. 119. 121. 122. 143.

Menandri 31.

P

Plauti 214.

Plutarchi 106. 139

S

Scholii AEſchyli 17. 45. Eur. 25. Ariſtoph. 29.

T

Taciti 155.

Terentii in Phor. 192.

Theodori 15.

V

Virgilii x AEn. 1.

Index III.

Continens reſtituta aut indicata loca in quibus ſcriptores ipſi lapſi ſunt.

A

Adriani Turnebi. 192

Alciati. 205.

C

Ciceronis. 1. Tuſc. 28. 174. in Cat. 43. 195. de Nat. De. 115. 11. de Diuin. 121. 165. 3. Philip. 217.

D

Dionyſii Longini. 72.

Dionyſii Lambini. 167. 339.

E

Eruditi cuiuſdam in ep. ad Att. 207. 225. in Or. pro M. Marcello 155 in epiſt. ad Gallum 205. in Ariſtotelem. 228.

F

Franciſci Robertellii 32.

Ferrarii 66. 70.

G

Gabrielis Faerni. 36. 66. 123. 198.

Guidonis Lolii. 36.

Geneſii Sepuluedæ. 152. 194.

Grāmatici ī voce amphycipellō 163

I

Interpretis Ariſt. 2. Polit. 48.

L

Lazari Bonamicii 63.

Lucretii 52. 172.

M

M. Varronis 130.

Maleſpinæ 208.

P

Plinii 206.

Politiani 41.

S

Seruii 71.

Scolii Thuc 65. Aeſchyli. 213.

T

Theodori 15. 113.

T. Liuii 173.

Index eorum, quæ in his libris tractarunt.

Achilles multis decoratus nominibus, apud Hom. 20.
Accuſator vtilis. 19. 36.
Achilles Statius eruditus interpres Catulli. 137.
Accurate. 114.
Adoptare filium. 48.
Adoleſcentis ſimplex natura. 87.
Adulteri quomodo punirentur Athenis. 124.
Admirari. 170.
Admiratio damnata à Democrito. 170. 171.
Adrianus Turnebus nimis cupidus omnia emendandi. 192.
Aeneidos ſecundus liber, quo argumento. 41.
Aeſchylus diſertus ac copioſus in ſcribendo. 59.
Aequo loco. 93.
Aequalitas in ciuitatibus liberis. 198.
Aegritudo ingens aptiſsima metaphora ſignificata. 199.
Aeſopus λογογράφος 224.
Ageſilaus altero pede claudus. 7.
Agere ideſt inſtituere. 14.
Agricolarum veſtitus. 21.
Ageſilaus victor Arg. & Theb. 22.
Agamemnonis deliberatio. 82.
Agis & Cleomenes reges Spart. 97.
Agricolarum vita laudatur. 177.
Ageſilai conſilium. 187.
Agis rex. 197.
Aiax. 64. Aiacis nomen. 205.
Aiunt. 138.
Alæ celeritatem ſignificant. 14.
Alere. 14. 15.
Alexãder Macedo amator Homeri. 108.
Alfonſus Cambius Importunus. 109.
Alexis fabula. 244.
Amicitiæ proprium. 222.
Amor in remp. 95.
Amphicypellum. 163.
Amor parentum erga liberos. 166.
Amori repugnare difficile. 185.
Amor in alumnum. 237.
Antimachi filii. 46.
Antiplus filius Pri. 60.
Antipater medicus. 60.
Animaduerſio. 64.
Anhelitus. 71.
Anhela. s. 71.
Anacharſidis Scythæ vox. 63.
Andreas Patricius vir magni ingenii. 105.
Anaxarchus. 108.
Antiates piratæ. 110.
Angeli Politiani iudicium. 157.
Androgeus è ducibus Græcis vnus. 180.
Antipolis vrbs. 211.
Antonius Angelius. 211.
Antonius Auguſtinus. 234.
Apollodorus eximius pictor. 54.
Apertus. 87.
Apollonius Tyaneus. 207.
Apponere. 245.
Aquam è puteo vicini non licere ex lege Platonis haurire. 105.
Ariſtoteles fons omnis ſcientiæ. 14.
Arborum ordines agrorum fines. 101.
Ars nulla colebatur Lacedæmone. 106.
Ariſtoteles amator Homeri. 108.
Ariſtotelis libri III. de artificio dicendi emendati à Victorio. 107.
Archimedis ſepulchrum à quo monſtratum. 123.
Aries primum ſignum ordine. 128.
Ariſtophanes collatus cũ Menandro. 134.
Aratus imitator Heſiodi & Homeri. 142.
Argumentum à notat. 180.
Argumentum ab etymo. 202.
Arma Achillis. 258.
Arbor pro tyrannide. 246.
Aſius Homericus. 51.
Aſtyanax deiectus è muris. 58.
Aſpectare. 64.
Aſcendendi in equos ratio antiqua. 217.
A teneris vnguiculis. 60.

Athenienſes vitam lenem amabant. 67.
Ater. 62.
Athenienſium inſtitutum. 124
Auguſtinus Paganellius. 233.

B

Bacis vates. 16.
Baccarum futurarum ſignum. 121.
Bacchanum furor. 16.
Baldacius centurio. 58.
Beluæ ſine cuſtode libere vagantes. 57.
Bellicæ laudes. 55.
Beneficia publice data. 83.
Berenice Catulli. 136.

C

C. Papirius Maſo. 234
Calliſtratus orator maxime clarus. 91.
Calliſthenes. 108
Calidus .i. vehemens. 135.
Calidum factum. 135.
Callimachus ætate Arati floruit. 146.
Calliſtrutiæ ficus. 208.
Campaldino in agro pugna atrox. 105.
Cancer primũ ſignũ apud antiquos. 118
Captus oculis. 157.
Capras aurib. ſpiritum ducere. 191.
C. Cæſaris conſilium in tranſeundo Rheno. 189.
Caput apud rhet. 239.
Cardiani. 74.
Carolus rex Hiſp. 156.
Carolus Sigonius. 201.
Caricæ Cauneæ. 210.
Caſſandra fatidica. 62.
Caſtor & Pollux conſeruatores nautarum. 110.
Caſtor Polluci ſimilis. 210.
Caſsia via. 122.
Caſsius ſcriptor diligens rerum ruſt. 161.
Cacus. 112.
Catullus poeta clarus. 83. 84. 89.
Catullus puro ſermone vtitur. 137.
Catullus poeta humilis. 138.
Catullus non minus eruditus, quam lepidus. 180.
Celeres res quomodo ſignificentur. 14.
Cella. 163
Centaurus ſignum. 115
Centurio quidam Germanus. 160
Cedrus. 117
Ceyx rex. 32.
Cratis amnis. 10.
Charondas legum lator. 19.
Charmidas. 131.
Chæremon. 129.
Chriſtophorus Rufus. 206.
Chryſippus ſtoicus. 124.
Cic. defenditur à Plutar. 30.
Cic. amator Terentii. 97.
Cic. amator Euripidis. 176.
Cic. memoria lapſus. 165.
Ciceroni in hiſtoria de Soph. vocato in iudicium, non credendum. 195.
Cic. locus notatus vitio in collocatione vocum. 199.
Cic. quomodo ſuas res ornet. 213.
cic. deceptus in iudicandis morib. M. Antonii. 217.
cic. multos locos Ter. expreſsit. 210.
cic. admirabatur Platonem. 243.
citata conciſe habent vim prouerbiir 7.
citrium. 116.
circumuallare. 125.
ciſiarii. 205.
ciuitatum diuerſi mores. 106.
ciuis ſimilis nautæ. 195.
cleſydra. 113.
claudum ſpurium interpretatus eſt Lyſander. 7.
clitus moriens. 56.
clytemneſtra. 125.
cnemus dux Peloponneſiorum. 55.
coniectura in corrigẽdo periculoſa. 3. 63
coniectura emendatus locus. 143. 147. 152. 168. 196. 203. 232.
cognomen. 122.
colis. 93.
cochleæ. 147.
collationes Homeri & Catulli aliquæ, tenues. 138.
contrahere rugas. 143.

contundere oleas. 129.
conſilii ſapientis vnius vis. 99.
conſuetudo in partitione prædæ. 1.
conceptum in vtero quæſitum eſt, an ſit homo. 24.
collatio ad impetum oſtendendum. 34.
condimentis variæ apparent, quæ ſunt eædem. 209
collatio Homerica illuſtris. 194.
coloniæ ſeruabant inſigne patrium. 182.
commode dicta proſunt & ornant. 160.
conſilia magna committenda nemini quantulibet certæ fidei. 173.
contenebrare. 185.
condimenta aliquorum. 243.
coqui. 243.
corruptus pecunia. 46.
cornelius Gallus vertit ſcripta Euphorionis. 141.
corium. 179.
corpora fuſa. 178.
coriolanus ſe vlciſcitur. 185.
contaminare non oportet ſcripturas. 64
corrigere & emendare audacter culpatur. 90.
coronæ inuentor. 196.
corui aues. 106.
creta. 105.
creta figularis. 106.
creſus. 224.
criminis deriuatio. 229.
crudelitas filia auaritiæ & furoris. 215.
cum ira pugnare arduum. 184.
cuniculus. 108.
cuſtos hortorum deus ridiculus. 160.
culpa poetarũ propter ornamentũ. 213.
cyrus maior. 179.

D

Dantis poetæ laus. 110.
Darius. 105.
De præp. argumentis librorum accomodata. 128.
Deflorere. 121.
Defendere pro arcere. 85.
Demoſthenes auditor Platonis. 5.
Demoſthenes incenſus amore laudis eloquentiæ audito Calliſtrato. 91.
Demoſtenes, quomodo res ſuas ornet: 213.
Democriti ἀθαυμασία 170. 171.
Deorum inſtitutum. 236.
Deorum lis. 36.
Deprecatio. 223.
Deponere ſcuta. 60.
Deriuatio criminis. 223.
Dicunt vel dicitur. 138.
Didimus grammaticus. 157.
Dieneces Spartiates. 29.
Diis impurorum hominum tributa eſſe ſcelera, reprehenditur ab optimis ſcriptoribus. 174.
Dimittere. 153.
Dionyſius tyrannus. 17. 234.
Dionyſius Longinus magnus dicendi mag. 72.
Dionyſius Phocenſis 35
Dionyſius Longinus maximus exiſtimator veterum ſcriptorum. 140.
Dionyſius Lambinus. 167. 239.
Diogenis cynici vox. 80.
Diopithes augur. 7.
Diſcobolus. 59.
Diſcus. 59.
Diſcerpi à ventis. 83.
Diſcrepantiæ generum in oratione quomodo à Plutarcho defendantur. 90.
Dominicus Bonſius. 206.
Donat habere. 241.
Donati laus. 147.
Drances. 222.
Ducere anhelitum. 71.

E

Editio Homeri ἐκ τοῦ νάρθηκος 108.
Effodere: 155.
Emendandi officium diligẽtia eget. 154.
Emendatio periculoſa. 63.
Empedocles reprehendit poetas, quod de diis turpia locuti ſunt. 174.
Epicuri de animo ſententia. 60.
Epicuri opinio in appellationib. rerũ. 73.

Epicurus. 35. 36. 37
Epiſtola Cic. I ad Q. fratrem plena præceptorum. 133. 231
Equos aſcendere difficile erat imbecillibus apud antiquos. 217
Eraſiſtratus. 56
Eraſmus. 178
Erectum cieri. 167
Eſſedarii. 205
Eunuchi miniſterium proprium. 92
Euphorionis ſcripta obſcura. 141
Euphronii luſus. 161
Euripidis ſententiæ celebratæ. 99
Eurip. verſus notatus qua de cauſa. 200
Ex eleganter cum caſu ſept. 115
Ex aqua, ex melle, ex vino. 115
Ex quo. 157
Exareſcere fletu. 199
Exemplar nullum omnino fidele. 121
Experiri omnia in vita. 212
Explicationes ſcripturus. 228
Externus. 7

F

Fabius maximus ſtudioſus comm. ſalutis. 95
Fabula. 97
Facinus. 24
Faernus. 70
Fælis agreſtis. 109
Familiæ erciſcundæ iuriſconſ. vox. 167
Fax plena cruoris. 62
Ferociæ exemplum. 38
Feſtus dies. 44
Fici zacynthii. 210
Ficorum quorundam nomina. 208
Ficus fico ſimilis, vet. prouerb. 209
Fines agrorum antiquitus. 101
Flabelli forma. 92
Florentiæ nominis monumentum antiquum. 123
Florere. 120
Flores varii in Italiam comportati. 75
Flores filii veris, aut pratorum, aut zephiri. 129
Fortunatorum mores. 224
Fortunæ volubilitas. 17
Franciſcus Gallius opifex egregius. 59
Franciſcus rex Gallorum. 156
Fuluius Vrſinus raræ eruditionis. 201
Fumare. 156
Fundere ſe. 55
Fungus lucernæ. 146
Furta ſeruorum. 179

G

Gabriel Faernus. 135
Genera ſibi non reſpondentia, poſita in oratione 90
Gerundia. 146
Gibellinorum cædes. 105
Gladius cruentus. 176
Gloria ab aliis parta excitat animos. 91
Gloriæ cupiditas in eodem negotio, ſed diuerſis conſiliis. 54
Gorgias Leontinus. 224
Grammaticorum quæſtiones inutiles. 52
Græciæ diligentia in inſtituendis liberis. 26
Guelforum victoria. 105
Guido Ferrerius cardinalis. 205
Guttum. 205

H

Hannibal reuocatus in patriam. 64
Hannibal callidus & verſutus. 95
Hannibalis vox. 79
Harpalus latro. 80
Hauriæ. 106
Hecuba cauſa Troiani exitii. 62
Helpis Samius. 50
Heluo. 36
Heracleodorus Platonis auditor, eiuſdemque contemptor. 5
Heracliti Epheſii vox illuſtris 184
Heraclidæ. 32
Herciſci. 167
Hermippus. 6
Herodotus imitator magnus Hom. 55
Herophilus. 56
Hieronymus Mæus. 192
Hirundinis mirum augurium. 207
Hippodamus. 228

Hiſtoriæ

Hiſtoriæ fructus & vſus. 230
Hiſtriones. 104
Homeri laus. 108
Homerus vitam omnium mortalium expreſsit. 142
Homerus defenſus à Porphyrio. 59
Homerus dux omnis elegantiæ. 53
Hortationes imp. 179
Hoſtium ferocia retunditur audẽdo grauiora. 189
Humanarum rerum infirmitas. 18
Humectare. 9
Hydra. 141
Hyacinthus flos. 75
Hyrtacides. 51

I

I pro L vitio librariorum accepta. 214
Iacominii fratres. 124
Ianus deus. 196
Ilua inſula. 130
Ignis lentus. 61
Imbrium futurorum ſignum. 146
Imitandi diuerſa iudicia. 55
Imperatorum mos, cum verba faciũt. 70
Imperatoris officium. 93
Improbi fortunati, deorum opprobrium. 80
Inanes cogitationes. 213
Indicare eſſe honeſtum. 19.36
Indicare de aliquo. 49
Indicium futuræ orationis. 148
Indignitas. 191
Inertes Athenis damnabantur. 106
Infantia improbe vitio data Homero. 59
Influere. 53
Iniquo loco. 93
Inopia filia luxuriæ. 215
Inſpirare venenum. 231
Inſpirare ignem. 231
Inſtituta priſcorum Latinorum. 81
Interitus fetuum in arboribus cauſa triplex. 121
Interficere hominem licere. 27
Intemptatum. 112
Interuallum. 159
Inuitum ſeruare eſt occidere. 200.219
Inueſtigantur omnia quærendo. 225
Inuidia aduerſus felices. 98
Ioachimus Baſſeuitius. 162. 164
Ioannes Sambucus. 220.221
Ioannes caſelius Germanus. 111. 164
Ire in malas oras. 79
Irritamenta gutturis. 243
Iſus filius Priami. 60
Iugum impiorum. 99
Iynx auis. 219

L

L pro I vitio librariorum. 214
L. Aemilii Varronis ingenium turbidum. 95
L. Siſenna. 181
Lælius Taurellius. 206
Lampſacus patria dei hortorum. 161
Lacones vitam duram colebant. 67
Latinorum priſcorum inſtituta 81
Latinus Latinius magni ingenii vir. 192
Legati officium. 225
Lento Ceſenius. 122
Lentiſcus. 129
Lepus. 108
Leonidas. 9
Leotychydes. 7
Leucadiorum inſtitutum. 56
Lex de nõ dandis ſepulturæ cadaueribus proditorum. 50
Librarii imperiti. 214
Licentia nimia iuniorum in corrigendis ſcript. mendis. 63
Ligures mulieres in partu faciles 150
Lingua continenda. 133.134
Loqui ſolum 100
Lucullus. 12.28
Lumen atrum. 13
Luna filia ſolis. 145
Lupa. 115
Lupus præfectus copiarum ignauus. 125
Luſtrare. 153
Luſus. 161
Luſus Cic. in Clodium. 175
Luxuria mater inopiæ. 215

Lycophronis poema obſcurum. 101
Lycurgus. 19
Lyſander. 7

M

M. Brutus. 176
M. Marcellus. 76. 79. 7.
M. Liuius victor præclara in pugna. 54
M. Antonius. 217
M. Antonius & Dolabella. 99
M. Antonius ſordes hominum coniecit in ordinem iudicum. 66
M. Antonius cum armatis in ſenatū. 69
M. Varro emendatus à Victorio. 111. 121. 143. 168.
M. Varro octogenarius ſcripſit. 150
M. Varro Platone delectabatur. 159
M. Varro doctiſsimus Latinorum. 20
Magiſtratus municipiorum. 126
Magnetes à Sypilo. 78
Magnetum genera duo. 78
Magius interfector Marcelli. 7
Maleſpina reprehenſus. 208
Malis verbum. 225
Malum pomum. 116
Malus Medica 116
Marius Columna 212
Marius. 104
Marrucinus Aſinius. 133
Marſyas Phrygius. 84
Maſo. 234
Maſsilienſium nummi argentei. 182
Mathematicæ diſciplinæ. 33
Medias. 207
Medica arbor
Medica arbor. 116
Melampus. 207
Menander cum Ariſtophane collatus à Plutarcho. 134
Menelai vox. 79
Metus magnitudo quomodo expreſſa. 11
Michael Brutus. 124
Miles glorioſus. 18
Milites duobus ſtimulis impelluntur ad acriter pugnandum. 76
Miſcellanea politiani. 157
Mithridates rex Ponti. 12
Mordere 121
Mordere humum 71
Mores ciuitatum diuerſi. 106
Monſtra arborum. 162
Motus animi. 86
Mulierum ſtudiū in fuco & ornatu. 141
Multitudinis opinio temeraria 3
Multitudinis ſtulta lætitia. 4
Mulus ſimilis aſino. 210
Muretus. 240

N

Nanæ arbores. 162
Narciſſus 71
Nauigiorum inuentor. 196
Nauigantium periculum. 73
Nauplius pater Palamedis. 103
Neceſſaria ad vitam ſine turpitudine aliquando parantur. 23
Neſtor ſapientiſsime obiit periculum ſui conſilii. 76
Nigror. 13
Niſus Virgilianus. 51
Nitiobrigum rex. 187
Nixus haſtili. 241
Nomina familiarum. 122
Nubes atra. 13
Numiſmatum inuentor. 196
Nuntius cladis. 54
Nutrire infantes mercede eſt ſeruile. 23

O

O pro V pariter, 155
Obſcurus. 87
Occare. 190. 156. 157
Oedipi beneficium in Thebas. 85
Oedipus tyrānus fabula laudatiſsima. 88
Olea. 101. 102
Olearum conditura. 129
Omnes ſibi melius malle. 80
Onager. 227
Onuphrius Panuinus antiquitatis peritus. 122
Oratio pro M. Marcello præclara. 154
Oratio cur inuenta. 190
Oratores nimis accurati in geſtu. 104
Orator perfectus. 91

Orcheſtra. 94
Oreſtes abſolutus. 27
Ornare res ſuas. 215
Oropi cauſa nobilis. 91
Ortygia. 155
Os belli. 63
Otioſus. 86
Otium fons malorum. 196
Ouum ouo ſimile. 110
P.
P. Lentulus reip. hoſtis. 50
P. Scipio. 45
Paleſtra. 64
Pampinare. 93
Pandectæ Florentinæ. 167. 21
Parere in facinore audentium relatio criminis in potentiores. 62
Partum abigere aliquádo ſcelus non exiſtimatum fuit. 24
Partus facillimi mira narratio. 150
Partus mulierũ Illyricarũ facilitas. 150
Participium pro indefinito Attice. 101
Patria nihil propius. 19
Paulus Aemilius. 230
Paululus. 199
Pedes ferre quempiam. 186
Pelles ouiles aut capriles, vbi ſcribitur. 21
Penthei nomen. 203
Pericles prudens. 154
Pericles orator vehemens. 65. 67
Periclis prudenter dicta. 51
Periander ad ſcelus erudiit filium. 173
Pericula, quæ non honeſte vitentur. 75
Perſonarũ ratio attendenda poetæ. 134. 135.
Perſarum mores. 81
Perſonæ fabularũ, quo ornatu eſſent. 21
Peſtilentiæ deſcriptio apud Lucret. 172
Peſtilentia deſcripta à Lucret. 52
Petrus Angelius. 239
Petrus Bembus. 177
Philiſtus Siculus hiſtoricus. 127
Philemon grammaticus. 157
Philolai conſilium. 49
Phocenſes. 181
Picus Martius. 119
Piraticæ ignominia. 110
Placere. 212
Plato cur combuſſerit ſua poemata. 194
Plautinus coquus. 245
Plenus cum genit. ſæpius. 16
Pluuia ingens poſt pugnam. 105
Pluuia minuta. 147
Poetica vetus eſt philoſophia. 149
Poetis quid vitio detur. 225
Politianus. 214
Polynicis nomen. 202
Polyphemus. 199
Polydamas. 100. 51
Polyrnes. 119
Polycharmus. 119
Pomum Medicæ mali. 116
Pons Cæſaris ſupra Rhenum. 127
Populonia. 130.
Porphyrius Tyrius Homericæ gloriæ ſtudioſus 59
Portam itineri longiſsimam eſſe. 138
Poſidonio quantũ tribuerit Magnus. 155
Poſidonii ſcripta familiaria Romanis. 150
Poſt ſiparium. 94
Præda elegantior fortiorib. datur. 1
Proditorũ corpora inhumata iacẽt. 50
Proferre in medium. 158
Profani dies. 188
Promiſſa. 236
Promiſſa inania. 85
Promiſſum. 87
Prope accedere ad deos. 175
Proſopopæia. 214
Prouentus poetarum. 165
Prouerbii & vocis eiuſmodi notãdi mos 138
Prouerbiales voces 7. 54
Pſittacus. 220
Publicum bonum procurare. 233
Pudor aliquando obeſt. 85
Pudor ſtultitia. 86
Pudor ignauus deus. 86
Pudore cohiberi. 85
Pueri nõ ſtabant in foro antiquitus. 92

Pugna aduerſa. 54
Puſio interrogatus à Socr. 243
Pyrrhi vox. 64
Pythagoræ dictum. 171
Q
Q. Fabii prudentia. 82
Q. Fufius orator. 87
Quæſtiones dignæ ſtudioſi antiqui. 210
Quæſtum facere ſeruile putatum. 106
R
Radices arborum quã alte deſcendãt. 168
Rapax. 216
Rapere pro conciliare. 216
Redundare. 145
Recipere anhelitum. 71
Reges populares. 83
Repetitio vocis eſt exornatio. 140
Res magnæ inexpectatæ non facile creduntur. 25
Reſpicere. 64
Retorquere oculos. 64
Rhedarii. 205
Riccardus Riccardius. 234
Romani veteres prædicati à Sall. 51
Runcare. 190
S
Sacri dies. 188
Ser. Sulpicius. 75
Salluſtius accuratus & eruditus. 51
Salluſtius multa è Græcis. 4.30.35
Salluſtius cuius criminis notatus. 231
Saltare. 212
Salutis propriæ nulla cura, dum quis vlciſcatur dolorem ſuum. 185
Sapere. 137
Sapientia. 239
Sapor carnis. 208
Sappho laſciua mulier. 32
Sarire. 190
Sarpedon Theſtorides. 52
Sarpedonis verba ad Glaucum. 68
Sardis. 132
Sarmentum. 93
Saturum cubare de die turpe. 187
Saturum fieri bis die 187
Scriptores de veteribus nummmis. 182
Scriptores non idem de eadem re tradũt aliquando. 25
Scriptores non temere corrigendi. 63
Scriptorum incuria. 90
Scholium quam ſit vtile. 45
Scuta Roman. peditum grauia. 69
Secundæ res. 96
Securus. 93
Seiani adulterium. 125
Senum prudentia. 95
Senectutis ſtudia. 34
Sententiæ notatæ mirifice Eurip. 7
Ser. Galba. 48
Ser. Galba. 86
Seruitus cur feratur. 34
Seruare inuitum. 219
Seruorum varia nomina ab officio. 205
Sententia nobilis prolata declarat ingenium & fructum magnum affert. 160
Sexti Pompeii libri. 234
Siculorum vita. 187
Sidus. 115
Significatio.i.pronuntiatio. 206
Signa. 115
Signum animi dolore affecti. 64
Signorũ enumerandorum principiũ 128
Simile elegans. 159
Similitudo Florentini ſermonis cum Attico. 58
Siniſtra cur potius quam dextra fures aliquando vtantur. 133
Smyrna terremotu diruta. 100
Socratis opinio. 222
Socrates philoſophiæ parens. 32
Socius ad epulas. 66
Sol metaphorice. 232
Solonis poemata. 194
Solonis periculum propter libertatem loquendi. 224
Solonis. 19
Solœciſmus. 90
Somnus periit ex oculis. 68
Somnum opprimere quempiam 314
Sophocles vocatus in iudicium. 195

Soph.lectus ſtudioſe à Virgilio. 41
Soph.poeta clarus. 83
Soph.accurata diligentia. 88
Sontes. 56
Sordes veſtium. 44
Soſtratus accuratus vir. 160
Sp.Carbilii inepta deliberatio. 82
Sphinx. 83
Spiritus.i.arrogantia. 70
Spes fallaces,ſeu inanes. 213
Spes fractæ. 213
Spartiatarum & Athen. mores diuerſi. 106
Stella. 115
Stercoratio. 43.44
Stercus optimum in agris. 161
Stercus caprinum. 161
Stercus ouillum. 161
Stercus aſininum. 161
Stercus bouinum. 161
Stoicorum opinio de poeta. 149
Strigilis. 205
Studia litterarum. 14
Studium nimis magnum in exornando obeſt. 104
Supplicium ſæuum. 46
Suppoſiti. 222
Sybaris fluuius. 10

T

T. Quinctii aſtuta ratio. 65
T. Quinctii contio lepida. 209
T. Pomponius. 232
Tarquinii callida ratio in filio erudiendo ad ſcelus. 173
Tempora peculiaria. 111
Tepor. 168
Tergum. 179
Thales Mileſius. 120
Thales ſapiens. 154
Theodorus. 190
Theodori ratio in vertẽdo è Græcis. 113
Theodo: i erratum. 15
Theſei beneficium in Ath. 83
Theopompus. 211
Theon interpres Arati. 145
Theophraſtus antiquus ſcriptor. 146
Themiſtocles prudens. 154
Themiſtoclis prudentia. 82
Theſſalia abundat floribus. 75
Thraſo Terentianus. 66
Thraſybulus dux exulum Athenienſiũ. 69
Thucydides Hom. imitator ſummus. 65
Tibia barbara. 84
Tibiæ dextræ. 246
Tibiæ ſiniſtræ. 246
Tibicines. 104
Timiditas militis expreſſa. 18
Tireſias. 107
Tondere. i. paſcere. 47
Torquilla auis. 220
Tranſlationes frequentes. 247.248
Traducere ramos. 162
Tragœdia laſciuiuſcula. 186
Tributum Athenienſium Minoi regi. 84
Troia execrationibus petita. 89
Trudere. 197
Turcæ oblectantur floribus. 75
Tueri ſe. 111
Tyranni triginta Athenis. 4.69
Tyrrheni veteres. 130

V

V. pro O in ãtiqua ſcriptura frequẽs. 155
Vas cereũ ad dulcẽ è mari capiendũ. 119
Vectores ſerui. 204
Vectores. 205
Ventulus. 92
Ventidius dux illuſtris 122
Venus voluptas improbiſſima. 37
Veneris. 57
Ventos ferre gaudia. 83
Ventus. i. motus animi
Ver ſacrum. 181
Verecundia vitioſa. 85
Verſio per ſimilia non iuuat. 115
Verſus accõmodatus ad inflammandos homines deſiderio laudis. 155
Veſperus ſtella. 182
Veſtes miſerorum. 21
Veritas eſt odio fortunatis.
Victorius vbi macula elui non poteſt

vet. lect. indicat. 192
Victorius quid iudicaſſet de Soph. vocato in iudicium. 195
Victorius non ita curat omnem plagam vt remedia importuna afferat 208
Victorius in iis, quæ ignorat, exercet ingenia eruditorum. 210
Victorius caſtigauit τὰ ἠθικὰ. 222
Victorius interpretatus eſt politica & emendauit. 228
Victorius fauet bonis ingeniis. 234
Victorii ſtudio emẽdatæ epiſt. famil. 234
Victorius aduerſatur non vt fidem minuat, ſed vt induſtriam augeat. 234
Victorii modus in emendando. 96
Victorius Cic. ſcripta olim emendauit. 131.
Victorius purgauit Varronem. 111. 121. 143. 168.
Victorius non interponit iudicium inter magnos viros. 157
Victorius ſtudio culturæ agrorum delectatus. 161
Victorius cupidus illuſtrandorum vet. ſcript. 178
Victoria in primis amanda. 240
Victoriam maxime præſtat locus 93
Victoria plena & integra. 54
Via militaris. 217
Vigilantia non remittenda cum res vrget, nec genio indulgendum. 216
Vinei a laudato culpam minuit 12
Virtus vbicunq; ſit ſemper expetẽda. 66
Virg. ſtudioſus valde Soph. poetæ. 41
Virg. loci, qui non videntur carere vitio. 227
Virg. Teophr. in georg. ſæpius ſequitur. 187
Virtutes maximæ in rege duæ. 229
Virtus eximia ab hoſte etiã laudatur. 12
Virgines non conſueſſe vti vnguẽtis. 136
Vigiles caſtrorum ſimiles canum paſtoriciorum. 63
Vita oppreſſa ſeruitute moleſtior. 68
Vita ornatur inſpiciendo tamquam in ſpeculum geſta aliorum. 230
Vitellum oui 230
Viuerra. 109
Viuarium. 121
Vlyſſes πτολίπορθος. 10
Vlyſsis ſapiens dictum. 81
Vlyſſes 199
Vnctores ſerui. 204
Vnguenti conſuetudo 204
Vnguentis vti virgines moris non fuiſſe. 136
Vnguenta Alexandriæ laudatiſsima. 136
Volare. 14
Voluptatẽ aduerſus pugnare arduũ. 184
Volaterræ. 130
Volaterrani antiquitus ſtudioſi libertatis. 130
Volaterran. ſummus magiſtratus. 130
Votorum locus & tempus. 50
Vſus ac magnitudo animi vtilis in bello. 66
Vt malis. 225
Vulcanus. 73

X

Xanthippus Lacedæmonius. 99
Xenophanes accuſauit Hom. & Heſiod. quod turpia facta impurorum tribuit diis. 174

Z

Zaleucus. 19.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Α

Ἀγάλματα 39.
ἀγανάκτησις. 191
ἄγασθαι. 189
ἄγειν. 14
ἀγλαόκαρπος. 116
ἄγονον. 116
ἀγρυπνία. 81
ἀγωγὴ παίδων. 14
αἰὼν ἔσωθεν τῶν ὅλων. 169
ἀδυναμίας improbe accuſatus Hom. 59
ἀδήλως. 92
ἀθαυμασία. 170. 171
αἰδώς. 85
αἰθάλεια. 130
αἰθόμενος. 141
ἄκραι τρίχαι, 117
ἅλματα βίαια. 59
ἀλιπαρής. 136
ἀμφικύπελλον. 165
ἀμφιθέατρον. 163
ἀμφίστομος. 163
ἀναβολαί. 183
ἀναγνώρισις. 238
ἀναμάχεσθαι. 76. 79
ἀνακαλυπτήρια. 25
ἀναμιλλητα. 245
ἀνατομή. 56
ἄνθος διατετρημένον. 121
ἀντεισαγωγή. 177
ἁπαλός. 60
ἁπαλὸν ἦτορ. 60
ἁπαλὸν πῦρ. 60
ἀπαθής. 86
ἀπείρατον. 112
ἀποστροφή. 148
ἀργὸς θεὸς αἰδώς. 86
ἀρύτεσθαι. 106
ἀρήγειν. 85
ἀρτύματα. 243
ἀρχὴ ἡ μουσικὴ τοῦ παντός. 138
ἀστρόβλητον. 188
ἄστρα. 115
ἄστρον. 115
ἀσφαλής. 93
ἀσχολία. 106
αὐλός. 84
αὔρα. 92
αὐχμός. 164
αὐχμὸς τῆς σοφίας. 164
ἄφετος. 57
ἀφροδίτη. 203
ἀφροδίσια. 37
ἄφυλλον. 171. 172

Β

βάκιλες 16
βαρύνεσθαι. 246
βάσις. 163
βεβηματίσαι. 217
βῆμα. 218
βλασός. 93
βλασολογεῖν 93

Γ

γνώμη. 50
γόνιμον. 116

Δ

δάκρυον. 118
δασύπους. 108
δεκαδαρχία. 126
δενδρίλλων. 96
δεύτερος. 46
δέρμα. 179
δηλωσεῖς. 206
διαβῆναι. 189
διαβολή. 65
διαφορά. 159
διάστασις. 159
διάστημα. 159

δίσκημα. 59
διφθέρα. 21
διφθερία. 20
διώκειν. 197
δυσωπία 237

Ε

ἔγκτημα. 74
ἔγχει ἐρειδόμενος. 242
εἰς μέσον φέρειν. 158
εἰκῆ. 3
ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. 102
ἐκ τοῦ ἀφανοῦς. 18
ἐλαῖαι στοιχάδες. 102
ἐμπνέειν μένος. 231
ἐν αἰτίαις ὄντες. 56
ἐνηεσπαλιζόμενος. 64
ἐν τῷ φανερῷ. 94
ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων. 60
ἐξ ἀρηΐκων περιέπλωκεν. 59
ἐξηρημένος. 2
ἐξώστρα. 94
ἐπαινούμενα. 151
ἐπίγονοι. 32
ἐπὶ ῥήματα θέσεως. 146
ἔργον πλειόνων ἄμεινον. 55
ἕρπει. 98
ἐρριμμένοι. 178
ἔτος φέρει οὐκ ἄρουρα. 165
εὐεξία. 221
ἔχειν φρένα. 137
ἔχειν βεβαίως. 25

Ζ

ζεῦγος δημαγωγῶν. 99
ζώδια. 115

Η

ἡδύσματα. 243
ἠθικὰ εὐδήμεια 222

Θ

θερμὸν ἔργον. 135
θετέον. 146
θέσεις. 24
θέσθαι παῖδα. 48
θεωρία. 64
θηρίον. 115
θύον. 116
θύρα. 107
θυρεὶς. 163

Ι

ἱερόδουλοι. 57
ἰσόρροπος. 77
ἴυγξ. 219

Κ

καιρὸς ὀξύς. 221
καλάμη. 133
καλάμινος. 133
καλάμος. 132
καλάμινον πῦρ. 132
κατακλύζω. 145
κατακλυσμός. 145
κατὰ συγχώρησιν argumentatio. 67
καρδία. 52
κείρεσθαι. 47
κέραμος. 106
κίνδυνος ὑπὲρ τῶν ὅλων. 169
κλάσις. 93
κόπρος. 44
κουροτρόφον. 26
κουροτρόφος. 26
κρύφα. 94
κτῆμα. 74
κυλλοποδίων. 73

Λ

λαβεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 181
λαγίς. 108
λαγωός. 108
λαλεῖν. 31
λαμβάνειν ἐκ τῆς γῆς. 181
λάπισμα. 202
λεβηρίς. 108

λέγειν

λέγειν εἰκῆ. 3. 4.
λεκτέον. 146
λιμός. 165
λοπὰς ῥοδωνία. 230

M

μάγνητες ἐπὶ μαιάνδρῳ. 78
μάγνητες ὑπὸ σιπύλῳ. 78
μεθύοντες. 178
μεταφορικῶς dictum. 47. 53. 58. 59. 63. 68. 99. 106. 147. 155. 164. 165. 171. 199. 207. 211. 247.
μετέωρα. 146
μηνύειν. 49
μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. 175
μονῳδοί. 101
μονῳδία. 100. 45.
μονομαχία. 99
μορίαι. 102
μύκητες. 146
μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. 54

N

ναυαρχία. 152
νέμεσις. 191
νόμοι θετικοί. 48
νοτίζειν. 10

Ξ

ξένος. 206

O

ὀγχηστμίτης. 192
ὀγχηστός. 192
οἰκονομία. 147. 169
οἴχεται δ' ὁ θήρ. 59
ὀλίγος pro μικρὸς 199
ὀλίγος κοῦρος. 199
ὁμοιοτέλευτα. 224
ὀνειροκρίτης. 230
ὀπία. 118
ὀπίσω. 240. 241.
ὀπός. 118
οὐολάτερρα. 130

Π

παιδεία. 14
πάρισα. 224
παιδοποιΐα. 48. 49.
παρίσωσις i. men orationis. 30
πᾶς πατὴρ μωρός. 177
παλίνορσος. 143
παραζηθῆναι. 245
πεφυλαγμένως 114
περιστοιχίζεσθαι. 125
πέτασθαι. 14
πήδημα. 58
πήδημα λυγρόν. 58
πηδήματα δυστυχῆ. 59
πιάπεια. 161
πληγαὶ βιότου. 211
πλεονέκτης. 216
πνεῦμα. 86
ποιεῖσθαι παῖδα. 49
ποπλώνιον. 130
πολύαρσ. 119
πολύρρην. 119
πολύθυρος. 107
πολύθρηνος. 107
προσήκειν προθύμως. 31
προαναφώνησις. 20
προοικονομεῖσθαι. 169
προοικονομία. 148
πράττειν καλῶς
πρὸς τὸν εὖ ἔχοντα ὁ φθόνος ἕρπει. 98
πτολίπορθος. 19
πτέρυξ. 14

P

ῥέειν. 53
ῥεῦμα πολέμου. 211
ῥήγνυσθαι ὑπὸ πλησμονῆς. 36
ῥύπος. 44

Σ

σαλπίζειν. 207

σεσημείωται. 217
σκῆψις. 183
σκέψις. 64
σοφός. 154
σοφώτατος 154
στιχάδες. 102
στόμα ἄφυλλον. 171
σιδαρὸς βραχίων. 59
σῦκα αἱμώνια. 208
σύκου ὁμοιότερος. 210
σύκῳ σῦκον οὐδὲ ἐν οὕτω ὅμοιον. 210
σύγκρισις. 213
συγκαυθῆναι. 121
σύμμικτα. 157
συμμαχία. 65
συνεσχολακέναι. 6
συσχολάζειν. 185
σφακελίζειν. 188
σχίζεσθαι. 151
σχῖνον τρώγειν 151
σωκρατικόν. 222

Τ

τακερόν. 61
ταυτόματον. 183
τολμᾶν. 101

Υ

ὑδραίνειν. 9
ὑποτίλλειν 190
ὑποβολή. 222
ὑποβάλλειν. 222
ὑποβολιμαῖοι. 222
ὑπερεῖδεν. 114
ὕπνον ἐπέρχεσθαι. 134
ὕπνον λαμβάνειν τινά 134
ὑπερβολὴ *Homerica.* 69
ὑποτύπωσις. 70

Φ

φασί. 138
φέρειν. 165
φέρειν πόδας. 186
φθόγγος. 73
φιλόμηρος. 108
φλογμός. 121
φορά. 164
φορὰ προδοτῶν. 164
φρόνησις. 222
φρονεῖν. 137
φρόνιμος. 154
φῶς. 233

Χ

χαρακτήρ. 210
χαρακτηρισμός. 148
χειρὸς vel χειρῶν νόμῳ. 193
χρήσιμα. 139
χρῆσθαι. 139
χρυσᾶ. 230
χώρα καὶ ὥρα. 79

Ψ

ψαθυρόν. 61
ψεκάδιον. 147

Ω

ᾠδεῖν.
ὥσπερ. 139
ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα. 224
ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα. 224
ὠχρᾶ. 230

Series Cartarum:

a b c A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Omnes ſunt quaderniones.

Florentiæ apud filios Laurentij Torrentini, & Carolum Pettinarium ſocium. 1569.

Cui mandatum eſt, poteſtatem fecit, vt liber excuderetur, his ipſi verbis vſus. Frater Franciſcus de Saponaria, generalis Tuſciæ inquiſitor licentiam imprimendi concedit.

BIBLIOTECA NAZ.
VITTORIO EMANUELE